KIRÁLY ERZSÉBET
KEDVES NAPLÓM!

EGY MUNKÁSASSZONY EMLÉKEI

A tanulmányt írta és a szöveget gondozta:
GREXA IZABELLA

CORVINA

A tanulmány, a visszaemlékezés és a naplótöredékek publikálásra való előkészítése az NKA 3802/03957 SZ. pályázatának keretében készült.

A tanulmányt írta és a szöveget gondozta: GREXA IZABELLA

Kiadja 2015-ben a Corvina Kiadó Kft., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó utca 4–8.
corvina@lira.hu | www.corvinakiado.hu

Felelős kiadó: KÚNOS LÁSZLÓ, *a Corvina igazgatója*
Felelős szerkesztő: HEVESI JUDIT
Műszaki vezető: ILLYÉS ÉVA

ISBN 978 963 13 6253 4

TARTALOMJEGYZÉK

KEDVES NAPLÓM!

1993. ÁPRILIS 11., ÉJJEL 1 ÓRA, HÚSVÉT

Állandó nyugtalanságom arra kényszerít, hogy újból elkezdjem írni életem gyötrelmeit. Ha jól visszaemlékszem, te vagy a negyedik, mert sajnos idáig mindég kíváncsi, gonosz emberek kezébe kerültek naplóim, és bánatomba mind összetéptem, de most erős az elhatározásom. Ha téged sikerül életem története leírásával megírnom és befejeznem, nagyon fogok rád vigyázni, hisz minden apró titkomat, ami még eszembe jut, csak rád bízom és egyetlen Istenemre. Még kicsit reszket a kezem, hisz most estem át egy nagy megrázkódtatáson és egy komoly influenza betegségen, mely, úgy érzem, vége felé tart.

Nos, hogy elkezdjem, körülbelül négyéves lehettem, egy családnál laktam, csak azt nem tudom, hogy románok voltak-e vagy cigányok, csak azt tudom, hogy állandóan éhes voltam. Egyik asszony elvitt magával koldulni. Állandóan nógatott, hogy könyörögjek kenyérért, de akármilyen éhes voltam, nem tudtam kéregetni, ezért az asszony folyton leszidott. Egyszer bevitt egy kukoricásba és eltűnt. Nagyon meg voltam ijedve. Ordítottam, ahogy a torkomon kifért, mire aztán előkerült, gondolom, tartott tőle, hogy valaki meghallja. Az volt a jó, mikor valaki meghalt, mert akkor jóllakhattam, azóta tudom, hogy az halotti tor lehetett.

Amikor senki sem volt otthon, fölmásztam a szilvafára és csak vagy két szemet tudtam megenni, mert jött az ember hazafelé, és gyorsan lemásztam. Alig értem le, a hátamon csattant egy bot, amitől egy darabig nem tudtam fölegyenesedni. Attól kezdve ettől az embertől nagyon féltem, ha láttam, környékezett a sírás, ez pedig gyakori volt, hisz ott éltem velük. Néha a többi gyerekkel elmentünk a mezőre csicsókát keresni, meg ehhez hasonló.

Történt egy napon, hogy egy kocsi állt meg a ház előtt, mert kapu nem volt, és engem kerestek. Én gyorsan bebújtam az ágy alá, ahonnan egy szomszéd asszony csalt ki, és az ember az ölébe kapott, mert ő nem engedi, hogy elvigyenek. Én annyira sírtam, de végül is az idegeneknél a kocsiban megnyugodtam. Aztán már csak arra emlékszem, hogy egy hosszú folyosón vittek végig és egy fiatalasszonynak adtak át, aki fölemelt magához, én úgy megrugdostam a térdét, hogy nem győzött sziszegni szegény. Végül letett ott, ahol egy csomó gyerek volt, és velük kellett aztán élnem. Emlékszem, legtöbbször tejes mamaligát[1] ettünk. Végül tanítottak számolni tízig, amit a mai napig nem felejtettem el, románul. Nem emlékszem, meddig éltem itt, végül is ez a nagyváradi intézet[2] volt.

Később pár gyerekkel együtt egy vagonba találtuk magunkat. Én nagyon éhes voltam, nem szóltam senkihez. Észrevettem egy pici darabka összetaposott kenyérhéjat. Mivel nem volt cipő a lábunkon, addig helyezkedtem, amíg a lábujjaimmal sikerült fölvennem. A lábam hátra hajlítottam, úgy vettem el, és gyorsan bekaptam. Recsegett ez a falat kenyér héja, de kicsit megkönnyebbültem. Tudod, kedves naplóm, nagyon fáj most a csuklóm, de azért folytatom. Amint később megtudtam, Derecske faluban szálltunk ki, ahol várt ránk egy ápolt fiatalasszony, és elvitt a lakására, ahonnan mindannyiunkat elvitt valaki. Engem egy idősebb házaspár vett magához, ennem adtak és kérdezgettek, de nem értettem semmit, így nem is válaszoltam. Gondolom, mérgesek lettek és visszavittek a fiatalasszonyhoz, aki aztán lefektetett, mert már este volt. Reggel biztos sírhattam, mert kaptam egy szép nagy babát, és elvittek az óvodába. Valahogyan eltűnt a baba, így aztán sehogy sem bírtak megnyugtatni. Azután értem jöttek, és egy idős házaspárhoz vittek, ahol a kezembe nyomtak

1 Puliszka

2 Ez a nagyváradi gyermekmenhely lehetett. A korabeli árvaellátás rendszeréről lásd a tanulmányt. A korszak gyermekellátási rendszeréről lásd még: Géra Eleonóra Erzsébet: Református karitatív intézmények a magyar fővárosban 1850–1952. Doktori disszertáció. Elérhető: http://bit.ly/1vR5UTq [2015. április 4.]; Dickmann Mátyás: A Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő intézet (GYIVI) története. Elérhető: http://bit.ly/1nfDLoo [2015. április 4.]

egy hatalmas lekváros kenyeret, de mikor észrevettem, hogy eltűnt a fiatalasszony, azonnal elkezdtem bőgni. Talán azt gondoltam, hogy ő az enyém, meg aztán szerettem volna megkapni a babát. Többet az életem során nem került kezembe semmilyen baba.

Az öregeknél lakott még egy árva fiú, Pistának hívták. Nagyon rossz volt hozzám, állandóan megríkatott. Az asszony gyakran járt a piacra és hozott nekünk cipőfűző-cukrot. Mindég a kapuban vártuk, hogy mikor jön már. Ez a fiú egyszer nagyon megijedt, mert ki akartam a kályhából kapni a tüzet, mivel nem tudtam, mi az. Ő is megijesztett engem, mikor a réten játszottunk, és begurított engem egy üvegdarabba. A sebhely a combomon – egy hosszú csík – még ma is látszik. Az öregek is megijedtek és gyorsan valami ecetes ronggyal becsavarták a lábam. Lassan kezdtem megtanulni beszélni, de mivel a Pista ilyen rossz volt, átadtak egy másik utcában lakó nénihez, aki egyedül élt. Elvitt az iskolába, de nem fogadtak, mert még nem tudtam rendesen beszélni, így aztán hétéves koromban kezdtem el az iskolát.

Kedves naplóm, ne haragudj a helyesírási hibáimért, az emlékeimre koncentrálok, de igyekszem a helyesírási hibákat is kerülni. Szóval ott tartok, hogy egy magányos nénihez kerültem, aki pár napig elvitt, illetve elkísért az iskoláig, hogy el ne tévedjek. Az iskola egy templom mellett volt, a néni, akit később nagyanyámnak szólítottam, idővel megtanított imádkozni, és mikor már ismertem a betűket, olvastam az ő hatalmas nagy fekete Bibliáját. Akkoriban még nem értettem, de tetszett.

A nagyanyám a mezőre járt, én takarítottam és az állatokat etettem. Ha délután kellett mennem iskolába, akkor indultam, amikor harangoztak. Az iskola két kilométerre volt. Egyszer fölmentem a padlásra és találtam egy zsák kockacukrot. Ettől kezdve egy marék cukrot mindég becsomagoltam egy zsebkendőbe és úgy mentem iskolába. Az utcán meg osztogattam mindenféle gyereknek. Azonban egy szép nap jöttem lefelé a padlásról a zsebkendőbe csomagolt cukorral, mikor a nagyanyám belépett a kapun. Igen megijedtem. Fogta a cukrot és a kezem, aztán bekísért az osztályba és mutatta

a gyerekeknek, hogy mennyi cukrot elloptam. Miután elment, én szégyenkezve a helyemre ültem. Elkezdődött a tanítás, jött a szünet, és minden gyerek továbbra is úgy viselkedett, mintha mi sem történt volna.

A második lopásom akkor történt, mikor az utcában egy gyerekhez mentem játszani és az udvar végén a szülők krumplit válogattak. Szóltak, hogy mi is segítsünk válogatni, azonban válogatás közben egy kő alatt húsz forintot vettem észre. Vártam az alkalmat, hogy mikor nem figyelnek rám, gyorsan eldugtam, és siettem haza. A nagyanyám az udvaron bíbelődött az állatokkal, én meg siettem a házba a szalmaágyba lefeküdni. A szívem dobogását jobban hallottam, mint a szomszédok dühős jövetelét. A nagyanyám, aki igen meglepődött korai lefekvésemen, most mérgesen rám szólt, hogy azonnal adjam vissza a húsz forintot.

Az előttünk lévő házban egy idős asszony lakott. Egyszer áthívott, aztán a fateknőjében jól megsikált. Esténként a nagyanyámmal beszélgettek. Egyik este azt mondta, pucoljam meg a cipőmet. Persze nem cipő volt, hanem bakancs, amit az állam adott.[3] Nem pucoltam meg, mondván, nekem a Jézuska úgysem hoz semmit, és elaludtam. Reggel kerestem a bakancsom, amit az ablakban találtam. Gyorsan belenéztem és egy szaloncukrot találtam benne. Néztem a másikat, abban is volt egy szem. Mint az őrült szaladtam a nagyanyámhoz az udvarra és boldogan beszámoltam neki, hogy a Jézuska hozott két szem szaloncukrot. Elmeséltem a többi gyereknek is, és ők azt válaszolták, hogy ők Mikulást is és több más egyebet is kaptak, de az engem nem érdekelt, csak az én két szem szaloncukrom.

Az iskolába szóltak, hogy a kultúrházban ünnepély lesz és mindenki menjen. Odamentem. Először ünnepi beszámoló volt, aztán

3 Az állam a gondozási díj mellett a gyermekeket téli és nyári ruházattal, valamint cipővel látta el. Az állami gondozási díj viszonylag kevés volt: 1959-ben például a 6–10 éves gyerekek után 160 forint, a 10–14 évesek után 120 forint, a 14–18 éves korúak után pedig már csak 80 forint havonta. u. o. [2015. április 4.]

mikulási csomagosztás. Nyújtogattam a kezem, a nő nyújtotta a csomagot, rám nézett és a mellettem lévő gyereknek adta, nekem meg azt mondta, hogy nincs több. Kedves naplóm, azt írom neked, hogy ha hirtelen hátba szúrtak volna, az nem fájt volna annyira, mint ez a pillanat. Fájdalommal, de könnytelenül értem haza. Nagyanyám kíváncsian kérdezte, hogy milyen volt az ünnepély. Lehangoltan közöltem vele, hogy jó volt, és a szívfájdalmammal lefeküdtem.

A nagyanyám néha elvitt magával a mezőre vagy a rokonaihoz. Nem értettem meg, milyen a rokoni kapcsolat, ki kinek a kicsodája. Ezt a nagymamámat H. Józsefnének hívták, és mikor az iskolában énekeltük azt a dalt, hogy *Huszárgyerek, huszárgyerek szereti a táncot, az oldalán, az oldalán csörgeti a kardot* stb., akkor ugrándozva mentem haza, mert azt hittem, én vagyok a huszárgyerek. Meg kell mondjam, kedves naplóm, hogy nagyon buta gyerek voltam, emiatt sok bajom is volt, és ez a butaságom követett végig egy életen át.

Már pontosan nem emlékszem, miért kerültem Kisderecskére, kb. négy kilométerrel odébb. Ott lett egy másik nagymamám, akit V. mamának hívtam. Egy szép szál magas, szabályos alakú asszony volt. Neki az volt a szokása, hogy állandóan a rétre jártunk tehénganéjt gyűjteni télire.[4] Máskor kora reggel a harmatos úton mentünk a mezőre. Olyan gyorsan lépkedett, hogy én mint egy kiskutya, rohanva utána tudtam csak követni, és büszkén mondogatta, hogy hetvenkét éves és semmi baja. Igaz, a hátára mászatott nagyon sokszor, meg kellett taposnom, mert ez neki nagyon jólesett. Télen a szomszédhoz jártunk, ahol jól kibeszélgették magukat.

Volt egy fiatalasszony, ahol cukorkát segítettünk csomagolni és a végén kaptam két szem savanyú cukrot. A V. mama azt mondta

4 Az alföld egyik legősibb tüzelőanyagának számított a szarvasmarha, a juh, esetleg a ló trágyája, amit megszárítva tüzeltek el. Erről lásd: Szabadfalvi József: A magyar Alföld ősi tüzelőanyagai. Elérhető: http://bit.ly/12t1BEf [2013. január 7.]

nekem, hogy csomagolás közben csúsztassak magamnak az ölembe pár szem cukrot és dugjam el. Így is tettem, az asszony nem vette észre, és nagy élménnyel mentünk hazafelé.

A kisderecskei iskolába jártam harmadik osztályba. Egy nagyon kedves tanító bácsi volt, sok szép dologra tanított bennünket. Volt egy kislány köztünk, aki népi táncra tanított bennünket. Már a negyedik osztályban alig vártuk a szüneteket, még a tanító bácsi is örömmel nézett minket tánc közben: *Rózsa-rózsa, labdarózsa levele, de sok legényt neveltek a kedvemre, meg e dalra: Elment a Lidi néni a vásárba csúhajja. Batyut kötött a hátára csuhajja. A batyuba döglött liba, úgy ment a Lidi néni a vásárba, csúhajja, meg Zöldre van a, zöldre van a rácsos kapu festve,* és sok más népdalra táncoltunk.

Egyszer egy téli napon a V. mamával bementünk a faluba, ahol az egész család beteg volt valami disznósajttól. Titokban megöltek egy malacot és festékes kanapén préselték.[5] Úgy látszik, a V. mama nem vette komolyan, hazavittünk belőle és jól bevacsoráztunk a sajtból. Reggel egyikünk sem tudott fölkelni. Fetrengtünk a gyomorgörcstől, a hasmenéstől úgy, hogy két hétig nem bírtam iskolába menni, orvoshoz meg nem mert elvinni. Persze így visszagondolva, a sajtba felszívódott festék volt a bűnös. Végül is befejeztem a negyedik általános osztályt.

Aztán jártunk a mezőre ganéjért, nagyon jól megvoltunk mindaddig, amíg a fia haza nem jött, mondván, összeveszett az asszonnyal. Azonban este az asszony az anyjával már jött utána, és attól kezdve ott laktak. Ez az asszony az első perctől nem tetszett nekem. Nem engedett el a V. mamával a mezőre, mondván, segítsek neki, mert volt egy kislányuk, kb. két-éves lehetett, de olyan morcos volt, nem engedte, hogy játsszak vele.

El kellett mennem vízért két kannával, és ez nem tetszett nekem, panaszkodtam a mamának, hogy nem bírom a két kannát. Erre,

5 Az ötvenes években minden egyes sertésvágás alkalmával külön engedélyt kellett kérni és ez alapján határozták meg a beszolgáltatási kötelezettséget. A be nem jelentett vágást internálással és börtönbüntetéssel sújtották.

mikor a mama elment a mezőre, elővette a férje nadrágszíját és jól elvert. Később egy tehénnel küldtek a rétre, persze féltem tőle. Estefelé hazahajtottam, és valahogy rálépett a mindég mezítlábas lábamra. Ordítottam a fájdalomtól, ezért azt ígérte az asszony, hogy vasárnap elvisz a nagyfaluba fagyizni, csak már ne ordítsak. Szóval mostohán bánt velem ez az asszony. Az utca végén lakott egy nagycsalád sok kicsi gyerekkel, azokat kellett pesztrálnom. Ezeknél akkor laktam jól, mikor az öregasszony szemes kukoricát főzött egy nagy lábasban.

Egyszer az öregasszony két lánya elhatározta, hogy elindulnak szerencsét próbálni, én meg pesztráljam a gyereküket. Annyit foglalkoztam velük, hogy már belefáradtam. Végül hírét hallottam, hogy nemsokára hazajönnek. Nagy lelkesedéssel foglalkoztam velük, remélve, hogy ezért majd kapok valamit. Egyik éjjel kopogásra ébredtünk, mire az öregasszony lámpát gyújtott, és énekszó hallatszott *Nyisd ki anyám az ajtót,* valami ilyesmi, és bejött a két asszony két hapsival. Bizony engem figyelembe sem vettek, nemhogy hoztak volna valamit.

Jött az ősz, iskolába kellett mennem a faluba, ezek elszedték a ruháimat: a téli kockás menhelyes kabátomat. Télen a combjaim felrepedeztek, olyan volt, mintha apró üvegszilánkok hasították volna fel. Már a megfagyás határán voltam, mikor kétségbeesve felkerestem a telepfelügyelő nénit, de ez már másik volt. Elpanaszoltam, hogy nincs ruhám, sem kabátom, és hogy fájnak a combjaim. Ezek után visszakerültem a H. nagyanyámhoz.

Kedves naplóm, kicsit homályos már az emlékezetem, ezért csak azt írom, ami még eszemben van. Emlékszem, egy igen kemény bakancsban jártam iskolába, nagyon fázott a lábam, pedig rongyokkal is be volt csavarva. Iskolából hazafelé menet mindég erősen meghógolyóztak, nagyon sokszor sírva mentem hazáig. Nyáron már jobb volt, akkor mezítláb jártam.

Az iskolában bukásra álltam, szidták azt a számomra jólelkű tanító bácsit, aki negyedikben jó jegyeket adott, azért sikerült valahogy hatodik osztályba mennem.

A nagyanyámnak Konyáron lakott a lánya, ahová már egyedül is el tudtam utazni. Piroskának hívták, a férjét meg Lajos bácsinak, akkor még Piri néninek szólítottam. Az volt a hobbija, hogy tanított nekem dalokat, és ha mentünk az utcán, szokásává vált, hogy ismerőseinek mindég énekeltetett.

Egyszer nagyon beteg lettem, az orvos beutalt Debrecenbe, ahol azonnal megoperáltak vakbélgyulladással. Azonban a műtőasztalon a számra tettek valamit, amitől olyan mérges lettem, hogy számolás helyett kiabáltam, mire azt mondták, úgy is jó, végül kezdtem zuhanni és biztos, hogy elaludtam. Mikor fölébredtem, egy meleg homokzsákot észleltem a hasamon. Később közölték velem a nénik, hogy elmondtam az egész életemet, és hogy hívtam anyámat. Az egyik beteg asszony megsajnált. Ott a kórházi udvarban volt a fodrász, odavitt és levágatta a hajamat. Majd írtam a nagyanyámnak, és a levelezőlapra fölírtam az egész utcában lakók nevét, hogy őket is csókolom. A néni azt mondta erre, hogy nem kellett volna, csak a nagyanyámat. Későbbi lapot már úgy írtam. Nemsokára jött értem a nagyanyám, és boldogan mentem vele hazafelé a vonattal. Nagy élmény volt, a debreceni repülőteret lehetett látni a vonatból. A nagyanyám Bözsinek hívott és minden ismerősnek, akivel találkoztunk az utcán, mondta, hogy a Bözsit most operálták.

Aztán a nagyanyám továbbra is kijárt a mezőre, én otthon dalolva takarítottam, fölmázoltam agyaggal a földet, vagy egy lukas locsolóval díszeket locsoltam a földre. Egyszer egy kölyök gólya került az udvarba és egész nap azt hajkurásztam, de nem bírtam megfogni. Már teljesen kifáradtam, mire szegény gólyának sikerült elrepülnie. Azóta sem értem, miért akartam elfogni azt a kifárasztott gólyát.

A H. nagyanyám minden hónapba sütött kenyeret, ilyenkor mindég eszembe jutott, hogy amikor a V. mamánál laktam, a téli időszakban sorban álltam kenyérért, mert jegyre adták, és alig adtak

kettőnknek, még egy fél kiló sem volt.[6] Ezt egész napra be kellett osztanunk. A nagyanyám még lángost is sütött, aminek olyan finom íze volt, hogy azt sohasem felejtem el.

Én nem tudom, de a családtagokkal soha nem voltam tisztában. A nagyanyám vitt magával az A. családhoz, aztán Sz. nagyapához, aztán többször elvitt Konyárra a Piroskáékhoz, még disznótorba is. Mit összeszaladgáltak ezek estig, hát ez kriminális volt. Este viszont nagyon finom vacsora volt. A felnőttek beszélgettek, én meg az ott lévő gyerekekkel játszottam, köztük volt egy fiú, akivel egyidősök voltunk és Sanyinak hívták, ő szívesen játszott velem.[7]

Szóval végül is több év elteltével rájöttem, hogy a Piroska néni – mert úgy kellett szólítanom – a nagyanyám édeslánya volt, a Sanyikáék pedig a Piroska férje testvéreinek a gyerekei voltak. Mivel nagyanyám senkiről és semmiről nem világosított fel, nagyon későn jöttem rá arra, hogy ki kicsoda. Újfaluba is elvitt az A.-ékhoz, akik végül Derecskére költöztek. Három gyerekük volt: a legnagyobb Rózsika, aki egyidős volt velem. Aztán volt egy Sanyi bácsi, annak meg a fia volt velem egyidős, szép hullámos haja volt, és négyen voltak testvérek.

Szóval már nagylány voltam, mire megértettem valamit, és amire a Piroska néni felvilágosított. Végül is a nagyanyámnak négy családja volt: az N. József és A. Rózsi néni, akiknek még egy

6 Az 1945–46-os évben vezették be a jegyrendszert, amely csak a legminimálisabb élelmiszer-ellátást biztosította. A negyvenes évek végére a gazdaság stabilizációjával az élelmiszer-ellátás is javult valamelyest. Azonban az 1950-es években az erőltetett nehézipari fejlesztések következtében a lakosság élelmiszer-ellátása romlani kezdett, és ismételten bevezették a jegyrendszert az alapvető – kenyér, liszt, cukor, hús, zsír, tej – élelmiszerekre. Az ellátás tekintetében különbséget tettek a városiak – élelmiszert nem termelők – és falusiak – élelmiszert termelők – között. Míg az előbbi kategóriába tartozók az ellátottak, az utóbbiak többsége – tekintettel arra, hogy ők képesek az önellátásra – az ellátatlanok kategóriájába tartoztak. Valuch 2004.

7 A disznóölésre a népi kultúrában többnyire a téli hónapokban került sor. A disznóölést követte a disznótor, azaz a vacsora, ekkor fogyasztották a frissen levágott disznó húsából készített – többnyire húsleves, húsoskáposzta és zsírban sütött friss fánk – húsos ételeket. A disznótorra családias vidám hangulat volt jellemző. Magyar Néprajzi Szótár. Elérhető: http://bit.ly/1rLcnvb [2015. április 4.]

gyerekük lett: Erzsike. Aztán volt az N. Lajos az A. Piri néninek a férje, nekik egy családjuk volt: a Lalika. Az A.-ék testvérek voltak. Az N. Sándor bácsinak a Juliska néni volt a felesége, ez volt a négy család. A Sanyika volt a legnagyobb, ők a kultúrházban laktak és Sanyi bácsi volt a kultúrfelelős, ő kicsit ferdén járt, mert az egyik lapockáján egy kis púp volt. Gyakran találkoztam velük, mert mellettük volt a könyvtár és nagyon szerettem olvasni. Amikor visszahordtam a könyveket és másikat kértem, utána mindég bementem hozzájuk. Ez a Juliska néni egy szép sudár, magos asszony volt, és kedves volt hozzám. A gyerekeivel, akik mind a négyen fiúk voltak, szívesen eljátszottam és utána hazamentem, persze két kilométerre laktunk, és az iskola is olyan messze volt.

A nagyanyám családtagjai közül a konyári Piroska néniéknél szerettem lenni a legjobban. Az ő férje P. Lajos bácsi volt, nekik nem volt gyerekük, a Lajos bácsi mindég a mezőn volt, a Piroska néni meg otthon főzött, aztán az állatokat gondozta, és sokat énekelgetett. (1. KÉP) Engem is megtanított sok nótára, és mindég mosolygott, mikor már pár nótát tudtam, akkor az lett a szokása, hogy mikor a csarnokba vittük a tejet, vagy boltba mentünk, minden ismerősének énekelnem kellett, és jókat nevetett, mert sokáig selypítettem, és gondolom, ez tetszett neki.

Az Sz. nagyapa meg együtt lakott az Sz. Julcsa nénivel, szóval a lányával, és a nagyanyám is az ő lánya volt. Lassan járt már, elelsétált hozzánk, ilyenkor mindég kaptam tőle egy forintot, nagyon örültem, mert elmehettem moziba, vagy vehettem magamnak egy ötven filléres fagylaltot, és a többiért cukrot.

Mikor a nagyanyám az A.-ékhoz küldött, azt nem szerettem, mert soha nem hagyták ki a szájukból, hogy menhelyes. A József bácsi a tanácsnál dolgozott,[8] a Lajos bácsi beteges volt, ő saját magát oltotta, mert cukorbeteg volt, viszont a felesége egy dagadék volt, aki szintén a tanácsnál dolgozott.

8 N. József volt Derecske község tanácselnöke 1954. januártól 1956. októberig. Szendrey–Nyakas 1980.

1. FOGADOTT NŐVÉRE, PIROS ÉS ANNAK FÉRJE

Egyszer a nagyanyám elvitt a Rózsi néniékhez, akik a derecskei piacnál laktak, de közvetlen mellettük egy fiatal házaspár lakott, a nagyanyám oda bevitt és otthagyott. Az asszony mindjárt el is küldött két vödörrel vízért, amit alig bírtam, mert takaríttatott stb. Bizonyára a nagyanyám pénzt kapott ezért, én meg cselédeskedtem, de ezt akkor nem értettem. Egy napon az asszony férje hazajött és jól elverte az asszonyt, aztán a rendőr visszament dolgozni. Végül az asszony mondta nekem, hogy miattam kapott ki, és többet nem küldött vízért.

Ami még nagyon emlékezetes volt, az az, hogy az asszony nem volt bent a konyhában, hanem egybenyíló ajtó volt az A. Rózsikához és ott beszélgetett, mikor én észrevettem, hogy a villanykapcsoló oldalról el van törve és kíváncsian odadugtam a mutatóujjamat, mire hirtelen a falhoz csapva találtam magam, ők azonnal észrevették és gyorsan megszabadítottak az áramütéstől. Mi tagadás, kicsit megijedtem.

Este, mikor már az asszony hazaküldött az A.-ékhoz és a három gyerek – mert még akkor Erzsike nem volt otthon – ott sírt az ablakban, kint már jó sötét volt, és kérdeztem tőlük, hogy mit rítok, mire

a Rózsika ríva: nem látod, itt a két kisöcsém és édesanyám meg nincs itthon. Annyira ríttak, hogy én is kedvet kaptam rá és elkezdtem ríni, mire Rózsika rám szólt, hogy te mit rísz, neked nincs édesanyád, akit sirassál, erre én még jobban ríttam. Végül megjött az anyjuk, én meg siettem hazafelé. Útközben az egyik kanyarnál igen sötét volt és ugatott nagyon egy kutya, majd egyszer csak a fejemre ugrott, amitől megfájdult a fejem teteje. Elkezdtem tapogatni, hogy nem repedt-e be. Izzadtam, mire hazaértem.

A nagyanyám a tsz-be járt dolgozni, és egy nyári estén valamiféle mulatságot rendeztek, amelyre elvitt magával. Vacsora után volt zene, bort ittak és táncoltunk. Azonban ott volt az a család is, akik Kisderecskén laktak szemben a V. mamával. Az ember szívbeteg volt, ivott egy kis bort és vidáman táncolt a feleségével, mikor egyszer csak összeesett és úgy maradt. Abbamaradt a zene, én vacogtam egész úton és egész éjjel felsírtam, így a nagyanyám nem oltotta el a lámpát, csak lesrófolta. Sajnos ez máskor is megesett, sokszor nem lehetett eloltani a lámpát, mert féltem. Végül a telepfelügyelő néni elvitt Debrecenbe, ahol megvizsgáltak. Iszonyatos volt, mikor egy nagy tűt szúrtak a tarkómba. Végül olyasmit mondtak, hogy tiszta. Ezek után Sevenaletta tablettát kellett szednem.[9]

Aztán telt az idő, kiolvastam a nagyanyám hatalmas nagy fekete Bibliáját, ami mindég ott volt a komód tetején, de levenni nem bírtam, csak úgy olvastam. Viszont nagyon rosszul ment a tanulás, így beírattak a napközibe, a szünetbe T. Erzsike megtanított egy dalra: *Túl a Mississippin élt egy formás barna lány. Szép volt, mint a mese, volt is szerelmese Isten tudja hány. Hívták a leányt Anninek, szívét csábította ennyinek.* Mikor vége volt a tanulásnak, mentünk haza. Otthon szokás szerint a flaszteren[10] rajzoltam különböző színű

9 A dr. Zsonda Lászlóval és dr. Grexa S. Zoltánnal folytatott konzultáció alapján a tűszúrásos vizsgálat és az előírt gyógyszer is arra utal, hogy Király Erzsébetnek epilepsziás típusú betegsége volt, amely valamilyen gyerekkori sokk hatására is kialakulhatott. Tanulási nehézségei, koncentrációs zavarai, furcsa, zavaros megnyilvánulásai is ezt a feltételezést erősítik.

10 Aszfaltburkolat.

kövekkel, mikor jött hazafelé az A. Piros néni, mert odaköltöztek majdnem a szomszédunkba, és idegesen közölte velem, hogy meghalt T. Erzsike. Nagyon megdöbbentem és mondtam neki, hogy ma tanultam tőle egy szép dalt. Sajnos, vagy talán jobb is, nem tudtam meg a hirtelen halál okát soha.

A tanulás továbbra sem ment nekem, csak az ének, torna és a rajz. A számtan, földrajz stb. nem ment, így hát a telepfelügyelő nénihez jártam földrajzot tanulni, akinek két lánya és egy súlyos beteg férje volt. Mikor már majdnem hozzájuk értem az úton, egy magas fiú elgáncsolt, úgy térdre estem, hogy nem bírtam felállni, egy bácsi emelt föl, morgott a fiúra. A telepfelügyelő néni bekente a térdem jóddal, és elkezdtünk tanulni, közben enyhén dorgált, hogy a kockás menhelyes ruhámat sem tudom felvenni, megtanított az apróöltésre is.

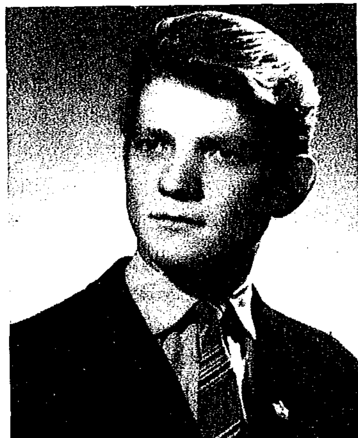
Közelgett az évzáró, a tornavizsgára krepp-papír szoknyát kellett csirizzel ragasztanom, mert ilyenbe kellett vizsgázni. Szomorú voltam, mert arra gondoltam, hogy a többieknek a szüleik csinálják a szoknyájukat, én meg ebben a csirizes papírban vizsgázom. Az osztályfőnök mondta, hogy szép legyen mindenki, mert hozza a fényképezőgépet. Erre én majdnem sírva kértem, hogy fényképezzen le, mert engem még soha senki nem fényképezett le. Ez sikerült is, a hét iskolatársam között középen voltam, nagyon tetszett, és a csirizragasztós szoknyám nem látszott csúnyának a képen. Örömmel mutogattam mindenkinek, a nagyanyámnak is tetszett. Végre jött a szünidő, és kegyelemből kettesre vizsgáztam.

Egyszer a nagyanyám korán felébresztett, és hívott a mezőre hagymát szedni. Azzal buzdított, hogy ha fehér hagymát találok, hamar férjhez megyek. Így hát szorgalmasan szedtem, kapartam ki a földből, és nagy örömmel kiáltottam fel, mikor megtaláltam az első fehér hagymát. Azonban dél felé a melegtől rosszul lettem, a nagyanyám megijedt és gyorsan árnyékba küldött. Nagyon szégyelltem, hogy ő tovább tud dolgozni, a már akkor is fájós lábával.

Végül a nyár úgy telt el, hogy a falu végére jártam szegfűvirágot szedni és eladtam, de mindég becsaptak. A nagyanyámnak búzát

2. K. TERIKE

3. CICA

és tengerit toltam darálni talicskán. A nagyanyám testvérbátyjáék is odavettek egy menhelyes lányt, az Irénkét, gyakran játszottunk. Aztán volt egy barátnőm, a K. Terike. (2. KÉP) Jártunk korzózni, mint a felnőtt lányok. Az utcában is lakott egy fiú, ezt meg Cicának csúfolták (3. KÉP), végül elvitték Debrecenbe tanulni. Egyszer a bátyja, aki nagyon tetszett nekem, kereste őt. Gyorsan befontam a vékony szálú selymes fekete hajam és masnit kötöttem, szaladtam az öregekhez, hogy nehogy elmenjen a fiú, hátha megtetszem neki, de ő csak az öccse után tudakozódott, a Cica hol van stb., aztán elment.

Mi tagadás, kicsit rossz lány voltam, mert mikor éhes voltam, pár tojást sütöttem, vagy a mama befőttjét kikezdtem és ráfogtam az egérre. Bizony nem tetszett neki. Gyakran volt cibereleves[11] vacsorára. A ház előtt egy kis kert volt elkerítve, nyáron virágokkal, amiből szedtem, és bevittem a házba. Olyan illatos virágokat, amilyenek azok voltak, azóta sem találok.

Télen egyszer zajra ébredtem, kinéztem az ablakon, nagy havat és egy nyulat láttam szaladgálni a rossz drótkerítésen belül. Úgy,

11 Savanyú levesféleség. A cibere erjesztett gabonalé.

ahogy voltam, kifutottam és nagy nehezen elfogtam, összefogtam a lábait és a fekvő nagyanyám kezébe nyomtam, majd siettem iskolába. Iskola után nagyon siettem, szinte rohantam, hogy micsoda nyúlpaprikást fogok enni. Ledobtam a szatyrot és kértem az ebédet. Nagyanyám elém tett egy kis pörköltöt, jól se laktam, de még az íze sem volt olyan, mintha a nagyanyám csinálta volna. Nem szóltam, csak évek múltán következtettem, hogy az A. Piroskának volt benne a keze, hisz ilyen nagy nyúl két főnek három napig is elég lett volna.

Szóval a nyár végén megjelent a telepfelügyelő néni, nagyon meg voltam lepődve. Végül közölte velem, hogy így nem mehet tovább, mert nem tanulok és nem lesz semmi belőlem, ezért elvisz egy intézetbe. Nagyon izgatott lettem. A nagyanyám is. Elkezdtem a lavórba mosakodni és felvettem a kedvenc rakott kockás szoknyámat, amit a konyári Piri néni csináltatott nekem. Ez volt az első holmi, amit kaptam életemben. Elbúcsúztam nagyanyámtól, most, hogy visszaemlékszem, mintha kicsit könnyezett volna. Nagyon izgatottan szálltam vonatra, mert nagyon szerettem utazni és kíváncsi voltam, hogy milyen intézetbe visz a telepfelügyelő néni. Debrecen határában megint megcsodáltam a vonat ablakából a repülőteret. Végül megérkeztünk Hajdúnánásra, és ott kellett maradnom.[12] A telepfelügyelő nénit többé nem láttam. Egy szürke köpönyeges asszony fogadott csapzott hajával, és átöltöztetett valami ócska menhelyes göncbe, a szoknyámat meg elvette, mire elkezdtem sírni: hogy ez egy új szoknya és ne vegye el tőlem, de ő mogorván közölte velem, hogy majd megkapom. Mondanom sem kell, hogy soha többé nem kaptam vissza. A többi gyerek közé kerültem és meglepetésemre ott találtam K. Marikát, aki szintén Derecskén lakott, és ő már egy éve

12 1953-ban alapították a hajdúnánási leányotthont, azonban a városban már 1935-től árvaház működött, 1953-tól 1–8. osztályos leánynevelő-otthon létesült, amely 1956-tól felső tagozatos leányotthonként működött tovább. 1954-ben fiúnevelő-otthont is létrehoztak.

ott volt. Nem szívesen társalogtam vele, mert olyan csúnya malacképe volt. Végül megismertem a házirendet. A nevelőnők nem voltak valami barátságosak, de szót kellett fogadni, mert aki nem fogadott szót, annak rugózni kellett százat, vagy térdepelni a salakpályán, vagy megvertek bennünket.

Az intézetben negyedik osztálytól nyolcadik osztályig voltunk, kb. összesen kilencvenen. Reggel hatkor ébresztő, ordítottak a nevelők. Most így elgondolva, hogyan bírtak kora reggel így ordítani, szerintem a gonoszságtól. Szóval, nyáron az udvaron tornáztunk, utána zászlófelvonás, mosakodás, hálószoba-takarítás, aztán sorakozó reggelihez, és négyes sorban, énekelve meneteltünk az iskolába. Persze továbbra sem voltam jobb tanuló, a hetedikes osztályba is csak kettes voltam. Hazafelé is menetelve mentünk, a szemünk kopogott az éhségtől. Mindennap be volt osztva, hogy ki terít. Akit úgy éreztem, hogy jóindulatú lány, annak szóltam, hogy rakjon nekem kenyérsarkát, mert az nagyobb volt, mint egy szelet. Mikor én terítettem, akkor én is raktam azoknak, akiket kicsit kedveltem. Minden osztálynak külön asztala volt, mikor kaptuk a levesestálat, legtöbbször a végének alig jutott leves, soha nem laktunk jól, mindég éhesek voltunk, a zsíros kenyeret, amit uzsonnára kaptunk, az óra előtt megettük. Aztán előfordult, hogy néha bemehettünk a konyhába mosogatni és kaptunk egy szelet kenyeret érte. Nagy ritkán rám is sor került, és én boldogan mosogattam.

Kimenőnk soha nem volt, ebéd után szilencium, utána játszottunk vacsoráig. A hálószoba ablakain nagy vasrács volt, az udvaron magas kőkerítés, és volt egy teniszpálya, de mindég a nevelők meg az igazgatónő játszottak a palijukkal. Mi voltunk a labdaszedők. Egyszer megtörtént, hogy megengedték, hogy mi is játsszunk, de a mi labdánk átesett a szomszédba, én meg valamelyik vállára álltam és átmásztam a magas kőfalon. Egy gyümölcsöskertbe kerültem, ahol első dolgom volt egy gyümölcsöt megenni, aztán átdobtam a labdát. Arra már nem emlékszem, hogyan másztam vissza, de örömmel közöltem a többiekkel, hogy sok gyümölcsfa van, így aztán többször átdobtuk a labdát, míg végül megelégelték a szomszédok

és átjöttek panaszkodni a nevelőknek. Azok behívtak a társalgóba, ami az ebédlőből nyílott, és kérdezték: hányan voltunk a szomszédban? Voltunk vagy hatan, sorba állítottak és kaptuk a körmösöket bőven, sírva jöttünk ki a társalgóból.

Egyszer nagy meglepetésemre hívtak, hogy pakkot kaptam. Beszaladtam a hálószobába és izgatottan bontottam fel, hát egy csomó pogácsa volt újságpapírba csomagolva. Utánam jöttek a többiek és gúnyolva közölték velem, hogy milyen csomagot kaptál, olyan büdös zsír-szaga van. Így aztán nem kínáltam őket, csak aki nem gúnyolt. Keserű lett a pogácsa a gúnyolódástól. Szegény nagyanyámnak ezt soha nem mondtam el, de talán meg sem köszöntem.

Közeledett az iskolaszünet, és megengedték, hogy kimenjünk a rétre mezei virágot szedni a nyolcadikosok ballagására. Végül ki-ki hazamehetett a szüleihez, akinek volt hova. Ha jól emlékszem, én bent maradtam, mert nem volt útiköltségem. Na, mindegy.

Következett a nyolcadik osztály, a menetelésre már minden nótát megtanultam: *Ez a kislány papucsot varratott, a sarkába szerelmet rakatott, kihullott a szerelem a sarkából hej! Jaj de távol estem a babámtól* meg *Alma a fa alatt meg Szél, szél, szállj keletről hozzánk,* stb.

Az iskolaudvar egybe volt a fiúkéval, így a szünetben sokat ismerkedtünk, aztán meg összehajtogatott leveleket dugtunk egymás kezébe, hogy ne vegye észre senki, és ki-ki a barátnőjével összesúgtunk.

Én mindég a szélén voltam a sorban, és egy bolt előtt meneteltünk, persze az úttesten, és azóta sem tudom, hogy a bolt előtt várakozó szőke fiú kire mosolygott mindég, mikor mentünk az iskolába. Ő nem járt oda, biztos boltos volt, csak azt tudom, hogy mindég alig vártam, hogy e bolt előtt menjünk és lássam, hogy rám mosolyog, azt gondoltam, tetszem neki. Kifigyeltek engem a lányok és este a hálószobában átadtak egy levelet, hogy a boltosfiú küldi, akit Antinak hívnak. Nagy izgalommal olvastam, hogy tetszem neki. Egészen elpirultam, de még jobban, mikor a lányok közölték, hogy a levelet ők írták. Rossz vicc volt, de ők jól kikacagtak, szinte röhögtek.

Egy nap jött azzal egy tanárnő, kis alacsony, hogy az a kollégista, aki tehetséges, az énekkaros lehet, ez nálam bevált, mert a Piri néni is sokat énekeltetett annak idején, és nagy örömmel jártam a kintiekkel, mármint a kint lakókkal énekelni, szoprán voltam. Később népi táncos is lettem, megtanultunk egy székely népballadát, a Bertelaki Lászlót.[13] Ez nagyon jó volt, mert láthattam Hajdúnánást kívülről.

A hálószobában emeletes ágyak voltak, és felettem egy pisis lakó. Már többen vakarództunk, minden hétvégén fürödhettünk és tiszta fehérneműt kaptunk, amibe mindenkinek bele volt varrva a száma, én a nyolcvannégyes voltam, mindég azokat a kopott cuccokat kaptam, meg mackónadrágot, ha rossz volt a cipőnk, lehetett válogatni a tódozott-fódozott cipők közül, és kopott, foltos köpenyben, kéknek nevezettben jártunk.

Szóval ez az asszony, aki elvette a szoknyámat, ez gondoskodott rólunk, és mikor fürödtünk, azt gondoltam, hogy észreveszi, hogy vakaródzunk és piros kiütés van rajtunk, azonban ő figyelmen kívül hagyta és tovább vakarództunk. Szerencsére el kellett vinniük bennünket valamilyen általános vizsgálatra, és akkor a doktor bácsi vette észre, hogy egy páran rühesek vagyunk. A pisis kislányt külön kezelték. Bekerültünk vagy öten a betegszobába, elkülönítve a többiektől, ez azért volt jó, mert nem kellett iskolába menni. Hülyéskedtünk, én bohóckodtam a legjobban, míg meg nem gyógyultunk.

Mivel énekkaros voltam, én is kaptam matrózruhát, amiben az iskolában ünnepnapokon földéptünk. Mikor megtanultuk a népi táncot, fekete rakott taftszoknyát, eléje mintázott hosszú székely kötényt és háromnegyedes ujjú fehér blúzt széles piros csíkkal, a fejünkre gyönyörű pártát kaptunk, melyen hátul széles, majdnem bokáig érő piros szalag volt. A lábunkon pedig új, világosbarna, kicsit magas sarkú félcipő volt. Később a tanárnő közölte, hogy Debrecenbe megyünk a Bika Szállóba szerepelni. Nagy élmény volt,

13 *Csudahalott, Görög Ilona* c. ballada.

még a szájunkat is kirúzsozhattuk, azt hiszem, nagyon szépek voltunk. Mikor Debrecenbe értünk, az utcán mindenki minket nézett. Soha nem felejtem el, hogy egy nagyon csinos szőke fiú megállt és úgy néztünk egymásra, mint akit megbabonáztak, még a szája is kicsit mosolygósan nyitva volt, annyira csodált, ezt a tekintetet nem lehet elfelejteni, olyan meleg, furcsa érzésem volt, szinte úgy éreztem, hogy repülök. Nagy kár, hogy ez csak egy pillanat volt, erről nem szóltam senkinek.

Végül megérkeztünk a szállóba. Nagyon izgatottak voltunk, és tánc közben egy lépést el is tévesztettem, azonkívül izgalmamban nem láttam a nézőket, csak a végén hallottam a tapsvihart. Mikor a színfalak mögött voltunk, már sírva mondtam egyik társamnak: eltévesztettem, mire ezt válaszolta gyorsan: ne bőgj, azt gondolták, hogy azt úgy kell csinálni. Nagy nehezen megnyugodtam, és mentünk az állomásra. Otthon, mármint az intézetben le kellett venni a szép cuccokat. Vissza a foltos mackót és a lyukas cipőt, másnap iskola – ha jól emlékszem –, a kint lakók irigyeltek bennünket, én meg őket, hogy nekik van anyukájuk és különbül járnak iskolába, mint mi.

Május elsején az egyik nevelőnő palija állított nekünk májusfát, melyen mindenféle színű szalag volt, és mi népi táncos ruhában voltunk – amiben szerepeltünk –, nekem a párta tetszett a legjobban, mert úgy éreztem magam mikor feltettem a fejemre, mint egy királylány. Szóval egy kört alakítva fogtuk a szalag végét és a többiek matrózruhában négyes sorba jöttek utánunk. Szépek lehettünk, mert a fényképünk az újságba is bekerült. Végül elvonultunk a Nánási-ligetbe, a kint lakók feloszlottak, szaladgáltak, játszottak, mi meg kettes sorba sorakozva álltunk. Nagyon mérges voltam és odasúgtam a többieknek, hogy kéredzkedjünk el pisilni, azonban a többiek is ezt tették, végül ideges lett a nevelő és mondta: indulás hazafelé. Én nem tudtam tartani a pofámat és mondtam, hogy mi miért nem játszhattunk úgy, mint a kintiek. Mikor az intézetbe értünk, százat rugóztatott velem és hisztisen rángatta a fejét, mire jött a hapsija és lecsillapította.

Később közölték velünk, hogy vendégek látogatják az intézetet, és ha jól szerepelünk, akkor utána klubdélután lesz, ami azt jelentette, hogy akkor bejöhetnek a fiúk és táncolunk. Nekem egy gyilkos fiú szerepet kellett előadni. A történet egy erdő közepén élő öregasszonyról szólt, akihez bezörget egy huligán, nagy késével, gyilkos tekintettel körbejárva a krumplit hámozó öregasszonyt, végül leguggol hozzá segíteni krumplit hámozni. Én egy mackónadrágban voltam, egy micisapka a fejemen és egy sál átdobva a nyakamon, egy nagy konyhakés eldugva a mackó alá, amit hirtelen kiántottam és egy kicsit behasította a combomat, de nem szóltam erről.

A vendégeknek nagyon tetszett, hogy milyen jó étvágyunk van, biztosak voltak, hogy ezek után nagyon egészségesek vagyunk. Persze kopogott a szemünk, mert soha nem laktunk jól, mindég éhesek maradtunk. Végül összepakoltuk az asztalokat, székeket. Úgy látszott, tetszett az én előadásom, mert külön behívtak a társalgóba újból eljátszani a szerepet, de most óvatosabban húztam elő a nagykést, nem volt kedvem újból elvágni a combom. Később aztán elmentek a vendégek, és a klubdélután sehol. Szóltam a nevelőnek, hogy jól szerepeltünk, miért nincs klubdélután? Hirtelen megkaptam a választ, olyan pofont lekevert, hogy még sírni sem volt erőm, úgy sajgott az arcom. Ezek után a többi lány mukkanni sem mert.

Egyszer váratlanul értesítettek bennünket, hogy lesz klubdélután. Elújságoltuk a kintieknek és a fiúknak. Papírcsíkokat csináltunk, amire táncdalokból írtuk egy sort: *Nem adlak másnak;*[14] *Szeretlek én*[15] stb. Ki voltak jelölve postás lányok, akik hetven fillérért árulták, és a fiúk azoknak a lányoknak küldték, aki tetszett nekik. Az egyik társamtól kölcsön-kaptam egy sárga pulóvert és valamilyen szoknya volt rajtam, mondanom sem kell, nagy sikerem volt. Sokat táncoltam és sok papírszalagot kaptam, pedig nem tetszett nekem a pulóver és nagyon csodálkoztam a sikeremen. Este boldogan aludtam el. Volt még két-három klubdélutánunk, és nagyon

14 1954-es sláger, Hollós Ilona előadásában.
15 Záray Márta, Vámosi János *Szeretlek én, jöjj vissza hozzám* c. dala az 1960-as évekből.

tetszett az a dal, hogy *Bolyongok a város peremén*[16] meg *Túl az Óperencián, túl a tengeren* és az akkori slágerek. Érdekes, hogy minden dalt hamar megtanultam, meg a balladákat, amit a lányok tanítottak, de a tanulás, az nem érdekelt.

Jött hozzánk egy idősebb nevelőnő, akinek a lánya velünk járt iskolába, mármint az osztályba. Olyan kedves volt hozzánk ez a nő, reggel halkan ébresztett bennünket és emberi hangon beszélt velünk, aztán szabadidőben szép dalokra tanított bennünket. Mikor ő volt az ügyeletes, nagyon örültünk neki és nem is voltunk rosszak. A lánya, Judit kedves, nem felvágós, jó tanuló és szép, értelmes kislány volt. Az anyjától soha nem kaptunk ki és nem volt a kezében tolltartófedél, szóval ember volt. A tanulószobánk a másik utcában volt, és nem zajongtunk az utcán, mikor ő volt velünk, ők ott laktak abban az udvarban.

Egyszer télen a hálószobában tartózkodtunk és megint elkezdtem bohóckodni. A hálószoba közepén volt egy asztal, és azt körbejárva azt játszottam, hogy megtaláltam anyámat és szemrehányásokat tettem neki, hogy miért dobott el és miért nem keres stb. Utánam ki-ki érzelmei szerint követte a példámat. Ahogy most így eszembe jutnak ezek a jelenetek, a sírógörcs fojtogat, de majd elmúlik. Imádkozom.

Az iskolában volt egy kémiatanárunk, hát abba mindenki szerelmes volt. Emlékszem, volt egy szőke, szép osztálytársam, ő valahol az intézettel szembe lakott, bejött értem és kimenőt kért részemre, hogy hozzájuk mehessek. Elmesélte, hogy milyen szerelmes a kémiatanárba, és feltett egy lemezt, mely így szólt, hogy *Egy férfi képe van a szívem közepébe*[17], nagyon szép lemez. Ő mondta, hogy állandóan ezt a lemezt hallgatja, olyan szerelmes a kémia tanárba.

Volt még egy állattantanárnőnk, őt K. Erzsébetnek hívták. Jött valami értesítés – nem tudom honnan –, hogy nevet lehet változtatni,

16 1956-ban fordították le magyar nyelvre az eredetileg olasz nyelvű dalt, ami Gubik Mira előadásában vált népszerűvé.
17 Huszka Ferenc–Martos Ferenc *Lili bárónő* c. operettjéből.

így aztán a szintén kedvenc K. Erzsébet állattantanárnő a középpontba került Kovács Marika szemében, mert megkérte a Marika, hogy engedje meg, hogy az ő nevére írathassa magát. A tanárnő igen meglepődött és kedvesen közölte, hogy rendben van. És ettől fogva nem Kovács, hanem K. Mária a neve. Egyszer szokás szerint mentünk szilenciumra ki-ki az osztályba. A mi ablakunk az utcára nézett és örültünk neki, mert az iskolai fiúk ott járkáltak és lökdösték egymást, mondogattuk, hogy ott mennek a galléros páviánok, azóta sem tudom, melyikünk ötlete volt ez a csúfolódó név, de tetszett nekünk.

Azonban egy téli napon – nem emlékszem pontosan, hogy leckét írtam-e, vagy verset, mert sajnos tanulni nem szerettem, csak az irodalmat, a verseket és mindenféle dalokat, balladákat, amelyeket a társaimtól tanultam – arra rebbentem föl, hogy a társaim az orosz könyveket tuszkolják a kályhába.[18] Nagy volt a zsivaj, mondván, kitört a forradalom. Én is fogtam a könyvemet és idétlenül, de benyomtam a kályhába. A nevelőnő rémülten figyelt minket, egyik-másik osztálytársam sírásba kezdett, hogy mi lesz a szüleikkel, és hogy talán sohase látják egymást, én azonban figyelmen kívül hagytam a sírásukat és jó hangosan kijelentettem, hogy bárcsak háború lenne, akkor én meghalnék. Mintha darázsba nyúltam volna, úgy rám támadtak, mire a nevelő igyekezett higgadtan közölni velük,

18 1956. október 25-én néhány diák megpróbálta leszedni a vörös csillagot a hajdúnánási gimnáziumi kollégium tetejéről. Október 26-án helyi megmozdulásokra került sor, a gimnáziumban beszüntették a DISZ.szervezetét és megalakították a diákszövetséget. A tanárok és diákok összeállították – a budapesti és vidéki egyetemeken megfogalmazottakhoz hasonló – 34 pontból álló követelésüket, és utcai demonstrálásra készültek, de végül e szándékukról lemondtak. Az általános iskolások is összetépték a tankönyveket. Közben a város főterén már több mint ezer fő fejezte ki elégedetlenségét. A tüntetők leverték, ledöntötték a kommunista jelképeket, behatoltak a városházára, az adóhivatalból – iskolás gyerekek is – kidobálták a begyűjtési lapokat és adóíveket. Október 27-én Debrecenből érkezett egyetemistákkal megalakították a Forradalmi Bizottmányt. Október 30-án munkástanácsok alakultak az egyes intézményekben, a gimnázium, és a két általános iskola is megalakította a Pedagógus Munkástanácsot. Az iskolákban eltörölték az orosz nyelv kötelező tanítását, és a német nyelvét vezették be. A forradalmi megmozdulások után itt is komoly retorzió érte a lakosságot, a megyeszékhely után itt állították a legtöbb személyt bíróság elé. Völgyesi 1993.

4. C. JULI

hogy nem kell a dolgot komolyan venni, mert Király Erzsinek nincsenek szülei, azért mondott ilyeneket. Aztán nem törődtek velem, ők tovább sírtak a szüleik után. Ettől kezdve folyamatosan szólt a rádió az ebédlőben, és szívszorongva álltunk vigyázzban – még evés közben is –, valahányszor elhangzott a Himnusz. Aztán áttértünk a német nyelv tanulására. Ez nekem jobban tetszett, csak az volt a baj, hogy hiába volt könnyebb, én hamar elfelejtettem, akár a többi leckét. Később bemondták a rádióba, hogy Nagy Imrét felakasztották hazaárulás vádjával, gondoltam úgy kell neki, annyira vádolták őt, hogy akkor azt gondoltam, megérdemelte.

Volt egy barátnőm – C. Julinak hívták[19] (4. KÉP) –, aki elmesélte, hogy mikor iskolai szünetben otthon volt Debrecenben a nagymamájánál, mert a szülei nem éltek, megismerkedett egy tűzoltófiúval, és ő nem bírt ellenállni neki, lefeküdt vele, mondván, hogy ő nem

19 A barátnő a fotókon Juci néven szerepel.

érti, de hajtja a vére, és ha vége lesz a sulinak, megesküsznek. Én ezt megértettem és a mi titkunk maradt.

Következett a nyolcadik osztályos vizsga, én bizony kettessel végeztem és szövőnő szakmára ajánlottak. A többiek szűcsnek, varrónőnek mentek, sok választásuk nem volt, a jobb tanulók továbbmentek gimnáziumba tanulni. Megvolt a ballagás, egy kis pogácsa egy pöttyös rongyba kötve, de nálam nem tartott ez az útravaló sokáig, mert megettem, ugyebár mindég éhesek voltunk. Elváltunk, a Julikának sok boldogságot kívántam és megígértem, hogy majd írok neki. A (Kovács) illetve K. Marikával Szegedre költöztünk kollégiumba, ipari tanulónak.

1958

Szegeden többféle tanulólány volt, görögök és macedónok. Görög menekültek voltak,[20] tőlem többen megkérdezték, hogy honnan kerültem ide. Közöltem velük – mint nagyon sokszor kiskoromban –, hogy valami Király-erdőben találtak pólyásan, és arról neveztek el Király Erzsébetnek, volt aki – mint mindég – mosolygott, mások komoran figyeltek.

Az igazgatónő elmondta a házirendet és azt, hogy hétvégén mettől meddig van kimenő stb. Nagyon örültem a kimenőnek. Aztán ki-ki szakmai választása szerint tanult: voltak cipő-felső-tanulók, szűcsök, szövők, fodrászok, könyvtárosok. Nagy választék nemigen volt, különösen nekem, mivel kettes tanuló voltam. Szövőipari technikumba jártam, ha valaki négyesre vagy ötösre vizsgázott, az azt jelentette, mint ipari tanuló, mehet továbbtanulni technikumba.

Az iskola barátságos volt, egy temető mellett jártunk iskolába, egyszer a Szultánkával be is mentünk hazafelé menet, mert nagy

20 1946–1950 között a görög polgárháború következtében kb. 7000 görög menekült Magyarországra.

5. P. SZULTÁNA ÉS KIRÁLY ERZSÉBET

tömeg volt és mindenki sírt, így hát mi is sírtunk anélkül, hogy fogalmunk lett volna, hogy kit temetnek. P. Szultána volt a neve, nagyon sokat sírt a bátyja után, mondván, talán meghalt a polgárháborúban. Egyébként szép lány volt, gyönyörű, hosszú fekete hajjal, általában vidám és kicsit büszke volt. (5. KÉP)

A kimenő nagyon tetszett nekem, a régi bentlakók elmondták, hogy merre szoktak járni. A Tisza-part nagyon szép volt, mi meg kilestük a padon szerelmeskedő párokat, és jókat kuncogtunk rajtuk. Megismertem a korzót, ami nagyon tetszett. Az újszegedi hídon keresztül mentünk a Vigadó kerthelyiségbe táncolni, már mikor a lányoktól megtanultam, azonkívül arra volt a szövőgyár, ahol a gyakorlati óráink voltak.

Egy napon rám szóltak, hogy miért két bal cipő van a lábamon. Közöltem velük, hogy Nánáson ezt kaptam, de egyébként nem is vettem észre. Kb. egy hét múlva, nagy meglepetésemre kaptam cipőt, mégpedig olyat, amit a néptáncon használhattam csak.

A tanulóterem volt az ebédlő is, itt rendeztünk klubdélutánokat, és persze tanuló fiúk jöhettek, nagyon jó volt. Egy ilyen alkalomkor ismerkedtem meg egy szintén ipari tanulóval, akivel randevút

beszéltünk meg, de már nem emlékszem a nevére. Lényeg, hogy elvitt egy múzeumba, ahol senki sem volt, csak a teremőr, aki mosolyogva figyelt minket. Érdekes az volt az egészben, hogy fogalmam sem volt, mit néztünk, egyre csak a fiút figyeltem, míg végül nagyon óvatosan megfogta a kezem. Irtó izgalmas volt, mert még egy fiú sem fogta meg a kezem. Este vacsora után a hálószobában nagy izgalommal számoltam be élményeimről.

Később már nem érdekelt. A lányokkal a korzón megismerkedtünk több fiúval, szóval sokat hülyéskedtünk a fószerokkal. Volt egy kis füzetem, amiben gyűjtöttem verseket. Sok lány írt és rajzolt bele emlékül, vagy vicceket írtak bele. Megmutattam ezt az emlékfüzetet egy lánynak, és eldicsekedtem vele neki. Vesztemre, mert este lefekvéskor már nem találtam a párnám alatt. Biztos láthatta más is, hogy hol volt eldugva a füzetem. Persze nagyon fájt a szívem érte, mert annyi emléket írtak bele szeretettel.

Szintén egy klubdélutánon megismerkedtem egy Laci nevű fiúval, aki műszerésznek tanult, és randit ígértem neki. Este lefekvéskor az egyik lány elsuttogta, hogy egy fiú azt mondta Szultánkára, hogy nagyon szép ez a cigánylány. Borzalmas volt hallani – mivel ő a mellettem lévő ágyon aludt – a sírását, és mondogatta, ha most itt lenne a bátyja, megmondaná, hogy ki a cigány; három napig sírt.

Nagy öröm ért bennünket, egy gyönyörű nyári napon a nevelőnők elvittek bennünket egy üzletbe, ahol kedvünk szerint választhattunk ruhát, cipőt. Én egy spicc kivágású kékesszürkés testhezálló ruhát és egy fekete antilop papucscipőt választottam. Később vettem egy fekete bársonyszalagot egy női fejet ábrázoló csüngővel. Mikor kimenőnk volt, így öltöztem, és a fószerok elneveztek Csinibabának. Ez akkor nagy sláger volt. Azonkívül Gina-frizurám[21] volt. Csináltattam egy fényképet, nagyon szép volt, de csak egy, és ezt is ellopták tőlem, az is lehet, hogy a műszerész Laci. Ez az emlék is elszállt. (6. KÉP)

21 Gina Lollobrigida-frizura: félhosszú loknis haj.

6. KIRÁLY ERZSÉBET EGY KÉSŐBBI PORTRÉJA

Érdekes volt a helyzet, hogy megengedték este, hogy a fiúkkal menjünk be. Lacival leültünk egy sarokba, de előtte a Vigadóban megittunk egy Bonbonmeggy likőrt, amilyet eddig még soha. Elég az, hogy úgy elkezdtünk csókolózni, hogy én észre sem vettem a lányokat. Végül a Lacinak is el kellett menni a többi fiúval. Úgy éreztem magam a mámortól, mint egy szédült tyúk. Úgy hiszem, a lányokkal volt ezen nevetnivaló.

Egyik alkalomkor nem kaptam kimenőt, mert tanulás helyett verseket írtam. Vasárnap már majdnem mindenki elment. Volt egy zongora, leültem pötyögtetni, amit a lányoktól tanultam: *Zsong a folyó*[22], meg a *Tengerész, a szívem tengerész*[23] című dalokat. Azonban hirtelen nagy meglepetésemre közölték velem, hogy kivételesen kimehetek. Gyorsan felöltöztem és a kapunál nagy mosolyogva várt Laci a barátjával. Kérdeztem, mi történt. Élvezettel mondták, hogy azt hazudták az igazgatónőnek, hogy Lacinak szülinapja van, ezért szeretnék, ha velük lennék, ezen jót nevettünk.

22 Valószínűleg Gregor József: *Zúg a folyó* c. dalára utal.
23 Nagykovácsi Ilona: *Matrózdal.*

7. C. JULI ESKÜVŐI FÉNYKÉPE

Örök emlékül
a legjobb barátnőmnek
Erzsikének.
Jucitól.

1958.
I. 10
Debrecen.

8. A FÉNYKÉP HÁTOLDALA

Képzeld el, kedves naplóm, egyszer a B. Marikával mentem kimenőre, nagyon jópofa, vidám, vicces és olyan fiús típus volt. Végigmentünk a korzón, ez a Csillag börtön közvetlen közelében volt, állítólag Rákosi elvtárs is ott volt, lényeg, hogy fiús tempójával a Marika becsalt egy kapu alá és elővett egy cigarettát, és mondta, hogy a füstöt le kell nyelni. Kipróbáltam, de pillanatok alatt majdnem megfulladtam. Ütögette a hátam, nagy nehezen észhez tértem, akkor vettem észre, mennyire meg volt ijedve. Később megint megpróbáltuk. Nem is gondoltam, hogy több lány is cigizik. Tanították, hogy hogyan kell szívni, persze a vécében. Később már a hálószobában is szívtuk, a többiek meg nagyokat röhögtek, mire bejött a nevelőnő, hogy mi ez a lárma. Hirtelen a paplan alá dugtam a cigit, nagyon megégetett. Alig vártam, hogy kimenjen, senki sem szólt semmit. Talán két-három Ötéves tervet vettünk hetente, vagy Sportot, ami félig üres papír volt, és ezeket szívtuk.

Később húsvét napján egy kedves kis csomagot és egy fényképet kaptam a barátnőmtől, C. Julitól, nyuszit meg kis tojáscukrokat. Éreztem, milyen szeretettel küldte a kis csomagot, és a tűzoltós párjával a szép menyasszonyi ruhájában készült esküvői fényképet, amit ma is őrzök. Micsoda boldog napom volt! (7–8. KÉP)

Egy este valahogyan el voltam keseredve. A kollégiumi udvar végén volt egy gazos kert, sokszor lementem oda a padra vagy sírni, vagy a holdat csodáltam, vagy éppen ábrándoztam. Most kedvetlen voltam, és ahogy lépegettem a pár lépcsőn, átvillant az agyamban a gondolat, mi lenne, ha most egy görbe banya járna itt. Ebben a pillanatban valóban elszaladt előttem valaki, egyet sikítottam és összerogytam. A hálószoba ajtaja előtt térítettek észhez, és mondták, hogy bújócskát játszottak. Ez olyan bújócska volt, ami engem idegileg kikészített.

Közeledett a nyári szünet, már nem emlékszem, hogy a nagyanyámhoz miért nem tudtam hazautazni. Szegeden maradtam az otthonban, amit időközben felavattak Kállai Éva Leányotthonnak, aki a szabadságharcban kiugrott az ablakon.[24]

Egy napon szintén Újszegedre mentünk a szövőgyárba gyakorlati órára, és kötelező volt olyan rendőr fazonú sapkát hordani, ami körbe egy sötétkék szalaggal volt díszítve, azóta is sokat gondolok erre a bordó ipari tanuló sapkára. Gondold el, kis naplóm, hogy egy borús, szeles, esős napon mentünk hazafelé a hídon, és a szél a híd korlátjához csapott bennünket, mire a (Kovács) K. Marikának a sapkáját belefújta a szél a Tiszába. Emiatt olyan keserves képet vágott, hogy kitört belőlem a nevetőgörcs és az otthonig nem tudtam abbahagyni. Végül közölték vele, hogy ötven forintot be kell neki fizetni, szegény úgy sírt. Akkor belém bújt az ördög, mert azóta is el-elnevetem magam, ha eszembe jut.

Ősszel nem volt télikabátom, volt egy Gina-frizurás nagyon szép varrólány, és nagyon tetszett az ő fekete modern fazonú kabátja,

24 Kállai Éva 1945-től pártfunkcionáriusként tevékenykedett. 1956 októberében a Köztársaság téri pártház ostroma során kiugrott az emeleti irodájának ablakából.

és mikor kérdezték, milyen kell nekem, azt mondtam, hogy az tetszik. Azóta sem értem, de oda kellett adnia nekem, mondván, varrjon magának másikat. Mikor egyszer négyszemközt voltunk, azt mondta nekem az ebédlőben, hogy olyat mond nekem, amitől olyan piros leszek, mint az a kő, és egy piros kockakőre mutatott. Nem szóltam, de megértettem.

Aztán következett a vizsganap. Mindannyian előtte elszívtunk egy cigit, mert attól olyan zsibbadásfélét éreztünk. Kis kábulat nem árt a vizsga előtt. Az én vizsgám hármas, a gyakorlat négyes lett. Pár nap után orvosi vizsgálat következett. Az orvos közölte velem, hogy ne menjek szövőnőnek, mert nem fogja bírni a lábam.

Közben betöltöttem a tizenhatodik évemet, és kellett személyi igazolványt csináltatni. Beküldtek a szegedi tanácsba, kérték az anyakönyvi kivonatomat, amit oda is adtam, de közölték, hogy ez gyermekkönyv, és az van benne, hogy Nagyváradon születtem és Király Erzsébet a nevem. Közöltem velük, hogy onnan jöttem, ott találtak. Elküldtek, és közölték, majd értesítenek, de írnak előbb a nagyváradi intézetnek. Drága naplóm, alig vártam azt a napot, gondoltam, talán előkerülnek a szüleim. A várakozás egy évnek tűnt nekem, valójában egy hónap volt. Végül közölték, hogy Nagyváradon semmit nem tudnak rólam. Kértek, hogy diktáljak képzelt szülőket, a sírástól és a csalódástól nem tudtam szólni, végül ők diktáltak nekem, kérdezték, hogy ez jó? Nekem minden mindegy volt.

Nemsokára következett a leányotthoni búcsú. Volt, aki ott maradt, mert férjhez ment. A Laci nagyon szerette volna, ha maradok, de alig vártam, hogy szabad legyek, alig vártam, hogy vonatra tegyenek, persze az igazgatónő is intézkedett további sorsunkról, mint levizsgázott szövőnőkről. A csapat: H. Éva, K. Ilona, K. Fotika (görög), A. Paszkelini (macedón), P. Szultána (görög), B. Marika – aki szüleihez utazott – és én, mentünk együtt.

1959

Júniusban megérkeztünk éhesen a budapesti III. kerületi Csillaghegyi Lenárugyárba. Egy emeleti irodában fogadtak minket, és az ottani dolgozók kiválasztották közülünk, hogy ki-ki melyikünket fogadja magához albérletbe. Nekem fogalmam sem volt, hogy mi az, hogy albérlet, nem értettem a jelentőségét. Ha jól emlékszem Éva, Fotika meg én egy helyre kerültünk, de a többiekhez közel, hisz Csillaghegy nem olyan nagy, hogy mindennap ne találkoztunk volna, különben is mindannyiunknak a Lenárugyárban kellett dolgoznunk. Az asszony, akinél laktunk a Botond utcában, irodai dolgozó volt a gyárban, de lehetetlen volt éjjel aludni nála, mert annyi poloska volt. Sok éjszakába került, amíg sikerült elpusztítanunk azokat. Akkoriban, mikor eljöttünk Szegedről, nagy híre volt a szabadtéri színház nyitásának, melyet közvetített a tévé. Találtunk egy kultúrtermet, ahol nézhettük az előadást. Nagy élmény volt, mert még nem láttunk tévét. Takács Marika és Tamási Eszter[25] igen vidáman és élvezettel vezették a műsorukat. Mivel nem voltunk ismerősök, eleinte odajártunk szórakozni.

A háziak – mert többen laktak az udvarban – megtanítottak mosni bennünket, mivel nem értettünk sok mindenhez.[26] A gyárban hamar beilleszkedtünk, minden reggel 6-ra jártunk, délután 2-kor volt a váltás, kb. ezerkétszáz forint volt a havi fizetés, ebből fizettünk fejenként kétszáz forint lakbért. Mivel a görög lányokkal együtt jártunk mindenhová, így engem is úgy hívtak a fiúk, hogy kis görög lány. Szultánka még mindég sokat emlegette a bátyját, szerette volna megtalálni, sokat sírt, próbáltuk vigasztalni. K. Ili nagyon jártas

25 A Magyar Televízió 1957. február 23-i kísérleti adását követően Tamási Eszter és Takács Marika bemondó és műsorvezető volt a tévénél.

26 Az 1950-es években bevezetett új tanterveknek az egyik célja a nemek közötti differenciált oktatás megszüntetése volt, így a családi élet, az otthon, a háztartás megszervezéséhez szükséges, tradicionálisan a női szerepekhez tartozó ismeretek oktatását megszüntették. Schadt 2003. (Ezen ismeretek hiánya megnehezítette a háztartással kapcsolatos munkák elvégzését, főleg azok számára, akik mögött nem állt egy minta.)

volt a városban, hisz nővére nem olyan messze, Halászteleken lakott, ahová egy karácsonyi napon elvitt magával. Egy vidám fiatalasszony fogadott, ez volt a nővére. Ha jól emlékszem, borral kínáltak, amitől úgy elaludtam, hogy nem tudtak lelket verni belém, hogy elmenjek velük az éjféli misére. Ilivel jártuk a várost és később már táncolni is jártunk, sőt, taxisofőrök akartunk lenni, oda is jelentkeztünk, de mivel nem voltunk tizennyolc évesek, így nem fogadtak bennünket.

Egyszer a munkából hazafelé menet a csillaghegyi HÉV-megállón keresztül mentem, és egy gyenge öltözetű öreg megszólított, hogy a Hárs-hegyre kell mennie gyalog, és bizony éhes. Elszaladtam a közértbe, vettem egy fél kiló kenyeret és hozzá Fradi kolbászt,[27] azzal indítottam útnak, mire ő nagyon hálásan megköszönte, és úgy vettem észre, hogy meglepődött a jótettemen.

Később elköltöztem, mert azért a poloskákat nem lehetett teljesen kipusztítani. A gyár mellett egy idős asszonyhoz kerültem. A mellette lévő lakásban lakott a családjával a lánya, aki szintén szövőnő volt, méghozzá kiváló dolgozó. A férje ezt a nagyszerű, kisfiát nevelő asszonyt nagyon sokszor megverte, mert mindég részeg volt és nőzött. Az idős asszonynak az volt a hobbija, hogy minden reggel elment a Római HÉV-megállóval szembeni kiserdőszerűségbe – ahol volt a Tó vendéglő is – gombászni, aztán egy púpozott tányér gombát öt forintért adott el. Egyszer a megismert gyári fiúk le is fényképeztek bennünket, kezembe a tányér gombával, ezt a képet ma is őrzőm a mosolygós öreglányról. (9. KÉP)

Sajnos volt időszak, mikor Évikével gyengeség lett úrrá rajtunk, valahogy nem találtuk a helyünket, és kimentünk a HÉV-megállóba, hogy elé vetjük magunkat. A gyárban ezt megtudták és jobban ránk figyeltek, de mi szívtuk az Ötéves tervet és a Sport cigit – mindennap vettünk négy-öt szál cigit. K. Ili is a gyár környékén lakott, odamentünk hozzá, ahol a háziasszony vetetett velünk a saját borából fél litert, és ezt kortyolgattuk, miközben zene szólt a rádióban és elkezdtünk Évával sírni, Ili meg mosolygott rajtunk. Most jutott

27 Akkoriban ez volt a legolcsóbb főzőkolbász.

9. EGYIK IDŐS LAKÁSADÓJÁVAL

eszembe, hogy a *Ciao-bambinot* játszották, és ezen sírtunk. Később megismerkedtünk az Sz. testvérekkel, Jenővel, öccsével, Janikával és barátaikkal. Eljártunk táncolni, a Duna parton volt az...,[28] a Hableány, a Tó vendéglő, később bejártunk a Flórián presszóba, a Menüettbe és környékére,[29] aztán a Flórián tér és a Filatorigát között volt az Árpád-kert, ahol öt forintért ettünk túrós csuszát és két forintért ittunk Bambit, vagy málnát. Így ismerkedtünk a világgal, az emberekkel, a fiúkkal. A gyárban is volt többször rendezvény, bál, ez nagyon tetszett. Mivel nem volt nylonharisnyám, hátul a lábam szárára szemceruzával húztam csíkot, és azt hitték, harisnya van a lábamon.

Egyszer sikerült egy bikini fürdőruhát venni, és lementünk a Dunára fürdeni, utána úgy, fürdőruhába mentünk be a Békébe táncolni. A műsor mindég egy magyar nótával kezdődött. Sajnos nem emlékszem, ki énekelt, de nagyon szép volt. (10. KÉP)

28 Az itt feltüntetett szórakozóhely neve olvashatatlan.
29 Az említett szórakozóhelyek III. kerületi vendéglők és bisztrók voltak.

10. BIKINIBEN

Egyszer egy gyári rendezvény keretében mint KISZ-tagok elutaztunk a Kékestetőre. Arra emlékszem, hogy fuldokoltunk a nevetéstől majd egész éjjel. Még voltunk valahol egy barlangban is. Kihasználva a sötétséget, a zsidó KISZ-titkár letámadott, alig vártam, hogy kiérjünk, nagy mérgesen kiabáltam, hogy mit akart ez tőlem, de a lányok kinevettek, némelyik azonban komolyan vette.

1961-ben a gyárral először mentem május 1-jei felvonulásra. Elég hűvös volt, akkor már volt annyi pénzem, hogy varrattam egy testhezálló, magasított spicc kivágású piros ruhát. Azt vettem fel, egy fehér papucscipőt és egy fekete kabátot, amit Szegeden a rám haragított lánytól örököltem, egy fehér nylonkendő a nyakamba és egy szalagpapíros zászlóval a kezemben. Elém toppant O. Gyuri, akivel már sokat táncoltam, de csak jó barátok voltunk, mellém állt, és a barátjával lefényképeztetett. (11–12. KÉP) Ja, és egy fehér kesztyű volt a kezemen. Azután ment ki-ki szórakozni. Később eleredt az eső. A lánnyal, akivel voltam, beszaladtunk a cirkusz kerthelyiségébe, ahol valami olcsó kaját kértünk. Persze délelőtt osztották a virslit a ligetben, de már éhesek voltunk. Nemsokára a Cirkusz sörözőben

11–12. MÁJUS 1-JEI FELVONULÁS

az asztalunknál egy kis alacsony úr jellemezte a tulajdonságainkat az írásunk után. Én már arra nem emlékszem, mit mondott két forintért, csak a csajra lettem figyelmes, hogy neki azt mondta, hogy színészi tehetsége van. Ez felháborított, mert titokban én színésznő szerettem volna lenni, de nekem egész mást mondott. Hát mindegy, a Hősök terén kezdődött az utcabál, és elkezdtünk táncolni, mikor valaki elkapta a karom és a kígyózó sorba soroltam a Zolival, aki belém volt esve, de szerencsémre nem volt tolakodó.

Később az albérletbe az öregasszony odavett két vidéki lányt. Ettől kezdve pokoli volt ott lakni. Ellopták a pénzemet, a ruháimat. Két testvér volt, mindketten terhesek, így akarták a pasijukat megfogni. Nekem meg, ha egy fiú megfogta a kezem és simogatott, ami nem tetszett, másnap írtam neki, hogy ennyi volt. Célt nem ért el nálam senki. Igaz, Laci meg is csókolt Szegeden, de nem simogatott. A két lány közölte velem, hogy ne játsszam az álszentet, mert tudják, hogy célt értek nálam. Csak később értettem meg, hogy ők mire gondolnak. Ez annyira megviselt, hogy elmentem orvoshoz, aki azt a szégyellnivalót mondta, hogy tegyem szét a lábam, és közölte, hogy szűz vagyok és megkérdezte, hogy mi a panaszom. Mondtam neki, erről adjon papírt, hogy becsületsértésért följelentést tegyek, mire ő, hogy csak akkor adhat, ha a bíróság kéri, és újból megvizsgál. A szégyentől arra sem emlékszem, hogyan mentem haza. Végül sikerült elköltöznöm. Egy kolleganő ajánlott egy ősz hajú, gazdag, szép idős hölgynek, kétszobás kertes háza volt, igen megkedvelt.[30]

Ilivel és Évával alig vártuk, hogy felépüljön a Duna Kioszk vendéglő[31], lejártunk az Sz.-ékkel a Dunára és figyeltük, mikor lesz kész. Természetesen nyitásnál mi voltunk az elsők, és mivel nagyon jó volt a zenekar, áttáncoltuk az éjszakát, és reggel mentünk dolgozni a szövőgyárba.

Közben annyira bántott ennek a két parasztlánynak a gúnyolódása, de nem tettem feljelentést, mert nem akartam, hogy az orvos

30 A két utolsó mondat átsatírozva szerepel a kéziratban.
31 A volt III. kerületi Kossuth Lajos üdülőparton lévő vendéglő volt.

újból megvizsgáljon. Elhatároztam, hogy a Kioszkban aki a legjobban táncol, azzal éjjel elmegyek. Felkért egy vöröses hajú, György nevezetű fiú. Megittam egy Bonbonmeggy likőrt, aztán közöltem vele, hogy az övé akarok lenni, de rögtön meg is bántam, mert úgy rám tapadt, mint egy pióca. Mikor mentünk az utcán, közöltem vele, hogy meggondoltam magam, de sajnos nem engedett el. Bevitt a sötét szobájába, és nekem rontott. Jajgattam, de nem sokat törődött vele. Iszonyú undorral hagytam ott, de másnap jött és sokáig zaklatott, hogy menjünk a Gellért-hegyre. Gondoltam, világos nappal ott nem bánthat. Mikor odaértünk, rengeteg szerelmes volt itt-ott a bokrokban. Elkezdett ráncigálni, én gyors mozdulattal rohantam lefelé, mint az őrült, több helyen undorító alakok mutogatták magukat, amitől még rémültebben rohantam le a Gellértről. Mivel a táskám nála maradt, így nem tudtam jegyet venni, és gyalog, letörten indultam haza. Útközben többen megjegyezték, milyen szép lány. Gondolom azért, mert abban a testhezálló ruhában voltam, amit még Szegeden kaptam, és biztos az arcom is piros volt az izgalomtól. Még egy kislány is utánam szólt: milyen szép a néni, miért szomorú, stb. Végre nagy mérgesen hazaérkeztem, a táskám már otthon volt, és a fiú azt mondta, hogy nem tudja, hol vagyok.

Utána még sokáig nem hagyott békén, ígérte, hogy megtanít motorozni. Elmentem vele, mert azért egy kicsit tetszett nekem, csak a viselkedése nem. Elvitt a harmincnégyes busz végállomására, Pünkösdfürdőre és kezdett tanítani. Kb. fél óra múlva előre engedett, eleinte óvatosan vezettem, mikor már biztos volt benne, hogy jól vezetek, előrenyúlt és megfogta a melleimet, mire úgy megemelkedett az agyamban a vér, mint egy hőmérő, melyet hirtelen egy tűző napra tesznek. Megfordultam a motorral, előttem az indulásra váró busz állt, kicsit odébb egy pad, átvillant az agyamon, ha a buszra irányítom a motort, akkor szétloccsan a fejem, így maradt a pad. Négyesbe váltottam, és neki a padnak. Mintha nem bírtam volna felfogni, mi történt, de hallottam az utasokat, amint szidták Györgyöt és leemelték rólam a motort, mert én csak eldőltem, de ő egy árokba pattant, mint egy ugróbéka, de neki sem lett

semmi baja, egyedül a motorkormány ferdült el. Nem törődtem vele, felszálltam a buszra, és irány haza. Másnap újból megjelent, mondván, ez nem volt szép tőlem. Nem foglalkoztam volna vele, de egy alkalommal... akkor már megjegyeztem a nevét, Gy. György – sajnos a nevekkel mindég problémám volt. Szóval egy meleg nyári éjszakán a kapu előtt a földön ülve beszélgettünk, többek között arról, hogy ő színész lesz, mert az anyukája Debrecenben elintézte. György Csillaghegyen albérletben lakott. Többször találkoztam vele, de nem érdekelt. Közölte barátnőimmel, hogy nem érti, miért nem tárgyalok vele, mikor egy éjszakát végigbeszélgettünk. Úgy néz ki, hogy ezt félreértette. Végül többszöri elutasításom után nem háborgatott, de nem is láttam többé.

Egy szép vasárnap kora délután randevúra indultam volna, mikor megpillantottam a Szegedről jött műszerész Lacit. Nagyon mérges voltam, visszaszaladtam a lakásba és felvettem a piros ruhámat, hogy lássa azt, hogy rossz lány vagyok. De azért nem zavart. Éppenhogy csak köszöntem neki, és mentünk a HÉV-megállóhoz. Az úton nem szóltam hozzá, mert elúszott a randevúm. A Margit hídnál a körúton mentem vele, mikor nagy üdvrivalgással fogadtak egy kocsi mellett álló barátai. Zavarba jöttem és köszönés nélkül sarkon fordultam, de még utánam szóltak, hogy nagyon szép és csinos vagyok. Nem érdekelt semmi, igyekeztem a randevúra, hátha vár rám még a fószer, de sehol senki, így aztán irány haza. Este Ilivel és Évával mentem táncolni. Volt egy sötétkék taftszoknyám, azt akartam fölvenni, de sehol sem találtam, ez a két piszkos parasztlány elvitte a falujukba. Kb. két hét múlva megtaláltam, tele zsírfoltokkal, aztán ellopták az ebédpénzem stb., szóval pokoli volt velük lakni, de az öregasszonynak meg jól jött a pénz, ő mit sem tehetett arról, ami köztünk volt.

A Csillaghegyi Lenárugyárban elhatározták, hogy a gyár mögött építeni kell egy leányotthont társadalmi munkában. Én is részt vettem benne egy párszor, kaptam is emlékül egy könyvet. Munka után mindég lementem a Dunára, nagyon sokat szórakoztunk. Az Sz. Janika, aki pont velem volt egyidős és neki nagyon szép, lányos

arca volt, nagyon szeretett volna velem járni – a bátyja, Jenő is tetszett –, de csak barátok voltunk, sok fényképet csináltak rólunk, ami emlékként megmaradt. (13–14. KÉP)

Ilivel ketten maradtunk a Rómain, Szultána és a Paszkalina elmentek Iváncsára, Éva is eltűnt. Ilivel bejártuk a város minden szórakozóhelyét. Az Országház étteremben[32] egyszer felkért egy néger fiú, de zavaromban nem tudtam vele táncolni és alig vártam, hogy lekérjenek tőle, persze Ili ezen jót nevetett.

Egyszer, úgy éjfél felé mentünk az Országház étteremből hazafelé a kettes villamossal, és a kocsiban volt egy férfi, aki mutogatta a micsodáját. A villamosablakból figyeltük, alig vártuk, hogy jöjjön a kalauz bácsi, megváltottuk hatvan fillérért a jegyünket és odasúgtuk neki, hogy ott az a férfi mijét mutogatja. A kalauz rászólt, hogy ne ijesztgessen minket. Amikor leszálltunk, aztán már megnyugodtunk.

Mikor délutánosok voltunk, akkor Budára jártunk a Fény presszóba, mert jó számok voltak a vurlicerben két forintért, és a kedvenc számunkat hallgathattuk. Még a Flórián presszóba jártunk, ami mindennap reggelig volt nyitva, és egy rózsaszín ruhás nő énekelt. Egy alkalomkor nekem nem akartak hozni Bonbonmeggy likőrt, mert túl fiatalnak találtak, pedig akkor már húszéves voltam. A pincér csaj elvette a személyimet, és elvitte. Mikor visszahozta, azt mondta, hogy a vezető beszélni szeretne velem, arra kért, legyek ott kávéfőzőnő, majd betanítanak, és hogy a pénzem is meglesz. Én kinevettem őket, mondván, én nem leszek cseléd sehol. Aztán megkaptam a likőrömet és a málnámat, majd reggelig táncoltam, aztán mentünk dolgozni a szövőgyárba.

Én két hatalmas szövőgépen dolgoztam, meg is lepődtek, ha látogatók jöttek a gyárba, még le is fényképeztek a külföldiek. (15. KÉP) Később odakerült egy ember, A. Eriknek (16. KÉP) hívták, kiderült, hogy vegyészmérnök és a Chinoinból kirúgták valamiért. Nekem jópofa embernek tűnt. Együtt jártunk a Halászkertbe, ami a Nánási úton volt, a gyártól pár lépésre. Ő mindég egy kisfröccsöt ivott,

32 I. kerületi vendéglő volt.

13–14. AZ SZ. TESTVÉREKKEL

15. A SZÖVŐGÉP MELLETT

16. A. ERIK

míg mi málnát vagy Bambit, a fiúk sört. Erik közölte velünk, hogy nekünk fogalmunk sincs, hogy hány méter árut lopnak el a fejesek naponta, és hogy nekünk csak ezerkétszáz forintot fizetnek havonta. Erik a gyárral szembe lakott egy kis fülkeszerűségben. Abból a nagy emeletes házból csak ez jutott neki, amit ő a két kezével épített a családjának. A lánya és a fia velünk voltak egyidősek. A felesége mellette lakott kisfiával a földszinten, egy szoba összkomfortban, ez volt a harmadik gyereke, de nem éltek együtt az asszonnyal. Elmondta, hogy elvették a házát és egy piszkos kommunista foglalta el. Igaz lehetett, mert mikor egy dagadt pali kikönyökölt az ablakba és Erik bátya észrevette, bizonyos szavakkal ordított fel. Mikor megelégelték mocskolódását, följelentették, így beidézték a Fő utcába. Minket is magával vitt és mondta, hogy jegyzeteljünk. Ilivel irkáltunk, én éppen azt írtam, hogy a dagadt pali miket mond, mikor a bíróság észrevette, és elvették tőlünk a papírokat, és Eriket megfegyelmezték. A végén mégsem adtak neki igazat, nem kapta vissza az egyemeletes házát.

Később a gyárból is kirúgták bujtogatás miatt, nem bírta tartani a száját. Elhelyezkedett valahová segédmunkásnak, de a kapcsolatot tartottuk. Engem pedig minden vasárnap elvitt a Dagályba, úszni tanított. Az úszómester öt forintért egy órát tanított. Hazafelé gyalog mentünk a hosszú Árpád hídon, én énekeltem neki azt a dalt Kovács Erzsitől, hogy *Tűzpiros virág volt minden csókod, kedvesem*, nagyon tetszett neki, és nekem is ez volt a kedvenc számom, meg az, hogy *Engem nem lehet elfelejteni, értem könnyeket illik ejteni.*

1961-ben, már nem emlékszem miért, de otthagytam a szövőgyárat és pár nap múlva elhelyezkedtem a Goldberger Textilművekben.[33] Áruelosztó-féle lettem, ami abból állt, hogy a festett anyagokat kellett osztályoznom, és a hibás anyagokat ki kellett vágnom egy hosszú asztalon.

Később Ilivel összeköltöztünk egy idős házaspárhoz, külön kis szobánk volt, elég jól éreztük magunkat egy darabig. Az öreglány egy nagydarab asszony volt, míg a férje egy kis üvegszemű, összetöpörödött öreg, akinek az volt a dilije, hogy minden nagy eső után csigákat szedett össze. Behallatszott a szobánkba, amikor rájuk öntötte a forró vizet, akkor sok apró nyüszítést hallottunk.

Az öreglány nem bánt valami fényesen az öreggel, mi adtunk pár forintot, hogy igyon egy kis bort a kocsmában. Az öreglánynak volt egy barátnője és szólt nekünk, hogy egy liter borért jósolni tud. Mi, tapasztalatlan tyúkok, beugrottunk, a liter bor után nehezen azt mondta, mámortól ittasan, hogy az én apám egy vályogvető cigány ember, Ili ezen jókat mulatott. Később mutatott az öreglány egy karórát, hogy nekem adja hétszáz forintért. Nagyon izgatott, mert soha nem volt még karórám és kezdtem rá spórolni. Most ha visszagondolok rá, még száz forintot sem ért, a tanulópénzt mindég meg kell fizetni.

33 Goldberger Textilnyomó és Kikészítő Nemzeti Vállalat.

Közben továbbra is munka után jártunk szórakozni. A sok ismerős fiú közül K. Kornélt említem meg, aki Csillaghegyen egy kultúrházban mint amatőr szaxofonos zenélt. Nagyon csinos volt, csak az volt a baja – neki is –, hogy hamar meg akart kapni, ez nem tetszett nekem. Végül hazafelé menet, egy esős éjjelen le akart teperni egy üres telken, ahol a viaskodásban elveszítettem a személyim. Aztán mégis megtörtént, de nekem nem volt jó. Egyszer csak elmaradt, de előtte Ilivel bevittük a kis szobánkba, és a Kornél elemlámpával gyönyörködött a melleimbe, és azt suttogta, hogy ilyen gyönyörű körte melleket még életébe nem látott. Közben az öregasszony valamit megneszelt, és a vénasszony ránk nyitotta az ajtót. Kornél nem volt nagy termetű. Összegömbölyödött, az Ili meg úgy tett a másik ágyon, mintha aludna, és én is, így kiment, hát ez ciki volt, Kornél az ablakon keresztül távozott. Idővel azonban megtudtam, hogy van egy felesége és egy kisgyereke is, de nem élnek együtt. Míg engem meg nem kapott, nem töltötte hasztalan idejét, mert a Duna Kioszkban megismerkedett egy ott dolgozó szőke pénztáros csajjal, akit Ilivel megnéztünk, és kb. akkor már hat hónapos terhes volt a Kornéltól. Ekkor végképp befejeztem ezt a kapcsolatot. Szerencsémre csak egyszer voltam vele. Büszkén állította, hogy ő vette el a szüzességem.

A gyárnak volt egy kultúrterme, ahol egy magyar nótaénekesnőnek az édesanyja foglalkozott velünk. Örömmel jártam le, engem tehetségesnek tartott az éneklésre, a színjátszásra és a táncra. Sokat gyakoroltunk, egy műsort szeretett volna összeállítani, mikor egy este valamilyen okból összevesztem egy fiúval. Valami borzalmasat mondott nekem, ami olyan rosszul esett, hogy szó nélkül távoztam és többé a kultúrba be sem tettem a lábam. Pár év múlva találkoztam a fiúval, és közölte, hogy nagyon rossz volt nélkülem, nem állt össze az előadás, és bocsánatot kért, amiért azt mondta, hogy kopjak le. Erre tátva maradt a szám és közöltem vele, hogy én úgy értettem a mondatát, hogy szopjam le, erre ő tátogott, végül tisztázódott a félreértés és elköszöntünk egymástól. Már azért sem volt érdekes, mert már nem dolgoztam ott. Ugyanis összevesztem egy nővel,

nem tudtam, hogy kommunista, közöltem, hogy utálom az oroszokat, meg behajtják az embereket a tsz-be és kérdeztem még, hogy miért kell fizetnünk a KISZ-nek kétforintos bélyeget stb. Büntetésből leraktak a műhelybe lézerkezelőnek, ahol ügyelni kellett arra, hogy a festett és dobszárítón kijövő anyagot nehogy visszakapja a gép.

Közben az öregasszony azt mondta nekem, hogy szerezzek neki még egy albérlő csajt, mert a fürdőszobát is beállítja úgy, hogy lehessen ott is aludni, és így több pénze lesz. Én szereztem is, de olyan piszok volt a csaj, hogy több lakbért ígért, csak azért, hogy elzavarjon minket. Így egy kora reggelen Ili még nem volt otthon, valahol szórakozott, rám tört egy nagy konyhakéssel, hogy azonnal csomagoljak, mert ha nem, belém mártja. Eszeveszetten csomagoltam és pillanatok alatt a kapu elé lettem kizárva, és vártam Ilit. Nagy nehezen megérkezett, közöltem vele, hogy ne menjen be, mert az öreglánynál kés van. Elment rendőrért, aki pirospozsgás mosolygó arccal közölte, hogy nem tud segíteni rajtunk, persze, mert ez a piszok is belém volt esve és azt gondolta, hogy most biztos hozzá költözöm. Nem volt mit tenni, egy ismerőshöz betettük a cuccainkat, és kezdtünk a városban csavarogni. A hapsik fizettek, utána meg leléptünk. A Nyugatiban aludtunk, a vécében, megmosakodtunk és mentünk dolgozni. Közben az órámat kölcsönkérte egy csaj, többé nem láttam. Aztán egy csaj megengedte ötszáz forintért, hogy egy éjszaka ott aludjak nála.

Közben Ili palizott, sokszor elkerültük egymást. Egy fiú el akart vinni magához, de az Árpád híd partjánál jóban akart lenni velem, de ebbe nem egyeztem bele, ezért összevissza rugdosott és otthagyott. A Duna-parton találtam egy nagy hengerbetont, odabújtam és elaludtam, hajnalba majd megfagytam. Napközben bejártam az összes gyógyszertárat és összegyűjtöttem egy csomó Sevenalettát, amit még gyerekkoromban kellett szednem. Bementem a Flórián presszóba, találkoztam Ilivel, de elment az akkori pasijával. Lementem a Duna-partra, nem láttam senkit, és kezdtem beszedegetni a gyógyszereket és a kezemmel merítettem vizet, hogy le bírjam nyelni. Utána lefeküdtem, el is aludtam. Nem tudom, mennyi idő telt el, de arra ébredtem, hogy rendőrök és mentő van körülöttem.

Dühös voltam, de tehetetlen, így szépen beszállítottak a Korányi Kórházba. Valamilyen módon Ili értesült róla, nagyon megörültem neki, mikor bejött hozzám. Pár nap múlva az ablakon kinézve láttam, hogy két kézzel integet az Sz. Janika. Intettem neki, hogy menjen el, mire ő felkiáltott, hogy szép vagyok, de nem érdekelt. Ő is szép, magas, hullámos hajú fiú volt, de mivel ők sokan voltak, nem akartam a családjukba kerülni. Éreztem, mennyire fáj neki az én közömbösségem, de gondolom, azért megtalálta a kedvesét.

Később Ilivel a sok csövezés után találtunk egy helyet az Aquincumi Múzeum mellett, a Hableány vendéglő közelében. Egy öregember meg a lánya lakott együtt, akik bérbe adtak nekünk egy kátránypapír tetejű, kb. kétszer-kettő négyzetméteres földes vityillót, amit szenes-kamrának használtak előtte. Egy borzalmas rossz ágy, egy vacak kályha volt benne, más nem is fért el. Ruháinkat az ágy szélére pakoltuk, nem sok volt. Az öreg kétszáz forintot kért tőlünk fejenként. Az ajtón még kilincs sem volt, semmiféle zár, egy kővel zártuk éjjelre az ajtót. Később odajártak a haverjaink, barátnőink. Sokat hülyéskedtünk, még az öreg lánya is közénk jött, de senki nem tárgyalt vele, olyan csúf volt szegény.

Én legtöbbször meló után hazaérve átöltöztem, bikinire, és mentem a Duna-partra csavarogni, táncolni az alsó Béke kerthelyiségébe a haverokkal. Sok új fiút is megismertem, de ezeket nem győzném mind leírni. A lényeg, hogy büszkeségemből soha nem feküdtem le senkivel. Jött a tél, majd megfagytunk Ilivel éjjel. Eriktől kaptunk egy rossz dunyhát, azt ráncigáltuk magunkra. Gyakran a nagy hófúvástól alig bírtuk kinyitni a rozoga ajtót, aztán siettünk a munkahelyünkre. Valahogy átvészeltük a telet, nyáron jártunk továbbra is strandra, kerthelyiségbe, bárokba.

Idővel a kis ligetet megszüntették, mármint a kis erdőt, ahová az öregasszony járt gombászni (egy púpozott tányér gombát öt forintért adott, most is megvan a fénykép rólunk). Sajnos a lánya vizes beteg[34] volt. Mikor meglátogattam, a férje, aki mindég részeg volt

34 A megnevezés és a tünetek szívelégtelenségre utalhatnak.

és nőzött, a szobában járt-kelt, a felesége a konyha közepén várta a kipukkadását, a kis öregasszony hozott neki egy kis levest, de mondta neki a lánya, hogy nem látja, hogy nem fér belé! Olyan volt, mint mikor szegény H. mamám kelesztette a kenyeret, melyből három szakajtóval[35] sütött. Szóval, tudatában volt rövid hátralévő idejének, így hát igyekeztem eltűnni, mert sírógörcs környékezett.

De hogy visszatérjek a mi kis erdőnkre, melynek közepén a Tó vendéglő is volt, egyenlővé vált a föld színével, és kialakítottak egy nagy strandot. Természetesen oda is elmentem, két forint volt a belépő, azt hiszem, nagyon jól éreztem magam. Mindég találkoztam ott sok ismerős haverral, barátnővel, míg egyik alkalomkor közelembe férkőzött egy szőke fiú. Jóképű volt, és szórakoztunk. Elég későn értem haza, ő elkísért. Szerettem volna már aludni, de nem engedett. Erőszakoskodott velem, ezért ijedtembe elkezdtem kiabálni, hogy anyu, apu, gondoltam, hátha az öreg kijön, vagy Ili meghallja, de sehol senki. A srác csavargatni kezdte a karomat, mire én már ész nélkül ordítottam Ilinek, de nem jött ki a kunyhóból. A sok kiabálásomra végül elengedett és berohantam. Ili nyugodtan aludt, dühösen felébresztettem, mire közölte, hogy semmit nem hallott. Most így visszagondolva valószínű, hogy a kb. három méterről szóló ordítozásomat azért nem hallotta, mert biztos ivott valamit, amihez nem voltunk hozzászokva. Nem sokáig bírtam dolgozni, a jobb karom gipszbe került. Ettől kezdve kb. évente kétszer-háromszor.

Nemsokára Ili máshová ment lakni, így egyedül maradtam, de csak aludni jártam a viskóba. Történt egy nyári délután hazafelé menet a patak partján, már majdnem hazaérve a munkámból, hogy hirtelen egy fiú bukkant elém, aki közölte velem, hogy a HÉV-en nagyon megtetszettem neki és követett. Kérdeztem tőle, hogy mit akar, és már el is kapott. Legurultunk a patak partjára, a csalán összecsipkedett bennünket. Kiabálni akartam, mire ő egy bicskát tett a nyakamra. Annyira meg voltam ijedve, hogy egy zabszem sem fért volna belém. Ráncigálta a szoknyámat, mire én nyugodtságot

35 Kenyértészta kelesztésére való, gyékényből font fületlen kosár.

színlelve közöltem vele, hogy ne itt világos nappal, itt lakom és oda bejöhet, mire elengedett és száz forintot erőltetett a kezembe és szorosan követett. A kocsonya nem remegett annyira, mint én. A kerítéshez érve szerencsémre az udvaron volt az a csúf csaj egy nagy dagadt rendőrrel. A pénzt gyorsan ledobtam és rohantam egyenesen az ő konyhájába. A nagy ijedségtől pár perc lihegés után közöltem velük, hogy mit akar tenni velem az a krapek. A dagadt kicsit megnyugtatott, de a csúf csaj olyan hülyén nézett rám, mintha irigyelne. Remegve és bosszúsan mentem be a viskóba és eldőltem a rozoga ágyra, úgy, mintha jól fejbe vertek volna. Azon a délutánon nem mozdultam ki és idegileg kiborulva el is aludtam. Másnap a dagadt rendőr rám ijesztett azzal, hogy ez a krapek őrült, ő ismeri, és hogy azt üzente, nem nyugszik, míg meg nem öl, és jobb, ha elmegyek.

Nem volt más hátra, kerestem Ilit, de nem találtam. Bárokba töltöttem az éjszakákat, mikor már nem volt pénzem, a Nyugatiban, napközben néztem a hirdetőtáblákat, kerestem albérletet. El is indultam egy hirdetésre. Ömlött az eső, gyalog mentem a Margit hídon, könnyeimet legalább úgy hullattam, mint az akkori zápor, mintha versenybe lennének. A könnyeim egybefolytak a záporesővel. Átértem Budára, a Fény presszó környékén volt egy hirdetés, bementem ázva-fázva. Egy öregasszony nyitott ajtót, de nem tetszettem neki, azért mutatott egy ágyat, ami egy kopott függönnyel volt elkerítve kétszáz forintért, de nem tetszett nekem semmi, így közöltem vele, hogy még gondolkodom. Ha jól emlékszem, a vénasszony olyasmit mondott, hogy csak aludni járhatok oda. Így aztán róttam az utcákat, megint gyűjtöttem a gyógyszereket és valahol beszedtem, a Korányiban tértem észhez. Mikor kiengedtek, megszólítottam egy rendőrt, hogy nincs hová mennem, de mintha nem is neki beszéltem volna. Gondolta, biztos bolond vagyok. A munkahelyemen aludtam, nem bírtam a munkát. Behívtak az irodába, azt mondták, hogy menjek haza vidékre a szüleimhez. Közöltem velük árvaságomat, és aztán telefonáltak valahová. Mivel megtudták, hogy szövőnő a szakmám, elvittek egy budai kollégiumba. Beraktak egy betegszobába, ahol két napig aludtam egyfolytában.

Mikor a nevelők észlelték, hogy elég rendben vagyok, közölték velem a házirendet, ami nem volt idegen tőlem, és mivel szövőnő a szakmám, így a szomszédban lévő Pamutnyomóipari Gyárban dolgozhatom a Budafoki úton.[36] 1961. július 13-án már dolgoztam. Egy fiatalasszony mellé raktak, hogy begyakoroljam, mivel kiesésem volt. Az asszonnyal nagyon jól megértettük egymást, később együtt jártunk a Gellértbe úszni. Volt egy csinos fia, de valamivel fiatalabb volt nálam, így aztán kerültem a tekintetét, mikor fönt voltam náluk. A gyártól nem messze laktak a Fehérvári úton. Mikor megjelentem a bikinimben – ami már egy pár éves volt, de nem tellett másikra, zöld kockás alapú volt, és évek után sem kopott a színe, sem a minősége – és mivel jó alakom volt, feltűnőnek bizonyultam, éreztem a sok tekintetet, és tetszett nekik a barna bőröm is, csak tudnám ki a fenétől örököltem. Némelyek hableánynak neveztek, némelyek meg mikor a görög barátnőimről meséltem, engem neveztek görög istennőnek. Jókat mulattam ezen, de most, hogy így eszembe jut, gyönyörű élmények voltak ezek.

Már eltelt kb. egy fél év is, még mindég az asszony mellett kellett dolgoznom, de én szerettem volna többet keresni, így a művezetőnek szóltam, hogy rakjanak át már másik hat gépre, hisz már elég jól begyakoroltam. Kaptam is hat szövőgépet. Három műszakban dolgoztunk, a vécébe jártunk cigizni, sokat marháskodtunk, és sok barátnőm és haverom volt a gyárban. Az otthonban nem szerettem lenni. Nem emlékszem már, de valahonnan szereztem egy fekete halásznadrágot és hozzá hordtam egy kockás blúzt. Ez a halásznadrág csak munkaidőben, és amikor aludtam nem volt rajtam.

Kedves naplóm, ma 1995. augusztus 2-a van. Úgy érzem, már nincs olyan türelmem e napló írásához, mint hajdan volt, mikor előző naplóimat írtam, és melyeket kegyetlen idegenek miatt meg kellett semmisítenem. Mindenesetre ennek ellenére megpróbálom sorrendben a még emlékeimben lévő történeteket leírni, hogy az előre nem látható életem eltelte után már csak az emlékeknek élve elolvashassam.

36 Pamutnyomóipari Vállalat Kelenföldi Textilgyára.

Szóval, a leányotthonban a második emeleten laktunk, úgy emlékszem, hatan együtt. Mindenkinek külön szekrénye volt, lehetett főzni, mosni. A földszinten volt a kultúrterem, ott nézhettük a tévét. Kb. nyolcvan forint volt a havi, nevezzük lakbérnek. Ami a szövőgépeket illeti, nagyon vigyáztam, hogy malőröm ne legyen, de bármennyire igyekeztem, éjjeli pótlékkal nem volt több ezerkétszáz-ezerháromszáz forintnál a fizetésem. Most, hogy így visszagondolok, a vezetőknek bőven volt mit a tejbe aprítani. Megismerkedtem ott egy fószerrel, aki vödörrel meg pamaccsal szaladgált vigyorogva. Kérdeztem, mit csinál itt, mondta, hogy szobafestő és valami meszelnivalója van a gyárban. Nagyon összehaverkodtam vele, mert az állandó vigyora mögött szavaiban valami megértés és szeretet volt. Azonban barátságunk nem tartott sokáig, mert sajnos valami festékmérgezésben meghalt. Mikor értesültem haláláról, senki nem vette észre rajtam, de egy hajszálér megpattant bennem.

Telt az idő, eljártunk a Borostyán kerthelyiségbe táncolni, a Verpeléti bisztróba[37] két forintért lemezt hallgatni, stb. A kedves nagyanyámat is meglátogattam, és Konyáron a Piroska nénjét. Már készülődtem az útra, mikor egy sült csirkét láttam gyönyörűen megsütve. A meglepetéstől hol a mamára, hol a csirkére néztem, közben arra gondoltam, hogy miért nincs az asztalon egy kés, hogy a szárnyait legalább odaadjam neki. Telt az idő, így összecsomagoltam a csirkét azzal a gondolattal, hogy majd süt magának, hisz van bőven csirkéje, kacsája, libája, disznója. Búcsúzáskor mindég szorosan átöleltem és indultam, de mintha könnyes lett volna a szeme. Igyekeztem, mert két kilométert meg kellett tennem, ami akkoriban nekem fél óra volt. Debrecenben mindég várni kellett. Egy-két krapek mindég kikezdett velem, ameddig fel nem szálltam a pesti vonatra. Elővettem a finom

37 XI. kerületi eszpresszó volt.

csirkét, de keserű volt minden falat a számban, előttem volt a mamám tekintete, és arra gondoltam, hogy a csirke szárnyait kézzel is letörhettem volna és odaadhattam volna neki. Ezt az esetet soha nem tudom elfeledni, de úgy hiszem, ő sem, azért minden évben küldött nekem egy kis pakkot az elmaradhatatlan pogácsával együtt. Reggel beértem az otthonba. A lányok már elmentek dolgozni, és én fáradtan fölmásztam az emeletes ágyamra és csak akkor ébredtem föl, mikor a lányok hazajöttek a melóból. Másnap, mikor lejárt a szabadságom, mentem velük dolgozni.

Később áthelyeztek egy új műhelybe, ami kísérleti műhely volt. Azt gondoltam, lehet, hogy több lesz a fizum is, de nagyot csalódtam. Hárman dolgoztunk ott, háromszor hat, összesen tizennyolc kísérleti gépen. Volt egy süketnéma beállító és egy kötöző néni, aki félig béna volt, de ha malőrünk volt, ő gyorsan megkötözte. Klári néninek hívták, akit én nagyon sajnáltam. Az üzemi asszisztensnő mindennap a vécében injekciózta, ezenkívül sokszor láttuk sírni. Végül állapota olyan súlyossá vált, hogy nem bírt már egyáltalán járni. Gyűjtöttünk pénzt, vettünk egy tévét neki. Ő sem volt fiatal, de szegény idős édesanyja ápolta őt.

Telt az idő, a gyárnak is volt egy kultúrháza, KISZ-gyűlésekre, rendezvényekre stb. használtuk. Többször, és azóta is gyakran eszembe jut a Goldberger kultúrháza, ahol valaki lehettem volna, hisz tudtam énekelni, szerepelni, táncolni, és egy csúnyán félreértett szó miatt mindezt elvesztettem, mert többé nem tettem oda be a lábamat, az életem meg sodródott céltalanul és sok kalanddal, melyek mindég rosszul végződtek.

Történt egyszer, hogy klubdélutánt rendeztünk és a Szovjetunióból meghívtunk olyan fiatalokat, mint mi voltunk. Nagyon meglepődtem, mert nagyon egyszerű, szegényes ruhába voltak öltözve. Nem csoda, hisz a szovjet kormányzóságnak fegyvergyártásra, rakétára és űrhajóra kellett minden pénz, amit a polgároktól sanyargattak ki. Mindenesetre a jó amatőr zenekarral igyekeztünk azon, hogy jól érezzék magukat. Sokat táncoltam. Volt egy csinosan öltözött, kicsit csúnya fiú, akinek hosszúkás, barázdás arca volt, de piszok

17. A KULTÚRHÁZBAN SZ. TOMIVAL

jól táncolt. Én egy fekete blúzban és fekete nadrágban voltam, fehér bundacipő a lábamon, kisfiús tupír-frizurával. Volt egy haver, az le is fényképezett, mint később megtudtam, Sz. Tomival. (17. KÉP) Nagyon jó volt vele táncolni, de lekért egy mosolygós fószer. Éreztem, hogy tetszem neki, de nekem nem, pedig csinos, szép arca volt. Ő elkövetett egy baklövést, mégpedig azt, hogy bemutatott a barátjának, és az tetszett nekem, mert rejtélyes volt. Csak az volt a baj, hogy nem tudott táncolni, de ez nem zavart. Annyira belehabarodtam, hogy az ajánlatát is elfogadtam. Azon az éjszakán nem mentem az otthonba, hanem elmentem a Bartók Béla utcában lévő lakásába. Közölte, hogy csendben menjünk, mert a másik szobában egy tanár házaspár lakik nála albérletben. A szobájában szinte semmi sem volt egy heverőn és egy széken kívül. Közöltem vele, hogy ne nyúljon hozzám, mert én nem voltam még fiúval. Ő azonban szép szavakkal kért arra, ami nem is volt jó nekem. Ő ezzel nem törődött.

Pár nap elteltével kerestek a leányotthonban, és értem jöttek a gyárba azzal, hogy mind a kettőnkkel beszélni akarnak. Egyébként Sz. Lajosnak hívták. Nemigen akart velem jönni, de azért elmentünk. Megígérte a nevelőnőknek, hogy vigyázni fog rám, így vesztemre elengedtek. Elvárta volna, hogy főzzek neki, de nem tudtam. Egyszer vettem csirkelábat és megfőztem sós vízben, nekem ízlett, ő azonban kiöntötte. Egy barátnőmtől kaptam egy macskát, azt a harmadik emeletről az ablakon kihajította. Hallották vitánkat a tanárok, hisz csak egy ajtó választott el minket tőlük. Mikor a Lajos nem volt otthon, a tanárnő elmesélte, hogy a Lajosnak nincsenek szülei, magányos stb. Igyekeztem kedves lenni hozzá, de sajnos nem tetszett a közeledése. Ő természetesnek vette, hogy kedve szerint használhat.

Sokat veszekedtünk. Elvette a lakáskulcsot, mert egyszer magamra engedtem a gázt, már félig alélt voltam, mikor bevonszolt az ágyra, mit sem törődve állapotommal. Elvégezte rajtam a dolgát és trágár szavakkal hagyott az ágyban. Következő alkalommal összegyűjtöttem a Sevenaletta tablettákat, de azon az estén nagyon soká jött haza. A kapu előtti padon ültem és vártam. Végre megérkezett, láttam a kárörvendő képét, gyorsan bementem a vécébe, lehúztam a vizet és azzal szedegettem be a gyógyszereket. Már sokallta a vécében való tartózkodásom, így rám nyitott, a maradék gyógyszert kikapta a kezemből, de nem ijedt meg nagyon, mert ágyba ráncigált. Félig már alélltan voltam, nemigen számítottam neki, elvégezte a dolgát, és utána ráncigálva vitt a Fehérvári úti SZTK-ba, ahol felháborodva közölte az orvossal, hogy míg ő dolgozni volt, én öngyilkosságot kíséreltem meg. Akkor a Korányi Kórházban tértem észhez. Pár nap múlva kiengedtek a szokásos papír aláírásával, hogy többé nem leszek öngyilkos.

Ha jól emlékszem, nem mentem vissza a Lajoshoz, kimentem a Rómaira, de Ilit nem találtam. A Jolán tőlünk idősebb volt, nem volt szép, de tiszta és csinos volt. A Halászkerttel srégen majdnem szembe volt egy házaspárnak egy faháza, a Joli azt bérelte. Késő este volt, és közelgett a tél, majd megfagytam, ez a piszok nem volt otthon, körülnéztem és bemásztam a kerítésen. A faház előtt volt egy szennyesláda, abba belebújtam, épp idejében, mert a szokott rendőrök

már jöttek és elemlámpájukkal körbevilágították. Később kimásztam a ládából, mert majdnem megfagytam. Bementem a vécébe, mozgattam a lábaimat, de így is majd lefagyott a vékony papucscipőben. Közben azon gondolkodtam, jó volna, ha egy krapek kielégítené már, mert addig nem jön haza, vérmes csaj volt. A hidegtől könnyezni sem tudtam, de ha igen, ráfagyott volna az arcomra. Végre már jött, meglepődött, de nem tartott sokáig. Ittasan magyarázta, hogy a Flóriánban volt, jött hazafelé, mikor leszállt a HÉV-ről, útközben talált egy személyi igazolványt és addig kajtatott, míg meg nem találta a gazdáját, akinek azt mondta, hogy nem adja vissza a személyit, míg őt ki nem elégíti, de a pali nem állt kötélnek. Így ez a hülye kurva mászott rá, míg el nem élvezett a palinak nem ágaskodó micsodáján. Jókat röhögött, mire rászóltam, hogy hagyja abba és adjon valami kaját, de csak víz és liszt volt. Rátette a rezsóra, de elment a kedvem az egésztől. Bebújtam a jéghideg ágyba, és a rezsót égve hagytuk, persze neki melege volt.

Reggel mentünk dolgozni, ő még mindég a Lenáruban dolgozott, én meg mentem Budára. A kísérleti műhelyből kihívtak a rendőrök. Közöltem velük, hogy semmi bajom nincs. Meló után elmentem a Nyugatiba, lakáshirdetést kerestem, találtam is Csillaghegyen, közel a HÉV-megállóhoz. Az idős házaspár előre kérte a lakbért, egy hideg, fűtetlen szobában kellett aludnom. Közben az öreglány többször faggatott, honnan jöttem, hol dolgozom stb.

Volt egy Kati nevű barátnőm, a gyárban ismerkedtem meg vele, együtt jártunk táncolni. Mondtam neki, jöjjön velem Csillaghegyre, ahol lakom. Az öregek megengedték, hogy ott aludjon, de reggel a Kati úgy leszidott, hogy minek csaltam ki, egész éjjel majd megfagyott.

Egyszer, mikor kiléptem a kapun, azt hiszem, randira mentem, mikor a Lajos és a haverja jött velem szembe. Gyorsan átmentem a másik oldalra és eltűntem előlük. Útközben azon gondolkodtam, hogy még van pofája megkeresni. Nem sokkal ezután az öregasszony egy újságot adott a kezembe, hogy olvassam el azt a bizonyos cikket, melyből kiderült, hogy ő elment a leányotthonba érdeklődni utánam, és közölték a nevelőnők, hogy vigyázzon erre a csípős

nyelvű Rózsikára, mert azért rendes lány, és elmondták, örvendenek, hogy jó helyen vagyok. Az újságíróknak nem adták meg az eredeti Erzsi nevemet, azért írták, hogy Rózsi.

Arra sajnos már nem emlékszem, hogy az öregek után még hol laktam, csak arra, hogy Törökbálinton kötöttem ki, egy kis különbejáratú szobában, amit ötszáz forintért kifestettek nekem. Volt bent egy szalmazsák-ágy, egy asztal, egy szék, egy rozoga szekrény és egy lavór. Mellettem egy fiatal házaspár lakott, az udvar vége felé pedig többen laktak, de nem jegyeztem meg őket. A lakbért egy vénasszonynak fizettem. Nagyon jól éreztem magam egyedül. A fiúk ott is leszólítottak, becsaltak egy-egy presszóba. Volt egy kultúrház is, ahol minden este lehetett táncolni, és ez nagyon tetszett nekem. Egy átdolgozott éjszaka után közölték a gyárban, hogy maradjunk bent, mert jön Gagarin, a világ első űrhajósa[38]. Munkatársaim, K. Margit és Gizike fáradságot nem ismerve, lelkendezve maradtak a gyár udvarán, de én, mivel soha nem szerettem várakozni, gondoltam, ki tudja mikor ér ide, így elindultam a buszhoz hazafelé. Szokásosan a körtéri büfébe mentem reggelizni és onnan a Kosztolányi Dezső térről Törökbálintra induló buszhoz.

Szép nyári délelőtt volt, az udvar tele virágokkal. A szomszédok csináltak egy fényképet is rólam az udvaron, amit még nem loptak el. (18. KÉP) A falra kiragasztottam újságból kivágott, színészekről készített képeket. Volt egy nagy, amit a szovjet lapokhoz szoktak mellékelni, felismertem rajta magam. Eszembe jutott, hogy mikor a Csillaghegyi Lenáruban dolgoztam, akkor szabadidőben a KISZ-tagok engem festettek. Nem voltam rá felkészülve, egy nylonkendő volt a nyakamba kötve, és valami egyszerű ruha volt rajtam. A KISZ-vezető többször látott csinosan öltözve. Úgy vettem észre, belém volt

38 Gagarin magyarországi látogatására 1961. augusztus 19–22. között került sor. Erről bővebben: http://bit.ly/ZYz405 [2015. április 4.]

18. AZ UDVARON

esve, de kerültem, a lefestés elől azonban nem tudtam menekülni. Valakinek sikerült úgy lefesteni, hogy valóban felismertem magam, csak az a fránya nylonkendő nem tetszett rajtam, úgy néztem ki, mint egy úttörő. A sikeres festés miatt jelent meg a szovjet lapokban. Hát ezt is kitűztem a falra.

Barátaimmal és barátnőimmel sokat kijártunk meló után a lágymányosi tóra[39] fürödni. Nagyon jókat szórakoztunk. Egyik délután siettem a lányokkal a gyárból kifelé a tízes buszhoz, mikor valaki leszólított, hogy legyek szíves megmondani, hol a kultúrterem, mert előadás lesz. Nagy zavaromban mutattam, merre van. Felismertem Mécs Károly színészt. Azóta is bánom, hogy a buszhoz rohantam ahelyett, hogy mentem volna vele az előadásra. Nagyon szép színész volt, sűrű fekete göndör haja gondosan volt levágva, és szép volt a szeme is.

Legközelebb szóltak, hogy klubdélután lesz, és menjünk mindannyian. El is mentünk. Volt ott egy amatőr zenekar, a dobosa a szünetbe hozzám jött, hogy szeretne velem beszélni, mire közöltem

39 Lágymányosi-öböl.

vele, hogy van itt egy fiú, valamiféle cigány csajjal jött, de ennek dacára nekem ő tetszett. Közölte velem, miután megmutattam neki, hogy kiről van szó, hogy az az ő bátyja. Micsoda eltérés, nem akartam neki elhinni, mire odahívta hozzám, és a cigány csajt otthagyva bemutatkozott nekem. Ő volt L. György. Később közölte velem, hogy nem nagyon tud táncolni, de a twiszt ment neki. Mikor divatba jött kb. 1960–1961-ben, sokat twiszteltünk a lányokkal az utcán is. Végül elmentünk és megbeszéltük a randevút. Olyan szélhámos voltam, egyik randevúról a másikra jártam.

Volt egy törökbálinti fiúm is, de vele csak ott találkozgattam a presszóban. Volt még egy magas szőke srác, egyszer megvárt este tíz után a gyár előtt, és jött velem, még a Kosztolányiról induló buszra is felszállt, megváltotta egy forintért a buszjegyet. Már kb. félúton voltunk, mikor a buszon ordítozni kezdtem vele, hogy ne jöjjön tovább velem, de ő csak vigyorgott és közölte, hogy nagyon tetszik a hajtincsem meg a fülem stb. Kétségbeesve könyörögtem az ajtó mellett ülő kalauz bácsinak, hogy zavarja le, mert ő nem erre lakik. És csodák csodája, végre mikor megállt a busz, leszállt. Már mikor kicsit megnyugodtam, néztem körül a buszon lévő emberekre, akiknek az arcán mosolyt véltem felfedezni, még a kalauz bácsi is mosolygott. Gondoltam magamban, vajon mi mosolyognivaló van ezen, mikor ez a fiú biztosan meg akart erőszakolni, azért jött olyan rámenősen velem. Megkönnyebbülve csuktam be magam mögött az albérleti szobám ajtaját. Soha többé nem kívántam őt látni, futottam előle, mint a tűztől. Közben a Gyurival is találkozgattam, jártunk moziba, a Gellért fürdőbe meg vett nekem két forintért krémcsoki fagyit, ami négy gombócot tett ki, és én ezt nagyon szerettem. (19–23. KÉP) Azonban egyik alkalomkor értésemre adta, hogy nagyon kíván, és ő a nőkhöz hozzá van szokva. Ez nem tetszett nekem és nem akartam vele többé találkozni, de üzengetett a gyárba. Nem foglalkoztam vele, figyelmen kívül hagytam.

Most jutott eszembe, hogy ezt megelőzően a Népszínház utcából nyíló Nagyfuvaros utcában laktam. Egy nő lakott ott fiával és annak feleségével meg lányával, én meg egy lánnyal. Nagyon szép

19–23. FOTÓK A VIDÁMABB ÉVEKBŐL

lány volt, egy évvel fiatalabb nálam. Ahová jártunk ötórai teára a Kulacsba, a Tavaszba, a Pipacsba stb.,[40] a fiúk mind azt hitték, hogy a húga vagyok. Igaz, alacsonyabb voltam, talán azért. Pont tíz órára haza kellett érni, mert különben az a hárpia nő nem engedett be bennünket, és kapupénzt is kellett fizetni, egy forintot. Hárpiáskodott a fiával, lányával, velünk. Egyszer adott nekünk egy szelet zsíros kenyeret és agyba-főbe dicsérte magát, hogy enni ad még az ágyrajárónak is. Egyszer nagyon lebetegedett. Nem volt senki otthon, én meg délutános voltam. Azt mondta nekem, hogy most minden bosszúmat kitölthetem rajta, olyan beteg. Így hát elmentem orvosért, még a gyógyszert is kiváltottam, és utána mentem dolgozni, hálából megköszönte.

Volt még egy Feri nevű udvarlóm Csillaghegyen, aki az anyjával élt, és az anyja a szövőgyárban dolgozott. Még kijártam hozzájuk, mikor szilveszterkor egy másik lány is ott volt, az unokahúga, és igencsak kezdtek gúnyolni engem. Mondtam az asszonynak, hogyan jártam, mire ő azt mondta, hogy valamilyen ürüggyel menjek ki hozzá, de gyorsan hagyjam is ott. El is mentem, mire ő odacsődítette a szomszédokat és tényleg gyorsan el is jöttem. Azért utoljára kikísért a HÉV-megállóba. Én buta liba láttam egy filmet, ahol egy nő megcsókolja egy férfi kezét búcsúzóul, én is ezt tettem vele, mire ő nagy bambán rám nézett. Bambaságát és butaságomat azóta sem bocsátom meg. Végül az unokahúgát vette feleségül.

Történt még abban a házban egy szomorú eset. Egy téli napon délutánra kellett mennem dolgozni, egyedül voltam, mikor fölébredtem. A másik szobából pár lépcső vezetett föl abba a kis szobába, ahol a házaspár lakott. Onnan különösen szívdermesztő hangot hallottam. Nem bírtam sokáig, benyitottam, és az asszony fia kapkodott levegő után. A kis szoba hideg volt, gyorsan begyújtottam és szaladtam orvosért, akinek azt mondtam, hogy haldoklik a fiatalember. Gyorsan ki is jött az orvos, adott neki injekciót, én meg vittem be meleg teát, szerencsére jobban lett. A felesége egy paraszt csaj

40 VI. és VII. kerületi szórakozóhelyek voltak.

volt, kérdeztem tőle, hogy a felesége tudta-e, hogy rosszul van, azt mondta, igen. Hogy lehet az, hogy akkor mégis bement dolgozni? Hiába, paraszt, gondoltam. Kiderült, hogy már régóta asztmás beteg, nagyon hálás volt, hogy elláttam őt, és azt ígérte, hogy jótettemért ad majd nekem egy örök emléket. Nem érdekelt, amit ígért, csak az nyugtatott meg, hogy már nem fulladt, és így nyugodtan mentem dolgozni.

Már rég nem laktam náluk, mikor megláttam a gyárban, mert ő is ott dolgozott. Ha jól emlékszem, talán villanyszerelő volt, örültem, hogy meggyógyult. Egyik napon bejött a műhelybe hozzám és átadott egy pici tőrt, amit nyakláncon lehetett hordani. Igen meglepődtem, mert az ígéretéről megfeledkeztem, de ő nem. Vettem is egy szép bizsu láncot, és attól kezdve hordtam azt a kis műanyag nyelű tört nagy örömmel, mert nagyon tetszett.

—

Visszatérve Törökbálinra: éltem tovább az életem, mikor újból a lágymányosi telepi tóban úszkáltam és megláttam a stégről a Gyurit, aki olyan szépen és biztatóan mosolygott, hogy akaratom ellenére feléje úsztam. Fölsegített a stégre, bemutatta barátait, a Törpét és a Kokszot. Ettől kezdve nem szabadultam Gyuritól. Nagyon csinos volt, minden túlzás nélkül mondhatom, hogy hasonlított Simon Templarra, aki az Angyal című sorozatfilmben szerepelt. De nem mertem szerelmes lenni belé, valahogy nem is tudtam. Kijelentette, ahhoz, hogy elvegyen feleségül, előbb övé kell, hogy legyek. Túlzottan nem ijesztett meg, hogy elvesz, vagy sem. Gondoltam, ha nőhiánya van, hát legyen. Kiderült, hogy Törpe is Törökbálinton lakik, menjünk hozzá. Koksz meg a Törpe a földön aludtak, mi meg az ő koszos ágyában. Gyuri elvégezte a dolgát, de ő nem törődött azzal, hogy jó-e nekem vagy sem. A földön a mocorgást Gyuri vette észre és nevetve rájuk szólt, mire megkérdeztem, hogy mi bajuk van? Melyre azt a választ adta, hogy ahhoz vannak szokva, hogy bármelyik nővel volt, mikor végzett a nővel, továbbította nekik, de

megnyugtatott, hogy velem ezt nem teszi meg, és újból rájuk szólt, hogy maradjanak nyugton.

Reggel Gyuri és Koksz elmentek valahová, a Törpe meg megkért, hogy mossam ki néhány cuccát. Volt egy fateknője és egy csomó koszos cucca. Mivel a lágymányosi fürdésből mentünk hozzá, így nálam volt a bikinim és ebben mostam. Ez a piszok Törpe rám akart szállni, dicsérte csodálatos combjaimat, alakomat, szépségemet stb. Nagyon dühösen viselkedtem vele, már csak azért is, hogy mosom a piszkos rongyait, ráadásul egy kis jelentéktelen alak volt és még pimaszkodni is merészelt velem. Mikor Gyuriék visszajöttek, mondtam Gyurinak, menjünk hozzám. Közöltem vele, hogy egy kis szobában lakom albérletbe, melyért háromszáz forintot fizetek. Mikor belépett, elmosolyodott és mintha jól érezte volna magát, mert ott aludt. Reggel közölte velem, hogy egész éjjel mozgattam a bokámat, mire meglepődve mondtam neki, hogy én erről nem tudtam.

Később sűrűbben találkozgattunk, a barátaival is, akik tudomásul vették, hogy ők velem nem szemtelenkedhetnek. Találkozgattam a törökbálinti fiúval is, aki teljesen belém volt esve. Nagyon sajnáltam őt, mert nem tudtam viszonozni szerelmét.

Valamilyen elhatározás folytán a Gyurikám csinosan felöltözve megjelent nálam, és közölte, hogy mivel nincsenek szüleim, így tőlem kéri meg a kezem. Ezt követte a szülei és nagyszülei bemutatása. Az apja nem volt egy barátságos típus, az anyja annál inkább. Megbeszéltük az esküvő napját. Gyuri ideadta a személyi igazolványát, hogy én intézzem a törökbálinti házasságkötés bejelentését. Semmit nem értettem hozzá, de valahogy sikerült elintéznem. Még egy tanút is kellett keresnem. A gyárban volt egy számomra kedves gépbeállító, a Vili bácsi, aki egyszer azt kérdezte tőlem, hogy mit csináljon, hogy ne fájjon annyira a lába. Mondtam neki, hogy twisteljen, mire másnap közölte, hogy ez jó ötlet, mert használt a lábainak. Őt kértem meg, hogy jöjjön el tanúnak Törökbálintra, amit a kedvemért szívesen elvállalt.

1964. július 3-án este meglepetésemre megjelentek a törökbálinti fiúk, köztük a hódolóm is. Még gitárt is hoztak, ami életemben

először volt a kezemben. Nem tudtam mit kezdeni vele, így csak énekeltük az akkori slágereket, jól éreztük magunkat, nem is sejtették, hogy másnap mi történik velem. Késő este volt már, mikor búcsúzáskor megígértem, hogy majd találkozunk. Lefekvésem előtt elgondoltam, hogy már huszonkét éves vagyok, és be kell fejeznem a szélhámosságomat. Különben egy cigány megjósolta, hogy három gyerekem lesz, de utána mintha elkomorult volna az arca. Pár szem krumplit tudtam adni neki, meg kenyeret, és elment. Hihetetlennek tűnt, hogy nekem három gyerekem lesz, és láttam rajta, hogy kényszeredetten közölte azt, hogy boldog leszek, én nem így éreztem.

Reggel gyönyörű napsütésre ébredtem. Készülődtem, a testhezálló, magasított spicc kivágású piros szövetruhámat vettem fel, melyet idővel feketére festettem. Még a szomszéd albérlőknek sem szóltam, hogy esküvőre készülök, bizonyára kinevettek volna ebben a fekete ruhában. Miközben izgatottan vártam, kezdett egyre melegebb lenni és arra gondoltam, hogy venni kellett volna vagy hét üveg sört. A kávé akkor még nem volt divatban, és nem is tudtam volna hol megfőzni. Szegény Vili bácsi ilyen messzire eljött zakóban a melegben, jól kifáradva, mert az út felfelé is vezetett. Végre megérkezett. Leültettem az ágyamra, mivel nem volt hova máshová, és csak hideg vízzel tudtam megkínálni. Mikor megpihent, nagy élménnyel mesélte, hogy a lányának mi mindent vásárolt az esküvője napján. Volt egy rozoga ébresztőórám, melyre ránéztem, és kicsit megijedtem, hogy már késik a Gyuri és szégyenben maradok a tanácsnál. De ő széles mosollyal végre megjelent az anyjával, nekik is vizet adtam. A Gyuri egy csokor virágot is hozott, de olyat, hogy ami az udvaron volt a sok gaz között, az sokkal különb volt. Végül közöltem velük, hogy menjünk már, mert késésben vagyunk. Ugye megijedtél, hogy nem jövök – mondta. Gyurinak nem akartam kedvét venni, hogy a tanácsi bejelentéstől féltem, így nem szóltam semmit.

Tűző napon baktattunk lefelé a tanácsig, ahol már vártak bennünket. Bevezettek a házasságkötő terembe, amikor is egy nő szónokolni kezdett a házasság nehézségeiről és roppant bosszantott, hogy ebben a házasságban nekem lesz nehéz a helyzetem. Végül

24. ELSŐ FÉRJÉVEL (VÁGOTT FÉNYKÉP)

befejezte, és Gyuri elővette a két réz karikagyűrűt, amiről én el is felejtkeztem, hogy milyen izgatottan vettük meg. Izgalmamban nem tudtam az ujjára húzni, meg nem is tudtam, melyikre kell. Következett az aláírás, nekem azt kellett írni, hogy L. Györgyné. Kifelé megszólalt a nászinduló. Már rég a buszon voltunk, mikor még mindég szólt. Ideges voltam, alig vártam, hogy a busz elinduljon. Megérkeztünk az anyósomékhoz a Lágymányosi utcába, ahol a nagymama tálalt. Kicsit megkönnyebbültem, hogy a Vili bácsi legalább megebédelt, ha már én olyan buta voltam. Nemsokára el is ment. Nem is emlékszem rá, hogy egyáltalán megköszöntem-e a fáradságát. Estefelé mi is visszamentünk Törökbálintra a kis albérletembe. Otthon mondta meg a Gyuri, hogy ami a falon van kép, az nagyon tetszik neki, és azért határozta el, hogy megkéri a kezem. (24. KÉP)

Pár nap múlva mennem kellett dolgozni és valahogy eszembe sem jutott, hogy ő dolgozik-e valahol és a személyijét sem néztem. Elém jött a gyár elé és együtt mentünk hazafelé. Így éldegéltünk vagy két hónapig, míg az anyja hozzájuk nem csalt. Ez Gyurinak nagyon tetszett. Az öregekkel aludtunk egy szobában és onnan jártam dolgozni. Írtam a mamának, hogy férjhez mentem. Nemsokára érkezett egy csomag, benne egy dús tollú, hatalmas párna. Így utólag meggondolva elég volt neki a fájós lábaival két kilométerre, a postáig cipelnie. Később a Rózsika – az A. lánya – is küldött pár törülközőt, ezen még jobban meglepődtem. Tulajdonképpen én őt nem utáltam, csak az anyját. Az apjáról nem beszélve, aki engem mindég figyelmen kívül hagyott, az volt a drága mamám fia, aki a H.-t kitiltotta Derecskéről, merthogy részeges volt, de a mamám mégis szerette.

Teltek a napok, és nekem egyre jobban nem tetszett a helyzetem. Kiderült, hogy a férjecskémnek nincs munkahelye. Nagyon vigyáztam, hogy ne essek teherbe. Egy éjszakán hiába mondtam Gyurinak, hogy most beteg vagyok, ne nyúljon hozzám, ő azonban talált kiutat, mégpedig azt, hogy csináljuk úgy, mint férfi a férfival. Nem értettem, de ő megmagyarázta. Ez nagyon fájdalmas volt, másnap görcsöltem, alig bírtam dolgozni, és ezt többször megismételte velem. Azonban elkerülhetetlen volt a teherbeesésem. Két hónapos terhességem miatt állandóan hányingerem volt. Elmentem a gondozóba és kértem a terhesség megszakítását. Anyósom letérdelt elém és mondta, hogy ez az első unokája, csak hagyjam meg a gyereket és ők felnevelik. Ez betette a kaput. Azt hiszem, hogy ezért megütöttem, azt gondolta, ha engem eldobtak, akkor én is képes vagyok ilyenre. E miatt a viselkedés miatt határozottabbá vált bennem a döntés, hogy inkább a terhesség megszakítása, mint hogy elvegyék tőlem.[41]

Így történt, hogy 1964. november 16-án a Tétényi kórházba kerültem. Meglepetésemre egy ismerős fiú szállított a műtőbe. Ő is udvarolt a Jolinak, mikor a Flórián presszóba jártunk. Kellemetlen volt

41 Egy 1956-os minisztertanácsi határozat lehetővé tette a terhesség-megszakítást tágan értelmezett szociális indokok alapján.

számomra, de abból a szempontból rendes volt, hogy szólt a dokinak, több fájdalomcsillapítót adjon, mert nagyon érzékeny vagyok, stb. Minden fájdalmam ellenére kétszáztíz forintért végezték el ezt a nagyon kényelmetlen műtétet. Mielőtt hazamentem, az orvos figyelmeztetett, hogy pár napig pihennem kell és kb. hat hétig nem szabad érintkeznem.

Hazamentem, közöltem Gyurival, hogy mit mondott az orvos. Erre megfenyegetett, hogy az ő házába lakom, és az van, amit mond. Elvégezte a dolgát, mint férfi a férfival. Másnap a mentő vitt vissza a kórházba, az orvosok nem kis meglepetésére. Nem mertem megmondani, hogy ez az aljas mit csinált velem. Erősítő injekciókat kaptam, melyből éreztem, hogy ebből semmi jó nem származik. Senki nem jött be hozzám, kénytelen voltam megint egyedül hazamenni.

Már nem emlékszem, hogy később, vagy az események előtt elutaztunk a mamához, a Piroshoz és A.-ékhoz. Mindenkinek tetszett a Gyuri, nem tudom, a Pirosék mennyi csirkét vágtak, de ez a piszok pofátlanul csak a csirkecombokat ette, én meg szégyelltem magam. Rá is szóltam, mire a Lajos bácsi csak biztatta, hogy csak egyen nyugodtan. Aztán én a Pirossal beszélgettem, ő a mama lánya volt, és őt nagyon szerettem, a Gyuri meg a férjével beszélgetett valami motorcsónakról, ami nekem nem tetszett. Igaz, már dolgozott, valami gázpalackokat hordtak a sofőrjével, akik rendeltek, azokhoz odavitték. Nem volt könnyű munka, de én soha egy fillért nem láttam.

Este a drága mamánál aludtunk. Borral kínált, friss szalmaágyat vetett, de a szokásos bolhákkal a mamám ágyában. Már ágyban voltunk, mikor a mamám egy székre odaült az ágy mellé. A Gyuri hülyéskedett, én meg nem értettem, hogy miért ült oda a mamám, így nem tudtam vele beszélgetni. Nem értem, hogy asztalnál ülve miért nem közölte mondandóját. Látta, hogy nem figyelünk rá, így átment a másik kisházba, ami azelőtt kamra volt, és ott aludt. Azóta sem tudom megbocsátani a butaságom, amiért nem figyeltem rá, vajon mit szeretett volna. A Gyuri jól érezte magát, és aztán eljöttünk haza.

1964 szilveszterén Gyuri elment hazulról, én meg az anyósomékkal néztem a tévét. Nagyon ideges voltam. Anyósom adott egy háromdecis üveg bort, amit mérgemben mind megittam. Éjfél után anyósom ideges lett, hogy miért ittam meg a bort. Átmentem a szomszédba az Ibiékhez, aki pár évvel volt idősebb nálam és két kislánya volt. Elcsaltam a nagyobbik kislányt, hogy menjünk ki az utcára. Átmentünk a hídon, de az Üllői út környékéről visszatértünk, mert nagyon hideg volt és féltettem a kis Erzsikét, aki akkor kb. ötödik osztályos volt, hogy megfázik. Lefeküdtem bánatomban. Nem emlékszem, hogy Gyuri mikor jött haza, aki még arra se méltatott, hogy boldog új évet kívánjon. 1964. november 28-tól már nem dolgoztam a szövőgyárban, mert nem a munkám után fizettek. Hiába igyekeztem, csak hatvankét forint órabért[42] kaptam. Betelt a pohár.

Hirdetés után elmentem gépírást tanulni. Egy öregasszony tanított a lakásán, ahol voltunk vagy öten. Két-három hétig, egy-egy órai gyakorlat után elvette a pénzünket, de hivatalos papírt nem adott nekünk. Ez a vénasszony jól átvert. Pár óra gyakorlat kevés volt az elhelyezkedéshez.

Többször volt fenn a Törpe, hogy mossam ki a gönceit, de hálátlan volt. A drága férjecském meg egyre jobban kimaradozott. Gondoltam: ide gyereket, nem létezik! Megint mentem a gondozóba, ahol próbáltak rábeszélni és még egy ballon kannát is hoztak, hogy gyűjtsem a vizeletet, gyógyászat céljára, de ilyen helyzetben nem hagytam meg a gyereket.

Később már én is kimaradoztam, eljártam a Verpelét bisztróba. Sok régi ismerőssel találkoztam, dobáltuk a ketteseket a vurlicerbe a jó zenéért. Egyik alkalomkor felismertem egy munkatársnőm férjét. Emlékszem, mikor a budafoki leányotthonban nagy élménnyel számolt be, hogy milyen csinos fiúja van, igaz – mondta –, börtönben

42 Ez túl soknak tűnik, inkább 6,2 forint órabért kaphatott.

volt, de azért lehet, hogy jó lesz. Az esküvő napján feljöttek az otthonba, és elbúcsúzott tőlünk boldogan és reménykedve a boldogságában. Azonban pár hónap múlva már panaszkodott a gyárban nekem, hogy úgy ront rá, mint egy állat. Mutatta a combjait, tiszta kék, zöld volt. Egy terhességmegszakítása már volt, újból terhes, ezt is elveteti. Amikor harmadszor is terhes lett, azt mondta, nem szól az orvosoknak, ő már nem bánja, ha meg is hal. Egy év alatt háromszor, ez halálos. Nem gondoltam, hogy megteszi. Azt sem tudtam, pontosan mikor megy kórházba. Már csak a halálhírét hallottam. Mikor ezt a gyilkost megláttam, hosszú fekete kesztyűt viseltem és nekiestem a torkának, miközben ordítottam, hogy mit keres itt ez a gyilkos! De ő erősebb volt, és eltolt magától, majd elment. Aztán elmeséltem a többieknek, hogy ki ez a mocskos börtöntöltelék és gyilkos, így megértették felháborodásom.

A Gyurinak nem tetszett a kicsapongásom, ezért próbáltam otthon maradni. A másik utcában volt egy műhely, ahova állítólag minden pénzét beleadta a Gyuri, hogy kész legyen a motorcsónakkal. Azonban mikor meglátott, felháborodva elzavart és mondta, hogy többé oda ne tegyem be a lábam. Sírógörcs fojtogatott. Elmentem a Rezeda presszóba egy Bonbonmeggyet meginni. Ott egy idősebb hapsi belém kötött és vele szórakoztam. Fölvitt a lakására, levetkőztetett, de nem nyúlt hozzám. Azt mondta, hogy még gyerek vagyok. Azt nem mondtam neki, hogy férjnél vagyok. Így aztán a kora reggeli órákban hazamentem és aludtam. Állítólag a Gyuri dolgozott. Nem érdekelt. Elmentem pár cuccal a Rómaira, Erik bátyóhoz, ő igazi haver volt, szerzett egy padot, és azon aludt lent, én meg fönt.

Közben próbálkoztam elhelyezkedni, azt hiszem, három helyen is voltam, de elküldtek, mert mindég rosszul voltam. Végül sikerült most is a Fehérvári úti SZTK-ban a bizottságot meggyőznöm, hogy nincs hova megszülni a gyereket.

1965. február 9-én a kórházban megismert az orvos, de nem törődtem vele, sem a műtős fiúval, csak mihamarabb végezzenek. Ez is kétszáztíz forintba került. Visszamentem Erikhez, míg rendbe nem jöttem, addig nem írtam senkinek, hogy hol vagyok.

Később elhelyezkedtem a Budapesti Rádiótechnikai Gyárban, ami Óbudán, a Polgár utcában volt. Ott mint segédmunkást betanítottak lemezt préselni. Nagyon érdekes volt, mert mindég másfajta alkatrészeket kellett préselni. Három műszak volt. Éjjel, ha álmosak voltunk, bekaptunk egy koffeintablettát és ettől frissen dolgoztunk tovább. Azonban míg fizetést nem kaptam, nem volt egy fillérem sem. Erik bátyámnak eszébe jutott, hogy jelentsük föl a Budafoki Goli Textilgyárat, amiért elküldtek terhesen, és sehol sem tűrtek meg az állandó rosszullétem miatt. Megvolt a tárgyalás, kb. négy-ötezer forintot állapítottak meg, ennyi veszteséget kellett volna nekik számomra kifizetniük. A bíróságnak az volt a feltétele, hogy a munkaügyi osztályon írassam ki a három munkahelyet, ahonnan elküldtek, és nyolc napon belül a munkaügyisnek továbbítani kellett a megadott helyre. Másnap nyolc óra után fölmentem, de a munkaügyis csaj kb. 20 percig bonyolította telefonon a hapsijával, hogy mikor és hogyan mennek színházba. Odaadtam a bírósági papírt végre és közöltem vele, hogy nyolc napon belül továbbítsa azt. Félvállról közölte, hogy majd intézi. Ez idő alatt dolgoztam nyugodtan, gondolván, lesz sok pénzem és tervezgettem.

Körülbelül tíz nap múlva szólt valaki, hogy menjek fel a munkaügyre. Közölte velem a csaj, hogy rég megírta, amit kellett, kérdezte, miért nem mentem fel érte, és közölte, ha az a szokásom, hogy vállalatokat följelentgetek, nyugodtan jelentsem őt is. Hirtelen gombóc nőtt a torkomba és leírhatatlan idegesség uralkodott el rajtam, nem bírtam szólni. Szótlanul távoztam, és mintha mi sem történt volna dolgoztam tovább. Otthon Eriknek sírva meséltem a történteket, és hogy a csaj nem továbbította a levelet, így nem kaptam egy büdös vasat sem. Mondta, hogy jelentsem a csajt, de az aljas nőt már nem volt erőm jelentgetni. Később bánatomat próbáltam feledni és írtam anyósoméknak, hogy hol vagyok.

Rövidesen jelentkezett anyósom, hogy menjek vissza hozzájuk, mert megtalálta szüleimet a Vöröskereszt által. Mutatta a levelet, hogy ezt az én anyám írta, és az van benne, hogy mihamarabb látni akarja a rég nem látott lányát, mármint engem. Kicsit szíven talált, hát mégis van nekem saját anyám?! Emlékszem, mennyire kért anyósom, hogy mondjam én is úgy, mint Gyuri, hogy anyu, de sehogy sem akaródzott kimondani. Végül is elmentem hozzájuk, de a Feri sógorom is megházasodott, és anyósom odahívta őket is, így ők aludtak a belső szobában a nagyszülőkkel, mi meg a konyhában.

Egyik éjjel, műszak után megbeszéltük, hogy reggel elindulunk a megadott címre megkeresni anyámat. A Gyuri is jönni akart, de nem engedtem, hogy velünk jöjjön, ne lássa rajtam, ha véletlenül elérzékenyedek. Majd meglepődve kérdeztem tőle, hogy nem dolgozni kell menned? Hisz minden reggel eltűnt otthonról, az én odakészített reggeli húsz forintommal, gondolván, egyszer majd csak kapok tőle fizetést.

Szóval, elindultunk anyósommal, vonatra szálltunk. Balástyán kellett leszállni. Persze az információt anyósom kutatás nyomán, 1965 szeptemberében kapta a Gyermek és Ifjúságvédő Intézettől (Budapest, VIII. kerület, Kállai Éva utca). Ezután pár nap múlva indultunk. Útközben jó pár kilométernyire volt egy-egy ház, ahová bementünk. Azonban senki nem illett hozzám. Már úgy éreztem, hogy kb. tíz kilométert gyalogoltunk, mire sikerült valami tanyaféle házhoz érnünk, ahol közöltük jövetelünk célját. Egy anyósomhoz hasonló alacsony termetű, szőkés hajú asszony fogadott, bevezetett a házba, ott egy pár gyerek, meg még egy asszony volt. Én mindjárt egy ágyra ültem, olyan fáradt voltam. Nem sokat beszélgettem, rátértem a lényegre. Kérdeztem, hogy mivel tudja bizonyítani, hogy ő az én anyám? Kisietett, biztos egy másik házba, ahonnan két fényképet behozott, amin pucéran az ölében vagyok, ezt nem tagadhattam le, a barna bőröm miatt sem. (25. KÉP)

Hirtelen elveszítettem a fejem, letérdeltem elé, simogattam a hasát, hogy mint első gyermeke, onnan jöttem a világra. Sokáig sírógörcsben szenvedtem, azután eldőltem az ágyon, és a többire

25. KIRÁLY ERZSÉBET CSECSEMŐKORÁBAN

már nem emlékszem. Valaki erősen sírt, erre kezdtem ébredezni, mikor kinyitottam a szemem, egy kis sámlin ült egy kisfiú, aki aggódva figyelt. Istenem, de szerettem volna megölelni, de erőtlen voltam. A lábamnál meg anyósom sírt és közölte velem, hogy már azt hitte, soha nem ébredek föl, csak azt nem értem azóta sem, hogy miért nem ébresztettek föl. Már sötét este volt, amikor felöltöztettek, mert már indulni kellett a vonathoz. Jött velünk az asszony, aki a nagynéném volt, és ő is a találkozásra jött, különben a VII. kerületi Hársfa utcában lakott. Arra már nem emlékszem, hogy anyám is elkísért volna, vagy valamelyik öcsém. (26. KÉP) Végre kiértünk elemlámpával az állomásra, a vonaton aludtam tovább. A két asszony, mármint anyósom és néném végigcsevegték az utazást.

Később anyósommal elmentünk Gyálligetre a másik nagynénémhez, aki megmutatta a még meglévő heverőfélét, ahol anyám

26. KÉSŐN MEGLELT ANYJA ÉS CSALÁDJA

engem megszült. Közölte, hogy hol lakik a húgom, pár házzal odébb. Ő is szőke volt, mint anyám. Mosolyogva közölte velem, hogy ő tudott a létezésemről, mire olyan ideges lettem, hogy neki akartam rontani. Anyósom vigyázott, mert legszívesebben széttapostam volna, pedig akkor utolsó hónapos terhes volt az első gyerekével. Otthagytam a francban. Később anyósom utánam jött és próbált csillapítani.

Ezek után gyorsan teltek az események. Megtaláltuk az unokabátyámat, aki nagyon hasonlított rám. Négy kicsi fia volt, elmesélte, hogy katonatiszt volt, mikor tudomást szerzett édesanyja hollétéről, aki előbb letagadta őt, hogy neki lenne egy fia, és mesélte, hogyan sikerült anyját meggyőznie, hogy ő tényleg a fia. Gondoltam, jó firma ez a három anya, mindegyik eldobta az első gyermekét, de a bátyám azért megbocsátott neki és a másik utcába nősült, hogy közel legyen anyjához. Sokáig nem beszélgethettünk, mert a felesége belepofázott, hogy hagyjuk abba, ami volt, az volt, lényeg, hogy ők megértik egymást és nevelik gyerekeiket. Ezt az unokabátyámat K. Sándornak hívták. Végül elmentünk.

Anyósommal és férjemmel elmentünk a Hársfa utcai nagynénémhez, ahol megismertem az unokahúgomat, aki nemigen tetszett nekem. Később kiderült, hogy neki is van egy bátyja, de nem tudja, hogy hol van. Ami számomra érdekes, hogy unokahúgomat K. Erzsébetnek hívták, az anyját szintén, és engem is. Az anyám meg K. Margit, az édes húgom is K. Margit. Apánk egyikünknek sem volt. Kérdeztem a nénémet, hogy ők hárman vannak testvérek, vagy vannak-e még valahol? A válasz az volt, hogy voltak bátyáik is, de valahol a Don-kanyarban meghaltak. Ezt úgy mondta, mintha azt mondta volna nekem, menjek a közértbe egy fél kiló kenyérért.

Később anyósomnak megint eszébe jutott valami és megint elmentünk Gyálra. Egy sarkon megállt és mutatta, hogy merre menjek, közben a csizmámmal kotortam szét a havat. Egy fehér rózsafüzér csillant meg, felvettem és zsebre tettem. Aztán anyósom mondta, hogy menjek, egy katolikus pap fog fogadni engem, kérjem el tőle az eredeti anyakönyvi kivonatomat. Odamentem, a kertben egy melegítőben volt az ember, jó napot kívántam és közöltem vele, hogy miért jöttem. Behívott a házba, valamit lapozgatott és mondta, hogy majd küldi a kivonatot. Én nem tartottam nagy jelentőségét ennek az egésznek, azonban többen megszólítottak, hogy jé, itt van Cs. uraság lánya, még be is invitált egy asszony, hogy meséljen apámról. Abból kiderült, apámék többen voltak testvérek, akik birtokosok voltak, az egész Gyál nekik dolgozott. Az apám katolikus pap is volt, és én neki vagyok a lánya. 1947-ben elvették a birtokot, és mentek, ki merre látott, Amerikába. Egyedül apámék húga maradt Gyálon, de mentegetőzött és tagadta, hogy ő bármit is tud rólam. Ebben maradtunk, és én otthagytam a fenében.

Meglepetésemre 1965. november 25-re már megérkezett az eredeti születési anyakönyvi kivonatom. Lázasan az izgalomtól siettem Óbudára, a Tímár utcába átíratni a személyi igazolványomat. Az utcában már messziről hallatszott a rendőrségi bejáratnál folytatott veszekedés. Jött velem szembe egy ideges rendőr. Nem érdekelt, hogy ideges, megállítottam, hogy informáljon annak ellenére, hogy milyen ideges volt. A kivonatomra azt mondta, hogy nem jó,

mert nincs rajta az apám neve. Annyira megdöbbentem, hogy lemerevedtek a lábaim, és nem is figyeltem arra, hogy a rendőr magában tovább menve mennyire dühöng. Nagy csalódásomban visszafelé fordultam.

Eredeti születési adataim: Király Erzsébet, Gyál, 1942. március 18. Anyja: K. Margit házicseléd.[43] Az eddig tudott adataim: Nagyléta, 1942. augusztus 28. Nagyon elgondolkodtam ezen. Mind a hárman cselédek voltak, azért dobtak el bennünket. Az uraságoknak pedig csak addig kellettek, míg mi lettünk. Azért anyám férjhez ment egy paraszthoz, akinek jó pár gyereket szült, ezek nem lettek eldobva. Idegességemben olyan levelet írtam anyámnak, hogy azt nem tette zsebre. Még az állat sem dobja el a kölykeit, bármilyen körülmények között is van. Apám arra sem méltó, hogy állathoz hasonlítsam, főleg pap létére. Ahogy elnézem a gyermekintézet papírjait, anyám nem sokáig dédelgetett, mert 1942. március 18-án megszült, március 30-án már túladott rajtam a Fővárosi Gyermek Intézetben és 1942. október 9-től már a Nagyváradi Menhelyen voltam. Csak azt nem értem, hogy mikor Szegeden annyira vártam az adataimat, miért nem találták? Valószínű a március helyett az augusztusi hó volt a gyermekkönyvbe írva, és azt küldték el Szegedről Nagyváradra. Most már rájöttem, hogy egy zabigyerek vagyok egy birtokostól. Sajnos az apám nevének hiánya miatt a mai napig és halálomig a képzelt adataim miatt sok mindentől estem el. A családi szeretetet, és egyáltalán a szeretetet, a boldogságot nem is ismerem.

Közben telt az idő. Gyuri nem dolgozott, nőkhöz járt. Bevittem dolgozni a Rádiótechnikai Gyárba. Betanult esztergályozni. Ott sok olyan lány volt, aki présgépen dolgozott. Kikezdett velük, de engem nem érdekelt, mert nekem is volt partnerem. Ahányszor nem jött haza, annyiszor csaltam meg én is. Egyszer nem jött be dolgozni, és nem tőlem kérdezték meg, hogy hol van, hanem a nőitől.

43 Megegyezik a Magyar Királyi Gyermekmenhely által kiállított törzslapon és a születési anyakönyvben szereplő adatokkal.

Történt olyan is, hogy az egyik lányt, aki szép, hosszú vörös hajú volt, csinos, és még az anyukája is ott dolgozott, kihívták a portára és sírva jött vissza. Kedvesen megkérdeztem, hogy miért sír, de nem mondta el azonnal, csak mikor lecsillapodott a sírástól. Odajött hozzám, hogy a férjem hívta, és hogyha válásra kerül sor, eljön tanúnak. Mondtam neki, hogy nyugodjon meg, mert ismerem a férjem.

Egy napon belázasodtam, bementem a gyári orvoshoz, mire mondta, hogy derékig vetkőzzek. Nem volt ezzel probléma, mert nem hordtam sem melltartót, sem kombinét, csak egy derékig érő köpenyt, amit kigomboltam és ott álltam egy szűk szoknyában. Az orvos egy fiatal, nagyon szép férfi volt, pár évvel idősebb nálam. Mikor meglátott, alig mert hozzám érni, olyan szép körte mellem volt. Ahogy hozzám ért, éreztem a tűzforró kezét. Közölte, hogy pár nap pihenőre van szükségem. Fölkaptam a fél-köpenyt és láttam, hogy remegő kézzel írta meg a receptet. Alig vártam, hogy kijöjjek, mert fulladoztam a nevetéstől, de nagyon tetszett az egész.

UTÓLAGOS BEJEGYZÉS: 2004. JÚNIUS 12.

Amit szintén soha nem feledek: 1965 nyarán siettem a patikába Salvus vízért, de útközben megszólított valaki. Ráday Imre művész úr, aki azt ajánlotta, hogy menjek el, a Vidám Színház hátsó bejáratánál fog várni, mert úgy látja, jól táncolhatnék. Én ostoba nem mentem el, mert tanácstalan voltam, és emiatt a zűrös házasság miatt is depressziós voltam és esztelen. Azóta is bánom, hogy kimaradt az életemből egy ilyen nagy lehetőség. (Nagyon bánom.)

Betelt a pohár. Egy csaj kereste a Gyurit, mire megkérdeztem tőle, hogy mi van, a felesége nem elég neki a bizonyos programjához, mire ő elszaladt, az én Gyurikám meg meghallotta, hogy mit mondtam a csajának és idegesen szaladt utána.

Már megegyeztünk, hogy egymás zsebeibe és táskájába nem nyúlkálunk, mert ideges voltam rá, hogy állandóan kotorászott a táskámban. Egy este éppen mosni készültem, miközben Gyuri valahonnan hazajött. Feltűnően pihent arca volt és lefekvéshez készült, én kimentem a fürdőszobába és mosáshoz készülődtem. Ahogy elaludt, kiélt, pihent arcát látva nem nyugodtam és belenyúltam zakója zsebébe, melyben két levelet találtam. A mosás befejezése után elolvastam a leveleket, melyekben szemrehányóan írt neki a csaj, hogy az apja temetésén nem volt ott, és a randevún sem, de azért szereti és várja az ő egyetlen menyasszonya. Természetesen felébresztettem őt és kérdeztem, hogy hogyan okozhat ilyen csalódást a menyasszonyának, mire az álom egyből kiment a szeméből. Így a megállapodásunkat megszegve közöltem vele, hogy mellettem mint a felesége mellett egy menyasszonya is van, ez így nem mehet. Idegesen próbálta kimagyarázni magát, én nem vitatkoztam vele. Reggel megvártam, míg elmegy az én húsz forintommal, mondván, dolgozni megy. Utána szó nélkül összecsomagoltam, majd a Rómaira, az Erik bátyámhoz mentem, de azért írtam neki, hogy hol vagyok, ha akar, megtalál. Délután már ott volt velünk, és egy vöröses, hosszú hajú csaj is. Erik őt is megsajnálta, mert szülei neki is voltak is meg nem is, és most került ki valami börtönféléből, és nem volt hová mennie.

Közben járkáltunk a Halász csárdába, meg a Duna Kioszkba. Egyszer, amikor Gyurival táncoltam, megpillantottam azt a Lacit, akit a Menüettben ismertem meg, és akkor nála berúgtam és rosszul voltam. Tekintetünket nem vettük le egymásról, hisz látta, hogy férjemmel nem vagyok boldog. Gondoltam, majd valahogy találkozunk.

Közben az Erik bekapcsolta a rádiót és elkezdtünk twisztelni, de Gyuri a vörös csajjal jobban érezte magát. Mikor ment el a csaj, én mintha ott sem lettem volna, érzékenyen elbúcsúztak. Most nem emlékszem pontosan, de úgy emlékszem, hogy Gyurival nem mentem vissza, valahogy elegem lett belőle. Közben Erik bátyámon éreztem, hogy nem stimmel valami, míg kint voltam a klozeton, a kimosott gönceimet be akarta a kályhába dobálni, alig tudtam

megmenteni, de rövidesen el kellett mennem tőle. Előzőleg összejöttem a K. Kornéllal, és átmentünk egy bérelt csónakkal a Szúnyog-szigetre, azonkívül volt még egy lengyel fiúm is, meg egy német, akit a Halászban ismertem meg, és hirtelen nekem rontott, mire olyan ideges lettem, hogy teljes erőből kilöktem a szemetet.

Szóval aztán lakást kellett keresnem. Mikor reggel elindultam, a lenárugyár előtt énekeltek a Vámosiék, nem tudom milyen alkalomból. Messziről kiszúrtak engem, én nagyon zavarban voltam és ahelyett, hogy odamentem volna, visszamenekültem a kis lakásba, pedig a mai napig is nagyon szeretem őket és sok felvételem is van tőlük.

Békásmegyeren találtam egy albérletet, ahol egy szobában harman laktunk. A két csajnak néha nem volt kedve dolgozni menni, ezért nekem kellett az ajtót a kezükre csapni, hogy bedagadjon és utána mentek orvoshoz. Egy volt szövőnő barátnőm ott lakott, majdnem a szomszédban. Gebe és csúnya volt, de jó humorérzékkel rendelkezett, és jól is táncolt. Mindég elcsalt a Csengeribe, ami valami kultúrházféle volt, oda jártunk szórakozni.

Egyszer megbeszéltük, hogy megint megyünk, de késve értem valami miatt haza. A háziak disznót tartottak. Míg a barátnőm engem várt csinosan felöltözve, a háziasszony, az Irma etette a malacokat. A gebe, másképpen Szúnyog barátnőmmel a disznók körül beszélgettek, és mivel Szúnyog rosszul is látott, beszélgetés közben beleesett a pöcegödörbe. Mikor hazaértem, a Szúnyog barátnőm iszonyú káromkodással elmondta, hogy mi történt, mire én olyan nevetőgörcsöt kaptam, hogy alig bírtam rendbe hozni magam a szórakozáshoz.

Így teltek a napjaim, míg egyszer egy csaj keresett engem és elmesélte, hogy az utca végén lakik egy vén pali, aki becsalta őt, mivel összeveszett a férjével és itt csámborgott. Mondtam neki, hogy ismerem az öreget, hatvanéves és velem is próbálkozott. Szerencsétlen csajnak meg nem volt hová mennie, így ott maradt az öregnél. Adott nekem egy testhezálló, magasított gallérú fekete zakót, ami igen jól állt nekem. Később mentünk Budára, ahová táncolni jártam, és odavarázsolta a férjét, akit nekem bemutatott, igen

csinos volt. Csak amikor felkért táncolni, akkor vettem észre, hogy hiányzik az egyik kézfeje. Nem vettem tudomást róla. Táncoltunk, és mikor leültünk, közölte a csaj, hogy tetszem a férjének, mire közöltem, hogy szóba sem jöhet. Megkérdeztem, hogy miért nem békülnek ki, mert borzalmas egy ilyen vénemberrel élni, de ők sajnos nem békültek, így baráti alapon elbúcsúztunk a férjétől.

Nemsokára jött egy levelem válás-ügyben, hogy valami kivonatot küldjek el, de ez nem érdekelt. Nem küldtem semmit. Kijött a papír a válás időpontjáról, én értesítettem a lányokat, hogy legyenek tanúk. Egy hapsi odajött hozzám, hogy ennyi tanú nem kellett volna, mert kiesnek a munkából. Én csinosan, kiskabátban – amit kaptam – és miniszoknyában megjelentem a bíróságon. Ott volt anyósom, a Gyuri csaja, egy paraszt kinézetű, már terhes volt, a ruhája leszakadva, szóval nem bírtam ésszel felfogni, hogy a Gyuri ezt a nőt teherbe ejtette. Könnyű volt a tárgyalás, csak idegesített a pali a hátam mögött, hogy ő az ügyvédem, én nem foglalkoztam vele, nem volt rá szükségem. A tárgyalás végére nem kívántam viselni tovább a férjem nevét, mire az anyósom odaszaladt hozzám, térden állva könyörgött, hogy viseljem csak tovább. Úgy látszik, elfelejtette, hogy számtalanszor a fejemhez vágta, hogy én csak a név viseléséért mentem a fiához. Mivel tudtam azt is, hogy a csajt el kell vennie, nem akartam osztozni a név viselésén, büszkén hárítottam el. Végül a bíróság szólt rá, hogy hagyjon békén a nevükkel. Megnyertem a pert. Gyuri idegesen távozott, és a leszakadt ruhájú terhes jövendőbelije meg rohant utána. A lányoknak megköszöntem, hogy eljöttek, aztán ki-ki ment a maga útjára. Anyósom meg velem jött, mondván, Erzsikém, te továbbra is a családunkba maradsz, miért nem hagytad meg a nevet. Közöltem vele, hogy emlékezzen rá, hányszor a fejemhez vágta, hogy csak a Gyuri neve kellett nekem, Erre ő: ezt nem így értelmezte, stb. Igyekeztem hazafelé, békésen elbúcsúztunk egymástól.

A Szúnyoggal továbbra is jártunk szórakozni, de egy reggel eltűnt, és egyedül kellett hazamennem. Az úton végigkísért egy pacák. Már a kaput akartam nyitni, amikor előrántotta a szerszámát

és dicsekedett vele, hogy milyen nagy. Ijedtemben felkeltettem a háziasszonyt, hogy figyelje a palit, nehogy bejöjjön.

Később Kornél is megtudta, hogy hol lakom, biciklivel körözött a környéken, de nem érdekelt. Ki tudja, hogy mennyi gyerektartást fizet. Egyszer indultam egy randevúra, ezt közöltem vele, és megértette, hogy bár csinos, de nem érdekel.

—

Már a Fehérvári úton a Beloiannisz gyárban dolgoztam, ott is préseltem. 1966 decemberében kerültem a BHG-ba[44] mint lemezsajtoló, ötszázhúsz forint órabérrel.[45] Munka után többször ott ácsorgott a volt férjem, de figyelmen kívül hagytam. Minek érdekelt volna, mikor gyereket várt, azonkívül nem becsült semmibe, amikor kellett volna.

Továbbra is jártam a Flórián presszóba. Valamilyen okból el kellett jönnöm Békásról, és nem volt hol aludnom. Voltak fiúk, akik a lakásukra hívtak, de nem mentem, ezért az egyik belém rúgott. Aztán volt egy srác, kicsit szimpatikus volt, és én buta liba közöltem vele, hogy be kell mennem a gyárba a fizetésért, várjon meg. Este elcsalt a Déli pályaudvarra és rábeszélt, hogy menjek vele, Siklóson elintéznivalója van. Odaérve valami szállodába vitt és otthagyott. Reggel jött vissza, nála volt a kulcs, hozott reggelit meg konyakot, amihez nem voltam szokva. Elvitt egy moziba, ahová engem nem akartak beengedni, mondván, hogy ezt a filmet csak tizennyolc éven felüliek nézhetik meg.

Akkor már Király Erzsébet néven szerepeltem ismét. Elég bonyolult volt az új igazolvány megszerzése, mert Törökbálintra kellett mennem, ahol faggattak a válásom oka miatt. Olyan nátha kapott el, hogy folyt az orrom, mint a vízfolyás, és épp egy zsebkendő sem volt

44 Baloiannisz Híradástechnikai Gyár.

45 Ez itt elírás lehet, az ötszázhúsz forint órabér túl sok a kor általános kereseteinek ismeretében.

nálam, ezért az orromat a ruhám ujjába törölgettem. Szégyenemben alig tudtam válaszolni. Nagyon vártam már, hogy ne faggassanak tovább. Mikor kiértem, abbamaradt az orrfolyásom. A gyárban is problémás volt, hogy nem L. Györgyné vagyok, hanem újból a leánynevemen szerepelek.

Szóval bementünk a moziba, utána újból bezárt a szállodába. Kb. három napig voltunk ott, de már dolgoznom kellett volna menni. Végre este titokzatosan kimentünk a szállóból és egy vendéglőbe vitt, ahol elvette a pénzem, mondván, hogy elmegy vonatjegyet váltani, de nem jött vissza. Már nagyon ideges voltam, mert többen engem figyeltek. Azután megjelentek a rendőrök és elvittek. Közöltem velük, hogy azt, aki idecsalt, nem ismerem, a nevét sem tudom, nem tudom, hogy kicsoda. Reggelig ott ültem, majd közölték velem a fiú nevét, lakcímét és adtak vonatra pénzt, hogy tudjak menni dolgozni. Hívtak a munkaügyre, elmeséltem, hogy hogyan jártam.

Később elmentem a nagynénémhez, hogy fogadjon magukhoz. (27. KÉP) Kértek rendesen lakbért, de enni alig adtak. Persze mikor még anyósomnál laktam, odajártak. Az unokahúgom (28. KÉP) terhes volt és olyan hisztis, hogy én bármilyen kedves voltam hozzá, ő durva volt hozzám. Egyszer a nagynéném elutazott anyához. A gyerek már megvolt, de apja sehol, csak egy paraszt csaj, aki albérlő volt ott. Este fáradtan odamentem, hapsik voltak ott, de engem nem érdekelt, lefeküdtem. Ez a húgomnak nem tetszett, mert miattam nem tudtak bulizni, ezért éjnek idején fölkeltett és elzavart. Nem volt mit tenni, elmentem a Nyugatiba, ahol egy rendőr belém kötött és mondta, hogy vannak meleg kocsik, szálljunk fel. Később eltűnt és egy malacképű dagadt pali jött hozzám, hogy ő fűti a kocsikat és feküdjek le vele. Ijedten ugrottam le, a rendőr meg ott volt és azt mondta, hogy menjek vele. Én liba nem tudtam, hogy hova visz. Egy csomó rendőr körberöhögött és ő a szobájába vitt. Állítólag a rendőrök szállója volt, és közölte, hogy ő azért ment rendőrnek, hogy kapjon szolgálati lakást, aztán mutatott egy csomó fényképet magáról, csinos, szép arca volt. Egy pár képet nekem adott, miután fáradtságom ellenére vele kellett lennem. Azután távoztunk, mondván, hogy a barátja is ott lakik

27. NAGYNÉNJE

28. UNOKAHÚGA

és jön haza. Nem volt mit tennem, a Nyugatinál a vécében megmosakodtam, kicsit rendbe szedtem magam és néztem a lakáshirdetéseket. Egy idősebb ember leszólított, hogy menjek vele, ő biztosít helyet nekem, csak előre fizessek ötszáz forintot. A nagynénéméktől nem messze, egy zsúfolt, ágyakkal teli üzlethelyiség volt, de nem érdekelt, csak már le tudjam valahová hajtani a fejem, mert már dolgozni is alig bírtam. Kb. egy hétig hitegettek, hogy mikor alhatok ott, míg végül elzavartak és a pénzem sem adták vissza.

Sírva járkáltam az utcán. Még sokan becsaptak, míg végül sikerült Budaörsön találni svábok nál egy helyet. Egy hosszú udvar volt, elöl a szobában aludt az öregasszony velem, a férje egy nagydarab ember, aki egy férfi ágybérlővel aludt a konyhában, hátul lányuk, Piroska a családjával. Megismerkedtünk, és végre kipihenten járhattam dolgozni. Később szórakozni jártam a Karolinába, stb.

Egyszer egy éjjel elkapott egy vesegörcs és kínomban a falat kapartam, de a vénasszony nem hívott orvost. Majdnem négykézláb, a kínoktól elgyötörten bezörgettem a lányához, aki fölháborodott anyja viselkedésén és végül kihívták az orvost, aki injekcióval

enyhítette a fájdalmamat. Akkor nem mentem dolgozni, és mikor kimentem a vécére, mintha kijött volna valami belőlem. Mindegy. Elmentem orvoshoz, aki egy részeges nőt „oktatott" az ital leszokásáról. Már egy óra is eltelt, mikor végre megkérdezte az orvos, hogy mit akarok.

Nem sokáig laktam náluk, mert az öregasszonnyal nem jöttünk ki. Kicsit hisztis volt, sokat veszekedett azzal a drabálissal, akit Francisnak neveztek az ivóbarátai.

—

Néztem a hirdetéseket, és valahova Kelenföld környékére, a Tó út 4. szám alatti házba bementem, ahol egy őszes hajú asszony, a sovány férje és velem egykorú lánya fogadott. Hogy nagyobb legyen a hatás, kifestettem a szemem szokás szerint, és a szemceruzámmal halvány csíkot is festettem körbe a szám szélére. Az asszony észrevette, és kicsit sajnálkozva megjegyezte, hogy biztos szívbeteg vagyok. Sajnos igen – mondtam komolyan. Megegyeztünk, megmutattak egy garázs melletti kis helyiséget, ami inkább fáskamrának nézett ki. Bent volt egy ágy szalmával, egy szekrény és egy vaskályha. Odaköltöztem, de gondoskodnom kellett tüzelőről is.

A gyárban volt egy Antal nevezetű szőke fiú, darukezelő, valahogy beleestem. Akkoriban ment a Németh József énekes *Angéla*[46] című dala, és akárhányszor hallottam énekelni, mindég csak ő jutott eszembe. Egy éjjel elcsalt magához. Csöndben és sötétben volt szabad bemenni, mert egy kisgyerek aludt, akiről nem is tudtam, hogy van neki. Számomra nem volt valami szép éjszaka, de azért még egy darabig jártunk moziba, stb. Mikor összevesztünk, egy kolleganőm férje kezdett ki velem. Még oda is költözött hozzám, de ez sem tartott sokáig, mert írt a felesége, hogy trombózisos a lába, és persze ott voltak a gyerekei, stb. Kicsit fájt nekem, de elengedtem.

46 A *Téli szerelem* című, 1966-os film betétdala.

Ekkortájt otthon a háziasszony leesett a lépcsőn, és mivel rákos volt, a kórházban nemsokára meghalt. Az öreg nyugdíjba került. Nagyon el volt keseredve, mert a feleségével megbeszélték, hogy hogyan töltik majd el nyugdíjas éveiket. Az öreg a szíve miatt szanatóriumba került. A lánya, akit Ibinek hívtak, gyakran jött velem szórakozni. Ő is elvált volt, de az anyja nem engedte őt sehová. Vittem a Verpeléti bisztróba, a Böszörményi utcába a Sarokház vendéglőbe,[47] ahol kora délutántól már lehetett táncolni, de ő nem tudott.

Nekem közben a manduláimmal baj történt, és beutaltak a Margit kórházba. Nagyon ideges voltam, ezért műtét előtt bevettem egy nyugtatót, és mivel nem tudtak róla, beadták nekem injekcióval a morfiumot. A hatás nagyon jó volt. Úgy vittek a műtőbe, mint egy hullarészeget. A doki egy nagyon csinos alak volt, a száján egy steril fehér kendő. Mondta, hogy nyissam ki a számat. Kinyitottam és úgy maradt. Azóta sem tudom, hogy hogyan injekciózott ott belül így, hogy tátva maradt a szám. Miközben nyisszantotta a manduláimat, közben őt figyeltem, hogy milyen szép doki, mert akkor nem éreztem semmit. Később mondta, hogy nézzem meg, hogy milyen csúnyák a manduláim. Én szórakozottan belecsaptam a tepsibe, amiben a manduláim voltak. Emiatt meg kellett, hogy mossák a kezemet. Másnap már nem tetszett a szép doki, olyan fájdalmaim voltak. Igaz, kaptam porokat, hogy azokat nyeljem le, amikor nagyon fáj a torkom. Pár nap múlva meglepetten vettem észre, hogy a Sanyi vár, aki otthagyott. Írtam neki egy papírra, hogy nem tudok beszélni, mire azt mondta, hogy most vagyok a leghelyesebb, aztán megpuszilgatott és elment. Végre hazamehettem. Jókat röhögtek rajtam az Ibiék az ismerős fiúkkal, mert valamilyen visító-féle hang jött ki a torkomon. Még nem tudtam rendesen beszélni.

Gyógyulásom után mentem dolgozni, az öreg meg unatkozott, ezért el-eljárt a kocsmába egy kisfröccsre. A munkahelyemen volt egy tőlem idősebb csaj. Egy öregnél lakott, aki nagyon házsártos

47 A XI. és a XII. kerületben lévő vendéglátóhelyek voltak.

volt és emiatt már ki volt borulva. Elvittem, bemutattam az én öregemnek, megegyeztek, hogy másnap odaköltözhet. Azon a napon Ibiék elfeleztek mindent aszerint, hogy kinek mire volt szüksége, és Ibi elfoglalta a disszidált bátyja szobáját, és azt szépen berendezgette magának. Este az öreget el akarta küldeni egy üveg italért, hogy megünnepeljék az új élet kezdetét, de az öreg nem akart a kocsmába menni. Mondta a lányának, hogy nem érzi jól magát és ne akarja a halálát. Ibolya hajthatatlan maradt és erőszakkal elküldte, nem gondolta, hogy az apja szíve nagyon rossz. Csöndesen megérkezett egy üveg itallal, fölmentünk négyen az Ibi konyhájában iszogatni és közben elkezdtünk énekelni. Mindegyikük fölrakta a lábát egy hokedlire. A Gyula bácsi gyengéden megfogta nagylábujjukat, erre én is félénken fölraktam, az enyémet is megfogta és énekeltünk tovább. Végül mindenki elálmosodott és mentünk a helyünkre. Ibi átkísérte őket a szobájukba. Valami kis vita támadt apja és lánya között, amely mosollyal végződött. Így nyugodtan mentem a „fáskamra-villába" aludni.

Reggel úgy öt felé kétségbeejtő kiáltásra ébredtem, hogy az öreg meghalt. Fölszaladtam ablakot nyitni, megfogtam két erőtlen karját, hajlítgattam, nyomkodtam a szívét, de bizonyára erősebb kéz kellett volna, mint az enyém. Az egyik lába lelógott az ágyról. Ibi kétségbeesve rohant orvoshoz. Nagyon hosszú időnek tűnt a távolléte. Én a ház végében, a kertben leültem, lassan hullottak kövér könnyeim, el is felejtettem, hogy nekem dolgozni kellett volna menni. Végre megérkezett az orvos és valami szerkezetet helyezett a szívére, ami egyet kattant, és ez azt jelentette, hogy végleg vége Gyula bácsi földi pályafutásának. Mikor észhez tértem, akkor jutott eszembe, hogy igazoltatnom kell a napomat. Elmentem a dokihoz, aki kérdezte, hogy milyen indokkal igazolja a napomat, nem tudtam válaszolni, de kaptam igazolást, hisz ő jött ki és látta azt is, hogy milyen keservesen sírtam, annyira sajnáltam az öreget. A nyugdíjat nem élvezte, hamarabb ment a felesége után, mint bárki gondolta volna, pedig nagyon örült a kolléganőmnek, hisz tiszta és pedáns volt. Délután jöttek Ibolya rokonai és közölték Ancsával, hogy egy éjszaka

nem jogosítja fel őt az itt maradásra, és ha van hová mennie, ők segítenek neki. Sírva borult vállamra, hogy az öreg gonosz, elátkozta őt és vissza kell mennie hozzá. Egy lepedőbe bepakolták a kevés kis cuccát, és a batyujával együtt visszavitték a gonosz öreghez. Ibolyát nagyon megviselte apja halála, de azért intézkedett a temetésről. Az apja temetése jobban megrázta, mint anyjáé.

Később kiadta albérletbe a szobákat. Sokat szórakozott, szerelmes is volt, stb. A Sarokház vendéglőben megismerkedtünk Zolival, de Ibolya nem akarta még látni sem, azonban nekem a haverom lett. Elmesélte nőügyeit, amiken jókat mulattunk. Végül Zoli szigorúan a lelkemre kötötte, hogy senkinek ne szóljak terveiről, hogy ki akar menni Amerikába, és már minden el van tervezve, de szeretné, ha átmennék dolgozni oda, ahol ő van. Így történt, hogy a BHG-ből átmentem a Hajtóerőmű Gyárba[48] raktárkezelőnek, amit hamarosan betanultam. Az irodában volt egy könyvelő, a Rózsika, aztán a csinos haver, a Zoli és egy emberséges, nyugodt főnök. Zoli közölte velem, hogy mikortól nem jön többé. Elbúcsúztunk. Csak egy fénykép maradt utána. (29. KÉP) Pár nap múlva sírva jött az édesanyja a cuccaiért. Nagyon sajnáltam, de nem mondhattam neki semmit.

Ibolyának egy tróger tetszett, aki megverte. Hallottam, ahogy Ibi kiabál, hogy „üss még," ezen sokszor elgondolkodtam. Írt a bátyjának, aki 1956-ban disszidált és tervezgette, hogyan menjen a trógerje után, akit nagyon szeretett. Bár benn feküdt a baleseti kórházban, de a Kutya néven ismert barátjával megszöktek. Azért is írt a bátyjának, hogy segítsen szerelmének Amerikába jutni, stb. Időközben Ibolya felértékeltette a házat és elcserélte a Fehérvári úton egy idősebb házaspár lakásával.

Elutaztam a mamához és a Pirihez. Hazafelé jövet a nehéz bőröndömmel és két élő galambbal leszálltam a villamosról, fölmentem Ibolyához. Gondoltam, örülni fog a galamboknak, azonban ahogy meglátott a galambokkal, olyan hisztit csinált, hogy csak na. Épp ott volt a nagynénje és mondta neki, hogy zavarjon el engem. Szó

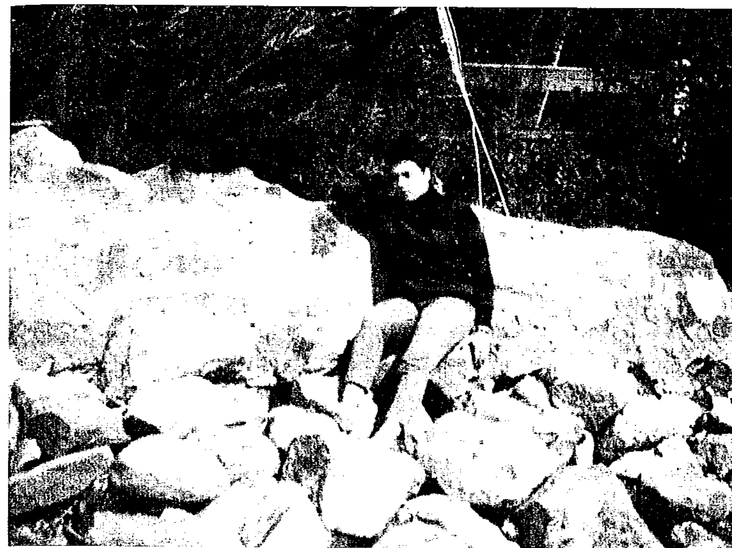
48 Hajtómű és Felvonógyár.

29. ZOLI, AZ EGYIK BARÁT

nélkül, sírva indultam hazafelé. A szomszédokat kellett megkérnem, hogy azonnal vágják le nekem a két galambot. Tüzet gyújtottam a kályhába, de ezt a két véres állatkát alig bírtam még megpucolni is.

Pár nap múlva megtudta Ibolya, hogy mennyire megbántott. Jött bocsánatot kérni, amin meglepődtem. Felöltöztem az új bőrszoknyámba, és elmentünk szórakozni. Tetszett neki, hogy én hová járok táncolni. Így történt egy szép nyári éjszakán is, mikor megismerkedtünk két amerikai hazánkfiával. Ittunk szépen, végül beültünk a kocsijukba és mentünk a Balatonra. Füreden az Anna-bálban kötöttünk ki, ahol borral kínáltak, és közben fölkért egy srác táncolni. Meglepetésemre olyan kitűnően táncolt, hogy a többiek helyet engedtek számunkra és úgy roptuk a rock and rollt. Mondanom sem kell, forgott velem a bál, az emberek összemosódtak előttem, a zenekar meg direkt játszotta ezeket a számokat, mert nekik is tetszett, ahogy táncolunk. Mikor vége volt, kábultan indultam a helyemre, szédültem, hányingerem volt. Ki akartam rohanni, de

30. A BALATONON

nem értem el sajnos az ajtóig sem, mert előbb kitálaltam. Valószínű a borfogyasztás utáni hosszabb rock and roll fölrázta a gyomrom.

Mikor megkönnyebbültem, már lassú számot játszottak. Egy dagadt pali felkért táncolni és egy bizonyos dollárösszeget ajánlott fel, amelyet felháborítónak találtam, és emiatt aztán ott is hagytam. Így visszagondolva – most 1995 novemberében, ötvenhárom évesen –, azok igen gazdag palik lehettek az Anna-bálban. Hajnal felé indultunk tovább. Ibolyát nemigen figyeltem, de ideadott egy kék csíkos gyapjúgarbót és egy nadrágot, mert nagyon fáztam. Ha jól emlékszem, a fiúk körbejárták velünk a Balatont, csináltak pár színes fényképet, amit a gép azonnal kiadott. (30. KÉP) Este azt mondták, hogy Keszthelyen vagyunk a rokonoknál. Mivel nem bírtam kimászni a kocsiból, dunyhát hoztak rám, és úgy aludtam.

Hazafelé menet Ibolyát hazavitték, és az egyik fiú velem jött Budafokra a Promontor vendéglőbe konyakozni, mert táncolni nem tudott. Mikor kiment a toalettre, az egyik haver odajött és kérdezte,

hogy ki ez. Mondtam, hogy valami hazánkfia. Közben agyondicsért, hogy milyen szép vagyok, de elment, mert jött a másik. Végül elindultunk hazafelé és egyre azt hajtogatta, hogy a pulóvert ne adjam vissza az Ibinek. Erre én nem is gondoltam. Útközben nagyon furcsa érzésem volt. Nem engedtem, hogy hazavigyen. Valahol otthagyta a kocsit és elvittem olyan külterületre, ahol senki nem lát. Nagyon meglepődtem magamon, mert szinte rámásztam erre az idegenre. Otthon másnap, mikor felébredtem, nagyon dühös voltam és tényleg nem adtam vissza a garbót, és felé sem néztem többé.

Később, mikor már visszaköltöztem az öreglányhoz Budaörsre, tudtam meg a körtéren egy ismerőstől, hogy a bátyja elküldte a haverját Ibikéhez, hogy esküdjenek meg, ami meg is történt, és mint feleség vonult ki Amerikába. Gondolom, találkozott a tróger szerelmével is. Ő sem volt szép, össze is illenek. Azóta nem tudok senkiről.

A kalandjaim ellenére szorgalmasan jártam dolgozni. Megszoktam a kollegákat. Egy másik raktárban dolgozott Éva egyedül. (31. KÉP) Az üzemi konyhán ebédeltünk és előtte jártunk el. Mindég kedvesen köszöntem neki, de a többi lány nemigen köszönt neki szívesen, talán az irigységtől. Kb. egy év után szólt a főnök, hogy menjek át egy másik raktárba az Évához, mert megszaporodott a munkája és nem győzi egyedül. Mikor átmentem, Éva mondta, hogy ő szólt a főnöknek, hogy velem szeretne dolgozni. Ő aztán szépen elmagyarázott mindent. Bérmunkát vettünk át, kartonra kellett vezetni minden alkatrészt, és ha jöttek a műhelyből, rajzzal együtt ki kellett nekik adni pl. fogazni a tengelyeket, stb. Évával nagyon jól megértettük egymást. Voltak iratok, amit föl kellett vinni az irodába L. László elvtárssal aláíratni, aki nagyon megtetszett. Ahányszor csak lejött a raktárunkba, mindég megdobbant a szívem. Hullámos halántékán kicsit őszülő hajszálak, nagyon tetszett, de nem akartam, hogy észrevegye. Később Évával elkezdtünk inni Raki Rushi

31. ÉVA

pálinkát,[49] amit becsempésztünk. Egy fél liter harminchat forint körül volt. Mondhatom, jól rászoktunk. Bejárt hozzánk Sz. Laci is munkáért, jó vicces srác volt, és szimpatikus. Elvitt valahová inni. Piásan elmentem a lakására és ott folytattuk a piálást zene kíséretével, amit a rádió sugárzott. Egész éjjel jóban voltunk. Valószínű ő is tett valamit az italomba, mert még senkivel nem szeretkeztem reggelig. Aztán elkísért és mentem dolgozni. Évának elmeséltem, hogyan jártam. A Sz. összeszidta, mert bizony nagyon fáradt voltam.

Történt egy napon, hogy Budaörsön egy haver bemutatott a haverjának, akit C. Lacinak hívtak. Ő mintha teljesen belém habarodott volna, mert nagyon gavallér volt. Különböző éttermekbe hordott kajálni, persze a Fordjával. Ebből a típusból csak pár kocsi volt akkor Magyarországon. Nagyon szerette volna már, hogy jóban legyek vele, de nekem nemigen tetszett. Mikor jó piás voltam, valami üres

49 Albán tömény szeszes ital.

lakhatatlan lakásba vitt. Mivel építészmérnök volt, így tudta, hová lehet bemenni, hogy vágyait kielégítse. Nagyon sokszor megvárt munka után. A kollégáim irigykedve figyeltek, hogy micsoda kocsiba szállok be, ami engem nem érdekelt.

Történt egy szép nap, hogy Évával iszogattunk, és valamilyen oknál fogva nagyon fájt a lábam. Volt egy lavórunk, amiben mindég kezet mostunk, öntöttem bele meleg vizet és áztattam a lábam. Éva figyelmeztetett, hogy lejöhetnek valami irodából, de nem érdekelt. És tessék, az osztályvezető jött, valami alkatrész után érdeklődött, mire ki sem lépve a lavórból odaadtam a kartont, erre felháborodva kérdezte, hogy mit csinálok munkaidő alatt, mire közöltem vele, hogy nagyon fáj a lábam. Másnap megkaptam a fegyelmit, és lekerültem a műhelybe betanulni esztergályozni.

Budaörsön az öregek kocsmát nyitottak, és meló után besegítettem felszolgálni. Zsíros kenyeret hagymával is árultam, ami borravalót kaptam, az mind az enyém lehetett. Nagyon boldog voltam, mert mindég összejött hetven-nyolcvan forint körül. Sajnos nem sokáig, mert éjjelre mindég berúgtam és el kellett költöznöm. A Kamaraerdőben találtam helyet. Egy ismerős csajjal laktunk egy kis szobában, a C. segített költözködni. Nem is figyelt az ócska cuccaim rámolására, csak folyton engem, az alakomat figyelte mohó szemmel. Később közölte velem, hogy nős és hogy Budán a Fő utcában laknak, azonban a lakás és a kocsi megszerzéséig nem akartak gyereket, és most már nem lehet. Gondoltam, én tudok vigyázni, és tőlem sem lesz neki.

Anyósommal tartottuk a kapcsolatot, egyik alkalomkor mutatott egy újságot, azt hiszem, a Nők Lapját, melyben az egyik cikk arról szólt, hogy K. Sándor Tatabányáról keresi édesanyját. Azonnal írtam a Vöröskeresztnek, akik kérték a személyes megjelenésemet. Kérdezgettek, mire válaszoltam, hogy én hogyan találtam rá anyámra, és hogy van egy unokabátyám Gyálon, ő is K. Sándor, és a Pesten lakó nagynéném K. Erzsébet, és hogy a lányának is és nekem is ugyanaz a nevünk. Végül megkaptam a tatabányai címet, melyre azonnal írtam.

Egy délután, jó nyári meleg volt, hazaérve egy egyszerű megjelenésű krapek ült egy széken az udvaron, és a háziak közölték velem, hogy rám vár. Beinvitáltam az odvas szagú albérletbe, szerencsére a lakótársam nem volt itthon. Gondoltam, nyugodtan kifaggatom, de eszembe jutott, hogy a háziaknak a konyháját egy vékony fal választotta el tőlem, és biztos voltam benne, hogy árgus fülekkel hallgatóznak. Így hát a szokottnál hangosabban érdeklődtem magáról az életről, stb. Végül is kiderült, hogy valamikor zsoké volt. Négy gyereke van, és most szippantással foglalkozik.

Elvittem a nagynénémhez, akik már a Wesselényi utcában laktak egy szép összkomfortos lakásban. Ez 1969 júniusában volt. A húgom nyitott ajtót, és bemutattam neki a bátyját, aztán a nénémnek, aki már cukorbetegen ágyban feküdt, bemutattam a fiát. Egy ideig a légy zúgását is lehetett hallani, mire aztán a húgom nevetgélve az ott lévő partnerével csevegésbe kezdett. Megismertem, az újpesti Dózsába volt focista, egy nyurga, vörös hajú srác. Nem telt el sok idő, hogy meg tudjam állapítani, hogy hogyan törekszik a húgom kihasználni a fiút, aki hajlamos volt jószívűségre, mert bele volt esve a húgomba. A bátyám megilletődve ült az ágy előtt, de ő nem ájult el, mint én, mikor láttam anyámat. Aztán otthagytam őket, és hazafelé menet bementem a Muskátliba, ahol a dobos szokásos kedves mosolyával fogadott, és mindég eljátszották kedvenc dalomat a *Tűzpiros virágot*.[50]

Hétvégén jött a Laci, kérte a szokásos pohár vizét, és elmeséltem neki, hogy előkerült még egy unokabátyám. Kocsiba ültünk, elvitt a nénémhez és azt mondta, hogy majd jön értem. Húgom közölte velem, hogy nem ilyennek képzelte a bátyját, hanem sokkal szebbnek és csinosabbnak. Volt ott egy barátnője is. Meglepetésemre Laci valami desszertet hozott és már ment is. A húgom a barátnőjével kacarászott rajtam, ami nagyon zavart, és teljesen idegennek éreztem magam. Alig vártam, hogy jöjjön már a Laci értem. Néném közben elmesélte, hogy a H. edzésen van most, és elmondta, hogy mikor komoly meccs van, nagyon drukkolnak neki. Hát csak drukkoljanak

50 Kovács Erzsi slágere 1985-ből.

gondoltam, csak el innen. Többé nem is láttam a húgom gyerekét. Állítólag az édesapjánál van már, az sem érdekelt. Ahogy Laci megérkezett, ugrottam fel, és majdhogy köszönés nélkül menekültem. Csak azt nem értettem, hogy a piszkos húgom miért alázott meg. Azért mert ilyen bátyja van, arról nem én tehetek, hisz én is piszkosul csalódtam. Azt kívántam, hogy bár soha ne látnám őket.

Nem voltam soha oda a C. Lászlóért, de most nagyon jó volt hozzábújni. A Váci utcában sétálgattunk, aztán bementünk egy hangulatos presszóba konyakozni. Most valahogy hamar megártott. Kihajoltam a kocsi ablakán, kiabáltam, énekeltem, kötekedtem, szóval kész voltam. Nem volt otthon a Mari, így a Laci mellém feküdt és nem hagyott békén. Lármázni nem mertem, pedig nagyon mérges voltam. Ráadásul mikor elvégezte a dolgát, sokáig nem szállt le rólam, így nem tudtam gyorsan kipisilni semmit, ez bizony majdnem az életembe került később. Nagy nehezen lemászott, és végre elment haza.

A gyárban Éva nevetve mesélte, hogy egy Ford kocsi ablakából kihajolt egy csaj és aludt, úgy be volt rúgva. Így tudtam meg, hogy a Tabán felől jöttünk hazafelé, mert Éváék arra laktak valamelyik emeleten. Most ugrott a fejembe, hogy a lakótársamat Ancsának hívták és mindég részegen jött haza, de úgy, hogy fűvel-fával lefeküdt, még ezzel a piszkos háziúrral is, aki velem is próbálkozott, és elmondta, hogy Ancsa két tojásért feküdt le vele. Én szépen megmondtam neki, hogy engem hagyjon békén.

Később megkeresett a Laci elődje, aki könyörgésemre nagy nehezen vett nekem egy karikagyűrűt, és meglepetésemre egy nyakéket is, ami csak addig volt a nyakamban, míg föltette. Én ezt a menyasszonyságomat nem gondoltam komolyan, csak azért csináltam, mert olyan zsugori volt, hogy még egy moziba sem vitt el. Nemsokára visszaadtam neki mindent, de a nyakéket nem akarta visszafogadni. Hozzávágtam és otthagytam. Most viszont értésemre adta, hogy az utcavégi bokrokba kilesett engem, hogy a Lacival is ott voltam, ahol vele. Mondtam neki, hogy lehet, én nem figyeltem, végül elküldtem.

—

Kedves naplóm, egy kicsit meg vagyok keseredve, ezért szeretném korrigálni a tévedéseim, ne feledjük el, hogy most 1995. november 19. éjjel van, és nyugtalan, beteges vagyok, de én úgy remélem, hogy ha a jó és rossz életsodrásaimat sikerül befejeznem, írásba foglalnom, talán lelkileg és kicsit testileg is megnyugszom, és ebben kérem Isten segítségét. Szóval ott folytatnám, illetve helyesbíteném, hogy míg Éva mellett dolgoztam a raktárban és még nem volt lábáztatás, Éva nagyon rendes és jópofa csaj volt. Bemutatta a férjét, akit Kesének szólított, mindent elmondtunk egymásnak, és ha néha piásan is, de elvégeztük a munkánkat. Mondtam neki, hogy én aludtam a kocsiablakban, mire ő szidta a C.-t, hogy miket csinál velem.

Italozásom sajnos akkor döbbentett meg, mikor hazavittem először egy féldecis kisüveg pálinkát. Később csak gyűjtögettem a különböző fazonú kisüvegeket, és jó darabig megmaradtak, mikor felgyülemlett bennem minden tehetetlenségem, a szórakozásom a kisüvegek tartalmi fogyasztása volt. Szerencsémre akkortájt nem voltak öngyilkossági gondolataim.

Drága naplóm, a nevelő H. mamámhoz is majd minden évben elutaztam. Történt egyik alkalomkor, hogy szabadságom letelte napján készültem a vonathoz, és a házba lépve az asztalon egy gyönyörűre sült egész csirke gőzölgött. Annyira meglepődtem, hogy szájtátva álltam, aztán kerestem az asztalon egy kést, hogy legalább a csirke szárnyát adhatnám oda, de nem volt, és annyi eszem nem volt, hogy letörtem volna, így aztán úgy, ahogy volt, papírba becsomagoltam és eltettem. Átöleltem és siettem a vonathoz. Debrecenben átszálltam és az út középtáján éhes lettem, elővettem a barna papírba becsomagolt csirkét, de ahogy csipegettem, keserűvé vált a számba a jó illatú sült csirke, és szidtam magam, hogy jobb lett volna letörni mind a két szárnyát és otthagyni neki, hisz mennyi munkájába volt ez neki, mert a kemencét is be kellett neki fűteni, stb. Szóval keserű volt a nehéz munkával és a lába fájásával gyönyörűre sült csirke. Olyan volt ez, mint egy aranyozott gyűrű. Mindegy, az élet megy tovább, de a heg megmarad.

A Laci járt tovább, közben a háziak lánya férjhez ment, és mikor este a Laci ment haza, a csajnak szülési fájdalmai lettek, de az orvos nem tudott jönni, sőt a mentő sem, mert szakadt az eső és az utca erősen sáros volt. C. szaladt az erdő elé, ahol a kocsiját hagyta, és kivitte a vajúdó csajt a Muskátli vendéglőhöz, ahol a mentő várta. C. mondta, hogy miattam kockáztatott, hogy elnézőbbek legyenek velem szemben, ők viszont alig mormoltak egy köszönjük-öt, még a csaj férje sem köszönte meg. Ancsa meg hazajött részegen, és az udvaron a Laci mellé állt és közölte velem, hogy ő való Lacihoz, nem én. Végül nevetve elbúcsúztunk.

Pár nap múlva közölte Laci, hogy feleségével mennek nyaralni, de ne búsuljak, mert sok képeslapot fog küldeni. Azért előtte még elmentünk a Margit-szigetre, ahol igazán jól éreztem magam. Olyan jókedvem volt, hogy még ő is meg volt elégedve, és csodák csodája egy vékonyka aranyláncot aggatott a nyakamba, melytől úgy meglepődtem, hogy meg sem köszöntem. Közöltem vele, hogy bizonyára nagyon drága lehetett. Erre ő összecsókolgatott.

Aztán elment nyaralni. Egymás után jöttek a lapok, hogy „szeret", stb. Az unokabátyám többször jelentkezett a Muskátliban. Mondtam a dobosnak, hogy ő a bátyám és Tatabányáról jött, mire ő valami bányászdalokat énekelt. Közben a közérzetem kezdett egyre jobban romlani, már hányingerem volt. Nagyon vártam, hogy Laci visszajöjjön. Valahogy kezdett felgyülemleni bennem az iránta való gyűlölet.

Nagyon hosszúnak tűnt a nyaralásuk, de végül egy reggelen munkába menet a Muskátli vendéglő előtt állt boldog mosollyal, amit igyekeztem ingerülten lehervasztani azzal, hogy értésére adtam gyakori rosszullétemet, amely a terhesség jele. Volt rádió az autóban, mely egy akkori slágert, *Sárika egy kicsikét butácska*[51] című dalt gyakran sugározta, mint minden felkapott új dalt, mely a Lacinak nagyon tetszett, mondván, hogy ez pont rám illik. Ezen mosolygott, míg én dühöngtem.

51 Az Illés zenekar 1969-es száma.

Pár hét elteltével közölte velem, hogy van egy maszek orvos és elvisz hozzá. Szemrehányó szavakat vágott hozzám, hogy mitől félek, talán attól, hogy elveszi tőlem, vagy nem bírom felnevelni, pedig ő hajlandó volna támogatni. Nem érdekelt, mit mond, csak mihamarabb meg akartam szabadulni a babától. Már két hónapos terhes voltam, mikor látta idegállapotomat, és elvitt dr. B. György szülész-nőgyógyász szakorvos lakására, aki a VIII. kerületben lakott. Ezer forintot kért. A penicillint nekem kellett kiváltani száz forintért, mondván, hogy én is fizessek valamit. 1969. július 15-én, mikor beléptem a szobába, egy banya kinézetű ápolónő – de inkább takarítónőnek nézett ki – fogadott. Az orvos olyan Laci korú volt, de csinosabb.[52] Nyugtatott és kért, hogy jó kislány legyek. Felfektetett a banya, valahonnan elővett egy csomó kínzószerszámot, amitől igen megijedtem, és rám szólt a doki, hogy senkinek ne áruljam el, amit itt látok. Arra viszont nem számítottam, hogy nem kapok fájdalomcsillapítót, hanem „elevenen" végzik munkájukat. Már azt gondoltam a fájdalomtól, hogy az egész belső részemet kiszedik. Nagyon nyöszörögtem, az orvos meg a banya csitítgatott. Mikor végre végeztek velem, az orvos megszúrt egy tűvel. Hiába szenvedtem, láttam, a penicillint nem adta be. Már föl kellett volna kelnem, de nem bírtam, ezért ők fektettek le egy ágyra, miközben hallottam, hogy Laci idegesen beszólt valamit. Már számára is hosszúnak tűnt az idő. Még egy kicsit pihentem, azután Laci bejött értem, gyorsan rátámaszkodtam, de a doki azt mondta, hogy nehogy lifttel vigyen le, mert az számomra nem jó, de én nem bírtam lábra állni, így lifttel vitt le.

Egész nap szakadt az eső, ezért nem tudott a kocsival a Kassai utcába a sárban behajtani, így az ölében vitt haza. Az udvaron úgy ölelt át, mintha nagyon szeretnénk egymást, hogy a háziak ne vegyenek észre semmit. Csöndben lefektetett, és kicsit aggódva elment. Reggel vonszolva magam beértem a munkahelyre. Szerencsémre csak a 41-es villamosig kellett gyalogolnom, és pont a gyár

52 Itt az orvos pontos és teljes címe fel volt tüntetve, ezt töröltem.

előtt állt meg. Mikor Éva meglátott, nagyon megijedt. Elmeséltem neki, mi történt, mire ő azt mondta, lehet, hogy azok a szerszámok nem voltak sterilek, így megtörténhet, hogy hashártyagyulladást kapok. Nagyon rendes volt, helyettem is dolgozott, csak hogy a székről nem mozduljak.

Alig vártam, hogy hazaérjek. Mire jött Laci, teljesen belázasodtam. Ijedten elsietett, nem volt könnyű a Kamaraerdőből a városba sietni lázcsillapítóért, de azért beszerezte. Kb. két hét múlva kellett jelentkezni a dokinál, aki közölte, hogy őt azonnal értesíteni kellett volna. Talán jobb is lett volna, mert akkor biztos beadta volna a penicillinemet az a piszok alak. Később még elmentünk a Margit-szigeti szabadtéri moziba, és Laci egy csomó kispárnát rakott alám, nehogy megfázzak. Mikor körülnéztem, döbbenten vettem észre egy senkiházi alakot, akit felismertem. Ez az alak egy alkalommal, mikor az Egerszegi étteremben voltam táncolni, berúgott, aztán lecipelt egy pincébe télvíz idején és ott levetkőztetett. Mikor ez eszembe jutott, gyűlölettel néztem rá, erre eltűnt. Persze mindez észrevétlenül történt, mert nyugodtan néztük végig a *Húsz óra*[53] című izgi filmet. Aztán Laci a kocsijával szokásosan hazavitt, de még mindég ilyen betegen járkáltam dolgozni is. Ezek után én már nem akartam többé vele járni, ezt ő észre is vette, és eltűnt az életemből.

Még párszor hallottam a rádióban riportot róluk, hogy ilyen fiatalon milyen csodás kocsijuk van és a Fő utcában lakásuk. Akkor tudtam meg, hogy a C.-ék hol laknak. A kérdező riporternek az asszony válaszolt, hogy férje építészmérnök, és igaz, hogy mindenük megvan, de gyerekük már nem lehet. Gondolom, a C. ezt próbálta ki rajtam, hogy ezért nem ő a hibás. Ez a kísérlet később majdnem az életembe került.

---

53 1965-ös film. A kis faluban játszódó történetben a riporter megpróbál egy 1956-ban elkövetett gyilkosságot felderíteni, miközben feltárul a falu élete, egyéni sorsokkal, ellentétekkel és gyűlölködésekkel.

Kedves naplóm, ezután történt, hogy Raki Rushi pálinkát kezdtem „behordani", és úgy látszik, nemcsak a fejembe, de a lábamba is jutott belőle, mert úgy elkezdtek fájni, hogy langyos vízbe áztattam a lábaimat, amivel aztán lebuktam. Bevittek egy műhelybe, betanítottak esztergályosnak, ez külön szám volt, mert a húsz kilogrammos tengelyeket soha nem bírtam a gépre fölhelyezni. Jókat röhögtek rajtam a fiúk, mire megtanítottak. Közben kijártam Budaörsre kiszolgálni a vendégeket, és éjjel jártam haza, így holtfáradtan kezdtem reggel 6 órakor dolgozni. Ezt a műhelyvezető később észrevette, és félt, hogy valami baleset ér, ezért inkább lerakott a gépről darukezelőnek, melynek kezeléséről tanfolyam után vizsgáznom kellett. Az esztergályosok a hosszú tengelyre vagy fogaskerékre kötelet kötöttek, és a megmunkálandó anyagot daruval kellett fölhelyezni a gépre.

Időközben az öreg háziúr nagyon kezdett velem szemtelenkedni. Olyanokat is mondott, hogy Ancsa egy tojásért is lefeküdt vele, ebből nekem elegem lett. Az unokabátyám is feleségül kért, mire elküldtem a francba. A szomszédban két család lakott, azok rokonok voltak. Anyjával lakott a negyvenöt év körüli, elvált K. Laci, aki többször átjött. Kérdeztem tőle, hogy nem tudna-e egy albérletet, mert az öreg H. állandóan zaklat. Volt nekik egy szenespincéjük, de nem lépcsős, ahogy a pincékben van, ez inkább egy betonműhely volt. Csak szenet tároltak benne, ezt ő rendbe hozta és berakott egy ágyat, egy kis kályhát és egy rozoga ruhásszekrényt. Aztán közölte, hogy beköltözhetek.

A másik szomszéd pedig egy középkorú pár volt. Sokat csúfoltuk őket, mert nagyon csúnyák voltak és mindég részegek, és lám, most mellettük lakom. Az ő sufnijuk sem volt nagyobb az enyémnél, és ugyanúgy fizették, mint én. Azért megbarátkoztunk. Tulajdonképpen aranyosak voltak a „maguk nemében". Az asszonyt Évának hívták. Egy alkalommal Éva nagy lármát csapott. Benyitottam hozzájuk. Az asszony félig meztelen volt és sírva mondta, hogy a Feri már megint részeg és cibálja a melleit. Mosolyogva lecsillapítottam a párt és otthagytam őket. Időközben a gyárban leküldték az

L. Lacit is az irodából, akivel közöltem, hogy mikor földjártam hozzá bizonyos iratok aláírásáért, tetszett nekem az L. elvtárs.

Volt egy kis alacsony gyári újságíró, aki riportot írt arról, hogy mi okból kerültünk le a műhelybe. Mondanom sem kell, hogy összehazudtunk mindent, és mindenki hibás volt, csak mi nem. Megjelent a riport az újságba és én azon jókat nevettem. A műhelyben nők alig dolgoztak, így kikezdtek velem a fiúk. Volt, akikkel randevúztam kíváncsiságból, volt kellemes és kellemetlen eset is. Most ezt nem írom le, mert így is nehezen jutok ki az „alagútból".

Azután kikötöttem az L. Lacinál, akinek akkora lányai voltak, mint én. Tudtak a létezésemről, mert nem rejtette véka alá érzelmeit irántam, azt is tudtam, hol laknak, a Panoráma vendéglő környékén. Megbeszéltük, hogy együtt szilveszterezünk 1971-ben. Egy csajjal el is indultunk, aki a K. Laciék másik szobájában volt albérlő. Felmentünk a Panorámához. Szóltam, hogy L. foglaltatott asztalt. Leültünk, vártunk, és iszogattunk.

Hirtelen vettem észre, hogy már a Himnuszt játsszák, és olyan sírógörcsöt kaptam, hogy végigbőgtem az egészet, amely igen nagy feszültséget okozott. Gondolom, a többi vendég rosszul volt tőlem. Gyorsan fizettünk, és a csajt magammal vittem a Laci lakására. Sírva kiabáltam a Lacinak, de kijött a két lánya és mondták, hogy maradjak csendben, mert mindenki alszik, és nem tudják, hogy az apu hol van. Azután gyerünk, elmentünk a körtérre, a Kisrabló bárba, ott ismertek már. Leültettek bennünket. Bosszúból reggel elmentem egy fiú lakására, aki megkérdezte, hogy nem sajnálom-e a barátnőmet. Mondtam neki, hogy nem érdekel. Közölte, hogy ő unatkozott, azért ment a bárba, de egyébként jó vagyok nála, stb.

Azt hiszem, aludtam valamennyit és délután hazamentem, majd lejött a csaj, iszogattunk, aztán elment. Estefelé a Laci, már mint a háziúr, lejött hozzám és a boldog új év alkalmából hozott egy vödör szenet, aztán elcsalt Budaörsre valami rokonaihoz. Térdig érő hóban gyalog mentünk, ott is itallal fogadtak. Elkezdtem táncolni, mire ők meglepődtek és kérdezték, hány éves vagyok, stb. Mikor éreztem, hogy már nagyon fáradt vagyok, szóltam Lacinak, hogy

menjünk haza. Persze a nagy hóban többször is elvágódtam éjnek idején. Ettől kezdve gyakori vendégem volt a háziúr.

Mikor elkezdődött a munkaidő, felháborodva kérdeztem az L.-t hogy hol a pokolban volt? Mire ő: hogy a körtéren a Bartók mozi előtt várt, majd utána valahol berúgott. A lányai közölték, hogy kerestem. Ebben maradtunk, hogy mindketten hibásak voltunk.

Otthon fogytán volt a tüzelő. Megrendeltem, majd egy-két hét múlva bekiabált egy pali, hogy a sarkon van a szén. Már pontosan nem emlékszem, hogy miért nem hozták a kapu elé, de lehetséges, hogy a nagy hóolvadás miatt a mélyen sáros utcába nem tudtak bejönni. Lényeg az, hogy a pár mázsa szenet egy talicskával akartam a Muskátlitól a Kassai utca végéig hordani, mikor jött egy ismerős srác szánkóval, és ő segített nekem. Azóta is hálával gondolok rá. Az arcára már most nem emlékszem, csak azt tudom, hogy helyes és csinos volt.

Eléggé bajban voltam a két Lacival, mert mikor becsempésztem hozzám az L.-t egyszer, észrevette a K. és elkezdett kopogni. Az L.-t gyorsan a szekrénybe dugtam, és nyitottam az ajtót. Gyanúsan faggatott, hogy ki van itt, mert hangokat hallott. Mondtam neki, hogy a rádió szólt, de ezen vitatkoztunk. Az a nagydarab L., őszülő göndör hajával kibújt a szekrényből, mert nem fért el, így ők ketten kezdtek el vitatkozni. Már untam, és mind a kettőt elküldtem.

Közeledett a húsvét, nem volt semmi programom. Kint az udvaron csellengtem, mikor is megismerkedtem a kertben az egyik színész apukájával, aki megvette a kertet és oda egy víkendházat csináltatott. Szépen le volt parkettázva, szóval csodaszép volt. Volt nálam Raki Rushi pálinka, de szégyelltem a sufniba vendégül fogadni, így aztán elköszöntem.

Ahogy jöttem fölfelé a kertből, a kapuban vigyorgott a Misi, akit beengedtem és gyorsan bezavartam a sufniba, hogy meg ne lássák. Őt M. Misinek hívták, de már nem emlékszem, hogy hol szedtük fel egymást. A lényeg, hogy vesztemre engedtem be, mert ahogy ittuk a pálinkát, annál inkább kezdett velem balhézni, többek között azért, hogy hogyan bírok így élni, ebben a „szenyó" sufniban. Estefelé

hazajött a gazda. Hallotta a balhét, és próbálta a Misit elzavarni, mire ő kitörte a sufniajtón lévő ablakot, aztán derékig levetkőzve odaállt a Laci elé, hogy rendelkezzen vele. Még álmomban sem gondoltam volna, hogy a Misi hagyja magát. Laci a jól kisportolt vállaiba marta körmeit. Vártam a visszavágót, azonban Misi véres vállára kapta cuccait és gyorsan elindult hazafelé. Én valami furnérlemezzel beszögeltem az ajtót és fáradtan lefeküdtem. Másnap reggel mentem melózni, amikor is észrevettem, hogy a villamosmegállóban az üvegtáblák körbe ki vannak törve. Ez csak a Misi műve lehetett.

—

A munkahelyemen volt egy kollega, aki többször említette, hogy a felesége vendéglátós. Azt mondta, hogy én még fiatal vagyok, és megkérdezte, hogy miért nem megyek el pincérnek. Azt válaszoltam neki, hogy nem való nekem az a hely. Ilyenkor eszembe jutott a Flórián presszó, amikor tizenkilenc éves lehettem és nem fogadtam el a kávéfőzést, de most ennyi nógatás után elhatároztam, hogy váltok. Aztán meg egy keveset már gyakoroltam is Budaörsön. Így történt, hogy 1971 májusában elindultam a Bartók Béla úton, és kicsit szorongva besétáltam a Park étterembe.[54] O. kartárs volt a csúcsgóré. Végigmért, és közölte, hogy milyen „ruhaszerelésben" léphetek fel. A többi a főpincérre tartozott. Igyekeztem elsajátítani ezt a munkát. A kollegákkal jól megvoltam, hisz mind olyan kezdők voltak majdnem, mint én. Kedves színészek jártak oda ebédelni, olyanok, mint pl. Bilicsi Tivadar és kortársai. Meg is kérdezték, mennyi a havi fizetetésem, mire zavartan válaszoltam, hogy hatszáz forint és a borravaló. Ez viszont a munkánk után ítélve nagyon kevés volt. Éjjel, mikor „simogattuk" a pénzt, hogy egy csomóban legyen, hetven-nyolcvan forintnál többet nem osztott a főpincér, pedig én mindég többet adtam le, mert sajnos, amit kaptunk, azt le kellett

54 Vendéglő volt a XI. kerületi Kosztolányi Dezső téren.

adnunk. Majd mindennapos vendég volt Mensáros László, Tolnai, és még sokan mások. O. kartárs észrevétlenül mindég az étterem teraszának legalján ült az ő kis asztalánál, és onnan figyelte a vendégeket és minket.

Történt egyszer egy forró nyári napon, ebédidőben, hogy egy hattagú asztaltársaság rántott csirkét rendelt, hozzá üdítőt és bort. A hat adag rántott csirkét gondosan a bal karomra helyeztem, de már szakadt rólam a víz. Nem tudtam elég jól koncentrálni, és az egész kajával elestem. Pokolian éreztem magam, de azért gyorsan felpattantam, összekapkodtam az egész kaját a sült burgonyával együtt és szaladtam vissza a konyhára. A szakács nagyon rendes volt hozzám. Mondtam neki, hogy mi történt. A krumplit kicserélte, a rántott húsokról meg gondosan letisztítottam a kis porokat. Újból kivittem, mire az egyik hölgy kérdezte, hogy ha itt a szervizasztal, akkor miért nem egy nagy tálcával vittem, ők majd szervírozták volna maguknak. Zavaromba nem szóltam semmit, siettem az uborkasalátákért.

Akkortájt még nem voltak ezek a modern hűtőgépek, hanem csak óriási hűtőládák, melyekbe jégtáblákat tettek, és abba raktuk az üdítőt, a sört és a bort. Mivel a nyári melegben „sivatagban" éreztem magam, gyakran szedtem ki jégdarabkákat, és eszegettem. Egy idősebb pincér megjegyezte, hogy ne zabáljam a jeget, mert hashártyagyulladást kaphatok tőle. Engem pedig nem érdekelt. Meglepetésemre senkitől sem kaptam letolást a kaja elejtése miatt, valószínű nagyon rémült képet vághattam.

Egyszer, egy laza napon, sötétedő időtájban megjelent L. és vigyorogva közölte, hogy valószínű ő is idejön dolgozni, mert valamit konyít ő is a dologhoz. Ez nem tetszett nekem, de pár nap múlva már ott volt. Azért néhány dolgot mondtam neki, pl. hogy hogyan fogja a világos alumínium kerek platót, amin az italt és kávét hordtuk, és hogy a hangedlit[55] hogyan használja, meg még pár apróságot. Noha kicsit ittas is volt, azért éjjel, záróra után nagyon jól számolt,

55 Általában 40×60 centiméteres felszolgálókendő.

és csak nekem merte megmondani, hogy valójában keveset számol nekünk a főpincér. Ezért elhatároztuk, hogy ha valamelyik vendégtől tíz forintot kapunk, azt eldugjuk. Én a bugyimba dugtam, és a többi lány is, ugyanis a köténykébe nem hagyhattuk, mert azt éjjel ki kellett pakolni.

Kellemes emlékem maradt a Garas Dezső művészről. Egy jó gulyáslevest rendelt, közölte, hogy siet, mert fellépése van a *Fekete tulipán* című darabban, itt a szomszéd Sport színpadon. Igyekeztem hát, már csak azért is, mert nagyon bírtam őt. Kért még egy szelet kenyeret. Mondtam neki, hogy a húsz fillért nekem kell fizetnie, mire ő egy tízforintost adott. Majdnem sikítottam örömömben, persze eldugtam. A régi jó művészek közül ma is sokan élnek még, szeretettel gondolok rájuk, különösen Garas Dezsőre.

Persze sok gondom volt a srácokkal. Nagyon sokan hívtak randevúra, de ezt nem győzném leírni, azért egy-két emléket szeretnék lejegyezni. Például mikor a cigányzenekar már hazament és a főpincér is kiosztott bennünket, egy hóbortos, de csinos krapek meghívását elfogadva átmentünk a Sport bárba. Csodálatos zenekar volt, twiszt, rock and roll, és az volt a szerencsém, hogy a hóbortos fiú jól tudott táncolni. Ilyenkor elfeledtem az egész napos munkát. A srácnak volt egy piszkos ötlete, mégpedig az, hogy igyak kólát konyakkal, és ezt szívószállal. Hát, mit mondjak, szédült velem a bár, de a rock and rollt hibátlanul táncoltuk. Ráadásul észrevett bennünket a zenekar, és úgy játszottak, mintha fizettünk volna nekik. Végül szünet lett, a fejem zsongott, és különben is záróra következett. 4-5 óra körül otthagytam a srácot. Fejvesztve igyekeztem haza a Kamaraerdőbe kicsit aludni, hogy 9 órára beérjek az étterembe dolgozni. Egész éjfélig mámorosan dolgoztam, de nem volt semmi baj.

O. kartárs megkérdezte egyszer, hogy hol lakom. Válaszoltam neki, mire ő azt mondta, hogy ma délután hazamehetek, és majd utánam jön. Mondtam neki, hogy a Muskátliban várom, de közben meg az L. várt a motorral, és elmondtam neki az öreg szándékát. Olyan dühös lett, hogy azonnal írt egy levelet és elküldött, hogy adjam oda neki. Siettem és bocsánatot kérve letettem az asztalára.

Most így 1996 téli havában visszagondolok az eseményre, talán nem is akart tőlem semmit, csak egy kis kikapcsolódásképpen szerette volna látni – az én társaságomban – az erdőt.

Mindenesetre később egy pincér sráccal felküldött a Normafa vendéglőbe kisegítés céljából. Állítólag a lánya ott dolgozott. Délig csellengtünk, azután beözönlött egy csomó idős úr és hölgy, számukra volt ez a rendezvény. Kezdtem kihordani a leveseket. Vastag porcelán leveses bögrék voltak és egy nagy tálcán kb. hat-nyolc darab. Ezeket fél kézzel kellett kivinni, és a jobb kezemmel meg a tányérjukba öntögetni. Bizony kiizzasztott, mert nehezek voltak még üresen is ezek a dög vastag bögrék.

Közben feltűnt egy pár humorista művész Sas úr társaságában és műsort adtak elő a vendégeknek. Akárhogy is futkostam, feltűnt egy népdalénekes hölgy, aki bekonferált valakit, és hozzátette, hogy édesanyja kíséri zongorán. Amint odapillantottam, felismertem, ő az, aki engem tanított a Goli kultúrtermébe, ahová egy szó félreértése miatt nagyon megsértődtem és többé nem mentem. Ezt soha nem bírom megbocsátani a srácnak, mert nagyon szerettem volna énekelni és meg is volt a tehetségem hozzá, mégpedig szoprán hangom volt, de évek múltán már nem, mert néha ittam és erősen dohányoztam. Ezért hát kerültem az énekesnő zongorázó édesanyja tekintetét.

Idő elteltével L.-re ráuntam, ezért „Légy örökre átkozott" szavakkal búcsúzott. Szezon vége felé rosszul kezdtem érezni magam, míg egy nap a műszakot sem bírtam végig, hiába tettem a hasamra vizes zsebkendőt, el kellett kéredzkednem. A főpincér megígérte, hogy majd ad harminc forintot, de nem érdekelt már semmi, csak azon drukkoltam, hogy eljussak a buszig. Mikor nagy nehezen a leszállógombbal jeleztem – a buszon nem volt senki –, a sofőr odaszólt nekem, hogy menjek a végállomásig. Kínomban nem szóltam neki semmit. Biztos azt gondolta, hogy részeg vagyok. Jóformán a fájdalomtól azt sem tudom, hogy hogyan értem – azon a hosszú úton – haza. Reggelre annyira elgyengültem, hogy nem bírtam felkelni. Meghallottam, hogy az ajtóm előtt járkál valaki. Összes erőmet

összeszedtem, és az ajtóhoz csaptam a cipőmet. Szerencsém volt, mert a Laci anyukája jött be hozzám. Hozott tejet és igen megijedt, amikor meglátott, azonnal hívta a mentőt. Én próbáltam rendbe hozni magam, még a tükröt is elkértem, kinyújtottam benne a nyelvem, bizony volt miért megijednem, mert a nyelvem teljes szélességében fehér volt.

1971. AUGUSZTUS 21.

Mikor megérkeztek a mentősök, úgy vittek a mentőig, mint gólya viszi a fiát. Beszállítottak a Baross utcai klinika nőgyógyászati osztályára. Miután összekínoztak, kiderült, hogy nem női bajom van. Másnap átszállítottak a sebészetre egy tolókocsival, amit egy srác sietve tolt. Nyüszítettem a kíntól. Kértem, hogy ne toljon olyan gyorsan, de csak ment, mit sem törődve kínjaimmal. Ágyba raktak és egy lepedőt raktak rám. Nemsokára berohant egy ápolónő, gyorsan elhadarta, hogy műtétre visznek és gyorsan mondjak egy címet, hogy kit értesítsenek, ha meghalok. Én kínomban kitalált címet és nevet mondtam, de a másik percben már el is felejtettem mit mondtam, talán az egész városban nincs olyan cím, amilyet mondtam.

Nemsokára egy fehér kendővel becsavarták a fejem. Kellemetlen volt, mert a kontyom egy kis póthaj volt és csatokkal volt összetűzve. Már vittek is a műtőbe, csak előbb még egy papírt kellett aláírnom, de azt hiszem, hogy az aláírásom olvashatatlan volt, mert még félig öntudatlan voltam. A műtőben egy sereg ifjú figyelt, fehér cuccba öltözve, de pár pillanat múlva összemosódott előttem minden. Mikor felébredtem, nem láttam senkit, csak egy üveget, amiből a vénámba csöpögött valami, de csak egy deciliter folyadék körül volt benne, és kiáltozást hallottam, hogy felébredt, doktor úr, jöjjön azonnal. A többire már nem emlékszem.

Sajnos nem tudom pontosan, mi volt, csak következtetni tudok arra, hogy kb. másfél hétig lehettem eszméletlen, mert igen dühösek voltak az ápolók. Csak úgy szólítottak, hogy „na, mi van már ezzel a régóta nyavalygóssal". Kinyitottam a szemem, csak lepedőket láttam, se betegeket, se senkit. Később észrevettem, hogy a bal karomba infúzió, a jobb karomba vér csöpögött, az orromban és a számban csövek voltak. Egyszer csak megjelent az a doktor, aki műtött, és közölte velem, hogy ne haragudjak, de a köldököm gondos felvágására és visszavarrására nem gondolt, mert azt hitte, nem maradok életben. Így az kicsit csúnya maradt. Lehet, hogy még mondott valamit, de mintha álomba zuhantam volna.

Később már gyakrabban fönt voltam. Azt is megtudtam, hol vagyok. Bizony egy intenzív osztály volt, ahol férfiak, nők egybe voltak, csak nem láttuk egymást a lepedőktől. Az viszont biztos, hogy naponta egy-két halott kikerült. Mikor a jobb karom felszabadult, a csöveket kidobáltam a számból és megkérdeztem, hogy én mikor kerülök tepsibe. Erre ők visszadugták azokat a fránya csöveket. Amikor észrevettem, hogy nincsenek bent, akkor újból kidobtam. Ez többször megismétlődött, mire megunták és a nyakam köré raktak egy csomó papírvattát. Azt gondolták, hogy hányni fogok, de nem volt mit. Az infúzióba állandóan fecskendeztek valamit. A bal karom úgy meg volt dagadva, hogy már teljesen el volt ferdülve, és legszívesebben már a tűt is kirántottam volna a vénámból. A két csípőmet a sok injekciótól úgy éreztem, mint két cipót. Egy ápolónő hajlongott, illetve guggolt az ágyam szélénél és kérdezte, hogy érzek-e valami hideget, bólintottam, hogy igen. Kiderült, hogy a hasamban is van egy cső, és azon keresztül fecskendezi be a hűtött vizet, persze, hogy jó volt.

Egyik reggel dudorászva jött be egy fiatalabb csaj. Mindenkit megnézett, odajött hozzám, meg akart fésülni. Végre ő észrevette, hogy póthajam van. Gondosan levette és kiszedte a csatokat is, amitől már úgy szenvedtem. Megfésült, a pepimet[56] is megigazította, és beletette a táskámba. Végül megkérdeztem tőle, hogy mikor kerülök tepsire. Azt mondta, hogy nem hiszi már, hogy odajutok.

56 Póthaj.

Mondtam neki, hogy a karom nemsokára szétreped. Aki odajött hozzám, mindenkinek a karomról panaszkodtam.

Jött az orvos, aki közölte, hogy hashártyagyulladásom volt, és ezt a műtétet 99%-osan nem élik túl. Nem érdekelt, neki is a karomról beszéltem, hogy már teljesen eldeformálódott és nyögés nélkül már nem bírom, mire végre csökkentették az infúziót és pár nap múlva meg is szüntették végre.

A teremben állandóan, éjjel-nappal volt egy nővér. Egy doktornő odajött hozzám, azt mondta, hogy olyan szép vagyok, kár lenne, ha a műtét miatt bélösszenövésem lenne, ezért ad egy olajos injekciót, amitől ez nem történik meg. Be is adta, de kis idő múlva olyan görcseim voltak, hogy akár tizenöt gyereket is megszülhettem volna. Egész nap ettől szenvedtem. A doktornő rászólt az ápolókra, hogy most ne bántsanak a nyavalygásaimért. Késő este lehetett, mikor kinyitottam a szemem. Két ápolónő fölém hajolva figyelt. Éreztem, hogy csurog az izzadság a homlokomon, amit letöröltek, és otthagytak.

Egyik éjjel nem bírtam elaludni. A terem végében írogatott valamit a doktornő és reggel azt mondta, hogy keljek fel. Hogyan? – kérdeztem, hisz egész éjjel nem aludtam. Nem baj, mondta. Jött a doki és a csőről levágott, aztán leszállítottak a „könnyebb" betegekhez, ahol láthattam is valakiket. Nézelődtem, de nem bírtam még a gyengeségtől beszélgetni, csak aludni. Kora reggel arra ébredtem, hogy valaki vizes ruhával óvatosan törölget. A mellettem lévő beteg nőnek bejött látogatóba a két fia. Az egyik annyira hasonlított Mécs Károly színészre, hogy zavarba is jöttem volna, ha nem lettem volna annyira gyenge. Megkértem őket, hogy hozzanak egy levelezőlapot, mert senki nem tudja, hogy hol vagyok. Írtam anyósomnak, hogy hol vagyok.

Pár nap múlva a doki kivette a csöveket és kérdezte, az epémmel hogy érzem magam, stb. Végül megparancsolta, keljek fel és az ágy körül járkáljak. Eleinte nagyon nehezen ment, de fokozatosan sikerült mindég többet járni. Már a vízcsapig is elmentem. Éppen látogatás volt, és a két fiúnak is ki kellett mennie, mert annyira rosszul lettem. Kaptam injekciót, kiderült, hogy az epém görcsölt be. Miután a fiúk feladták a lapot, anyósom megjelent. Akkor már a folyosóra

is ki bírtam menni. Már a maradék csövet is kivették, így már vidámabb voltam és különösen örültem anyósomnak, de ha meghaltam volna, ő sem igen tudta volna meg. Látszott rajta, hogy nem fogta fel a betegségem és a műtét súlyosságát, mert olyanokat kérdezett, hogy melyik intézet juttatott erre a jó helyre. Közöltem vele, hogy ez kórház, és hogy hashártyagyulladással műtöttek. Nem fogta fel, így továbbra is vidáman beszélgetett velem. Gondoltam, nem érdekes, lényeg, hogy itt van. Egy nagydarab ápolónő volt velünk és mondta, hogy az S. művész úr is itt halt meg, és a H. küldött neki különböző dolgokat, mint pl. pehelypaplant is, amit S. lepisilt.

Én nem tudom miért, de olyan távol éreztem magam mindenkitől, még a várostól is, hogy szinte hihetetlen volt az anyósom jelenléte. Végül dr. F. József úr, aki operált, kiszedette a varratokat egy tanulóval, aki egy párat bent hagyott. Pár nap múlva közölte a doki, hogy hazamehetek. Érdekesnek tartom most, hogy nem kérdezte meg azt, hogy van-e, aki ápoljon, mert csak úgy tudtam felkelni, hogy az ágy végére volt kötve egy hosszú gézspárga, amibe belekapaszkodva bírtam felállni. A dokinak a megspórolt pénzemből adtam ötszáz forintot, és ő adott egy névjegykártyát, hogy probléma esetén hívjam.

Eljött az idő, mikor már öltözhettem. Igencsak meglepődtem, mert a fekete feszes miniszoknya olyan bő lett és hosszú, hogy majdnem leesett rólam. Azután jöttek a mentősök, hogy hazavigyenek, én magyaráztam az utat hazafelé. Ezek is úgy vittek, mint gólya viszi a fiát. A háziasszony megjegyezte, hogy hogyan lehetséges az, hogy ugyanúgy hoznak haza, mint ahogy elvittek. Mosolyogva válaszoltam valamit, miközben a sufniban leültettek a mentősök. Akartam borravalót adni, de az egyik nem fogadta el, a másik meg kikapta a kezemből, mire a társa rosszallóan nézett rá. Gondolom, számára nem volt megnyugtató hely a lakhelyem. A háziak kíváncsian jöttek érdeklődni. Segítettek bevásárolni, mert a Kamaraerdőben nem volt közért, csak a Fehérvári úton legközelebb. Mindennap átjött a szomszédból is egy házaspár – korábban ők laktak az én helyemen –, és ők is segítettek, meg vicceket meséltek, és mikor nevettem, akkor vettem észre, hogy varratok maradtak bennem.

Lassan kezdtem gyógyulni, közben írtam tovább a negyedik naplómat, de soha nem értem utol magam. Kétszer is ki kellett hívni hozzám az F. dokit. Igen szégyelltem, de nem volt mit tenni. Mikor már járni tudtam, elsétáltam a körzeti orvoshoz, aki nagyon kedves volt. Azt is megállapította, hogy Diaphyllin tablettát kell szednem és az epémre görcsoldót. Ami a varratokat illeti, el kellett mennem a Fehérvári úti SZTK-ba, majdnem egy egész napom ment rá, mégis maradtak bennem még varratok. Otthon tükörbe megnéztem a hasam. Bizony, elég cikkcakkos volt a köldököm, ezért nem látták a varratokat. Így hát kisollóval én magam kivágtam és kenőccsel bekentem, nem lett tőle semmi bajom, nevethettem.

Mikor már rendesen és biztosan tudtam járni, elmentem paplant vásárolni. Jött velem anyósom és taxival mentünk haza. Úgy viselkedett velem, hogy arra gondoltam, ennek az asszonynak a büdös életében nem jut el a tudatáig, mit jelent a hashártyagyulladás. Nem tetszett neki a tehetetlenségem. Elgondolkodtam azon, hogy ezt a veszélyes betegséget tulajdonképpen a gyerek elvételétől – amikor nem kaptam meg a penicillinemet – vagy a jégdarabkáktól kaptam-e? Mindegy, túl vagyok rajta. Bementem a Park étterembe. Összefutottam a főpincérrel, aki az ígért harminc forintot odaadta. A belső terembe volt terítve, hisz már tél volt. A főnököt és a fiatalokat nem láttam, csak a zenészeket és az öregebb pincéreket. Ott volt az öreg K. is, aki futtában odaszólt: ugye megmondtam, hogy ne zabáld a jeget. Az L. is ott volt. Az evőeszközöknél matatott, egy fehér pincérkabát volt rajta. Gondterhelt arcával öregebbnek nézett ki, és nem volt kedve beszélni velem. Végül közölték, hogy ha meggyógyulok, menjek be a központba, majd elhelyeznek a többivel, ez történt. Így hát hazasiettem és vártam, míg meggyógyulok, de lejártam a Muskátliba is, a jóképű dobos továbbra is énekelt nekem.

—

Körülbelül 1971. december elején kiírt a körzeti orvos, és a központ kiközvetített a Hegyalja bisztróba[57], ahol a kávégéphez helyeztek. K. volt a főnök. Megmutatták egyszer, hogy hogyan kell kezelni a gépet. Később a sörhöz és a röviditalhoz raktak. Mindent megtanultam, még azt is, hogy hogyan lehet csalni, hogy legyen egy kis pénzünk.

Szilveszterkor a pénztáros Emma csalt el egy palijával, aki akkor vett neki egy bundát, de a lelkemre kötötte, hogy a férjének el ne mondjam. Egy presszóban iszogattunk, de én hamar kidőltem. Emi elvitt hozzájuk, és az asszony vett kezelésbe. Borogatott és valami lavór fölött fogta a fejem, miközben ömlött belőlem a gyomrom tartalma. Mikor jobban lettem, észrevettem, hogy elég csinos férje van. Nem értettem, hogy miért kellenek neki ezek a bunkó srácok, talán azért, mert ajándékot adnak. Reggel mentünk nyitni, egész nap rázott a hideg és ittunk. Sajnos ebben a kocsmában hamar rászoktam a piára, ami nem volt előnyös.

Mikor a kórházban voltam, az a hír járta, hogy a Budafoki út elágazásánál levágták egy nőnek a fejét, aki egy zenés presszóba járt azon a környéken, ahová én is jártam. Késő január éjjel mentem hazafelé a munkából a 41-es villamossal, és mikor leszálltam a Kamaraerdőnél, kicsit megijedtem, mert senki nem szállt le rajtam kívül. Félve elindultam hazafelé, és mikor befordultam a Kassai utcába, hátranéztem. A Muskátli ilyenkor már rég zárva van, ami mögül előtűnt egy fehér ballonkabátos hapsi. Mint az őrült, elkezdtem rohanni, azonban az út dombos részén már kifulladtam. Épp ott volt egy villanyoszlop és annak az árnyékában megálltam, a kerítésbe kapaszkodtam remegő kézzel, de majd hátra estem a kerítésen belülre, mert olyan alacsony volt. Onnan figyeltem a felém rohanó palit. Hirtelen arra gondoltam, hogy ha közel ér hozzám, akkor beugrok. Szerencsémre a kutyák mindenfelől elkezdtek ugatni, így viszszafelé rohant. Megvártam, míg eltűnik, és mint az őrült, azt a hosszú utcát végigfutottam. A kaput alig bírtam a remegő kezemmel

57 Az I. kerületi Hegyalja úton lévő bisztró.

kinyitni. Mikor bent voltam és becsuktam a kaput, megnéztem a levelesládát. Hát abban meg egy tőrt találtam. Arra már nem emlékszem, hogy hogyan kerültem az ágyamba, csak arra eszméltem, hogy majd megfagyok. Tárva volt az ajtó. Becsuktam, elővettem a rezsót, mert tüzelő nem volt bent, és bebújtam az ágyba, hogy valamennyire felmelegedjek.

Mikor felébredtem, elsiettem, hogy munkakezdés előtt keressek valahol ideiglenesen alvóhelyet. Szerencsémre otthon találtam egy volt munkatársnőmet, aki négy gyereket nevelt egyedül egy nedves, egészségtelen lakásban. Pár napig onnan jártam dolgozni. A tőrt, amit a levelesládában találtam, odaadtam a szolgálatban lévő rendőröknek, akik mindég bejöttek a kocsmába. Elmeséltem nekik, hogy valaki követett, de nem törődtek vele, mivel nem a Kamaraerdőben voltak szolgálatban. Egyébként is, míg kint laktam, egy rendőrt sem láttam ott soha. Így aztán örömmel távoztak az elefántcsontnyelű tőrrel, mit sem törődve lelkiállapotommal.

Pár nap múlva bejött a kocsmába egy régi barátnőm, akivel együtt dolgoztunk a szövőgyárban és szobatársnőm volt a Budafoki úti leányotthonban. Tőlem jóval idősebb volt, sűrű göndör hajú, arca mindég olyan öregecske. Nagyon megörültünk egymásnak, és mondta, hogy itt laknak nem messze, menjek hozzájuk. El is mentem. Örömmel számolt be arról, hogy negyvenévesen szülte a gyermekét, ami nagyon veszélyes volt, ezért szülés után kivették a méhét, de most nagyon boldog. Azt hiszem, négy-öt éves lehetett a kisfiú. Ott volt az édesanyja. Valóban egy megtört, de kedves és mindent megbocsátó idős asszonynak nézett ki. Engem szívesen látott, vendégként fogadott. Beszélgetés közben iszogattunk, amitől én elálmosodtam, ezért Icáék lefektettek. Másnap még ittunk, és így elég mámorosan mentem be dolgozni. A vezetőnő észrevette, és egy zárt borítékot adott a kezembe, hogy azzal menjek be a központba. Ott helyben felbontottam és elolvastam. Az volt benne, hogy részegség miatt nem tartanak igényt a munkámra. Ezt eltéptem, blokkot váltottam fél deci cseresznyére, és mosolyogva közöltem mindenkivel, hogy délután visszajövök és férjhez megyek a P.-hez. Erről

32. A MÁSODIK FÉRJ

a paliról csak annyit tudtam, hogy kopasz, de nem csúnya. Tőle kaptam a legtöbb borravalót. P.-nek hívják és egy szenes tróger volt a barátja, aki mindég vele volt. A P. tőlem jóval idősebb, ápolt, tiszta és csinos volt. (32. KÉP)

Vettem még üvegben két deci cseresznyét és fölmentem Icáékhoz. Mondtam, hogy kirúgtak. A barátnőm anyja mintha aggódva vette volna tudomásul, hogy most mi lesz velem. Közöltem vele, hogy van egy hapsi, aki belém van esve és hozzámegyek. Elaludtam. Mire fölébredtem, Ica kivasalta a nadrágom. Az idős asszonynak az volt a kérése, hogy szeretné, ha lenne egy rózsafüzére. Eszembe jutott, hogy Gyálon találtam egy ilyet, gondoltam, majd elviszem neki. Délután már P.-ék ott voltak a kocsmában. Jókat iszogattunk és mondtam a P.-nek, hogy hozzá akarok menni. Először meglepődött, de mikor elindultam vele őhozzá, akkor már megnyugodott, hogy komolyan gondolom. Sejtelme sem volt, hogy csak érdekből teszem mindezt, hisz nem volt hol nyugodtan aludnom, sem munkahelyem. Egészségileg sem álltam jól, azonkívül arra is gondoltam, hogy rég elváltam, büszkeségből lemondtam az L. névről, és kellene nekem

már egy név is. Így aztán elvezetett Zuglóba, ahol egy egyszobás lakása volt, de ez nem tántorított el az elhatározásomtól. Reggel korán P. elment dolgozni. Már tudtam, hogy Imrének hívják, de nekem csak P. maradt. Ideadta a lakáskulcsot. Délelőtt elmentem a volt munkatársnőmhöz. Megköszöntem, hogy ott alhattam. Elmesélte, hogy nemsokára kapnak egy nagyobb és egészségesebb lakást. Hát ez öröm, és ezzel az örömmel búcsúztunk. Elmentem a barátnőmhöz, elvittem a rózsafüzért, melynek úgy megörült az édesanyja, hogy örömébe megcsókolta a kezem. Ez úgy meglepett, hogy torkomon akadt minden szó. Elbúcsúztam tőlük, ahogy mentem az udvaron és az utcán át, integettek a padláslakásból, míg láttuk egymást.

Aztán siettem Zuglóba. Útközben bevásároltam és egy olajfestéket is vettem, mire P. hazajött, kifestettem az ablakot. Nagyon meglepődött, hogy ilyen nehéz munkát hogyan tudok megcsinálni, mire közöltem vele, hogy nem volt nehéz, csak festeni kellett, ami igen jól sikerült. Később megismerkedtem a szomszédjaival, akik az udvar végén laktak. Az egyemeletes, százéves ház a Gizella út 21-es szám alatt volt.

1972. január 12-től nem dolgoztam, de volt a takarékban pár ezer forintom. Erről P.-nek nem szóltam. Sürgettem az esküvést, melyre meghívta kollégáit is. A nagynénje volt az én tanúm.[58] Előtte Zuglóban lefoglaltunk egy étteremben, már nem emlékszem pontosan, de kb. egy tízszemélyes asztalt. P. kifizetett mindent. Végre 1972. február 16-án elmentünk a tanácshoz, ahol ki kellett tölteni egy lapot, és azon az is szerepelt, hogy mikor volt az előző házasságom, és mi volt a nevem. Bementünk a házasságkötő terembe, a szokásos szöveg, ami egy házasságkötéshez szükséges. A nő, aki tartotta a szertartást, a végén úgy mosolygott, mint aki érzi, hogy ez a házasság nem lesz hosszú. Közben észrevettem, hogy P. kacsingat rá, és a kollégái sem úgy viselkedtek, ahogyan egy ilyen esküvőhöz illik. Én úgy viselkedtem, hogy megpróbáltam ezeket nem észrevenni.

58 A házassági anyakönyv tanúsága szerint egy férfi volt a tanúja.

Összeadás után P. úr ahelyett, hogy engem csókolt volna meg, nagy vigyorral odaindult kezet csókolni a nőnek.

Elmentünk az étterembe, elkezdtünk iszogatni és enni. Előkerült a cigányzenekar muzsikálni. Felismertem köztük az egyiket, aki a Park étteremben játszott, de figyelmen kívül hagytam, mert P viselkedése kezdett botrányossá válni. Idegességemben, mikor hozták a tortát, nem tudtam felvágni, a pincér osztotta szét. A kollégái felkértek táncolni. Csak egy kollega nem akart felkérni, merthogy én még egy barátnőmet sem hívtam meg az esküvőre. Én viszont éreztem, hogy nem érdemes egy ismerősömet sem hívni. P. bepörgött és megparancsolta kollegájának, aki, a legcsinosabb volt köztük, hogy táncoljon velem. Jól is táncolt. Időközönként a már férjemnek nyilvánított P. kijárkált, mire kérdeztem a nagynénjét, hogy hová járkál. Amikor keresgéltük, ő külön a söntésben iszogatott. Ez nagyon felbosszantott. Szégyelltem magam azért is, hogy nem fizetett a cigányoknak, cirkuszolt, szitkozódott, stb.

Végül meguntam, mert senki nem érezte jól magát a viselkedése miatt. Ezért irány mindenki hazafelé. Otthon készítettem szendvicseket, hogy a szomszédok gratulálását ezzel viszonozzam. Szóltam P.-nek, hogy egyen ő is a szendvicsekből, de határozottan visszautasított, és mivel bennem is volt jó pár féldeci, dühömbe mindenki előtt a porcelán tállal együtt a földhöz csaptam a szendvicseket. Mindenki hazament. Arra már nem emlékszem, hogy hogyan feküdtünk le. Telt az idő, a lakást kifestettem, ez sem tetszett neki. A lakógyűlésen kértem, hogy parkettázzák a lakást, mert a deszkák már el vannak korhadva. Persze mikor a parkettát hozták, a szomszédba pakolták le, csak később jöttem rá, hogy eladta a piszok P. (33. KÉP)

Néha feljártunk a József körúton lakó nénjéhez és kártyáztunk, iszogattunk, néha énekeltem, úgy hiszem, tetszett nekik. Nénjét Marikának, és annak férjét Józsi bácsinak szólítottam, aki nagyon kedves ember volt. Vasárnaponként ebéd után elsétáltunk a Tücsök vendéglőbe,[59] megittunk egy stampedli cseresznyét és egy pohár

59 XIV. kerületi büfé, illetve italbolt.

33. MÁSODIK FÉRJE, TÁRSASÁGBAN

sört, aztán körbesétáltuk a Fradi-pályát. Estefelé elmentünk a „Körül szaros" kocsmába inni.[60] Egyszer elmentem vele moziba, de nem tetszett neki az ülőhely. Többé nem mentem moziba.

Tőlünk pár lépésre volt a kocsma, amit Harmadik félidőnek hívtak. Olyan pincekocsma volt, mert lépcsőkön lefelé lehetett bemenni. Gyakran figyeltem a pultosokat, hogyan dolgoznak. Sajnos még gyakran rosszul voltam, ilyenkor rendes volt a P., mindég kihívta az orvost. Azután egyszer meghívtam a mostohanővéremet, hogy jöjjön el. Meg is írta, mikor jön, azonban háromszor keltünk fel hajnalban és mentünk a Nyugati pályaudvarra, mire megérkezett. Hazamentünk, amit hozott kaját elrakosgattam, és ebéd után elmentünk Budára mulatni. A Hegyalja bisztróban is voltunk, de már nem a régiek voltak.

Hazafelé a buszon ellenőrt kaptunk. A P.-nek nem volt jegye, ebből nagy cirkusz lett, mert nem akarta a büntetést kifizetni.

60 Ez valószínűleg a köznépi elnevezése volt. Kocsmák, csárdák esetében gyakorta előfordult ez a megnevezés.

Végül hátratette a kezét és egy utas fiú a kezébe nyomott egy jegyet. Ezután ravaszul a zsebébe nyúlt és megmutatta a jegyet. Az ellenőrnő, mint akinek egy kő esett le a szívéről, megnyugodott, hogy egy ilyen piszok alaktól végre megszabadult, bár gondolta, hogy ez bunda. Pirivel még körülnéztünk a városban. Gondolom, nem valami nagy élménnyel ment haza.

Később, ahogy eljárogattunk a Tücsökbe, a vezetőnő felajánlotta, hogy odamehetek felszolgálni, de ott csak italok voltak. A már ismert pincérnővel kétfelé osztottuk a palackot és dolgoztunk. Azonban estefelé annyian fizettek nekem, hogy berúgtam és a vezetőnő elzavart. Sírva mentem haza. A P. próbált nyugtatni. Később jutott eszembe, hogy a pálinka helyett vizet kellett volna innom, nem vették volna észre a vendégek. Szégyenemet alig bírtam kiheverni, de megpróbálkoztam a pinceborozóba a főnökkel beszélni. Őt K. Andrásnak hívták, egy alacsony, köpcös ember volt, a helyettese K. Endréné, Margitka volt. Az ott dolgozó két lány nem tetszett nekik, így mehettem. 1972. március 24-én elmentem az Észak-pesti VLV Központjába,[61] a Rottenbiller utcába elintézni a felvételit, az egészségügyi könyvet és az erkölcsi papírokat. (34. KÉP)

Reggel 5 órakor nyitottunk. A kolleganőmet Ibinek hívták, nagyon jól megvoltunk. Megengedték, hogy nyitás előtt igyunk egy stampedli italt, és a vezetők is ittak. Eszembe sem volt soha, hogy napközben igyak. A pénztárosok is rendesek voltak, különösen a Cs. mamát nagyon szerettem. Idős létére mindég mosolygott. Amit kaptam borravalót, azt mind félretettem, napi negyven-ötven forint körül volt, a fizetésem ezerkétszázötven forint volt. Mikor már megismertem a vendégeket, mire hozták a blokkot, már előre kimértem az italt. Vasárnap szünnap volt. Néha sétálgattunk, de a Tücsökbe többé nem mentem be.

A P., ahogy sétálgattunk, nagyon savanyú képet vágott, még könnyezett is, kicsit megijedtem, mi baja lehet. Elmondta, hogy a kosztüm, amit az esküvőre vett, és az esküvő is kölcsönpénzből

61 Észak-pesti Vendéglátóipari Vállalat.

34. A ROTTENBILLER UTCÁBAN

volt, és nem bírja visszafizetni a négyezer forintot. Nem volt mit tennem, bevallottam, hogy a takarékba van pár ezer forintom. Örömébe másnap nem ment be dolgozni. Jött velem a Fehérvári útra, ahol kivettem a pénzem. Hazafelé pár apró cuccot vásároltam és átvittem a Béla bácsiéknak a tartozást.

Mikor délutános voltam, mindég lejött a kocsmába, és ha látta, hogy valakivel beszélgetek, kiverte őt a féltékenységi „láz". Persze jogosan, mert ő sajnos impotens volt, így mindég találtam megoldást valakivel, de ezt ő nem is sejtette, ő csak ösztönösen volt féltékeny. Nem csoda, hogy impotens volt, mert nagyon keveset evett, viszont annál többet ivott.

Éreztem a veszélyt, és a postán betétkönyvet váltottam, amibe minden hónapba tettem be pénzt. Amit ő adott, azt próbáltam beosztani. Később rábeszéltem, hogy vegyünk egy tévét. Elmentünk a Keletihez és cirkuszi viselkedésével sikerült hazaszállítani. Sokszor lekapcsolta a tévét előlem, mondván, hogy abba is ugyanolyan kurvák vannak, mint én. Nemsokára, mikor a munkából hazamentem, már el is adta a Béla bácsiéknak az új tévét, melyből én egy

35. A FÉLMEZTELEN FOTÓ, LETAKARVA

fillért sem kaptam. Ettől kezdve még jobban spóroltam, de a nem messze lévő maszek fodrászhoz azért eljártam. Még egy új pepit is csináltak nekem. Ők sem vetették meg az italt, amit vittem nekik, és örültek nekem, mert tőlem kapták mindég a legtöbb borravalót.

A nővérem névnapján elutaztunk. Lajos bának nagyon tetszett a P., mivel öreg volt, úgy ittak együtt, mint a kefekötő. Elmentünk Derecskére. Azóta sem értem, hogy Piros miért vitt az A.-ékhoz, ahol lebőgtem szégyenembe a P. viselkedése miatt. Este bementünk egy presszóba. A P. kint cirkuszolt, még a rendőrök is ott voltak miatta. Mindenáron haza akart menni. Ez nem tetszett nekem, mert sejtettem, hogy megtalálta a naplómat, melybe volt egy félmeztelen fényképem is.[62] (35. KÉP) Szóltam a nővéremnek, hogy menjünk

62 A talált állapotban került be a könyvbe, ugyanis Király Erzsébet egy színes papírral leragasztotta a meztelen felsőtestét.

a vonathoz, mire még egy pali is jött velünk. Már majdnem az állomáshoz értünk, mikor kiabálást hallottunk a töltés oldaláról. Rohantam, de a hapsi elszaladt, aki molesztálta a nővéremet.

Másnap jött a Lajos bácsi bátyja a családjával, aki szemrehányásokat tett öccsének. Azt mondta neki, hogy vigyázzon a feleségével, mert megcsalja. Persze ezen én nem csodálkoztam volna, mert elmesélte a nővérem, hogy házasságuk után pár évvel az orvos vette el a szüzességét. Persze nem úgy, hogy együtt volt vele, hanem „orvosiasan", mert a Lajos bá gyerekkorába leforrázta magát, és ezért impotens volt. Így aztán elkezdődött a civakodás, és én felháborodva közöltem, hogy a Piros nem olyan. Erre a P. váratlanul úgy pofon vágott, hogy meglepetésemre nem tudtam szóhoz jutni, hanem a kezemben lévő cigarettámmal orrba nyomtam. Csend lett, de Lajos bá úgy elkezdett sírni, mint a zápororeső. Aztán másnap este indultunk hazafelé, de a Lajos bá odasúgta a P.-nek, hogy a vonat árát ők kifizették nekem. Debrecenbe érve kiverte a balhét és követelte a vonat árát, hogy tudjon inni. Végre beérkezett a pesti vonat. Egymás mellé ültünk, de olyan fáradtságot éreztem, hogy a P. ölébe akartam hajtani a fejem, de nem engedte. Velünk szembe egyedül ült egy férfi, látta, hogy kínlódok és azt mondta, cseréjünk helyet. P.-nek villámokat, csillagokat szórt a szeme, nem is néztem rá többé, elaludtam.

1973. februárba szóltam a P.-nek, hogy barátokat és az ott megismert barátnőket meghívtam a házasságunk első fordulójára, de nagyon ajánlom, hogy a pofáját ne nyissa ki, csak ha jót tud mondani. Este el is jöttek. Többek között egy volt barátom is, aki egyben áruszállító is volt a vendéglátónál, tehát kolléga, és vele a neje a kislányukkal. Iszogattunk, beszélgettünk és a kollégám kislánya énekelt nekünk, miközben én szendvicseket készítettem, amit jó étvággyal el is fogyasztottak. P. úr, akit barátnőim Kopasznak hívtak, ez ráragadt olyannyira, hogy ha nem hallotta, én is úgy hívtam. Szóval, a Kopasz a „háttérben" helyezkedett el. Gyakran néztem figyelmeztetően rá, amit ő kaján mosollyal fogadott. Rendesen viselkedett, mert nem volt, akire féltékeny legyen, így aztán az összejövetel és búcsú is vidáman zajlott le és elégedettek voltunk.

Mikor szabadnapos voltam, általában akkor csináltam meg a nagymosást. Az udvar végén volt egy közös szárítókötél, és oda teregettem. Egyszer azonban, amikor be akartam menni az ajtón, nem nyílt, mert részegen hazajött és kizárt. Hiába szóltam, hogy engedjen be, nem nyitott ajtót, én meg addig nyomkodtam, míg betört az üveg és elvágta a karom. Ekkor beengedett és egy nagy kés volt a kezében, a másik kezével meg úgy megütött, hogy elestem. Összehívta a szomszédokat, hogy nézzenek meg, a földön fekszem, olyan részeg vagyok. Nagy nehezen, néhol kék-zöld foltosan feltápászkodtam, lemostam a karomról a vért és elmentem az orvoshoz, de magammal vittem a naplóimat is, mert megtalálta a fényképet is, amit váratlanul szereztem vissza tőle. Lementem a kocsmába és Margitkának odaadtam, hogy tegye el, és mondtam neki, hogy nem tudom, hogy mikor megyek be dolgozni, mert a Kopasz balhézik velem.

Elmentem az orvoshoz, látleletet kértem egy százforintos bélyeggel ellátva. Nem mertem hazamenni, így a Hungária körútra mentem, ahol a Kopasz szenes tróger barátja, a Jóska és a húgai laktak. Elmeséltem, mi történt és Jóskának lelkére kötöttem, ne szóljon a Kopasznak, hogy ott bujkálok náluk. Pár napig nyugtom volt, amikor is az a tróger rám támadt, amit aztán el is mondtam a húgának, aki jól letolta. Bosszúból szólt a Kopasznak, hogy hol vagyok. Gyorsan rám talált és hazacsalogatott, hogy nála a helyem. Viselkedése miatt elkezdtem inni. A közvetlen szomszédom Eszter volt, aki öreglány létére úgy ivott, mind a kefekötő, mikor átjött kártyázni velem. Mivel egyedül élt, szegény Eszter egy családot fogadott magához, akik gondját viselték, mert már betegeskedett.

Az én Kopaszom nem javult, így mikor nem volt otthon, elköltöztem a másik utcába a Katihoz, de ő nagyon tökéletlen volt. Mire a melóból odamentem, a cuccaimat kidobálta az udvarra. Gondolhattam volna, hogy szegény hiába csinos, de a fejében hiba van és a lába meg „fahéjas" volt, így aztán nemsokára hallottam halálhírét.

Szóval, egy másik barátnőm ajánlott egy öregasszonyt, így odamentem hozzá. Nem tetszett a lakás színe, így aztán kifestettem.

Pár nap múlva rosszul lettem, el kellett mennem orvoshoz, aki azt mondta, hogy vigyázzak, mert magas a vérnyomásom. Aranyos kis öregasszony volt, a lakók is örültek, hogy végre vidámnak látják őt. Gondoltam, ott maradok. Mindég vittem neki valamit haza, mindennek tudott örülni, és engem nagyon megkedvelt. Egy bátyja volt, nyolcvan év körüli, vidám, kocsmába járó, ő is szeretett. A Kopaszomat gyakran láttam a környéken, de nem tudta biztosan, hol lakom. Azonban egy részeges barátnőm egy stampedli cseresznyéért elárulta, hol lakom.

Mikor kiléptem a kapun, a Kopasz ott állt felhajtott kabátgallérral, csak a feje látszott. Vigyorgott, hogy most már tudja, hol lakom. Eléggé fújt a szél, csodálkoztam, hogy az elmaradhatatlan kalap most nem volt a fején. Ennek ellenére nem vettem tudomást róla, siettem a dolgomra. Azonban megint visszacsalt. Szegény idős asszony összeszedte az összes gyógyszerét, azzal próbált visszatartani, hogy öngyilkos lesz. Lebeszéltem róla és eljöttem tőle. Viszszamentem, de pár nap múlva megint összevesztünk. Mikor nem volt otthon, hátrajártam az udvarra, ott egy melléképületben lakott egy öregasszony és panaszkodott a fiára, aki a főépületben lakott. Adtam neki egy paplant és többször elbeszélgettünk. Az volt a hobbija, hogy egy füzetbe ragasztotta a színészek fényképeit, így Jávor Pálét és többekét, meg képeslapból vágott ki virágokat, ezek is szépen, pár füzetbe sorban beragasztva.

Aztán meg Esztivel gyakran berúgtunk, de szerencsémre reggel mindég be bírtam menni dolgozni. Mikor elegem lett a P.-ből, elmentem albérletet keresni. Az EMKE előtt a Rákóczi úton volt egy hirdetőtábla. Az volt rajta, hogy Keletitől húsz percre, Ecseren Kereszt utca 5-ben albérlőt keresnek. A Keletinél minden utcába bementem és gyalogoltam húsz percet, de se a Kereszt utcát, se Ecsert nem találtam. Már nagyon fáradt voltam. Bementem a Bolերóba[63], megittam egy fél deci cseresznyét, és kijövet megszólítottam egy férfit. Ő sem tudta, de pár lépés után felkiáltott, hogy valószínű vonattal kell menni.

63 Baross téren lévő bisztró.

Elmentem a Keleti pályaudvarhoz. Egy csomó ismerős fiúval találkoztam, akik a kocsmába járnak inni. Elmeséltem nekik, hogy reggel óta keresem azt a húsz percre lévő Kereszt utcát és Ecsert. Ezen jót nevettek. Végül elkísértek Ecserre, egészen a kapuig. Mondhatom, hogy gyalog is kb. húszperces az út.

Egy idős házaspár fogadott. Megmutatták a külön bejáratú szobát, amely kb. háromszor három méteres lehetett. Nagyon jónak találtam. Még linóleumot is ajánlottak, mivel a padlózat beton volt. Kértem őket, hogy rakják le. Mindent kifizettem és közöltem velük, hogy majd jövök. A fiúk visszakísértek az állomáshoz. Ők továbbmentek, én meg örömmel mentem hazafelé. Már késő este volt. Kopaszt a Sárga Hordó kocsmában találtam meg.[64] Valamit hazudtam neki, és hazamentünk. Már két hete vártam a pillanatot, hogy mikor tudok elmenni. Amikor eljött az idő, két barátnőm segítségével gyorsan fölpakoltunk egy tehertaxira. Eközben a szomszédom, Eszti elsietett a P.-nek telefonálni. Nagyon kellett sietni, de azért a kocsmába búcsúzóul fizettem a barátnőmnek. Sürgettem a taxist, mígnem eltávolodtunk a környékről. Útközben, mint aki a vesztét érzi, sírógörcsöt kaptam. Az a kedves taxis próbált vigasztalni. Mikor megérkeztünk, az öregek örömmel fogadtak és közölték, hogy már azt gondolták, hogy nem megyek. Mindenki készségesen segített helyre tenni a pár cuccomat.

Ettől kezdve vonattal jártam. A kocsmába nem fogadtak vissza, mondván, hogy elég volt a cirkuszból, amit a P. művelt. Így hát fogtam a naplóimat, amelyeken úgy vettem észre, hogy nemigen olvastak bele, besüllyesztettem a táskámba és indultam a lépcsőn fölfelé. Szembejött velem egyik barátnőm és mondta, hogy a P. a környéken van. Gyorsan megkértem, hogy menjen, beszélgessen vele, míg

64 XIV. kerületi kocsma volt.

én el tudok tűnni. Ez a csel bejött. Gyorsan taxival mentem haza Ecserre és eltettem a naplóimat.

A központ kiközvetített a Vidám Park étterembe, szezon végén a Sárga Hordó kocsmába, ahol gyakori vendég volt a P. Onnan a „Körül szaros" kocsmába és végül a Hungária körút és a Kerepesi út sarkán lévő kocsmába, amit Késdobálónak hívtak. Mivel reggel ötkor nyitott, ezért az első vonattal mentem dolgozni, ami hajnal 4.15 órakor indult. Nagyon kellett rohannom, hogy nyitásra teljes készenlétben legyek.

Közben a megspórolt pénzemért el kellett mennem, amiért nagyon ideges voltam, mert a Gizella utcai postán volt betéve kb. tizennégyezer forint. Mikor felvettem, pucoltam, mint aki lopott, mert féltem, hogy találkozom a P.-vel. Ecseren vettem egy olajkályhát, ami nem bizonyult valami jónak és gyakran kellett javíttatni. A szomszédom egy elvált színész csaj volt, aki rövidesen újból férjhez ment, helyébe egy fiatal rendőrházaspár került. Az öregekkel jól kijöttem. A férj szabó volt. Öregkorára apróbb varrásokat vállalt, de bicegett szegény, azt hiszem, egyik lába mű volt. Hozzászoktak, hogy rendszertelenül járok haza, és néha ittasan.

Egyik nyitáskor az üzletbe egy mosolygós, göndör hajú, barna bundás, fiatal krapek jött. A kávégép épphogy bemelegedett ahhoz, hogy kávét főzzek. Húzogattam a karokat, mikor odalépett hozzám, tíz darab sült kolbászt kért és hozzátette, hogy ő ahhoz van szokva, hogy sok zsírral kapja. Gondoltam, most nem kapsz. Elkészítettem úgy, ahogy a többinek szoktam, mire ő kissé elhúzta a száját, de nem szólt. Vesztemre. Ettől kezdve sűrűn járt a kedvemért, már csak azért is, mert a környékbeli gyárban dolgozott.

Névnapomra kaptam tőle egy szál virágot, de előtte figyelmeztettem őt, hogy úgy kezdjen ki velem, hogy ez neki sokba kerül. Ezen csak mosolygott. A szeme olyan sárgás vagy macskaszerű volt, de csillogó. Lényeg az, hogy addig sündörgött, míg megtetszett nekem. Többször megvárt műszak után. Így történt, hogy névnapomkor elkísért haza. Gondoltam, titokban őt is becsempészem, hogy az öregek észre ne vegyék. Azonban az öregasszony épp az

utca sarkán lévő kútnál volt vízért. Nem volt mit tenni, szóltam – idővel megtudtam a nevét – G. Józsinak, hogy segítsen az öreglánynak bevinni a vizet. G. illedelmesen bemutatkozott az öregeknek, még a virágomat is nekik adta, és úgy nézett ki, hogy elnyerte a tetszésüket. Bementünk hozzám, begyújtottam az olajkályhát. Józsi valamit javított is rajta, így aztán a kis szoba hamar be is melegedett. Kezdtem a hosszú szárú fűzős csizmámat „boncolgatni", mire ő megkérdezte, hogy „Szabad segítenem kisasszony?". Hagytam, hogy kifűzze a csizmám, miközben arra gondoltam, hogy igencsak megtanulta a nők hódítását.

Ettől kezdve minden partneremet elhanyagoltam, mert jöhetett hozzám bármikor. Azonban kiderült, hogy van felesége, aki a Népszínház utcába, az Eszperantó vendéglő konyháján dolgozik, és van egy kisfia is. Ezek után arra gondoltam, nem élhetnek túl jól együtt, miután ilyen gyakran találkozunk és nálam alszik. Később a P. is valahogy értesült a kapcsolatunkról és a címemet is megtudta. Kérte tőlem válás céljából a házassági kivonatot, amit nem küldtem el neki, és még jó szórakozást is kívánt nekem a G.-vel.

Kiderült, hogy a G. már ismert engem a Gizella utcából, mert járt a Béla bácsiékhoz és ott látott, mikor a ruhákat teregettem az udvar végén. Nyáron mindég fürdőnadrágban vagy fürdőruciban voltam. Több mint valószínű, hogy a rólam szóló híreket a G.-től tudta meg a Kopasz. Nem törődtem vele, és továbbra is jártam szórakozni a G.-vel. Szinte belehabarodtam. Ecseren hamarosan ismertté vált az örök mosolygása és tudálékossága miatt. Fűre-fára féltékeny voltam, és volt is okom rá.

Mikor egy délelőtt elmentem vásárolni, ő nem jött velem, mint szokott. Sejtettem, hogy miért nem, tudniillik a szomszéd házaspár a Kati és Gabi volt. Észrevettem, hogy a Kati belezúgott a G.-be. Ezt a fényképeken is észre lehetett venni, amit közösen fényképeztünk. (36–38. KÉP) A Gabi dolgozott, a Kati meg délutános volt akkor. Nem törődtem velük, én mentem a közértbe. Mikor hazamentem, a G. széles mosollyal fogadott az ágyon fekve, én meg kezdtem kipakolni a táskámból, mint aki semmit nem sejt. Pár nap múlva az udvaron

36–38. G.-VEL ÉS KATIVAL ECSEREN

szóváltás közben a Katit fenékbe rúgta, mire az hisztérikusan kiabált, hogy majd megmondja a Gabinak. A G. meg odasúgta nekem, mintha nem is társa lennék, hanem valamely haverja, hogy úgysem meri megmondani, mert a Kati alig várta, hogy vásárolni menjek, széttárt lábakkal várta őt. Erre már én is ideges lettem, hogy ilyen hülyének néznek.

Ezek után gyakran összevesztünk, de azért az öregek szerették őt. Még egy megígért lámpát is hozott az öregnek, hogy jobban lásson varrni. Nekem is csinált egy háromágú és egyágú lámpát. Mindenhez értett, szerették a gyárban is, sőt volt kártyája arról, hogy ő „univerzális" attól függetlenül, hogy nem volt meg a nyolc általánosa sem.

Később kihozta a kisfiát. Nagyon szép gyerek volt és igen értelmes, persze volt egy nővére is, de az nem a G.-től volt, hanem az asszony első férjétől. Tehát a G. felesége két gyermeket nevelt, míg ő mindenfelé lófrált. Mellettem sem maradt nyugton. Például a vonaton összetalálkozott egy volt szeretőjével, odament hozzá – mintha én ott sem lennék –, miközben én kifelé néztem. Mivel hajnal 4 óra volt, az ablakon csak az utasokat láttam és persze a G.-t, ahogy nekirontott csókolgatni a kiscsajt, de ő nem engedte, hisz az ablakból farkasszemmel figyeltük egymást, amit a G. nem vett észre. Végül a csaj ellenállása után odajött hozzám. Én továbbra is az ablakon figyeltem. Valami hülyeséget mondott, de hamarosan el is hallgatott, mikor észrevette az ablak tükröződését. Elmesélte egy csomó csajjal való kapcsolatát, de nem maradtam adósa, mert én is több kalandomat elmeséltem neki.

Közben jártunk a Boleróba, aztán a Kristályba is elvitt ebédelni, de addig kötekedett velem, hogy a finom bécsit rizzsel, amit nagyon szerettem, nem tudtam elfogyasztani. Kijártunk az Ecseri-erdőbe is. Egyszer vett egy pucolt tyúkot, de nem akart megsülni, emiatt összevesztünk, hogy miért vett ilyen vén tyúkot, stb.

Egyszer hazajövet az erdőből szokásosan bementünk az öreg Gyuri halászcsárdájába, és mit ad Isten, megint egy ismerőssel és

a feleségével találkoztunk. H.-nak hívták, a felesége Erzsi volt. Ők is albérletbe laktak, ahová elhívtak minket. Így lettünk barátok.

Később a G. hol jött, hol nem. Természetesen nélküle is eljártam szórakozni és új partnereim is voltak. Egyszer a feleségével jött a kocsmába, mikor én az öltözőben voltam. A takarító csajt küldte be, hogy most ne menjek ki. Máskor meg nyitás előtt az öltözőbe utánam jött egy nő, a G. felesége, hogy elcsábítottam az urát. A főnők alig bírta kituszkolni, mert nekem akart jönni és fenyegetett. Volt olyan eset, hogy az asszony kijött Ecserre, de mi éppen akkor szórakozni voltunk.

Kezdtem unni ezt az egészet. Vettem egy üveg vermutot, volt egy csomó gyógyszerem, mind bevettem. Kezdtem lassan mocorogni és talán mosolyogtam is a boldogságtól, mert úgy éreztem, hogy G. szorosan mellettem van és szerelmesen átölel. Pontosan nem tudom, meddig élveztem ezt a mámort, mikor kinyitottam a szemem és kezdtem keresve tapogatni a G.-t. Hihetetlen pislogásba kezdtem, mert nem tudtam, hol vagyok, és hová lett a G. Valaki szólt hozzám, hogy hogyan érzem magam, de nem tudtam válaszolni. Lassan azt vettem észre, hogy egy rácsos ágyban vagyok. Eszembe jutott, mit tettem, és azt gondoltam, megint a Korányiba vagyok, azonban a többi beteg mondta, hogy ez a Honvéd Kórház. Egy nővér jött be, közölte, hogy egy fiatalember érdeklődik hogylétem felől. Tudtam, hogy nem lehet más, csak a G. Kicsit erőre kaptam és kicsit nehezen, de sikerült a rácsot leengednem, amit a nővérek visszahúztak. Ahogy eltűntek, én újból lenyomtam a rácsot.

A többi beteg mind elmondta, hogy miért kíséreltek meg öngyilkosságot. Volt olyan, akinek a bokáját vágták fel, hogy megmaradhasson. A takarítónő mindennap jött és morogta, hogy csak a szívünket rongáljuk az ilyen cselekedeteinkkel, persze igaza volt. Körülbelül egy hétig kellett bent maradnom, mikor közölték, hogy öltözhetek, már várnak rám. Nem akartam hinni a szememnek, mert a G. csinosan, új frizurával jött értem. Míg mentünk a kijárat felé, egy mentős srác kiabált utánunk cinikusan, hogy melyik napon viszik a Honvédba az öngyilkosokat. Taxiba szállva boldogan öleltem át a G.-t,

és hálával megköszöntem a velem való törődését. Problémám volt a jobb csípőmmel, mire elmesélte, hogy hogyan talált rám. Az ágyról a csizmámra estem le, az nyomta el a csípőmet.

Még letargiába voltam, mert úgy éreztem magam kint a szabadban, mintha egy évig zárva lettem volna. Először is az üzletbe mentünk a fizetésemért, ahol a kolleganőim örömüket fejezték ki, hogy nem haltam meg. A pénztáros kolleganőm megjegyezte, hogy milyen szép pár vagyunk. Igen, gondoltam, de a feleségének nem ez a véleménye. Mindegy, a taxival hazáig mentünk, amit nekem kellett kifizetnem. Sajnáltam az öregeket, hogy ilyen gondot okoztam nekik, de azért örültek, mikor megláttak. Mikor a körzeti orvos kiírt, bementem az üzletbe, de közölték velem, hogy öngyilkosokkal nem óhajtanak tovább dolgozni.

Kiadták az útilaput, és mentem a központba, ahol kiközvetítettek a Bosnyák téri piacon lévő, éjjel-nappal nyitva tartó kocsmába. Bemutatkoztam a vezetőnek és el is kezdhettem a munkát a sörcsapnál. A vendéglátósok hamar megbarátkoznak egymással, így történt ez most is, mert kb. egy korosztályból voltunk fiúk-lányok. Nagy forgalom volt éjjel, sok volt a kereskedő. Itt is volt vizezés a sörrel és a röviditalokkal is. Öten voltunk, a forgalom miatt, és két pult volt. A főnők nemigen volt bent, ő inkább a templommal szemben lévő Pihenő presszóban szórakozott. Az árut mindég a helyettes vezetőnő adta ki és ő könyvelt. Persze a G. ide is eljárt. Gyakran panaszkodott a gyomrára és egy alkalomkor mondta, hogy meg akar halni, mert tudja, hogy gyógyíthatatlan betegsége van. Gondoltam, részeg. Az igaz, hogy gyakran volt hányingere, de ha én is sokat ittam, nekem is az volt. Elhatároztuk, hogy elmegyünk az Ecseri-erdőbe és felakasztjuk magunkat. Azonban előbb bementünk a presszóba és úgy berúgtunk, hogy alig találtunk haza.

Aztán volt egy bolond ötlete. Elvitt a lakásukra, és a felesége otthon volt. A kislány ugyanúgy nézett ki, mint az anyja, kissé elálló fülekkel. A kisfiú megismert, és megpuszilgattam a gyönyörű arcocskáját. Az asszonyon észrevettem, hogy valami nincs rendben. Elmondta, hogy átengedi a G.-t, de tudomásomra hozta, milyen

betegségei vannak. A G. nevetett, és azt mondta az asszonynak, hogy őt szereti, engem meg imád. Untam a civódást és jönni akartam haza, de a G. nem akart velem jönni, mire azt mondtam, hogy újból öngyilkos leszek, ha nem jön velem. Rossz előérzetem volt reggel, és neki is. Siettem haza, mire kiderült, hogy az asszony öngyilkos lett és ugyanúgy habzott a szája, mint nekem, a Korányiba került. A G. hozott egy nagy párnát, mert nekem nem volt. Végül az asszony hazakerült, a G.-nek meg szanatóriumba kellett mennie Visegrádra. Megbeszéltük, melyik napon mehetek hozzá.

Zuglóba mentem az Ica barátnőmhöz, de be volt rúgva és nem engedett ott aludni. Abban az udvarban viszont volt egy barátnője, aki azt mondta, hogy nyugodtan aludjak nála, mert ő kalauz, és a vonat, amin dolgozik, Visegrád felé megy. A vonat egy kompnál állt meg. A többi utassal mentem a kompra, ami pont a szanatórium előtt állt meg. A G. már várt. Elvitt egy kocsmába, egész nap hülyéskedtünk és örültünk egymásnak. Az italtól ő rosszul lett, de szerencsére kijött belőle és rendben lett minden. Este egy Volán-buszra tett föl. Az úton elaludtam és a Flórián téren ébredtem fel. Épphogy elértem az éjféli, utolsó vonatot a Józsefvárosban.

Mikor másodszor mentem, vettem neki egy mintás inget, mert azt szerette, és egy hozzáillő nyakkendőt. Az Engels térről indult a Volán-busz, azzal mentem Visegrádig. Találkoztunk, leültetett egy ott lévő büfébe, és eltűnt az inggel együtt. Pár óra eltelt, mikor már indulni akartam haza a busszal, de akkor megjelent a szokásos vigyorával, mondván, hogy idáig a társaival „hülyültek" az új ingen. Elment minden kedvem tőle és otthagytam. Bosszúból elfogadtam az egyik kollegám meghívását, aki nem is volt szimpatikus, csak a megszokott kollega volt, és még másokkal is elmentem. Nem törődtem vele, hogy mikor jön haza, sőt, mikor felkeresett az üzletben egy barátjával, akkor sem szóltam hozzá. Persze ő tudta viselkedésem okát. Mikor elment, én odaszaladtam a személyzeti ajtóhoz és onnan láttam, hogy milyen kedvetlen. Épp kiáltani akartam utána, mikor a vezetőnő hirtelen a hátam mögött termett kíváncsian, hogy én kit figyelek. Idegesen mentem a pultba, és lehúztam egy konyakot a kollegámmal.

Éjjel sokan nem hozták vissza a korsókat, így gyakran kimentem a pultból. Kilenc-tízesével hordtam az amúgy is fájós csuklómmal, miközben egy haverismerős szórakozott velem. Nem engedte, hogy gyorsan lerakjam a pultra a nehéz korsókat. A G. akkor még nem ment haza, így észrevette a srácot és elkapta a grabancát. Figyelmeztette, hogy fáj a kisasszonynak a csuklója és ne szórakozzon. Végül én csináltam rendet közöttük.

Máskor meg ő kötekedett a kollegámmal, aki gyorsan kapott az alkalmon és azt kiabálta, hogy „luksógor". G. rám nézett, mire én figyelmeztető ideges pillantással néztem rá, hogy ne keverje a bajt, mire ő elment. Ezek után a kollegámmal az üzleten kívül nem találkoztam. Közöltem vele, hogy milyen gyenge jellemű. A G.-nek meg megmondtam, hogy bosszúból voltam vele, mivel ő többször átvert. Nem volt neki elég a felesége, sem én.

Mikor nem volt velem, nagyon sokszor elmentem az éjszakába, ahogy szoktam, mivel a táncról nem bírtam leszokni. Egyszer elszakadt az aranyláncom, amit még a C.-től kaptam. Mint a sasmadár, úgy elkapta a kezemből, mondván, hogy ő megcsináltatja. Én liba, hittem neki. Sőt, kicsalta tőlem azt a drága tőr-medált is, amit annyira őriztem, mert attól a betegtől kaptam, aki a Nagyfuvaros utcában lakott, ahol ágybérlő voltam, és akinek egy gonosz anyja volt. Helyette egy Ferenc József-ezüstmedált hozott, de nem örültem neki. Később valahogy a zsebembe került az aprópénzeim közé. Ecseren a hentes krapeknak mutattam az aprópénzt, hogy vegye ki belőle, amivel még tartozok. Csak otthon vettem észre, hogy ez a piszok disznó a medált is elvette.

Az aranyláncomat meg soha többé nem láttam. Sokat jártam a Boleróba, mert ott volt zenegép. A G.-vel is jártam oda, de egyszer csúnyán összevesztünk, mert mikor bementünk, én egy hapsi asztalához ültem, akitől tüzet kértem, és kezdtem vele beszélgetni. A G. nem bírta sokáig. Odajött, mire én kitéptem a nyakából az ezüstláncát, mert rajta volt a medálom és vissza akartam szerezni, de ő kifeszítette a kezemből és kirángatott az utcára. Idegesen a kezembe nyomott egy reklámtáskát és azt mondta: „Tessék, egy

örök emlék, és most menj haza." Gyorsan egy taxiba ült és felsóhajtva otthagyott. Majdnem sírva elindultam a vonathoz. Kibontottam a kicsit súlyos tárgyat, és egy szépen kézimunkázott rézszarvas volt. Eszembe jutott, hogy mikor az Ecseri-erdőbe jártunk, többször megcsodáltam a szarvascsordákat, melyek olyannak tűntek előttem, mintha moziban látnám őket. Mikor találkoztunk, csodálattal közöltem vele, hogy elég volt a szarvát ilyen szépen kidolgozni. Tetszett a dicséretem az „univerzális" G.-nek.

Egy vendégtől kaptam húsvétkor egy élő nyulat. Mentem neki füvet szedni, amikor jött felém a G. Éreztem, hogy ivott. Levágta a nyulacskát és megfőzte. Mutatta a máját, hogy ez nem jó, mert pöttyös. Nem bírtam jó étvággyal enni belőle.

Az udvaron javítgatta az olajkályhát, mikor sikítást hallottunk. A G. felkapta a vizet, átment a szomszédba és felpofozta a részeg hapsit, mert az bántalmazta a feleségét. A hapsi fölmászott a kapura, úgy akart a G. után átjönni. Az öregek is idegesek lettek. A kisöreg a botjával hessegette a részeget, hogy ne jöjjön be balhézni. Utána meg minket szúrt le, hogy minek avatkozunk bele, meg egyáltalán, elegük van belőlünk, amin én nem is csodálkoztam. Pár nap múlva egy másik utcában találtam egy albérletet.

A Kati készségesen segített. Összepakoltam, ők meg hordták a cuccokat. Nem törődtem azzal, hogy viszonyuk volt. Közben iszogattunk a Masery koktélból, ez volt a kedvenc italom. Az utolsó fordulóval mentem én is, miközben a G.-m énekelte, a *Fekete szárú cseresznye, rabod lettem mindörökre* című nótát. Mikor megérkeztem, a háziasszony örömmel fogadott, hogy végre itt az igazi lakó. Gondolom, a Katival bohóckodott, és amilyen rámenős volt a Kati, biztos, hogy csókolóztak, azért örült az Irmának nevezett háziasszony, hogy végre már ott vagyok.

Alig bírtam elhelyezni a cuccokat. A ruhákat ömlesztve tettem a szekrénybe, a kályhát alig bírtuk helyre rakni, és még egy rossz tévé is volt. Ez a szoba valamivel nagyobb volt a réginél, és szebb is, igaz, a lakbér is több volt. Ahogy pakolásztunk, a G. valami miatt dühös lett és a koktélt a földhöz csapta. Irma máris ott termett, és mondta,

hogy ezt nem kellett volna, jobb lett volna meginni. Végül feküdtünk a rekamién, én a piától és a pakolástól elfáradva, hamar el is aludtam.

Mind a ketten kaptunk lakáskulcsot, de a lakbért nem támogatta a G. Ezzel együtt nagyon szerettem őt, de nem voltam a megcsalásban adós, arra allergiás voltam, ha azt hitték, hogy naiv vagyok. Nem sokáig tartott az együttlétünk. Egyik alkalomkor megbeszéltük, hogy munka után találkozunk a Keleti aluljárói presszóban, azonban a villamoson elaludtam és visszavitt a villamos a Bosnyákra. Nem szálltam le, ugyanazzal mentem vissza. Már nem is reméltem, hogy találkozunk, de ott volt H. és felesége társaságában. Mikor a G. meglátott, kicsit félrehúzott szájával kérdezte, hogy miért mentem ilyen soká. Nem hitte el, hogy tényleg elaludtam, mire én fáradtan próbáltam meggyőzni.

Közben iszogattunk, és azóta sem értem, hogy miért, de hirtelen vita támadt köztünk, mert talán szerettem volna, ha mind a négyen egyszerre taxival mentünk volna haza. Erzsi és a férje, H. is vitába elegyedtek, otthagytam őket és taxival egyenesen az ecseri presszóig mentem. Mikor beléptem, meglepődve vettem észre, hogy megelőztek. A G. nagyon mérges volt rám. Mikor hazamentünk, vitatkozott, veszekedett velem, verekedni akart, mire az Irma asszony bejött. Mikor lefeküdtünk, akkor is rángatott, nem hagyott békén, de Irma rászólt, hogy hagyja végre abba.

Pár napig nem jött. Azután egyszer megvárt a sógorával, és valahol Budán egy vendéglőben kötöttünk ki. Iszogattunk. Volt ott egy német csoport, akik lefényképeztek és rögtön oda is adták a képet. (39. KÉP) Hazafelé menet jött velünk a sógora is, aki már jól be volt csípve és engem molesztált. Idegesen szaladtam haza. Szóltam Irmának, aki egyiket sem engedte be hozzám, a G.-től meg elkérte a kulcsot. Semmi nem érdekelt, csak végre aludhassak.

Azért titokban találkoztunk. Egyre gyakrabban emlegette, hogy egy szénakazalban szeretne meghalni. Le is ment az ecseri állomásra, ahol volt egy lejtő, és ráfeküdt egy kazalra. Fölrángattam, bementünk a Halászba, ahol kötekedett velem. Mondtam neki, hogy menjen haza, de csak jártatta a száját. Hirtelen pofon vágtam, erre

39. EGY BUDAI VENDÉGLŐBEN

azt felelte, hogy nagyon meg fogom ezt bánni. Pár napig nem is találkoztunk. Azután egy reggel felhívott telefonon az üzletben és zavarosan kérdezte tőlem, hogy megkaptam-e a levelet. Mondtam, hogy nem, és minek írna, jöjjön délután értem.

Közben a pultból a Klári kolleganőm egyfolytában kiabált, hogy ne telefonáljak olyan sokáig, mert vendég van. Már reggel részeg volt. Nagyon ideges voltam, már csak azért is, mert a G.-m mondta, hogy tüdőszűrésre kellett volna neki menni, de a szomszéd barátja olyan erős pálinkát adott neki, hogy nem bírt elindulni. Üzentem a barátjának, hogy egye meg a fene őt. Ajánlottam neki, hogy feküdjön le, aludja ki magát, és délután várom. Éreztem, hogy mondani akar még valamit, de a Klári meg a többiek kiabáltak, így hát utoljára még mondtam neki, hogy „várlak" és letettem a kagylót. Az irodaajtónál

még megálltam, és csak akkor hallottam a kattanást, hogy lerakta a telefont.

Kimentem a pultba. Ezek röhögtek rajtam, mert a pult előtt egy vendég sem volt. Idegesség és fájdalom keveredett bennem. Alig vártam a zárórát, de a G.-m sehol nem volt. Gondoltam, hogy biztosan elaludt. Kicsit elkeseredve és furcsa, rossz érzéssel mentem a vonattal hazafelé. Másnap délutánig aludtam és estefelé indultam dolgozni. Míg vártam a vonatra, egy kb. hároméves kislánnyal megbarátkoztam, mert apukája arra kért, hogy segítsek neki a Keletinél, hogy a felesége észre ne vegye, hogy ellopta a gyereket. Ölembe kaptam a kislányt és fölmentünk a Keleti Utasellátóba. Az apa hálából egy kávét akart fizetni, amit nem fogadtam el. Elköszöntünk, és én indultam befelé, de még volt időm, így a Thököly úton a Pataki étteremben ittam egy kávét, és úgy mentem dolgozni. Az éjszakát a szokásosan dolgoztam le. Nem győztem a söröket adni. Reggelre a csuklóm mindég megfájdult a pisztolyozástól és a korsóktól, de még délután 4 óra odébb volt.

Épp nem volt rumli, mikor egy csoport bejött, és egyenesen hozzám jöttek. Haragosan közölték velem, hogy a Józsi meghalt miattam. Átkoztak, miközben én levegő után kapkodva először nem értettem, hogy miről van szó. Egy vénasszony különösen átkozott és kérte, hogy adjam vissza a nagypárnát, amit a G. kihozott hozzám Ecserre. Elámultam ezen, és végül én is megszólaltam, hogy az aranyláncom melyiküknél van. Kutatva néztem mindegyik nyakát, de könynyes szemeimmel nem ismertem föl rajtuk a láncom. Az öregasszony addig pofázott, míg idegességemben megfogtam a platót és korsókkal együtt rá akartam borítani, mikor valaki hátulról elkapta mind a két kezem. Ez a piszok vénasszony odébbállt, és a mellettem dolgozó kávéfőző és büfés kolléganőmmel kezdett bájcsevegni. Dühöm a plafonon volt, mire a vezetőnő próbált csillapítani, és lefogta a kezem. Azután azt mondták, hogy szerencsém van, mert egy levelet találtak a Józsi zsebében.

Végre elmentek. Sírógörcsöt kaptam, mire betoppant a főnők és hazazavart, mert azt hitte, részeg vagyok. Otthon zokogva közöltem

a háziakkal, hogy többé a G. nem háborgatja őket. Piszkosul elkezdtem inni. Nem bírtam dolgozni menni, ezért orvoshoz mentem. Mikor kicsit rendbe jöttem, nem mentem vissza a Bosnyákra.

A sok italozásom miatt valamennyi kocsmában – ami a körzethez tartozott, mindenhol – dolgoztam, rövid idő után elküldtek. Közben emelték a lakbért. Eszembe jutott, hogy mikor a G.-vel orvoshoz jártam, a rendelő mellett volt egy ház és egy melléképület. Megálltunk a rozoga kerítés előtt, és azt mondta, hogy ide kellene költözni. Megkerestem a tulajdonost, aki örömmel közölte, hogy háromszáz forintért kiadja a külön helyiséget. Megnéztem, kb. kétszer két méteres volt. A padló beton, a mennyezet furnérlemez. Nem érdekelt, odaköltöztem. A holmim nem fért el, ezért deszkákat vásároltam és a falra szögeltem, azokra pakoltam. Később megtudtam, hogy galambház volt. Végül sikerült egy kis barátságos szobává varázsolni. A ház háromlakásos volt. Elöl a főbérlő lakott, és két család albérlőként. Megbarátkoztunk egymással. Az egyik pár nem volt megesküdve, a nő terhes volt. Kezdtem rá emlékezni a vonatról. Hamarosan egy kisfia született, az Istvánka, azt hiszem, 1973–74-et írtunk ekkor. Őt is Erzsinek hívták, gyakran bejött a viskómba panaszkodni, hogy az élettársa ritkán dolgozik, sokat iszik, és gyakran veszekednek.

A másik házaspár normális volt, nekik már volt egy négy-öt éves kisfiuk. Nem nagyon érdekeltek. Jártam dolgozni, és ha hazaértem valamikor, magamra csuktam az ajtót. Folyton a G.-n járt az eszem. Gyakran eljártam az ecseri kocsmákba, és ha már jó pár féldecit megittam, akkor sokat snóbliztam[65] a fiúkkal. Részegeskedésemet félreértették, ezért elég gyakran molesztáltak.

Az udvari vécé iszonyatosan tele volt, ezért a lakók is a Halászba jártak. Szóltam a H.-nak, hogy tisztítsa ki, a háziasszony kifizeti, én meg egy üveg bort vettem neki.

65 Egyfajta érmejáték.

Ecser határában lakott egy csaj, aki a Gyurinak dolgozott a Halászban, és szólt nekem, hogy el akarja adni a lakását, szerezzek valakit. Szóltam a H.-éknak. Valahogyan összeszedtek negyvenezer forintot és megvették. Sokat jártam hozzájuk, mert ők valamennyire vigasztaltak a G.-m miatt. Egyszer iszonyatos álmom volt: egy hídon mentem, és a G. már félig rohadva követett, én meg ordítottam, hogy hagyjon békén. Mikor felébredtem, csuromvizes voltam. Iszonyatos volt, soha nem feledem.

Egyszer valahonnan megint kirúgtak, ezért hazafelé menet vettem egy üveg italt. Otthon kiöntöttem egy korsóba és elővettem azt a két csomag Tardylt,[66] amit valamikor a G.-től kaptam. Mind belekevertem a korsóba, és írtam egy búcsúlevelet. Magam köré raktam egy csomó művirágot és a fényképet, amin együtt voltunk, aztán lefeküdtem. A mellemre tettem, és kezdtem inni a korsó tartalmát. Hallottam az Erzsi élettársát, az Istvánt, hogy mondogatta, nézzünk már be az Erzsihez, mire én még gyorsabban kezdtem inni.

Hamar hathatott, mert a Korányiba ébredtem fel, de rögtön beborult a fejem a kábulattól és a méregtől, hogy föl mertek ébreszteni. Nem sokáig dühöngtem, mert elájultam. Később bejött hozzám az Erzsi és a párja, az István. Ez nagyon jólesett nekem. Kicsit aggódva kérdezték, hogy nincs-e szükségem valamire. De igen, mondtam nekik, és arra kértem őket, hogy a spórolt tízezer forintomat hozzák be. Megmondtam nekik, hogy hol van elrejtve. Ez meg is történt. Kb. egy hét múlva hazamehettem. A korsó félig volt azzal a maradék keverékkel, amit már nem bírtam meginni, és kiöntöttem. Az élet ment tovább.

A vonatozás miatt állandóan sírógörcsöm volt, már az összes pesti kocsmában dolgoztam. Kis pihenőre volt szükségem. Nem dolgoztam, csak vedeltem, meg mindenkivel haverkodtam. Volt egy kis szerelem is, de mikor meguntam a palit, elzavartam. Felszabadult az egyik lakhatóbb albérlet, így átköltöztem, ez mégis kényelmesebb volt. Az ecseri közértben már ismertek. Az Alsó-Tápió mentén dolgozó közértek vállalkozója megkérdezte, hogy nem vállalnék-e el egy kis közértet, majd

66 Elsősorban súlyos alvási zavar kezelésére szolgáló gyógyszer.

küld segítséget. Így lettem boltvezető. Nem volt könnyű, mert nem tudtam könyvelni. A H. egyszer beállított és megfenyegetett. Be kellett zárnom a boltot, és ott megerőszakolt. De ez sem volt elég, a lakásomon is felkeresett, arra hivatkozott, hogy a G rábízott. Ki akartam zavarni, mikor egy piros nyelű bicskával elsuhintott az arcom mellett, és még mellbe is szúrt, de szerencsére nem volt veszélyes. Akkoriban jártam az S. Jancsival, de nem értem vele semmit.

Később egy másik vöröshajúval ismerkedtem meg a Halászban. Intelligensnek találtam. Ő segített a boltban, meg az öreg A. bácsi, és még egy öreg. Sajnos csak későn vettem észre, hogy mind megloptak. Amikor az árut hozták, ott is becsaptak, állandóan stressz alatt voltam. Otthon a combomra borult a forró leves, így jól megégettem magam. Erzsiék már nem laktak ott. Egy amatőr zenész játszott a Halászban, és Gabi dobos arra kért, hogy a családjának szerezzek egy albérletet, vesztemre így kerültünk egy udvarba. Ő áthívta a doktornőt és bekötözött, ettől kezdve nem mentem dolgozni. Áthívtak leltározni, de nem tudtam koncentrálni, meg sántítottam is, így aztán kijött nyolcezer forint hiány. A határozat kétezer forint büntetést szabott rám, amibe nem nyugodtam bele, és fellebbeztem a Monori Járásbíróságon. Fellebbeztem a Megyei Bíróságon, de amilyen liba vagyok, veszítettem. Ez a Vörös később átköltözött hozzám, amit főztem, mindég megzabálta előlem, a lakbért, amit eldugtam, azt is mindég megtalálta és ellopta.

Idegeim kezdték felmondani a szolgálatot. H. megbecstelenítése és a félelem 1978. februártól szeptemberig tartott. Az utolsó tárgyalás előtt felkeresett egy motorbiciklivel közlekedő bőrkabátos szimpatikus fej, aki igazolta magát, és kérte a részletes történteket a H.-val való kapcsolatról. Közben vedeltem a vodkát és őt is megkínáltam, meglepetésemre mosolyogva elfogadta. Miután idegesen végigmondtam mindent, még azt is elmondtam, hogy ezt a rézből készült szarvast is el akarta tőlem venni, amit a G. örök emlékül készített nekem.

Közben beesteledett és a vodka hatására lefeküdtünk. Reggel elgondolkodtam a történteken és azzal nyugtattam magam, hogy

40. KATONAI FÉNYKÉP G.-RŐL

a H. szennyes viselkedése után egy tiszta kapcsolat történt velem. Az 1978. szeptemberi tárgyalásra elkísért a Vörös, rendes neve János, aki arra gondolt, hogy nem árt tárgyalás előtt egy pár konyakot lenyelni. Mit mondjak, nem volt hasznomra. Mikor előkerült a piros nyelű bicska, az ájulás környékezett. Aztán következett egy katonai fénykép a G.-ről, melyet a H.-val egyszerre kaptunk, de végül átengedtem neki. (40. KÉP) Teljesen erőtlenné váltam, és szünetet kellett tartani a rosszullétem miatt. Érdekesnek tűnt a tárgyalás. Mintha semmi kapcsolat nem történt volna a bíró és köztem, úgy vezette a tárgyalást. Százszázalékos határozat nem született, azután másoktól tudtam meg, hogy a H.-t egy évre lecsukták.

Természetesen a boltot nem bírtam vezetni, és az ígért segítség sem érkezett. Feladva a küzdelmet nyolcezer forint hiányt állapítottak meg, amit a próbaidő alatt meg sem kerestem. Végül a hiány befizetésére kértem részletfizetést. A kutya sem törődött a lelki- és idegállapotommal. Saját erőmet megfeszítve igyekeztem erőre kapni, ami igen nehezen ment, mert a Vörös mindenemet ellopta, csak a szarvasom

maradt. Nem bírtam koncentrálni, így csak mosogatást vállaltam a Köztársaság téren lévő bisztróban, az Erkel Színházzal szemben.

Nagyon kedves volt a vezetőnő, nem váltott ki belőlem semmi kisebbségi érzést, amiért csak mosogató és takarító voltam. Minden hónapban vontak le a fizetésemből egy bizonyos százalékot a hiány miatt, míg le nem járt a nyolcezer forint.

Gabi és felesége Jutka kislányukkal, aki négy-öt év körüli lehetett, beköltöztek az én helyemre, a galambházba. Sajnos a Gabi nagyon elszemtelenedett, csak néha dolgozott. Hétvégenként játszottak a Halászban amatőr zenészként.

Az Erzsi elintézte, hogy a társát vigyék el katonának, mert tűrhetetlen volt a viselkedése. A gyereket belevágta a kiságyba, Erzsit meg püfölte. István meg elintézte, hogy Erzsi a gyerekkel menjen vidékre, az István szüleihez, míg katona. A Gabiék is rábeszélték, hogy menjen, mire ők azonnal beköltöztek a helyükre.

Később jött egy csaj a kisfiával, hogy nincs hol lakniuk. A galambház kicsi volt neki a bútorai miatt. Így felajánlott egy kis pénzt, ötszáz forintot és egy forrasztott karikagyűrűt azért, hogy én költözzek vissza a galambházba. Nemigen voltam józan, mert beleegyeztem. Kiderült, hogy a Gabinak tetszik a csaj, ezért fűztek meg, ezáltal volt is néha nézeteltérésük a Jutkával. Egy alkalommal a Jutka elkeseredésében mondta nekem, hogy bárcsak megkapnák a lakást. Megkérdeztem, hogy milyen lakást, mire azt válaszolta, hogy a zuglói tanácsnál nyújtottak be lakásigénylést már jó pár éve. Azt ajánlottam neki, hogy szüljön még egy gyereket, hátha hamarabb megkapják.

Estefelé, mikor magamra zártam a „villa negrámat", elgondolkodtam azon, hogy én ugyan mire várok. Az S. Jancsihoz nem megyek, mert kiderült, hogy Kőbányára jár a régi csajához, az anyja beteg, a haverjai meg nagyon szemtelenek hozzám. A Vörös meg lopkod, és ha lejár a büntetése, visszamegy Bécsbe az anyjához, na meg látni sem bírtam a tolvaj képét, mégis mindég jött a Gabiékhoz, ami idegesített.

Elhatároztam 1979-ben, hogy bemegyek a VII. kerületi tanácshoz. Kaptam egy ívet, hogy töltsem ki. Olyan izgalomban voltam, mint mikor az iskolában év végén vizsgáztam. Miközben izgatottan

töltögettem, eszembe jutott, hogy anyósom miért nem világosított fel erről a lehetőségről, mikor még együtt voltunk a Gyurival, vagy válásunk után, hisz elég gyakran találkoztunk. Kijárt hozzám Ecserre, de erről soha nem beszélt. No mindegy, beadtam az ívet és izgatottan mentem hazafelé. Útközben betértem a Bolerόba meginni egy fél deci cseresznyét. Megkönnyebbülten szálltam fel a Józsefvárosból induló vonatra, tele reménységgel. Ez a remény tíz évig tartott. Több levélben írtam helyzetemről, és havonta kétszer-háromszor végigvárva soromat érdeklődtem, mert mindég sokan voltunk a tanácsnál. Megalázkodva panaszoltam el bánatomat.[67] Volt, hogy biztattak, legyek türelemmel, de legtöbbször elutasítottak. Természetesen a kétségbeesésem mindég erőt adott a küzdelemre.

67 „Azzal a kéréssel fordulok önhöz, hogy oly sok próbálkozásom és kudarcom után 1979-ben adtam be igénylésemet a VII. ker. tanácshoz. 1980-ban kaptam választ türelmességemet kérve. Azonban munkahelyem változása miatt a módosítást önökhöz adtam be melyre az önök segítését kérem. Magamról annyit szeretnék közölni dióhéjba, hogy 6 hónapos korom óta intézetben nevelkedtem különböző helyeken, időnként nevelő szülőkhöz is kiadtak ahol igen mostoha körülmények közt neveltek, ezt nem akarom részletezni. Majd 16 éves koromban kerültem ki albérletbe. 1964-ben mentem férjhez, sok hányódás után azonban rosszra sikerült, férjem viselkedése miatt 2 gyermekemet kellett elvetetnem és újból albérletbe kerültem. 1972-ben életveszélyes betegséggel műtöttek, kórházból kikerülve újból férjhez mentem, mert nem volt, aki ápoljon, mikor meggyógyultam újból munkába álltam. Azonban 1 év után férjem féltékenysége és részegsége teljesen kiborított különösen mikor többször konyhakést emelt rám. Emiatt váratlanul Ecseren kaptam menedéket. 1973-ban, azóta is itt tengetem életemet, próbálkoztam élettársat keresni, csalódásom egyre jobban fokozódik. Jogot formálnak irántam olyan formán pl. „Ebbe a házba te nem pofázhatsz" stb. Már 39 éves vagyok, fáradt, megtört, mivel egyedül élek többször betörtek hozzám, részeg emberek többször kiraboltak, pl. míg kórházban voltam, most legutóbb 2 hónappal ezelőtt 4 kötél ruhámat ágyneműmet stb. loptak el éjjel, azóta is rettegek mikor éjjel járok haza a munkából. Az ellopott ruhák értéke kb. 3.000 Ft. Mivel igen nagy mosást végeztem vesztemre. Jelen pillanatba ideggyulladással és reumával kezelnek. Az utazás miatt ingerülten kerülök be a munkahelyemre. Ülőhely a vonaton befelé menet soha nincs, lábamat állandóan fáslizom. Most van a magány és az egyedüli küzdelem, amíg még bírom. Gyakori betegségem miatt az első férjem anyja segítségét kértem, aki már írt a Népszavába is, id. L. Ferencné, de még idáig nincs biztató jel. Kérném a tisztelt Lakásügyi Osztály tanácsát, hová fordulhatnék még segítségért, mert én már nem sokáig bírom ezt a küzdelmet. Az idén a vonatról, munkahelyről, utcáról stb. szállított el a mentő rosszullétem miatt. Tisztelt Lakásügyi Osztály, köszönöm szíves türelmüket levelem elolvasása után, és kérném amennyiben lehetséges, egy szükséglakást, talán akkor rendbe jöhetne egészségi állapotom és tudnék folyamatosan dolgozni."

Időközben az öregasszony meghalt, aki még szemétvödröt is dobott utánam, szidalmazott, amiért kicsit durva voltam hozzá, de sajnáltam is, csak azt nem értettem soha, hogy mi baja volt velem. A háziasszony, a Rózsika néni és fia, Pityu intézkedtek a temetésről.

Később jött egy tojásfejű krapek, aki rendbe hozta a házrészét. Felesége Ica, kicsit terjedelmes alkat, de szimpatikus egyén volt. Mikor bemutatkozott, nevetve mondta, hogy mi már találkoztunk a Halászban. Emlékezett rá, hogy én kétféle cseresznyét ittam, ő pedig két korsó sört, és hogy tetszett neki az, hogy kétszer ittam, azért ivott ő is két korsóval. Icának három lánya volt, két férjtől. A legkisebb lánya kb. hároméves, Ica vele volt terhes, mikor ez a tojásfejű feleségül vette.

Mikor odaköltöztek, Ica már nagyon beteg volt, pedig még fiatal volt, velem egyidős. Sajnos a férje, aki amúgy sem volt szimpatikus, belém kötött. Nem szóltam Icának róla, de gyakran volt az Imrével nézeteltérésem. Valahol konyhán dolgozott, és nagyon bunkó volt. Nem is értem, hogy az Ica hogyan tudott hozzámenni, és ráadásul ez a tojásfejű fiatalabb is volt. Mikor nem volt otthon, Icával vidáman voltunk, sokan szerették őt, tele volt a lakás vidám társasággal, de ha Imre otthon volt, nem volt senki.

——

Közben írt a Piros, hogy mama meghalt, és már el is temették. Igen megdöbbentem, mert az utolsó levelét is eltéptem, gondolván, majd ír még. Nem értettem, hogy már el is temették. Lassan elkezdtek potyogni a könnyeim, aztán hangos zokogással folytatódott, majd italba fojtva bánatomat elaludtam.

1980 ősz táján az Alkotás bisztróban[68] dolgoztam, de egy este berúgtam, és elküldtek. Sírva mentem a Déli aluljáróba, és valahol a körúton kötöttem ki. Céltalanul, elkeseredve bolyongtam, de sehová nem mertem bemenni, mert éreztem magamon, hogy sehol

68 A bisztró a XI. kerületi Alkotás utcában volt.

nem szolgálnának ki. Egy padon ült botjára támaszkodva egy idős ember és mellé ültem. Látva elkeseredésem elvitt magához. Egy igen szerény lakásban lakott, lefektetett. Valami őrült fájdalom jött rám, amitől ordítani kezdtem, mire ő megijedt és rendőrökért ment, akiknek elmeséltem, hogy kirúgtak a munkahelyemről és azt sem tudom, hol vagyok. Jót nevettek, és az öreget vádolták, hogy minek szedett fel az utcáról. Nem éltem vissza a helyzettel, csak arra kértem, hogy adjon sok vizet. Másnap mindent megköszönve hazamentem, ahol folytattam az ivászatot és ebbe besegített Ica is.

A beszélgetésünk során rájöttem, hogy már régről ismerjük egymást. Eszembe jutott, hogy mikor a Móricz Zsigmond körtéri végállomáson, munkából hazafelé menet vártam a 41-es villamost, a szemben lévő épületből mindég nagy ricsaj hallatszott ki egy első emeleti lakásból. Persze ő lakott ott albérletben, és társaival iszogatva ricsajoztak. Más alkalomkor meg a körtéri patikából kijövet – fogadásból – négykézláb ugatva jött utánam, amin igen meglepődtem, hogy egy ilyen korombéli helyes lány hogy bolondozhat ily módon. Nem gondoltam, hogy valaha is így találkozunk, de betegen sem veszítette el humorérzékét. Napokig ittunk, mikor észrevettem, hogy fogytán van a pénzem és el kell valahol helyezkednem.

Az István leszerelt, Erzsit visszacsalta Ecserre, és egy haverjánál laktak. Így elhatároztuk, hogy elmegyünk a játékgyárba dolgozni, ahol egy akkori feltaláló – Rubik Ernő – bűvös kockáit tanultuk összerakni és az alkatrészeit gyártani. Számomra jó volt, nem kellett utazni, mert helyben volt, és a Halászba jártunk ebédelni. Erzsi viselkedése nem tetszett nekem, mert mindég próbált lejáratni, pedig sokszor megvédtem Istvánnal szemben. István még meg is pofozott az Erzsi végett. Igen megalázónak éreztem, hogy egy kis senki, aki majdnem a fiam lehetne, így nekem jött. Persze Erzsi gúnyosan rám nézett és kiröhögött. Ettől kezdve nem törődtem vele és nem is szívesen dolgoztam vele.

Otthon a galambházban az a fránya olajkályha soha nem égett rendesen, pedig sok szerelő javította már. Egyik éjjel arra ébredtem, hogy majd megfulladok. Nagyon hideg volt, de ki kellett nyitni

az ajtót. Közben hányingerem lett, dőlt belőlem a fekete folyadék. Nagyon rosszul voltam, de bementem dolgozni. A bundámat kint kellett hagyni az udvaron, olyan büdös volt. Bent is rosszul voltam, de nem szóltam senkinek. Továbbra is hányingerem volt és jött belőlem a fekete folyadék. Szóltam egy szerelőnek, aki valahogy megcsinálta a kályhát, de továbbra sem égett rendesen. Inkább hidegben aludtam, mert a szag hetekig megmaradt. A gyomrom émelygett, jobban, mint mikor be voltam rúgva. Egyedül csak Ica értett meg és sajnált, ez legalább kicsit megnyugtatott.

1981-ben megbukott a kockaexport, kevesebb lett a munka, így márciusban öt hónap után kiléptem a Politechnikai Szövetkezetből és visszamentem a Dél-budai VL Vállalathoz[69] italmérőnek. Több vendéglő és kocsma után a Bocskai úton a Miska bisztróban kötöttem ki, amihez közel volt a piac – a négyes villamos végállomásánál –, de sok cigány is járt oda. Azonban jó kolleganők voltak, a vezető egy nagydarab ember, de emberséges volt, csak a helyettes vezetőnő volt kiállhatatlan. Sokszor lerángatott a pincébe árukat felcipelni, harminc-negyven liter bort hordtam fel, azonkívül este a mocskos vécét nekünk kellett kipucolni. Nagyon undorító volt. De mikor otthon számolgattam a borravalómat, akkor kicsit megnyugodtam még e megalázó munka elvégzése ellenére is.

Volt, hogy nekem kellett a napi bevételt postára vinni a Nyugatiba. Egyik alkalomkor nagy meglepetésemre elém toppant egy pénzügyőr, az Sz. Jenő, aki jó barátom volt. Kicsit megnyúlt az arca. A játékgyárban a felesége mesélt róla, hogy ott dolgozik. Munka közben, ahogy beszélgettünk, akkor derült ki, hogy ő a Jenő felesége. Az idő telésével sajnos megváltoztunk, és bizony már nagyon sok barátomat nem ismerném meg. Gyorsan leadtam a pénzt és baráti búcsúpuszival siettem vissza a kocsmába.

Voltak jó és rossz napjaim, régi és új alkalmi kapcsolataim. Kb. egy év múlva egy este a kolleganőmmel berúgtunk, és én a körtéren,

69 Dél-budai Vendéglátóipari Vállalat.

a síneken elvágódtam, berepedt a fejem. Csepelen, az intenzív osztályon kötöttem ki, ahol vagy öt varratot kaptam és duplán láttam vagy két hétig. A nővérek nagyon kedvesek voltak. Kérdezték, hogy kit értesítsenek. Természetesen a munkahelyemet kértem, más nem volt számomra fontos.

Pár nap múlva két kedves kolléganőm látogatott meg. Örömömben majd sírva fakadtam. Később a nővérek közölték, hogy rendőrök érdeklődnek utánam, mivelhogy leütöttek. Ezen jót nevettem, mire ők azt mondták, hogy talán az agyrázkódásom miatt nem emlékszem. Írtam anyósomnak. Ő kétszer is meglátogatott, eldicsekedett szokása szerint mindenkinek, hogy én egy kis hercegnő vagyok. Én magamról nem beszéltem soha senkinek, csak tinédzser korombban, akkor fűnek-fának elmeséltem az életem, de a megértés olyan volt, mintha egy „kősziklának mentem volna fejjel". Így aztán azóta sem igen beszélek magamról senkinek.

Mikor kijöttem a kórházból, a munkahelyemen egy nagy „óriásbaby" pénztáros volt, az M.-né, ő is Erzsi. Röhögve mesélte, hogy ő szólt a rendőröknek, hogy leütöttek. Mondtam, hogy milyen bolond, és jót nevettünk. Azonban elkeseredtem, mikor a főnök közölte, hogy maradjak betegállományban, amíg lehet, mert pár nap múlva tényleg megszűnik a kocsma és már nem érdemes nekem visszamenni. Igen, tudtam róla, mert már olyan csőcselék járt oda, hogy egy normál ember nem mert bejönni egy kisfröccsre sem. Nyíltak a bicskák, repültek a korsók, szóval már csak ilyen primitív emberek jártak oda, és a rendőrség sem bírta már a rendfenntartást. Kicsit elkeseredve elbúcsúztam kolléganőimtől és megköszöntem a látogatásokat is. Hazafelé a Boleróban kötöttem ki, valami „buzi" nő is belém kötött, egy kicsit spiccesen, de hazaértem.

Pár nap múlva elindultam megint az Alkotás bisztróba. Új főnök volt, a régi nyugdíjba ment. Kávégéphez rakott és büféztem. Persze ehhez nem kellett blokk, a pénzt egy kis fiókba raktam és minden este leszámoltam. Nem sokkal utánam felvettek egy csajt is, akivel a Miskában is dolgoztam, és meglopott. Itt is azt csinálta, amikor vécére mentem, benyúlt a pénzes fiókomba. Egy este tíz doboz

cigaretta hiányom volt, csakis ez a kis piszkos csaj lophatott meg, így nem tudtam elszámolni, és elküldtek. Otthon megint jó pár napig sírtam és ittam.

Ica már nagyon beteg volt. Csináltatott fényképeket, de nekem nem mert adni a Tojás miatt, így azt beszéltük meg, hogyha meghal, szóljak Imrének, hogy melyik kép tetszik nekem, és azt adja ide.

Jutkának a kisfia, a Gabika már két-három év körül járt, mikor végre Zuglóban kaptak egy lakást, és én a helyükre költöztem. A háziasszony nem örült ennek, mert érezte, hogy a galambházba már nem talál lakót. Az S. Jancsi is mondogatta, hogy költözzek hozzá. Szegény anyja nemsokára meghalt. Egyedül Ica örült annak, hogy egymás mellett lakunk.

Egyik kolléganőm a körtéri büfében dolgozott és mondta, hogy menjek én is oda. Nem volt könnyű, mert rengeteg levest kellett vödörszámra öntögetni, ez nagyon megerőltető volt, a jobb csuklóm most még jobban fájt. A legtöbb vendég reggelire rántottát kért. Alig győztem sütni. Igyekeztem rendesen dolgozni, de a főnök nekem soha nem emelte a fizetésemet. Később átrakott a kakaó és süteményes pulthoz, ott valamivel könnyebb volt. Anyósom is gyakran bejárt. Egy szilveszteri napon behozta a Gyurikát, aki hatalmas gyerek lett, most szakállas és rendőr. Kicsit mintha a szívemet megszúrták volna, de mosolyogtam, míg végül elmentek. Nagyon megharagudtam a volt anyósomra ezért a kegyetlenségéért.

Később vettem egy kis piros színű szovjet tévét, melyre Ica azt mondta, így barátságosabb a szobám. Volt mikor együtt jártunk injekcióra a szomszédba a Romániából jött orvoshoz. Vasárnap átmentem hozzá, mikor a tojásfejű Imre nem volt otthon, és az ápolónőnek ketten összedobtunk egy százast, amiért belénk nyomta az injekciót.

1984-ben Ica a kis Edinát odaadta valami rokonának, és nézett hosszan utánuk, mire megjegyeztem, hogy úgy néztél a gyerek után, mintha többé nem látnád. Röviden és meglepődve mondatomon azt válaszolta, hogy nem is látom többé. Valószínű észrevette,

hogy nem érzem át teljesen betegsége súlyosságát. Közöltem vele, hogy ha meghal, én nem megyek a temetésére, mert nem bírom a temetőt. Ő erre azt válaszolta, hogy egy felhő csücskén fog ülni és onnan fog figyelni bennünket.

Gyönyörű nyári nap volt, mikor egy nagyon szimpatikus barátnője kereste őt, de Ica valamelyik szomszédban lófrált. Az ajtó nyitva volt, gondoltuk, nemsokára hazajön. A barátnője egy tányérra, a konyhaasztal közepére különféle gyümölcsöket rakott, és elbújt. Örömrivalgást hallottam rövidesen, így én nem is zavartam őket. Kézimunkáztam, sokat subáztam.[70] Akkoriban még olcsó volt a fonal. Soha nem gondoltam volna, hogy egyszer égig szöknek az árak.

Sajnos Icát 1984 őszén újból elvitte a mentő. Arra gondoltam, hogy megint megcsapolják és újból itthon lesz. Erzsi gyakrabban járt hozzánk, mert az Istvánnal megint összevesztek. Elmentünk a kórházba. Egy rostos gyümölcslét vittem, nagyon örült neki, ivott egy keveset, de azon nyomban ki is jött belőle. Erzsi lekuporodott eléje, én az ágy végén álltam, néztem, hogy ez a nagydarab asszony menynyire összement és milyen elesett volt. Hosszasan figyeltem, és átvillant az agyamban, hogy nem látom többé. Szerettem volna kettesben beszélni vele, de ez az Erzsi úgy odafészkelte magát, hogy lehetetlen volt a vele való beszélgetés. Most arra gondolok, hogy ezt a hülyét el kellett volna küldenem, hogy beszélhessek Icával. Szavai nem voltak már olyan gyorsak, de gondolom, mikor rám nézett, láthatta szánalmas képemet és kiáltott, hogy nővér, injekcióra van szükségem. Tudta, hogy ettől megijedek. Siettettem az Erzsit, hogy hamar tűnjünk el. Teljes szívemből csókoltam meg orcáját és mély fájdalommal siettem kifelé, hogy ne lássam a tűt, amit belé szúrnak. Hazafelé arra gondoltam, hogy én néztem őt, úgy érezve, hogy soha többé nem látom. Ez a hülye Erzsi úgy ugrándozott mellettem, mint egy csikó, mintha nem is egy haldokló társunknál lettünk volna, hanem a Vidám Parkban. Később jöttem rá, hogy miért örült.

70 Hurkolásos technikával készített kézimunka.

A Tojás pár nap múlva hazafelé jövet értesített, hogy Icánknak vége. Úgy halt meg, hogy nem éreztette senkivel súlyos fájdalmait. Igaz, megígértem Icának, hogy nem megyek ki a temetésére, de Erzsi nem hagyott békén, így hát mindketten vettünk egy-egy kis koszorút és elindultunk a kőbányai temetőbe. Ott volt a kis Edina is, de nem engedték hozzánk, elrángatták mellőlünk. Mikor hozták a koporsót, a tojásfejű Imre úgy megrázkódott, hogy azt hittem, mindjárt összeesik, de támogatta a jövendőbeli asszony, aki Ica betegtársa volt. Mikor Ica súlyos beteg volt, ők az öregasszony fáskamrájában vigasztalódtak.

Ott volt még Ica harmadik lánya, aki soha nem látogatta meg édesanyját, de felismertem a fényképről, amit Ica sírva mutatott, mert félt, hogy leánya felé se néz. Észrevette, hogy szemrehányóan figyeljük őt, mire hisztérikus sírásba kezdett. Míg a pap prédikált, a kis Edina egészen a sír szélére állt, hátha szólítja őt anyukája, de csak a koporsót látta, így visszament a helyére. Hazafelé integetett valaki. Ica barátnője volt, aki olyan kedvesen meglepte Icát, és egész nap olyan vidámak voltak. Most azonban úgy búcsúztunk el, mint két gyermek, akik elvesztették kedvenc „játékszerüket".

A Tojás visszaadta a vasalót. Persze a rosszabbikat, ami az övék volt, de egyformának tűntek, így csak későn vettem észre, milyen piszok. Áthoztuk a gázrezsót a palackkal, amit Icával letárgyaltunk, hogy kétezer forintért nekem adják. Nagy gondot fordított a saját temetésére azért, hogy a Tojásnak ne kerüljön sokba. A bőrkabátját is felajánlotta nekem szegény Ica, mondván, hogy arra sincs már szüksége. Azt is kétezerért nekem adta volna. Fel is próbáltam előtte, de bőnek bizonyult, így nem vettem meg. Nem voltam tudatában még akkor annak, hogy ő ezt komolyan gondolja. A Tojás végre megkapta a szolgálati lakást, amit Ica annyira várt. Valakitől hallottam, hogy Ica – kétségbeesve súlyos állapotától – halála előtt meg akarta nézni, hogy az Imréje milyen lakásban fog élni jövendőbelijével. Szegénynek talán eszébe sem ötlött, hogy volt betegtársával él ez a mocsok Tojás. Mikor összecsomagoltak, szóltam Tojásnak, hogy Ica meghagyta nekem, hogy halála után egy fényképe az

enyém. Ez a kérés mintha tetszett volna neki, így elvehettem egy képet, melyen a középső lánya és a kis Edina között van.[71]

Az Erzsi széles vigyorral jött, hogy már mindent elintézett az Imrével és a háziasszonnyal, és már költöznek is ide az Istvánkával meg egy hapsijával. Nem nagyon örültem neki. Mikor az anyja kijött hozzá, mindég hozzám zavarta, és nem számított neki, hogy partnerrel vagyok. Ha volt piám, megitták. A szomszéd egy elvált kis zsugori hapsi volt. Nem volt sok gond vele, mert alig volt itthon. A villanyszámlát fele-fele alapon fizettük. Később mint lakatos, kiment németbe. Erzsi meg dorbézolt kedvére, még azt a román orvost is többször áthívta. Az anyja, aki hozzám járt panaszkodni, már meghalt.

Mostohanővérem állandóan nógatott levelével, hogy menjek már hozzájuk. Elutaztam. Lajos bátyja a konyhában egy priccsen feküdt. Én előreküldtem a csomagomat postán, hogy ne kelljen cipelnem. Kérdeztem tőlük, hogy megérkezett-e, mire Piros a szokott mosolyával mutatta a már felbontott dobozt, ami nekem nemigen tetszett. Aztán elmentünk Derecskére a mama sírjához, ami a temetőtől elkülönített helyen volt, nagy gazzal körülvéve. A rendes temetőbe megmutatta bátyja sírját, aki előkelő helyen volt, mivel ő volt Derecske párttitkára, azonban idővel elvitte a rákbetegség. A másik bátyja Lajos, aki egész életében inzulinozta magát, cukorbetegségben halt meg.

Hazafelé bementünk mama testvérének a feleségéhez, akitől megkérdeztem, hogy hol van Irénke, akit felneveltek az intézetből. Mondta, hogy merre lakik, de nem volt időnk megkeresni. Végül finom csirkepörkölttel megkínált, aminek a finom ízét nem lehet elfelejteni. Csodálatosan tudnak Derecskén és Konyáron főzni, a világon nincs párjuk. Benéztünk A. Rózsi nénihez, akit mindket-

71 Ez a fénykép nincs a hagyatékban, azonban a Király Erzsébet szobáját ábrázoló fényképen megtaláljuk ezt az asszonyt és két gyermekét ábrázoló fotót. Nagyon valószínű, hogy a kép az 1990-es évek elejétől egészen 2007-ig Király Erzsébet szobafalán volt.

ten utáltunk. Mutatott pár fényképet a József bácsiról, aki már a fényképen is igen le volt fogyva. Aztán Piros becipelt egy méteráru-üzletbe, ahol Rózsika dolgozott. Gratuláltam a csodálatos szép lányához, de azt nem is tudom, hogy hány van neki.

Végre hazamentünk. A Lajos bátyja meg csak feküdt, a mája hibádzott. Látszott, hogy szenved, az állatokat is nehezen tudja már ellátni. Megkérdezte, hogy miért mentem Pestre. Hirtelen kiakadt az agyam és bizonyos idő elteltével azt válaszoltam, hogy nem én akartam. Olyan lett az agyam, mint egy méhkas. Olyan gubancos, mint az összecsomózott cérnaszálak. Olyan messze éreztem őket magamtól, mint ég és föld, és én azt hittem, hogy ők azok, akik a mama után vannak nekem. Nem, ez nem igaz. Egész életemben, ami történt velem, nekik írtam meg, tőlük vártam segítséget. Igaz, hogy amit Piros válaszolt nekem, az mind negatív volt. Kár volt az a sok levél hozzájuk. Hisz a drága mamámra is azt hittem, hogy az enyém, de nem vállalhattam az A.-ék miatt. Micsoda összeomlás ment végbe bennem. Nem volt igaz és nem igaz semmi, minden egy rossz álom. Végre rádöbbentem, milyen egyedül vagyok. Erre a döbbenetre negyvenhárom évesen kellett rájönnöm. Bárhogy beszéltek velem, idegenek voltak. Nem vettem zokon, de e szavak elhangzása után és azóta is, már ők is csak ismerősök.

Ecseren folyt tovább az élet. Erzsi piszkos viselkedése majdnem határtalan volt, még a kiteregetett ruháimról is leszedegette a ruhacsipeszeimet. Kijártak Újpestről a nagynénjei, mikor berúgtak, nálam kötöttek ki. Egy nyári napon jött az anyukája. Akkor már meghalt a társa, akivel alig egy évvel azelőtt esküdtek. Halála után még jobban ivott. Többször láttam a Keleti pályaudvaron, ahogy sírva és ittasan kereste azt a vonatot, melyen ki akart jönni az unokájához, Istvánkához. Mindég őt emlegette, de a gyerek nemigen viszonozta szeretetét. Sajnos én is kikerültem, hogy nehogy felszálljon velem olyan ittasan.

Most azonban nagyon ünnepélyesnek tűnt. Kedvesen beköszönt hozzám és ideadott egy kis serpenyőt, melyben valami sült hús volt, mondván, adjam a macskáimnak. (41. KÉP) Gondolom, jó hús lehetett,

41. EGY CICÁVAL

de ezek a mihasznák biztos nem fogadták el. Én viszont örömmel fogadtam, mivel magam sem tudom, hogy, de hét macskám volt. Még egy macskaszülést is végignéztem a fáskamrában. Nagyon izgatott voltam, szegény szülő macskának hordtam kifelé a friss tejet.

1985 nyarán visszamentem az Észak-pesti VLV[72] központjába italmérőnek. Később egy Fogarasi úti konyhára kerültem. Nem volt könnyű, a maradékokat onnan hordtam a macskáimnak. Erzsivel nem tárgyaltam, mert meguntam a szemtelenségét. Anyukája bejött hozzám elköszönni, nem kérte a serpenyőt, így megpuszilgattuk egymást. Rossz előérzettel integettem utána. Ő addig nézett vissza, míg el nem tűnt. Erzsiék kikísérték az állomásra.

Éppen hajat mostam, mikor az Erzsi keserves ordító sírását hallottam, anyja látogatása óta kb. egy-két hónap elteltével. Fésülgettem a már száradó, puha, vékony pár szál hajamat. Mikor Erzsi felfogta, hogy nem reagálok rá, kétségbeesve közölte velem, hogy anyját megölték. A döbbenettől kiesett a fésű a kezemből, és simogattam az Erzsit, így nyugtatgatva. Persze másnap tudtuk csak meg, hogy mi módon történt e borzalom. Szegény asszony a közeli kocsmából hazafelé kászálódott, mikor egy fiatalember elkísérte, de ő nem akarta beengedni. Gondolom, az italtól erőtlenül kiáltott segítségért, de a szomszédok nem vették komolyan. Senki sem segített rajta, így kapva az alkalmon, szegény asszonyt kényszerítették, hogy nyissa ki a lakását. Betuszkolták, és a fiatalember addig ütlegelte, fojtogatta, míg meg nem halt.

Erzsi akkor sokat sírt, még olyan megjegyzése is volt, hogy ez a bitang ember hogyan bírta megfojtani, mikor olyan vastag nyaka volt. Ez igaz, és észbontó még rágondolni is. Nem vette senki őt komolyan, mikor az utóbbi időben többször emlegette, hogy valaki meg akarja fojtani. Senki nem tudta, mikor melyik kocsmában van. Szegény asszony bolyongott, mint egy árva, kivert kutya, csak akkor volt kicsit jobban, mikor a lányát, Erzsit és unokáját megtalálta. Azonban Erzsi nem fogadta szívesen, mivel anyja beadta őt

72 Észak-pesti Vendéglátóipari Vállalat.

a menhelyre, pedig megbocsátónak kellett volna lennie, mert üres kézzel soha nem jött. Pénzt is adott és szerette őket, nem úgy, mint az én anyám és testvéreim. Ma sem tudják, hol vagyok, és gondolom, nem is érdekli őket. Emiatt mégiscsak a Pirosékhoz tartozom kicsit.

Erzsi intézte a temetést, én meg letargiába estem, elkezdtem piszkosul inni. Dolgozni nem mentem, magamra csuktam a rozoga ajtót és korán reggel eljártam a közértbe italért. Egész nap ittam. Hallottam Erzsit, nagy örömben volt, mert minden létező rokonát magához rendelte az anyja temetése miatt. Legtöbb rokon még hallásból sem ismerte Ecsert. Mikor csend volt az udvaron, akkor kinyitottam az ajtót és körülnéztem. Nem is értettem magam, hogy ez az ivászati roham miért épp akkor jött rám. Az anyját szerettem, és képtelen állapotom miatt a temetésére sem mentem el.

Szerencséje volt az Erzsinek, mert szegény édesanyja ragaszkodott hozzá, hogy a VII. kerületi, Landler Jenő utcai lakásába jelentkezzen be hozzá – természetesen – mint családtag, az unokájával. Erzsi elcsalt, hogy nézzem meg, hol fognak ezután élni. Ideges lettem, mikor a vérfoltokat megláttam és rászóltam, hogy miért nem takarított. Persze azért, hogy megmutassa nekem e borzalmas látványt. Ebbe lelte örömét, hiába, tökéletlensége határtalan.

Végre elköltözött a szomszédom, a Gyula meg átköltözött Erzsiék helyére. Azt hiszem, a Gyula lakatos volt és elvált, két gyermeke volt, akik meg szokták látogatni. Volt idő, amikor ki akart kezdeni velem, de reménytelen volt. Azután végre rájött, hogy a könnyű nőcskének látszót nehéz megkaparintani. Igaz, szörnyen viselkedtem, azok jöhettek számításba, akiket én akartam, de könnyen dobtam is őket. Viszont ezt a piszkos Vöröst nehéz volt lerázni. Még ki is rakott, míg dolgozni voltam, de szerencsére már nincs itt. Lejárt a büntetése és hazautazott Bécsbe. Azóta kicsit nyugodtabban vagyok.

Gyulával megfeleztük az udvart és veteményeztünk zöldséget, paprikát, paradicsomot. Nemsokára a Gyula örömmel adta hírül, hogy kimegy az NDK-ba dolgozni, így aztán egyedül maradtam, a szokott rohamaimmal. Mikor már nem volt olyan kocsma, ahol ne dolgoztam volna, a Fogarasi úton kellett egy konyhában dolgoznom,

42. KIRÁLY ERZSÉBET BKV-BÉRLETE

ami nem volt könnyű. Mint újjal, minden szar melót velem csináltattak meg, például hat-nyolcszáz literes lábasokat kellett telerakni tojással a pincében, ahol majd megfagytam télen. Vagy nagy...[73] kellett hordanom, amibe a kész szendvicseket raktuk. Később bécsi szeletből hat-hétszázat kellett megsütnöm. Majd megfulladtam, mert nem volt elszívó berendezés. Még az is nagyon szar volt, amikor nyolc-tízezer darab húst kellett klopfolni, és közben azokat a csípős nyelvű asszonyokat is el kellett viselnem, akik ott dolgoztak, de azután mikor megelégeltem, én is kinyitottam a számat, végül is aztán megszoktak és megkedveltek.

Hajnal 3 órakor keltem, hogy elérjem az első vonatot, de rendszeresen olyan sokan voltak, hogy mindég állva utaztam, mint a lovak. (42. KÉP) 6 órától 16 óráig, de ha a munka úgy kívánta, volt úgy, hogy 17-18 óráig is dolgoztunk, a fizetésünk persze változatlan volt. Ha jól emlékszem, háromezer-hatszáz forint volt a fizetésem. Az elvégzett

73 Olvashatatlan szó.

munkához képest nagyon kevésnek tartottam, ezért megreklamáltam, de kb. csak két év múlva kaptam négyezer-ötszáz forintot. Ez sem volt nagy szám, de azzal engeszteltek ki bennünket, hogy hétvégén kaptunk egy-egy kiló körüli húst. Többen loptak sonkát, szalámit stb., de lebuktak. Én egyszer egy csirkecombot loptam, de lebuktam a táskavizitnél. Arra hivatkoztam, hogy leesett a földre, így megúsztam. Ami macskáknak való volt, azért sosem szóltak. Azonban a főnök rengeteg rendelést vett fel, amiről a központ nem tudott, így bőven volt nekik mit tejbe aprítani. Sőt, még arra is képesek voltak, hogy a táppénzes papírokat eltüntették és szabadságot írtak be helyette, amin nagyon meglepődtem, mikor megkérdeztem, hogy miért van ilyen kevés szabadságom.

Nyáron, szabadnapjaimon nagyon élveztem az egyedüllétet, de idegeimet igen kimerítette a hetente egyszer-kétszer tanácshoz járás a Lenin körút 6. számba, ahol mindég nagyon sokan voltunk, és mindég volt magyarázat arra, hogy még miért kell várnom. Bizony kilenc év múltán már nagyon türelmetlen voltam, mert belefáradtam az utazásba, a hajnali kelésekbe.

Szerencsétlenségemre megkedveltem egy kollégát, akinek úgy éreztem, én sem vagyok közömbös. Munka után többen jártunk egy közeli presszóba iszogatni. Így történt egyszer, hogy kollégám mámoros állapotba kijött velem Ecserre. Jókat iszogattunk, de szerelem nem történt, csak kellemes együttlét volt. Kazettákat raktam fel – Domján Edit számait –, ami neki is nagyon tetszett. Másnap eszébe jutott a családja, hisz nős volt. Bocsánatkérően ment el, én nem tartottam vissza, de az ivászat nagyon elkapott. Elestem, és jól bevertem a fejem, ami felrepedt és vérzett. Nem érdekelt, letöröltem a fejem és ittam tovább, vagy három napig. Mikor már nem ittam, szörnyen éreztem magam, de nem mentem át a dokihoz, mert utáltam. Elindultam Maglódra egy ügyeletes orvost keresni, de nem találtam. Elmentem az állomásra, és már nagyon szédültem. Végre Józsefvárosba beért a vonat, de alig bírtam leszállni. Valakit megkértem, segítsen a Mező Imre úti balesetire. Ott rögtön azt mondták, hogy üljek le a padra, és ne mozduljak. Nem érdekelt, mit mondtak,

feláIltam és rágyújtottam, amitől még jobban szédültem. Igen ideges voltam. Jöttek a mentősök és beszállítottak a Merényi Gusztáv Kórház idegosztályára, ahol két hónapig tartottak.

Kedves naplóm, most vettem kezembe a zárójelentést. Össze vagyok már zavarodva, ez az eset 1983 decemberében történt, akkor még nem is dolgoztam a konyhán. Akkor még valahol italmérő voltam. Azért meg kell jegyeznem, hogy dr. K. Pál osztályvezető főorvos, egyetemi docens kezelése igen alapos és figyelmes, gyengéd volt. Ezt a szeretetteljes kezelést nem lehet elfeledni. A kezelés alatt Andaxin, Mellaril, Cavinton, Xavin[74] gyógyszereket kellett szednem. Előbb azt mondták, hogy injekciót adnak, amitől nagyon megijedtem és könyörögve kértem a doktor urat, hogy a tű látásától is rosszul vagyok, de tablettákat akár egy vagonnal is beszedek. Csak azt nem árultam el, hogy a gyógyszerszedéshez nagyon hozzá vagyok szokva, számtalan öngyilkosságom által. Végül megegyeztünk, hogy szedni fogom és elmaradnak a tűszúrások. A fejemen csontritkulást állapítottak meg. Rögtön arra gondoltam, hogy a póthajam viselése okozhatta.

Írtam anyósomnak, jött ő szívesen, mert csavarogni nagyon szeretett. Még Erzsi bejött párszor, ez kedves volt tőle, elárasztott a hülye dumájával, de most még ez is jólesett. Az alapos kivizsgáláshoz hozzátartozott a gerincszúrás is, ezt a fájdalmat ide nem lehet leírni. Gondos kezelés után átküldtek a belosztályra, ahol dr. J. György adjunktus vett kezelésbe, aki szintén kedves és figyelmes volt. Nem sok cuccom volt, amit átcipeltem, mégis mind a két karom megdagadt, ezt elmondtam neki, és ő szólt a nővéreknek, hogy csináljanak borogatást, mire ők azt mondták, hogy nincs miből. A fiatal J. doktort hirtelen düh fogta el és majdnem ordítva mondta nekik, hogy akkor tépjenek szét egy lepedőt és borogassák a két bedagadt karomat. Kicsit megijedtek, de végrehajtották a parancsot.

74 Az Andaxint feszült, nyugtalan állapotok tüneti kezelésére, valamint izomgörcsök és az alkoholelvonás tüneteinek enyhítésére alkalmazzák. A Mellaril mentális zavarok kezelésére alkalmas készítmény. A Cavinton agyi vérkeringés zavarával járó meghatározott betegségek kezelésére, továbbá pszichés vagy neurológiai tünetek csökkentésére szolgál. A Xavin a végtagi véráramlást javító készítmény.

Pár nap múlva behívott a műtőbe, hanyatt fektetett és valamivel dörzsölgette a mellkasomat és közölte, hogy csontvelőt kell venni. Megláttam a tűt, igencsak elkezdtem nyöszörögni. Szúrás közben mindég mondta, hogy mit csinál és közben nyugtatgatott. Én úgy vélem, hogy ez kb. öt percig tartott, de úgy elgyengültem, hogy nem bírtam leszállni az ágyról és nagyon elkezdtem verejtékezni. Pár nap múlva egy asszony meghalt mellettem éjjel, és nem tudtam addig megnyugodni, míg végre reggel el nem vitték mellőlem. Délelőtt egy összetört, beletörődő ember – valószínűleg hozzátartozó – leakasztotta a meghalt asszony kabátját és szomorúan elköszönt tőlünk.

A szomszéd teremben feküdt egy öreg úr, akihez utolsó alkalomkor igen nagy létszámú hozzátartozó jött látogatóba. Én kint ácsorogtam a folyosón, mikor hirtelen kétségbeesett futkosásba kezdtek az orvost keresve. Pontosan nem tudom megfogalmazni, de olyan önmagukba fojtó, erős, halk sírás hallatszott a folyosón. Nem hisztiztek, nem őrjöngtek, több volt ez az érzés bennük. Aggodalmas szeretettel igazgatták a még élő öregúr párnáját a feje alatt, mire vér kezdett kiszivárogni a szája szögletéből. J. doktor közölte velük, hogy ez várható volt, mert gyógyíthatatlan betegségben szenvedett, és hogy a napjai meg voltak számlálva. Mikor elmentek, nagyon elgondolkodtam, nem gondoltam, hogy ez, ami engem marcangol, nem tudom, hogy e mély érzést valaha kiváltom-e másokból. Sajnos még írhatnék ehhez hasonló esetekről úgy kórházon belülről, mint kórházon kívülről.

Visszatérve a kollégám esetére – azt hiszem, Sanyinak hívták, aki hazament a családjához –, gondolom, lelkiismeret-furdalással sietett haza. Én mit sem törődve érzelmeivel, elvánszorogtam a közértbe vodkáért és ittam tovább. Gondolataim összekavarodtak és kilátástalannak láttam a helyzetemet. Elószedtem a gyógyszereimet és beszedegettem. Nem tudom, mennyit aludtam, de úgy éreztem magam, mint akit összevertek. A szomszéd épp itthon volt, akihez átkecmeregtem és közöltem vele, hogy kutyául érzem magam. Azután visszatántorogtam és aludtam tovább. Nemsokára megzavarták alvásomat, felöltöztettek és mentőbe raktak. Megint

a Korányiba találtam magam. Mikor felébredtem, jövés-menés volt. Felfigyeltem egy korombeli nőre, aki elég sovány volt és gyakran járt ki dohányozni. Egy alkalomkor azonban nagyon várták vissza. Székre ültették és nyugtatgatva közölték vele, hogy meg kell csapolniuk a hátgerincét. Nagyon mérges voltam, mert pont szemben velem végezték a műveletet ahelyett, hogy a műtőbe vitték volna. Nem kíméltek bennünket, előttünk szívtak ki a tüdejéből másfél liter vizet, azután adtak neki egy Andaxint és lefektették. Gyógyszer nélkül is lefeküdt volna, úgy elgyengült.

Nemsokára az ágyam szélére ült egy nő tollal és papírral, amire már számítottam. Ilyenkor faggatni szoktak a körülményeimről és hogy miért tettem, amit tettem, ezeket lefirkálják, de ezenkívül nem történik semmi. Miközben ezek a gondolatok forogtak az agyamban, még mielőtt megszólalt volna, közöltem vele, hogy hagyjon békén, nincs mit firkáljon rólam. Meglepődve távozott, aminek az volt az eredménye, hogy reggel értesítettek, hogy délutánra készüljek el, mert a mentővel visznek Szolnokra. Most én lepődtem meg, de nem volt erőm a küzdelemre, mert nem bírtam volna elszökni, olyan gyenge voltam. Tehetetlenül kecmeregtem be a mentőbe. Egy nálam gyengébb, fél papucsban lévő idős, törékeny asszony mellé kerültem, akin észrevettem, hogy agyilag nemigen tiszta. Beesteledett, szörnyen éreztem magam a rázkódástól. Most is, mint mindég, megállt a mentő és megkérdezték tőlem, hogy ennyire nem bírom az utazást? Mondtam, hogy igen, ennyire. Akkor kicsit vártunk. Ránéztem az öreglány csupasz lábaira, megsajnáltam, mert nekem sem volt melegem, így öt perc múlva szóltam, hogy induljunk, majd kibírom valahogy. Biztattak, hogy nemsokára odaérünk a kórházba. A mentősök a folyosón kiabáltak, hogy hoztunk két pesti beteget. Listázták cuccainkat, és egy fiatal nő – azt gondoltam, ápoló – rám nézett és kérdezte a nevem. A többiek doktornőnek szólították. Meglepődve néztem rá, miután közölte velem, hogy én az ő betege leszek. Én meg közöltem velük, hogy éhes vagyok.

Aztán egyik kórterembe lefektettek, és amilyen hamar elaludtam, olyan hamar fel is ébredtem, mert a mellettem lévő beteg olyan hangosan horkolt, hogy az idegességtől sírni és forgolódni kezdtem. Erre bejöttek a nővérek, és ijedten állapították meg, hogy nagyon lázas vagyok. A hátamat beborították vizes lepedővel. Reggel tudtam meg, hogy a ceglédi kórház pszichiátriai osztályán fekszem. Mellettem az elvonókúrás horkolós csaj, szemben meg egy ecseri csaj volt, akivel együtt dolgoztunk a játékgyárban. Tudtam róla, hogy sokat iszik, de most betegre itta magát. Egy drótot dugott a konnektorba, de lecsapott az óra, így most ő is elvonón van.

A kis doktornő, aki dr. Sz. Judit osztályos orvos volt, kedvesen bánt velem. Hívott, hogy menjek utána a vizsgálóba, ahol agyonfaggatott, hogy mit miért csináltam. Nagyjából elmeséltem, hogy szenvedek az utazástól, azonkívül a sok megaláztatástól, a lakástól stb. Később megkérdezte, hogy le akarok-e fogyni, mivel nagy a pocim. Mondtam neki, hogy hát persze. Kiderült, hogy vizes is vagyok. Furosemid, Kálium-R, Paxirasol, Diaphyllin, Nitromint R, Tensiomin, Betaloc, Sumetrolin[75] gyógyszereket adtak. Nem győztem tőlük a vécére járni, még éjjel is.

Közben kockákat rakattak velem, meg ilyen kártyaszerű lapokat és különféle képeket mutogattak, hogy mennyire vág az agyam és hogy nem vagyok-e hülye. Az ecseri csaj nyugtatgatott, hogy nyugodtan tűrjem a vizsgálatokat, nem akarnak rosszat. Ezt én is tudtam, miközben ő az italról való leszokással küzdött. Nekem nincsenek ilyen problémáim, csak mikor már nem bírom legyőzni a gyengeségem, akkor szoktak ivászati rohamaim lenni, és utána mindég az öngyilkosság gondolata foglalkoztatott.

75 Furosemid: vízhajtó hatású készítmény; Kálium-R: a készítményt káliumhiány pótlására alkalmazzák; Paxirasol: heveny és idült légúti megbetegedések kezelésére szolgáló készítmény; Diaphyllin: hörgőtágító gyógyszer, tüdőasztma, idült hörgőgyulladás fellángolása vagy tüdőtágulat következtében kialakuló hörgőgörcs kezelésére alkalmazzák; Nitromint R: szívkoszorúér-betegség, szívelégtelenség kiegészítő kezelésére szolgál; Tensiomin: Magasvérnyomás-betegség, szívelégtelenség, szívinfarktus kezelésére; Betaloc: Szívkoszorúér-betegség, magas vérnyomás-betegség, szívinfarktus utáni állapot, bizonyos ritmuszavarok, pajzsmirigy-túlműködés kezelésére; Sumetrolin: kórokozók okozta fertőzések kezelésére szolgál.

Mikor már kezdtem megszokni a kórházat, járkáltam mindenfelé, megtudtam pl., hogy hol a büfé. Oda nagyon szerettem járni. Volt nálam spórolt pénz. Meglepetésemre a földszinten minden szombaton buli volt egy teremben, ilyen diszkószerűség. Én soha nem öltöztem fel. Nappal egy piros mintás, földig érő hálóingben jártam, mely úgy nézett ki, mint egy nyári ruha, de köntös nem volt nálam, így a kórházi „csíkos" volt rajtam.

Ott találkoztam azzal a kislánnyal, akivel a vonaton gyakran találkoztam és többször rászóltam, hogy ne nyafogva beszéljen és ne röhögjön olyan ordenárén. Később rájöttem, hogy nem egészséges, mert utoljára már lábujjhegyen járt, nevetett, és nagyon rosszul beszélt. Mikor meglátott a kórházban, első dolga volt, hogy cigit kérjen tőlem. Kérdeztem, hogy hogyan került ide. Egész normálisan mondta, hogy az utcán összeesett és idehozták. Gyakran fogta a fejét. Gondoltam, hátha kigyógyítják, hisz alig 20 éves és szép kis arca volt. Azután egyre ritkábban engedték ki. Egyszer a földszinten jártam és megláttam, hogy rács mögött volt. Könyörgött, hogy adjak neki egy cigit, de épp arra jött egy nővér, beljebb tessékelte és bántalmazta minden szóval, hogy mindég nyöszörög és lábra sem áll rendesen, stb. Körülbelül egy hét múlva már sehol nem találtam. Úgy egy fél év elteltével, mikor már jártam dolgozni, a vonaton egy egyszerű asszonyka sírva és hangosan értesítette az utazóközönséget, hogy az ő szép kislánya meghalt Szolnokon. Én nyugtatólag meséltem el neki, hogy gyakran találkoztam a kislányával, és hogy elég súlyos volt már az állapota, a végén már lábujjhegyen és idétlenül is járt, mielőtt meghalt. Az én elgondolásom szerint gyógyíthatatlannak találták és lehet, hogy likvidálták. Ki tudja!?

Visszatérve az én helyzetemre: a doktornővel többször beszélgettünk, míg egyszer rátapintott a gyenge pontomra, hogy a szüleimmel hogy vagyok. Csak annyit válaszoltam, hogy anyám pici koromba eldobott. Kérdezte, hogy mégis, ha valakit értesíteni kellene, kit értesítenék. Erre ajánlottam a volt anyósomat, aki őrülten szeret utazni. Írt is neki, és meglepődve láttam gyors megjelenését. Nagyon meglepődtem, mikor a doktornő már hívta is őt a szobájába.

Sokáig beszélgettek. Mikor újból előkerült, az öröm és a mosoly már kevésbé mutatkozott rajta és elmondta, hogy a doktornő azt szeretné, ha engem magához venne. Ez viszont lehetetlen, hisz ott vannak a Feriék és az unokák. Én különben sem mennék oda, hisz számomra ők már ismeretlenek, és ők sem vennék szívesen az ott-tartózkodásom. Az apósom meg pláne, hisz súlyos rákbeteg volt (nemsokára meg is halt). Végül megnyugtattam anyósomat, hogy nem mennék oda, de megkértem, hogy menjen el Ecserre és hozzon el pár cuccot, meg a ceruzámat, stb. Megnyugodott és elment.

A kórházban volt egy nyugdíjas férfinővér, akit úgy hívtunk, hogy pöcs nővér. Volt egy kijelölt helyünk, ahol dohányozhattunk és ő is velünk szívta a „koporsószöget". Egyszer kint voltunk vagy nyolcan és mindenki csöndben volt, mire én megszólaltam, hogy mindenhol jó, de legjobb ba... Mire ő rám nézett és kérdezte, hogy mit is mondtam, erre megismételtem és olyan nevetőgörcsöt kapott, hogy alig bírta abbahagyni. Ettől kezdve bárhol, folyosókon vagy büfénél találkoztunk, mindég megkérdezte, hogy mi a legjobb, és jót nevetett.

Pár hét múlva újból jött anyósom. Előtte beszélgettünk a dokinővel, aki megmondta, hogy anyósom elmesélte neki lakáskörülményeimet, hogy furnérlemezekből van összetákolva a konyha, hogy megfagy a víz, penészes és dohos a lakás, és hogy a ruháim elrohadnak, holott apám egy birtokos volt, így hát apám által hercegnő vagyok. Igen ám, csakhogy apámat soha nem láttam és nem is törődött velem, maradt a mostoha élet. Anyósom elhozott mindent. Sokáig beszélgettünk, mielőtt elment. Utána már nem sokáig maradtam a kórházban, dr. Sz. Judit osztályos orvosom megírta a zárót. Szerettem volna neki virágot venni, de nem volt hol, így csak megköszöntem neki a hozzám való türelmét. Most jó lett volna, ha értem jött volna anyósom, de félt, hogy a doktornő őhozzájuk küld. Így nem tudtam az állomásra menni csak taxival. Végre hazaértem, gyorsan befűtöttem, mert majd megfagytam. Pár hét múlva mentem dolgozni, a szokásos hajnali fél hármas ébresztő elkezdődött, de végre láthattam a Sanyit és mondtam neki, hogy miatta lettem öngyilkos, de a többieknek mást mondtam.

Sajnos hamar lebetegedtem, belázasodtam, mert mellhártyagyulladásom lett. Közben mondták, hogy fölemelik a fűtőolaj árát négyhatvanra, ezért előtte elindultam olajért egy rossz biciklin, négy ballon kannával, a leghidegebb időben. -22 fok volt. Hosszú volt a sor, és még lovas kocsik, teherautók is voltak, tele száz-kétszáz literes hordókkal. Kezem-lábam nem éreztem, mire rám került a sor. Mikor hazaértem, a kapuban elengedtem a biciklit, mert már nem bírtam fogni. Alig bírtam kinyitni az ajtót. Összedörzsölgettem a kezem és eltelt legalább egy negyedóra, mire mozgatni bírtam. Betoltam az olajt. Ha tudtam volna sírni, megfagyott volna a könny az arcomon.

Időközben megjelent Gabi a haverjaival, és mindenféle parázna videóval szórakoztattak, ami nekem nem tetszett. Közben megmutatta, hogy hogyan kezeljem a villanyórát, hogy ne kelljen annyi villanyszámlát fizetni. Azt mondta, hogy ha az Erzsinek megmutatta, akkor miért ne mutassa meg nekem is.

Mikor meggyógyultam, mentem dolgozni. A Sanyi nem volt ott, mert eltörött a lába. Én meg kevesellttem a fizetést, hiányoltam az elszívó berendezést és a sok sütéstől majdnem megfulladtam. Volt olyan eset is, hogy a sütést abba kellett hagynom és vécét pucoltattak velem. Elegem volt. Panaszkodtam az orvosnak, aki írt egy rehabilitációs jelentést, és otthagytam az egészet. A sok megalázásom után végre 1988 decemberében kiírtak a lakásügyi listára. Mikor újból mentem, már kihúztak a listáról. Az Erzsi keze volt benne, mert mivel volt egy fia, és egy hapsitól szült egy kislányt is, szeretett volna egy nagyobb lakást. Miután megkapta, utána kaptam én. (43. KÉP) Írtam örömömben a volt anyósomnak, hogy jöjjön velem, nézzük meg ketten a Wesselényi utca 8. szám alatti félemeleti lakást. Még laktak benne, de már alig vártam, hogy elmenjenek az öröklakásukba, amit befizettek. (44. KÉP) A boldogságtól nem láttam, csak pakoltam, csomagoltam lázasan. Már nem emlékszem,

BUDAPEST FŐVÁROS VII.KER.TANÁCS VB.
LAKÁSÜGYI OSZTÁLY
Budapest VII., Lenin krt. 6.

Szám:

Tisztelt Ügyfelünk !

Értesitem, hogy szükséglakás kiutalása iránti kérelmét osztályom a Lakásügyi Társadalmi Bizottság egyetértésével jóváhagyta.

Cim felajánlásáról szükséglakás megürosedése esetén, a későbbiek folyamán, a jóváhagyott kérelmek sorrendjének megfelelően fogunk gondoskodni.

Budapest, 1988. május 19.

Balogh Éva s.k.
osztályvezetőh.

A kiadmány hiteléül:

43. HIVATALOS ÉRTESÍTÉS A SZÜKSÉGLAKÁSRÓL

VII KERÜLET TANÁCSÁNAK
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA

Lakásügy osztály

Budapest VII. ker. Lenin krt. 6.

ügyiratsz.

Előadó: Farkasné

Távbeszélőszám:

Melléklet:

Címzett: [redacted] Imréné
Ecser Zrínyi u. 24.

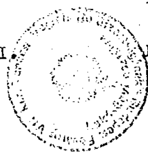
Hivatalból
Díjelőleges
Díjköteles
2233

Tárgy: Tájékoztatás

Hiv. szám:

Levelére tájékozatásul közlöm, hogy [redacted] Jánosnét Wesselényi 8 fél. 5/a-ból beidéztem október 28-án. Közölte hogy betegsége miatt költözni még nem tud. Önnek meg kell várni mig a számára kiutalt lakásból az előző bérlő távozzon.

[redacted]

Budapest 1988 Október 31. Farkas Sándorné
előadó

44. „ZARGATÁS" MIATTI HIVATALOS LEVÉL

hol dolgoztam, de szabit kértem és elmentem az Erzsihez megkérdezni, hogy a hapsija elvállalja-e a parkettcsiszolást és tapétázást. Pár nap múlva mentem, de semmit nem csinált. Közöltem vele, hogy fogy a szabim, ha nem csinálja, keresek mást.

Közben az Erzsi összevásároltatott velem mindenfélét, szeget, ragasztót, hígítót, még olyat is, ami nem is kellett volna, és azt megtartotta magának a sunyi alak. A lakás egyszobás, húsz négyzetméteres volt. A Sugár üzletből béreltem egy parkettcsiszológépet. Az ecseri bútorokat meg a gázpalackot eladtam egy fiatal házaspárnak nyolcezer forintért. Anyósommal vásároltunk tíz tekercs tapétát, de Erzsiék ellopták. Nem érdekelt még az sem, csak vonatot ne lássak többé. A spórolt pénzemen bútorokat vásároltam, szépen berendeztem. Csak az volt a baj, hogy a villanyórával nem bundázhattam, mert kint volt.

A lakásban volt egy hatalmas udvarra néző ablak, egy cserépkályha, ami villannyal fűtött és egy villanytűzhely. A parkett csiszolás után nem sokkal különbözött az eredetitől. Ilyen munka után nem érdemelte meg az Erzsi pasija a négy-ötszáz forintot. Az Erzsi fel volt háborodva, hogy miért nem neki adtam a pénzt. Mire föl, mikor a hapsid dolgozott és nem te – válaszoltam neki. Azt már nem is akartam mondani neki, hogy milyen sokféle fölösleges dolgot vetetett meg velem, amiből nem láttam semmit, azonkívül meg mindennap az én pénzemből zabált. Erről ennyit. Viszont megvigasztalt egy kis aranyos konyhabútor, amit az anyósom intézett el a lakókkal, hogy hagyják ott nekem, cserébe én hoztam rendbe a lakást, és ez így is történt.

Az 1988. decemberi szilvesztert már a Wesselényi utca 8.-ban töltöttem, igaz, egyedül, de boldogan. Erzsi szomszédja, Márti is eljött. Boldogan átölelt, ami nekem nagyon jólesett, az 1989-es szilvesztert náluk töltöttem. Furcsa volt újból a városban lakni, minden helyben volt. A teljes örömöt viszont valami visszaszorította bennem, ez pedig az eltelt éveim száma. Nem adtam fel a harcot. Mikor betegállományban voltam, elindultam este otthonról, taxiba szálltam és kértem a sofőrt, hogy vigyen egy olyan helyre, ahol táncolni

lehet. Egy budai vendéglőbe vitt. Nem sokáig voltam egyedül, az italtól származó jókedvem tetszett a férfiaknak.

Eljártam a Tavasz bárba, ahová tinédzser koromban jártam. Meglepődtem, hogy a korosztályommal találkoztam és nagyon jól éreztem magam. A rendszerváltozás után Romániából sokan jöttek át hozzánk, akik arra gondoltak, hogy itt megtalálják a földi paradicsomot. Így került sor egy budai szórakozóhelyen arra, hogy egy korombeli hapsi magát sajnáltatva közölte, hogy ő egy román menekült. Erre én nevetve, és az italtól komiszan azt válaszoltam neki, hogy menjen vissza, mert így is levettek egy karéjt Magyarországból, és mit akar itt. Ezután ijedten otthagyott. Nem értem, mire számított, azt gondolta talán, hogy megfogta Isten lábát.

Minekután így szórakozgattam, a város minden jó helyén megengedtem, hogy néha hazakísérjenek, hogy fizessék a taxit, de nemigen engedtem közel hozzám őket, mert féltem ettől a vírustól, ami mostanában jött divatba. Például az AIDS fertőzés, ami Afrika egyes országaiban megtizedeli a heteroszexuális lakosok számát, 2000-re az AIDS évszázadunk legnagyobb járványos betegségévé válhat. A világ biológiai bomba, napi ötezer ember fertőződik meg. Nagy az egészségi probléma a fejlődő országokban.

Mikor hosszabb ideig beteg voltam, néztem az újságban az álláshirdetéseket addig, míg meg nem találtam a számomra testreszabott állást. Kimentem a Múzeum mozi sarkára két forinttal telefonálni, mire az volt a válasz, hogy azonnal menjek a Vidám Park étterembe. Örömömben taxiba szálltam és odamentem. Egy magas, molett, fiatal, barátságos arc fogadott és közölte, hogy kitelepít büfézni. Másnap reggel – 1989 áprilisában – kezdtem. A főnök, aki felfogadott, azt hittem, mostantól bérli az éttermet és a pavilonokat, de később megtudtam, hogy már 1988 óta. Szóval kedves és okos tekintete volt, és biztos, hogy még most is az. Szóval a segédeivel egy húzható kocsira pakoltatott, megkaptam az áruk megnevezését, mennyiségét és áraikat, majd kihúztak az állatkert bejárata elé. Ezeken a napokon még nagyon hideg volt.

Közben az Észak-pesti VLV[76] Munkaügyi Osztályán kértem írást az áthelyezésemről, mely napi négyórás munkaidőről szólt, azóta sem értem, miért nyugodtam bele, így havi kétezer forint volt a fizetésem. Mérgemben elhatároztam, hogy pár forinttal többért árulok. Reggel 9 órától este 17-18 óráig dolgoztam. Fáradtan értem haza és éjjel állandóan arra ébredtem, hogy lódobogás és ricsaj van. Volt olyan eset, hogy el sem bírtam aludni miattuk. Megtudtam, hogy fölöttem cigányok laknak. Kértem, könyörögtem, hogy fegyelmezzék magukat, de mert szőnyegük sem volt, a rajkók szaladgálása villámként vágott az agyamba, a szívemről nem is beszélve. Azért a reggeli erős kávézás után úgy jártam be, mint egy friss kenyér.

András becsületes főnök volt, mert minden standozás után, ha több pénzt adtam le, ő visszaadta. Gondolom, a többieknek is, de senki nem panaszkodott, vagy ha igen, akkor valószínű, hogy több pénzt „szólított" magához a kelleténél, a hiányt meg ki kellett fizetnie. A bátorságot ahhoz, hogy pár forinttal drágítottam, az ital adta. Sok lézengő, elhanyagolt külsejű alak vett körül, de voltak megbízhatóak, akiknek adtam pénzt, hogy a Cirkusz sörözőből hozzanak nekem egy kis pálinkát, ilyenkor egy üveg hideg sör volt a kísérő. Szerencsémre nem vittem túlzásba, így minden este el tudtam számolni. Általában napi húsz-harmincezer forint volt a bevétel. A nyalókától kezdve a rágógumiig mindent árultam, szendvicseket stb., de legjobban a perecek fogytak. Szóval úgy néztem ki, mint a bazárosok, de megérte.

Később zaklattak a rendőrök, telepfelügyelők és központi ellenőrök. Ébernek kellett lenni, de mivel jó bevételeim voltak, így András mentett ki minden bajból. Május 1-jén sok árut szállítottunk, számítva a nagy forgalomra, azonban délután elkapott két központi ellenőr csaj és röhögve siettek az étterembe Andrásnak jelenteni az árdrágításomat.

Nem sokkal később hirtelen olyan zápor lett, hogy bőrig áztam, mire kijöttek értem, addigra az árum nagy része elfogyott. Idegesen

76 Észak-pesti Vendéglátóipari Vállalat

pakoltam össze, miközben megállás nélkül szakadt. Mikor beérkeztem, a két csaj jött velem szemben röhögve és megjegyzést tettek: na, ráadásul még jól el is ázott – mondták. Idegesen néztem rájuk, mert éreztem, hogy a hátamnak ez a zápor nem tett jót. Beérve idegesen kérdeztem Andrástól, hogy mit intézett a két csaj, mire megnyugtatott, nincs semmi probléma, sikerült nyugodtabban elszámolnom. Októberben lebetegedtem, utána kértem fizetés nélküli szabit, amit éjjeli szórakozással töltöttem.

Váratlanul Konyárról megjelent a fogadott nővérem, Piros. Jöttek a barátai és barátnői, még a Zsófi mama is ott volt, aki végül megszokta Pestet. Konyakoztunk, beszélgettünk, végül elmentek és Piros nálam aludt. Elmesélte, hogy Lajos bátyja, mármint a férje nagyon rosszul van a májával, és reggel sietni akar a vonathoz. Összepakoltunk, még volt nekem két fölös bundám, azt is összecsomagoltuk. Reggel taxival kikísértem és elbúcsúztunk azzal, hogy majd én is viszonozom a látogatást.

A szabadságom után egy cukrászüzletbe helyeztek, ahol rendelésre gyártották a tortákat, és nekem kellett mosogatnom. Elmosogattatták velem a hónapos, retkes, rozsdás kacatokat reggel 6 órától délután 5 óráig. Másnap nem bírtam bemenni, mert nagyon fájt a hátam, a csuklóm, talán, ha jól emlékszem, be is lázasodtam. Betegállomány után bementem egy napi béremért, kétszázötven forintot adtak, a méregtől nem láttam. December 12-én a Hermina étterembe[77] kerültem takarítani, mosni, mosogatni kb. havi ötezer forintért, de megengedték, hogy este a vécénél maradhassak kasszírozni, ami két forint volt, azzal a feltétellel, hogy közben mosogatnom is kellett. Ezt csináltam minden másnap.

Jó zenekar volt, éjfélig játszottak, sok nyugdíjas járt oda, de sok szemtelen cigány is, akik tánc közben a vendégek farzsebét kiürítették, de leginkább a külföldiekét, akik nem sejtették, hogy milyen rablóbandába keveredtek. Mikor takarítottam a vécét, sokszor észrevettem, hogy a lehúzó nem stimmel, felmásztam, és a tartályban

77 XIV. kerületi étterem.

többször találtam üres pénztárcákat. Alig vártam, hogy tavasz legyen, hogy újból kimehessek a Vidám Parkba. Itt nagyon kihasználtak és több munkanapomat nem is fizették meg. Azért spóroltam, amit tudtam pénzt félretettem, ez adott egy kis önbizalmat, azonkívül szerettem volna venni egy normális tévét is.

Egy reggelen egy aranyláncot, kb. huszonnégyezer forintot és négy különféle ezüstláncot pakoltam a táskámba, amit el akartam adni, hogy meglegyen a tévére való. Így készültem munkába menni, de előtte még kimentem. A vécé mellett volt a vízcsap, onnan hordtam be a vizet, azonban nyitva hagytam az ajtót, míg kimentem vízért, aztán bevittem és helyre raktam a vödör vizet és indulni akartam, mikor nem találtam a táskámat, csak egy reklámszatyrot, amiben kb. ezerötszáz forint aprópénz volt, amit a kis ruhatáros kislány váltott be nekem mindég a postán. Nem volt mese, menni kellett dolgozni, a besurranó tolvaj jól járt. Az üzletben elvégeztem a dolgom és elmentem a rendőrségre, de egy hónap eltelte után már értesítettek, hogy nem találták meg a tettest. Persze, hogy nem, hisz egy lépést sem tettek. Nagyon el voltam keseredve, mert az irataim és pótolhatatlan fényképeim is a táskámban voltak, mert szokásom volt, hogy mutogattam mindenkinek a képeimet dicsekedve, hogy valamikor milyen szép voltam.

Végül az üzletben a cigányok összevesztek a zenekarral, az egyiknek egy vasrúddal behasították a fülét. Többé nem jöttek. Én sem maradtam, áprilisban újból visszafogadott az a kedves András, és újból kitelepített az állatkert bejáratához.

Örültem, csak a pisiléssel volt baj, mert mindég féltem otthagyni az árut, de pár méterre tőlem, a másik büféből is volt kitelepülő, sőt még egy fagyis is volt, és vigyáztunk egymásra. A fagyis csaj egyszer megkérdezte tőlem, hogy a rendőr miért enged engem árusítani, mire azt válaszoltam, hogy a főnök, az András lefizeti, mire azt válaszolta, hogy egy házban laknak. Később ezt a beszélgetést én elfelejtettem. Azonban mikor szolgálatban volt a rendőr, akkor áruval együtt bezavart. Ez mindég megismétlődött, mikor ő volt szolgálatban. Nem volt mit tenni, elvittek a Vajdahunyad vára elé,

de ott nem volt olyan jó forgalom. Csak később kattant a fejembe, hogy a csaj elárult, mert irigyelte a jó forgalmat. Így jár az ember, ha ilyen primitívekkel beszél.

Rossz, esős időben nem mentem dolgozni, csak betelefonáltam, ilyenkor bejártam a tanácshoz, hogy szeretnék már megszabadulni ettől, az átmeneti lakásból eljönni, mert kiraboltak, és a felettem lakóktól nem tudok pihenni.

1990. május 1-jén a Széchenyi fürdő előtt, egy vastag fa alatt árultam, külön teherautóval hordták az árut. Sokan voltak a ligetben, rengeteg üdítő, perec, meg minden elfogyott, de a hátam mögé nem tudtam figyelni, csak este derült ki, hogy hat kólás rekeszemet ellopták, amit nekem kellett kifizetni, de nem érdekes, így is megkerestem kb. tizennégyezer forintot. Ami a legnagyobb öröm volt, hogy akkor már tudtam, hogy kapok egy normál lakást, így a sofőrrel beszéltem – aki segített az árut hordani –, hogy mikor jöjjön nekem segíteni elköltözni.

Elfogadtam az első felajánlott földszintes lakást a Huszár utcában, ahol egy csaj lakott a kisfiával. Mikor kiköltöztek az általa igényelt lakásba, és már pakoltam izgatottan, egy kis vodkával keverve, úgyhogy mire jöttek a segédeim a teherautóval, én már jó állapotban voltam. Vissza is éltek vele, mert pár száz forinttal többet kértek, mint amiben megállapodtunk. Gondoltam, hála istennek, megérte, hogy a számomra olyan elérhetetlen, hihetetlen lakást végre megkaptam. Most már jogosan hajthatom le fejemet a tulajdonomban.

Bizony, drága naplóm, ez az álom, mely negyvennyolc évesen ért utol, jó pár napig tartott. Eszméletlenig ittam magam, majdnem az állásom elvesztésébe került, de hiába, András főnököm türelmes, megértő magatartásának sokat köszönhetek. Ez a május eleje 1990-ben fölért egy igazi szerelemmel, olyan boldog voltam.

Lakásom negyvenöt négyzetméteres, az előszobából nyílik a konyha, odébb a kényelmes fürdőszoba és ez a számomra hatalmas szoba. Járkáltam benne, hogy mit hová tegyek, hová mi kellene. Olyan szokatlan volt ez az összevissza járkálás és kényelem, hogy kezdtem arra ébredni, hogy ember vagyok. A fárasztó munka után

boldogan rámolgattam, és ha összegyűlt tíz-húszezer forintom, vettem egy bútordarabot.

Június 20-án az András bulit rendezett részünkre. Ötszáz forintot fizettünk fejenként, nagyon jól éreztük magunkat, csak az volt a baj, hogy nálunk az ivászat szakmai ártalom és néha határtalan. Az étterem teraszán kedvünkre bevacsoráztunk és utána taxival mindannyian a Csirkebárba mentünk, amely a Vidám Színház mögött volt. Már jó hangulatban érkeztünk oda és diszkózenére táncoltunk. Kedvemre megtáncoltattam az Andrást, aki többször elvétette a lépést, de azért táncoltunk. Ott volt a csaj, akibe András beleesett, ő is jót mulatott. Végül egy kollégámmal táncoltam, de olyan botlábai voltak, hogy megbotlottam és egy szék sarkába bevertem a fejem. Mintha egy vízcsapot nyitottak volna ki, úgy folyt a vér a fejemből. A fehér nadrágomat piros foltok fedték be. Ezek után taxiba raktak egy csomó papírzsepivel és egy üveg vodkával, amit már előzőleg eldugtam az asztalról, mivel ott volt bőven, és még az asztalon is maradt. Csodálkoztam a taxis türelmén, mivel kicsit kétségbeesve nyafogtam a már többször betört fejem miatt. Végre hazaértem, kifizettem a taxist és andalogva, szédülten mentem a fürdőszobába. A kábultságtól rögtön lefeküdtem. Reggel elmentem dolgozni, de délután üzentem Andrásnak, hogy kutyául érzem magam. Jöttek is a fiúk bevinni az árut és mondtam, hogy még a hajam szálai is fájnak, mire a kollégáim jót nevettek. Siettem haza, a fejem sérüléses része olyan volt, mint a cement, mert rászáradt a vér. Jól megmostam a sajgó fejemet és a sérült részt – a tükörből nézve olyan öt-hat centi bőrsérülés lehetett –, Hyperol oldattal kimostam és Tetrán kenőccsel bekentem, ezután már jobban éreztem magam.

András a kibukott segédmunkások helyére pár román menekültet vett fel, akiket mindannyian sajnáltunk. Etettük, itattuk őket, mellém is adtak egyet, de ahányszor kiszállított, kért egy üveg sört. Később azonban már napközben is kéregetett, azonkívül elkérte kölcsön az órámat, amit nem láttam viszont. Már dolgozni sem akart, csak leste állandóan a potyát. András, aki igazán türelmes

volt, megelégelte kapzsiságát és elzavarta. Utoljára kijött hozzám és megvágott még egy sörrel, de mikor még kért, elküldtem a francba.

Végül kisebb-nagyobb problémával elmúlt a szezon, miután bekerültem az étterem teraszának a végére, a pavilonba. A Hali-Gali működött mellettem, ott ismertem meg a gép kezelőjét, aki szombat, vasárnap dolgozott. Nagyon csinos volt, de szép nem, azonban az arcvonása a zsánerem volt. Gyakran vett tőlem titokban sört, és majdnem beleestem; mikor egy alkalomkor úgy állított hozzám, hogy jó forgalmam van, szarrá keresem magam. Ez bizony szíven talált. Különben meg nőjei voltak, és a velem szemben lévő hullámvasút előtti padon csókolózott a nőkkel, miközben a felesége valamelyik pénztárnál dolgozott.

Ettől függetlenül meglátogatott a lakásomon. Elbeszéltünk minden értelmetlen dolgot, a közeledése meg olyan volt, mintha egy bútordarabot fogott volna meg, végül jól berúgtam és hagytam elmenni. Ez egy párszor megismétlődött, de hiába tetszett a közeledése, nem volt bizarr, így aztán azóta lemondtam róla.

Szeptember táján lebetegedtem és már nem tértem vissza a Vidám Parkba. Mikor kiírtak és bementem a központba, kihelyeztek a Pikoló kocsmába, az Erzsébet királyné és Nagy Lajos utca sarkára, ami valamikor székely kocsma volt, és már ezelőtt két alkalommal dolgoztam ott, de nem szóltam erről senkinek. A váltótársam, akivel az Alkotás bisztróban dolgoztam, figyelmeztetett, hogy vigyázzak az Ibolyára, akivel dolgozom, mert meg fogom bánni. Végül is pár hónap eltelt, mire rájöttem, hogy kiszedi a kasszából a pénzt, abból vásárolgat magának. Nekem kellett az italokat megvásárolni, amiből hasznunk volt, mert a főnök csak reggel volt bent és egész nap nem tartózkodott az irodájában. A fizetésünket meg zsebre vágta, gondolván, ő hagy keresni bennünket. Azonban ez a drabális nő állandóan becsapott, a keresetünknek még a harmadrészét sem adta oda nekem, sőt volt olyan, mikor csak száz forintot adott. Szóval egy nagyon piszkos, becstelen kolléganő volt.

Szabadság miatt átkerültem a másik műszakba vagy két hétre. Ott is én szereztem be az árut, azonban mivel minden másnap dolgoztunk, így volt a beosztás, de minden alkalomkor este megvolt a négyezer forintunk, amit becsületesen kettéosztottunk. Mikor visszakerültem ehhez a drabális kolléganőhöz, közöltem vele, hogy mennyivel becsületesebb a másik műszak. Ő azonban továbbra is szemét maradt, így én mindég eltettem az ötszáz forintot.

Végül ennek a gyötrődésnek az epekövem vetett véget. A sebészeten megállapították, hogy komoly köldöksérvem is van. 1990 novemberében bekerültem a Péterfy Sándor utcai kórház belosztályára, ahol a rendkívüli dr. O. László osztályos orvos mindég nyugtató mosolyával elűzte félelmemet. Itt is műtét előtt megkérdezték, hogy kit értesítsenek, mire közöltem velük, hogy senkit, amin igen meglepődtek, de ez nem zavart. Nálam volt egy Biblia, amit a szomszéd öregasszony adott, amit gyerekkoromban is előszeretettel olvastam, de most sem sikerült mindent megértenem.

Másnap vittek a műtőbe. Kényelmesen elhelyeztek, és egy nő a jobb oldalamon kencézett, így rászóltam, hogy a gyomor tájékán kenegessen, mert a doki azt mondta nekem, hogy egyenesen vág, mert így a sérvet és az epét is elvégzi egyszerre. O. doktor mosolyogva bár, de izgatottan mosta a kezeit és rászólt a nőre, hogy a betegnek van igaza, miközben a bal karomba nyomták az altató injekciót, mely hatására abbahagytam a kötekedésemet.

November 19-én délután a közvetlen szomszédom meglátogatott. Tehetetlenségem láttán sírva fakadt, mert még egy cső is lelógott, melyben vérfoltok voltak, ez az epe-tisztításra szolgált. Ez az Ella nevű hetvenkét éves asszony, aki szintén valaha a vendéglátónál volt pénztáros, elnézést kért és abbahagyta a sírást. A kis asztalkára pakolt egy virágvázát, bele virágot. Hozott egy üveg almakompótot, mondván, hogy névnapom van, de még nem volt szabad ennem. Üdvözletem küldtem a többieknek és kérdeztem, hogy gondolnak-e reám.

Végül az infúziós és sok injekciós kínzástól megszabadulva a hónap végén hazajöttem. Nem kellett jármű, hisz nem volt messze, csak a fránya táskám füle szakadt le, így nehéz volt a hasamon cipelni. Az ajtóm előtt kínlódtam, de Ella észrevette és készséggel

segített az ajtómat kinyitni, sőt még be is vásárolt nekem. Jólesett ez a pihenés, de azért gyakran eszembe jutott az a piszok kolléganő.

1991. január 29-ig betegállományba voltam. Természetesen nem fogadtak vissza. Azon gondolkodtam, hogy beárulom a főnöknek ezt a nőt, hogy férjével hozatja a piát, de olyan határozott visszautasítást kaptam tőle, hogy végül Istenre bíztam minden bosszúmat.

Bementem a központba, ahol kiközvetítettek Újpestre a Totó étterembe szakácsnak, mondván, nincs semmi különös, úgy kell főzni, mint otthon. Nem tetszett ez az egész. Néha mellém adtak egy fiúgyereket, aki mint szakképzett szakács dolgozott, de egy daragaluska-levest sem tudott megfőzni. Átvergődtem a telet, de márciusban lebetegedtem, és már nem mentem vissza.

Elmentem a Vidám Parkba Andrással beszélni, először azt mondta, hogy kitelepíteni nem lehet, de van egy pavilon, a Spirál büfé, a nagy hajó előtt, vegyem át, mert a kolléga nem tetszik neki, mivel sokat iszik. Nem volt nagy forgalmú, napi két-háromezer forint volt a bevétel, így csak minden hétvégén standoztam, de azért igyekeztem, hogy meglegyen a borravalóm is. Ezenkívül 10%-ot kaptam a forgalom után. Igyekeztem minden kevés pénzemet félretenni, mert András szerződését a Vidám Park igazgatónője felbontotta. Éreztem, hogy ezzel együtt vége lesz nekem és a többieknek is.

Borzalmasan telt ez az utolsó nyár, mert a nap nagyon odatűzött. Mikor éreztem, hogy nem jól vagyok, mindég egy vödör hideg vízbe dugtam a lábaimat, de hétvégeken szerencsére nem volt rá idő, akkor mindég jó forgalmam volt. 1991. augusztus 20-ra felkészültünk, de a pápa látogatása[78] miatt csak délután lett forgalmam, mert a Hősök terén nem lehetett közlekedni, ugyanis a pápa ott tartotta a beszédet. Gondoltam, most volna jó a ligetben lenni, de a tanács nem engedte. Ennek a napnak a reggelén a Május 1. úton végig gyalog mentem, papírral a kezemben, igazolván, hogy dolgozni megyek. A zuglói rendőr barátom csillogó szemekkel – aki Ecseren is kint volt velem,

78 II. János Pál pápa első magyarországi átogatása 1991. augusztus 16. és 20. között volt. Augusztus 20-án 10 órától a Hősök terén tartott szentmisét.

és egy disznó szava miatt vége lett az éjszakának és el is zavartam –, mosolyogva intett, hogy menjek csak tovább. Bent az N. Józsi is odajött hozzám, de most nem a Hali-Galinál volt, hanem a dolgozókat ellenőrizte, amin igen meglepődtem, hogy kecskére káposztát bíztak, most előszeretettel segített az előkészületekben nekem. Egy fiút is odaengedtem a pavilon mellé sört árulni, mivel őt kirúgták a dodzsemtől. Azért este 8 órára elfogyott a sok áru, a fiúnak adtam háromszáz forintot és utána lestandoztam. Minden rendben volt.

Szeptember 2-án lebetegedtem a szívem miatt, de 6-tól 8-ig azért betegen is dolgoztam. Ez a három nap volt a vég, mert többé már nem bírtam bemenni. Szörnyen bosszantott, hogy minden év végén lerobbanok, és éreztem, hogy Andrással nem dolgozhatom többé. Ő persze vidám volt az új csajával és a sikeres évzárójával.

—

Sajnos már olyan rossz állapotban voltam, hogy szeptember 25-re be kellett mennem a Korányiba a szívosztályra, ahol igencsak megvárattak. Majd egy doboz cigit szívtam el, mire valaki eldöntötte, hogy menjek az emeletre, és közölték, hogy majd jön egy doktor is. Bementem a számomra kijelölt kórterembe és köszöntem az ott lévő betegeknek. Sóhajtozva elkezdtem vetkőzni és egy üres szekrénykébe berámoltam a cuccaimat. Később kihívott egy orvos, aki részletesen kikérdezett a rosszullétekről, aztán jó távolról, mintha leprás lenne a szám, nézegette a hiányos fogaimat. Nem értem, hogy ilyen nagy távolságból mit tud megállapítani a számban.

Másnap elkezdődött a kivizsgálás. Kiderült, hogy tüdőtágulásom van, azért fájt a hátam. Ezen én nem lepődtem meg, de ő a dohányzásra fogta, hogy amiatt van, ezért szigorúan eltiltott a cigitől. Azt is mondta még, hogy a dohányzás rossz hatással van a szívre is. Ez mind így igaz, csak nálam a szívbetegség és az ideg már gyerekkorom óta kísér, a cigaretta számomra legfeljebb súlyosbító körülmény, de ezt sajnos a mai napig nem bírom leküzdeni, szívom tovább, csak csökkentett mértékben.

Mivel a szomszédaim mind idősek, de rendesek a maguk módján, többször ellátogattak hozzám. A hetvenkét éves W. Gyuláné, a Marika hozott finom kajákat, de persze ő maga is beteges a szívével is. Mellette lakik a hetvennyolc éves Zsuzsika, még ő is eljött, és a kórházban rosszul lett. Mindannyiukat tegezem, mert mind öreg vendéglátós. Minden idős kollégámat tegeztem, és ez természetes volt, ezért nem szeretek magázni, de ez ne tévesszen meg senkit, a tiszteletadás is megvan kinek-kinek érdeme szerint.

Majd 1991. október 11-én hazajöhettem, a négy idős asszony fogadott szeretetükkel. Kicsit felháborodva meséltem el nekik, hogy ennek a dr. K. Mihály adjunktusnak adtam ötszáz forintot, és másnap elég durva volt hozzám, valószínű kevesellte. Ha arra gondolok, hogy mit talpalok, cipekedek és kockáztatok pár forintért, felmegy a vérnyomásom, amiért így viselkedett velem ez az orvos. No, jól van, véget vetek civódásomnak, mert így soha nem gyógyulok meg. Sajnos a betegségem nagyon elhúzódott. Májusban próbálkoztam a Vidám Parkban. András már nem volt ott, egy új házaspár vette át a helyét, de ezekhez nem tartozott egy pavilon sem, még az éttermi rész sem, csak a két hosszú terasz. Csak pár napot dolgoztam, ugyanis a kólásüvegek árát is követelték, amit a vásárlóknak felszámoltam, de legtöbben visszaadták anélkül, hogy tudták volna, hogy minden üvegért visszajárt volna tizenkét forint. Ezek árát én eltettem, hogy keressek valamit az egész napi munkám után. Rajtam kívül mind fiatalok és ügyetlenek voltak. Mindannyian hiánynyal zárták a napot, míg én többlettel, és abból kaptam vissza pár száz forintot.

Gyermeknap reggelén nagy undorral mentem be betegesen, tömegiszonnyal, úgyhogy csak egy szikra hiányzott. Ez meg is történt, mert nyitás előtt figyelmeztettek, hogy a kólás-üvegeket hagyjam nekik. Megfeszültek az idegeim, és szó nélkül hazajöttem. Itthon olyan megkönnyebbülést éreztem, mintha talán börtönből, vagy egy tömeggyűrűből szabadultam volna. Nem érdekelt most a pénz sem, felszabadultan kapcsoltam be rozoga tévémet és élveztem az egész napot tömegmentesen.

1992. június havában a vendéglátó Rottenbiller u. 14.-ben lévő központjából kaptam egy értesítést, hogy átszervezés miatt felmondanak. Nem volt mit tenni, elfogadtam, mert állandóan beteg voltam és gondolom, unták már egy év eltelte után a táppénzt fizetni. Nagyon kevés táppénzt kaptam, így a megtakarított pénzemből pótoltam a megélhetésemet. Kilépésemkor négyezer-ötszáz forint helyett nyolcezer forintot kaptam, és kéthavi végkielégítéssel, azaz tizenhatezer forinttal engedtek el, aminek akkor örültem, mert arra számítottam, hogy majd valahol elhelyezkedem. Azonban bármely vendéglátóhoz mentem, sehol nem vettek fel, éreztették velem, hogy öreg vagyok. Hallottam a munkanélküli-segélyről és elkezdtem utánajárni. Egyik helyről küldtek a másikra, miután végre sikerült a Fővárosi Munkaügyi Központ Kirendeltségén, az Üllői út 47.-ben, megalázóan kérnem segélyt, 1992. augusztustól.

Ettől kezdve minden hónapban egyszer meg kellett jelennem, mindég pár órát vártam, mire rám került a sor. Bizony szomorú látvány ennyi szerencsétlen ember megalázott arcát látni. Havi segélyem hétezer-tizennyolc forint volt pár hónapig, aztán hatezer-hétszázhatvannyolc forint, végül négyezer-ötszáztizenkilenc forint volt 1994. júliusig. Eközben szerettem volna leszázalékoltatni magam, így írtam leromlott állapotomról a Munkaügyi Bíróságnak, ahol rövidesen be is idéztek, de hogy micsoda bürokráciával jár, erre nem számítottam. Kb. több mint fél év elteltével a sok hercehurca után a határozat 50%-ot állapított meg. A határozatot eltettem, mintha nem is lenne, mert időközben bejött egy rendelet, hogy ötvenkét évesen előnyugdíjba lehet menni. Ez jól jött, mert épp addig kaptam a segélyt.

Időközben a körúton összetalálkoztam K. Katival, és elmondta, hogy a fia azóta nagyra nőtt, itt laknak a Dob utcában. Nagy volt az örömünk, felidéztük, mennyit voltunk táncolni és hogyan csaltam ki a Csillaghegyre az albérletembe, ahol majd megfagyott, és Ecserre is elcsaltam a galambviskóba. A morgása most még nagyobb volt, mivel a trógere évek óta nem dolgozik és már mindent eladott hazulról. Én panaszkodtam, hogy pár ezer forintos munkanélküli-segélyen vagyok, és nem találok munkahelyet. A vendéglátóban már

sehol nem vesznek fel, mert öreg vagyok, és túl sokat tudok. Egy darabig egymáshoz jártunk. Ő még dolgozott, valami étteremben mosogatott. Pár hónap múlva sikerült elhelyezkednie a partnerével, akivel együtt veszekednek már húsz éve. Az Ádám Éva étteremben mosogatnak, meg mindenesek.

Közben Kati lebetegedett az epéjével, amit lézersugárral operáltak a Péterfyben. Bementem látogatni, a Dénes is épp bent volt, aki már az élettársa, és pénzt kért a Katitól. Meglepetésemre ahhoz képest, hogy a Katiból egy nagy gyöngyszem nagyságú tüskés követ szedtek ki, e szavak hallatán olyan tekintettel nézett reá, hogy ha szemmel lehetne ölni, megölte volna, amiért pénzt mert kérni tőle, mikor már van munkahelye. Nem szóltam egy szót sem, ez az ő dolguk. Mikor lecsillapodtak, megkérdeztem a Dénest, hogy ott az étteremben nem akadna-e számomra bármilyen meló. Azt mondta, hogy majd megérdeklődi, és mint egy megbántott gyerek, otthagyott bennünket. Kati meg, mintha mi sem történt volna köztük, felkelt, hogy menjünk ki rágyújtani, és közben mondogatta, hogy persze azért akart pénzt, hogy többet igyon. Azóta sem bírom elképzelni, hogy hogyan fért bele annyi méreg, hisz olyan sápadt volt, de azért volt ereje rágyújtani.

Kati hamarosan lábra állt, és elmentünk az Ádám Éva étterembe, de ő nem jött be. Kerestem a vezetőt, aki éppen ebédelt a személyzeti asztalnál és örömmel vette tudomásul jövetelem célját, hogy elvállalom a toalett tisztítását azért a pénzért, amit a vendégek fizetnek. Tíz forint volt a használati díj. Szóval közölte a vezető, aki nem sokkal volt idősebb nálam és intelligenciája magasabb az átlagosnál, hogy délután visszamehetek. Boldogan siettem kifelé a Katihoz, aki odatapadt a bizományi ékszerbolt ablakára. Alig tudtam elvonszolni, örömmel közöltem vele, hogy a Dénes főnöke elfogadott klotyósnak, végül ennek ő is örült, és mentünk haza.

1993. december 6-án birtokba vettem a klotyót, mely csupa csempe volt, gyönyörűen felújított és modern. Igaz, el volt hanyagolva, de ultra hypós vízzel egy perc alatt rendbe hoztam. A férfiaknak a lépcsőn fölfelé, a nőknek lefelé volt. Végül már csak kaszszírozni kellett.

Másnap újból bementem és folytattam a csempék tisztítását, mert az elődöm egy idős asszony volt, aki mindég berúgott, és a főnök elküldte. Míg én oda nem kerültem, nagyon elhanyagolt volt, mindennap találtam tisztogatnivalót. Eltelt egy hét is, mire ez a gyönyörű toalett részemről elfogadhatóan tisztává vált. Végre hófehér lett az egész, amit sajnos egyes vendégek nem becsültek, megrongálták, ahol lehetett, és piszkot hagytak maguk után, és nem fizettek. Mindent eltűrtem és eltakarítottam, hisz örültem, hogy dolgozhatok. A legtöbb vendég azért kulturált volt és dicsértek, amiért olyan higiénikusan és tisztán találtak mindent. Külön törülközőket hordtak be, mert nem mindenki vette igénybe a szárítógépet. Örültem, mert akkor még segélyt kaptam és jól jött hozzá a kiegészítő pénz a kicsit megalázó munkából. Első nap négyszázötven forint jött be, de volt, hogy kétszáz, de ha rendezvény volt, akkor megkerestem a hét-nyolcszáz forintot is.

Ebből a pénzből el tudtam tartani azt a kis farkaskutya-tacskó keveréket is, amit a Mártáék adtak, akiknek két zsemleszínű tacsijuk volt. Ezekre szüksége volt Mártának, mivel ő nagyothalló. Ez valahonnan hozzájuk került, valami részeges vénembertől, aki állítólag ütötte, ezért megvették tőle sajnálatból, de sok volt a három kutya, így aztán hozzám került. Egy bizonyos idő kellett, míg megszoktuk egymást. Reggel 6 órakor mentünk ki sétálni a Rózsák terére. Sokan futtatták kutyáikat a templom körül, amit nem találtam helyesnek, de nem volt más lehetőség. Aztán délben és este vittem ki. Egyre jobban megszerettem. Gömbi néven adták ide, így én is Gömbikének neveztem. Itthon sokat labdáztunk, aztán vittem védőoltásra is. Végül póráz nélkül hagytam futkosni, aminek nagyon örült. Fürödni is szeretett, külön sampont vettem neki, de mikor lefürdettem, utána mindég kiugrott a kádból, mire én egy külön, nagy törülközőbe becsavartam, átdörzsöltem és lefektettem a heverőre, hogy száradjon. Sokat beszéltem hozzá, értelmesen figyelt, a szemei beszéltek, tudtam, mikor mi tetszik és mi nem tetszik neki.

A templom körül már untam, mert nagyobb kutyák belekötöttek. Féltettem, ezért átszoktunk az Otthon áruház mögé a parkolóba,

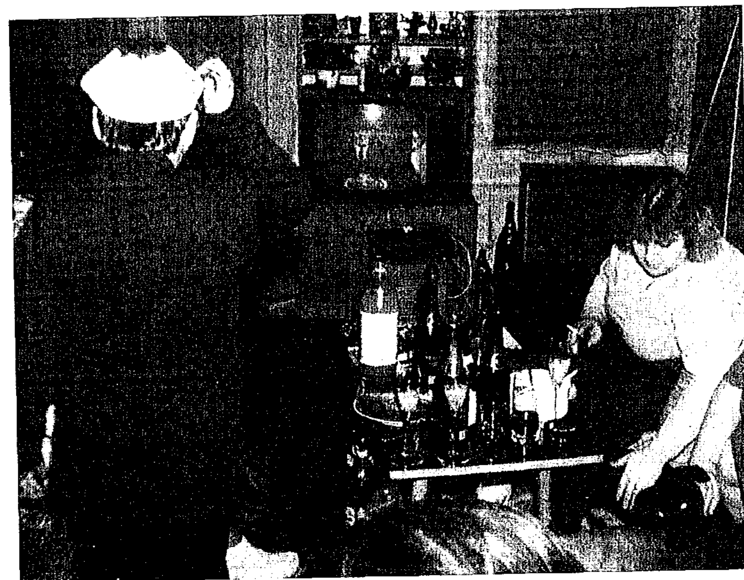

45. ILONKÁVAL ÉS A KISKUTYÁKKAL 1993-BAN

ahol megismerkedtem Ilonkával, aki, azt hiszem, olyan hetvenkét év körüli volt. Neki is tacskója volt, de neveletlen és eleven, szerencsére az is kan kutya volt. Később, mivel a Szövetség utcában lakott, összejártunk. Jól megbarátkoztunk, csak ő nehezen bírt az eleven tacsijával, és ráadásul a lábai érszűkületesek voltak. Aztán egyszer a szokott időben újból találkoztunk, és az Ilonka öccse lefényképezett bennünket a kiskutyákkal. (45. KÉP, 46–47. KÉP)

Ilonka aztán panaszkodott, hogy a lábai miatt nem bír vele, mivel ilyen eleven, ajánlottak neki egy ismerőst, akinek odaadta a kutyát. Másnap, mikor a Gömbikémmel lementünk, számítottam Ilonka megjelenésére. Mikor megláttam kutya nélkül, kétségbeesve siettem felé. Könnyező arccal átöleltem és nyugtattam, hogy gondoljon a fájós lábaira, ami miatt nem bírt szaladgálni, az első emeletről mindennap lemászkálni ezzel az eleven kutyával. Ilonka kb. egy hónap múlva keservesen közölte, hogy vágyódik a kutyája után

46–47. MÉG KÉT KÉP '93-BÓL

és érzi, hogy nem jó helyen van a kutya. Öccsével elmentek érte és hazahozta, bizony, a felismerhetetlenségig le volt fogyva, és még pénzt is kértek tőle, mondván, hogy sokat evett a kutya. Nagyon sovány volt és Gömbikémmel sem játszott. Azonban Ilonka hamarosan rendbe hozta, de továbbra sem tudta nevelni, így elevensége okozta a vesztét.

Tudvalévő, hogy milyen szűk a Szövetség utca, a kiskutya a kapuban kirántotta magát Ilonka kezéből, és teljes erejéből az úttestre szaladt egy autó elé és eltűnt. Csak másnap reggel került az Ilonka ajtaja elé, de mire orvoshoz vitték, már menthetetlen volt. Ilonka sokáig nyughatatlan volt, míg valaki ajánlott neki egy terhes tacskót, amit azonnal elfogadott.

Közben én többször rosszul voltam reggelente, így egyedül engedtem ki a Gömbikét, és később érte mentem, vagy hazajött magától. Kezdtem örülni, hogy önállóvá vált, de egy éjjel nem jött haza. Kiderült, hogy Ilonka ajtaja előtt aludt a lánykutya miatt. Nagyon szerettem, de féltettem, és volt egy érzésem, hogy elveszítem, ezért sokat beszéltem neki, és azt hiszem, megértette, hogy viselje jól magát, bárhová kerül. Mikor elmentem hazulról a munkába, a szívem fájt miatta, délután 4 órától éjfélig hosszú volt neki az egyedüllét, éjfélkor meg féltem, és csak a kapu elé vittem ki pisilni. Szemrehányóan nézett rám ezért.

Később szombat, vasárnap déli 12 órára jártam be dolgozni, hogy hátha több pénzem lesz és közben öt-hat óra felé hazaszaladtam, hogy kivigyem, de csak rövid időre, mert siettem vissza dolgozni. Előfordult, hogy sokan voltak, ilyenkor nem jöttem haza, éjfélkor szomorúan fogadott, nagyon sajnáltam, ezért minden reggel korán kiengedtem, hogy kedvére szaladgáljon, ameddig akar. Végül valaki megijeszthette, mert nem akart nélkülem kimenni, de biztattam, hogy menjen, mindjárt megyek utána. Mentem is, de előbb bevásároltam, külön husit vettem neki és mentem keresésére. Délután 4 óráig kerestem, de nem találtam, ezért a Marikának adtam a kulcsot, hogy engedje be, ha hazajön. Azonban éjfélkor üres lakásba találtam magam. Éreztem, hogy vége, de azért kerestem

másnap is, de hiába. Tudtam, hogy sokáig fájni fog az eltűnése, de megkönnyebbültem, hogy nyugodtan mehetek dolgozni, nem kell szenvednie a bezárt lakásban.

Ez a vegyes érzelem eszembe juttatta, hogy az Otthon mögött sok volt a csöves, akik ütötték egymást. Próbáltam szétválasztani őket, de én is kaptam a fejemre egy ütést. Ettől a Gömbikém elszaladt, elindultam keresésére, de sehol nem találtam, elindultam hazafelé, mikor a kapuból jött felém és nézte a fejemet, mintha azt nézné, nem vérzik-e. Gondolom, segítségért szaladt haza, de ezek az idős asszonyok nem értettek semmit. Itthon boldogan öleltem át, hogy nyugodjon meg, nincs semmi baj.

Egyszer a Rákóczi úton jöttünk át, és hirtelen az átjárónál, a lámpánál a 7-es busz elindult, és a Gömbikém hirtelen a kerekek mellé sodródott. A vér meghűlt bennem. Szerencsére lelapult és csak a kerekek sodródását érezte, mint mikor én közel voltam a vonat kerekeihez. Kicsit elgyengültem, de a Gömbikém jött utánam. Meg kellett állnom, mert nem akartam hinni a szememnek. A sápadt arcomat látva egy asszony jött oda hozzám megnyugtatni.

Találkoztam egy állandóan a környéken kukázó csövessel, akit egy párszor beengedtem magamhoz, mikor ittas voltam, mert a képe szimpatikus volt, a haja kese színű, férfias arca finoman bordás, csak az öltözéke volt büdös. Pár napig nálam aludt, még azt is megengedtem, hogy megfürödjön. Elmondott egy szép verset, csodálatos volt, de azt mondta, hogy Fidel Castro vagy kicsoda üldözőbe vette őt emiatt, és hogy repülőpilóta volt, most meg valami orvoscsoport keresi őt, mire közöltem vele, hogy nyugodjon meg, nem őt keresik, csak Magyarországra jöttek orvosi konferenciára. Igaz, sokat tudott, nem ivott, soha nem dolgozott, amit a kukába talált könyvet, újságot, azt elolvasta. Nem egészen olyan, mint a közönséges csövesek, intelligens, de üldözési mániája volt. Azt mondta, hogy azért nem öltözik rendesen, mert keresik. Szóval, míg nálam aludt, a Gömbike megszerette őt, volt, hogy még éjjel is elzavartam őket, hogy hozzanak nekem italt. Megkérdezte, hogy miért iszom annyit, közöltem vele, hogy addig örüljön.

Így is történt, mert nem bírtam a szagát meg a süket dumáját, amit összehazudozott, amit mondott, azt mind olvasta valamiből, ő maga nem volt tökéletes. Féltem, hogy kirabol, ezért mikor észhez tértem, elzavartam, és többé nem engedtem be, de azért megkértem, hogy nézzen a Gömbikém után, hisz őreá hallgatott. A közértbe járt kávézni, beengedték koszosan is oda, mert intelligens. Sűrűn találkoztam vele, de Gömbi sehol, már arra gondoltam, hogy talán ő eladta valakinek. Gyakran gondolok arra is, hogy egyszer megjelenik az ajtóm előtt. Három és fél évig szeretgettem, talán csak a magam módján, de nem éhezett soha és ápolt volt. Most is visszafojtva könnyeimet gondolok rá.

Kati gyakran járt hozzám, jósolgatott sok hülyeségeket, amit ő határozottan állított, jókat ivott-evett nálam, miközben szidta a Dénesét az ivása és a csavargása miatt. Ha közben a Gömbikém a közelébe ment, hisztizett ettől a kis védtelen állattól. Sajnos attól kezdve már ettől nem kellett félnie. Közben megtudtam, hogy ebben az időpontban eltűnt kertes házából a főnök kutyája is, de az állítólag komolyabb és értékesebb kutya volt. Nem tudtam elképzelni a farkas-tacskó kutyámnál értelmesebb kutyát, ilyen csak a cirkuszban lehet.

Emlékszem, hogy egyszer a Népstadionban kutyakiállítás volt. Elindultam a Gömbikémmel, vittem magammal kaját meg vizet, gyalog mentünk. A Stadion úton rengetegen voltunk, ezt még a Gömbikém sem viselte jól, aztán meg még azt sem tudtam, hogy menynyi a beugró, és hogy beengednek-e a kis tacskóval. Bizonytalanságomban visszafordultunk hazafelé. Igen meleg volt, megálltam egy csöndes helyen és enni-inni adtam neki, miközben kérdően nézett rám, hogy én miért nem eszem-iszom. Haragudtam magamra, amiért bizonytalan voltam, ha bementem volna, talán nyerhettünk volna, hisz oly értelmes teremtés volt.

Mindegy, nem találkozunk többé. Lelkiismeret-furdalásom van, mert gyakori rosszullétem miatt megtanítottam, hogy önállóan járjon ki, de mindég hazajött. Ha soká jött, nagyon aggódtam. Előfordult gondolatomban, vagy talán megérzésből, hogy féltem szeretni,

féltem, hogy talán egyszer nem jön haza, hogy ellopják, vagy elcsavarog, és ez roppantul fájni fog nekem. 1994. március 3-án reggel hirtelen tűnt el, ami arra enged következtetni, hogy ellopták, mert siettem utána, de a megszokott helyén nem találtam, kerestem addig, amíg délután 4 órakor dolgozni nem kellett mennem. De még reméltem, hogy hazajön, így a lakáskulcsot átadtam Marikának, hogy engedje be, ha hazajön. Azonban soha nem jött. Pedig 1991-től 1994-ig nagyon jól megvoltunk. Még sokat írhatnék róla, de már fáj a szívem. Bánatomban elhatároztam, hogy a lakásban soha, semmilyen állatot nem fogok tartani, mert ilyen fájdalmat nem bírnék még egyszer ki. Most vettem észre, hogy kétszer írtam Gömbikém eltűnéséről, már meg vagyok zavarodva.

Az Ádám Éva étteremben 1993. december 6-án kezdtem és 1995. január 1-ig dolgoztam. A kedves főnök épp a pultnál állt néhány fejes barátjával, mikor este hazaindultam. Búcsúzóul boldog új évet kívántam neki, mire ő hosszasan nézett rám, éreztük, hogy nem találkozunk többé. Nagyon beteges voltam már, különösen nagyon fájt a hátam és a csípőm. Ezenkívül többször jöttem korán haza rosszullétem miatt, hol mellhártyagyulladásom, hol tüdőgyulladásom volt. Ilyenkor Marikát kértem meg, hogy hívjon orvost, mivel neki volt telefonja. Egy hosszabb ideig tartó betegség miatt nem tudtam bemenni, ezért kiküldték hozzám a Dénest, aki közölte velem, hogy menjek be, mert a főnök beszélni akar velem. Akkor nem tudtam menni, csak pár nappal később, de sajnos a főnök nem volt bent, így összeszedtem jelentéktelen cuccaimat és meglepődve láttam, hogy Kati vette át a helyemet, aki időközben nyugdíjba ment, és ez a hely jól jött neki. Mérgemben pár szót váltottam csak vele, majd senkitől el nem köszönve távoztam. Nem panaszkodhattam addig, míg be bírtam járni, mert csak a munkanélküli-segélyből nem tudtam kijönni.

Mivel az okosok a Parlamentben rendeletbe hozták az előnyugdíjat, így ötvenkét évesen én is nyugdíjba mehettem, mikor is hat-hétezer forint nyugdíjat állapítottak meg. Szerencsémre a spórolt pénzemből ki tudtam valahogy jönni. Közben gyakran járnom kellett a reumára, mert a vállaim is fájtak, fél évig tornáztattak, eredménytelenül.

A Lukács Kórházba is jártam különféle kezelésekre, de pár nap után tüdőgyulladást kaptam, mert minden úszás után az udvaron kellett a szabadban járkálni. Így a következő kezelésre le is betegedtem. A reumára hiába mentem vissza, mindég sokan voltak, és tömegiszonyom volt. Ezért a körzetitől kértem kenőcsöket, de nem használt. Tornászgattam, de az még rosszabb volt. Ahogy így kínlódok, sok minden eszembe jut, még a volt anyósom is. Aggódtam érte. Még az utcán is, egy-egy idős asszonyt látva néha azt hittem, hogy ő az, de írni nem mertem, mert észrevettem, hogy levelemet nem adják oda neki. Aggodalmam valószínű megérezte, mert február 20-án megjelent és elpanaszolta, hogy megoperálták. A végbelét felhúzták a hasára, és most tasakokba végzi a dolgát. Arra gondoltam, hogy talán engem vádol, mivel elolvasta a naplómat, melyben az volt írva, hogy „Légy átkozott, ha e naplót elolvasod". Mindegy, megnyugodtam, hogy láthattam, és étvágya azért a régi.

1995. április 17-én mindattól függetlenül, hogy Kati elfoglalta helyemet, párja, a Dénes eljött a húsvéti locsolásra és meghívott hozzájuk ebédre. Sorolta, hogy a sonkától kezdve mi mindent vásároltak, miközben nekem rántott levesre is alig futotta. Így elutasítottam a meghívást, nem gondoltam a következményekre. Éjjel még néztem a tévét, mikor is arra lettem figyelmes, hogy az előszobában erősen recseg valami. Nagy lángokban égett az előszoba ajtaja, és az ablaküveg recsegett. Kétségbeesve nyitottam ajtót. Egy hatalmas szivacs volt rátapasztva az ajtóra, amit gyorsan eldobtam, nehogy beessen az előszobába. A konyhából hordtam a vizet a tűz eloltására, ami szerencsémre sikerült. Az üvegek megrepedeztek, arra nem öntöttem vizet, nehogy széthulljanak. Így a vastag előszobaablak a repedésen kívül egyben maradt, csak a fa égett le festékkel együtt. (48. KÉP)

Másnap fölhívtam a rendőrséget, akitől azt a választ kaptam, hogy elvégre ünnep volt. Elmentem az alpolgármesterhez, aki azt mondta, ha az egész előszoba leégett volna, akkor sem tudna rajtam segíteni. Kérdeztem, hogy mi van a lakásbiztosítással, mire ő, neki is élni kell valamiből. Persze azt nem mondtam, hogy nem is fizetek

48. KIRÁLY ERZSÉBET 1995-BEN

biztosítást, mert nincs miből. Ilyen válaszok után megkérdeztem, kihez fordulhatok segítségért, mire a titkárnője adott egy címet, melyet fél napig kerestem, de a megadott cím egy bérlakás volt. Végül elmentem az önkormányzathoz, kijöttek megnézni, közölték, hogy új ablak és festés szükséges. Végül kaptam háromezer forintot, ennyiért nem is csinálta volna meg senki, így kajára költöttem. Az ajtó és az ablak repedezik azóta is, ha széthullik, majd összeragasztom. Amennyire lehet, próbálok nem megzavarodni.

1991-ben vagy 1992-ben éppen beteg voltam, amikor Jehova tanúi meglátogattak. Nem tudom pontosan, de előre kijelentettem, hogy pénzem nincs, mire ők kedvesen közölték, hogy nincs is rá szükség, csak hallgassam meg őket. Gépiesen elkezdték mondókájukat és a Bibliából olvastak föl részleteket, melyből egy kukkot sem értettem. Többször találkoztam velük a körúton, leszólítottak közülük sokan, elmondták, hogy hamarosan a gonoszok kecskévé válnak, a jó emberek meg báránnyá, stb. Azután adtak pár prospektust, amit

olvasgatni kezdtem. Ha valamit nem értettem, legközelebbi látogatáskor megkérdeztem, melyre örömmel adtak felvilágosítást. Végül J.-né Marika, aki már nyugdíjas volt, rendszeresen járt hozzám, mert látta, hogy a lapok felkeltették érdeklődésem. Még azért is eljött értem, hogy elvigyen a gyülekezetbe, ahol boldogan mutatott be mindenkinek, akiknek az arcán kedves mosoly volt. Úgy éreztem magam, mint Csipkerózsika, aki hosszú alvásból felébredt. Alig vártam már a Marikát, hogy hozza az újabb *Őrtorony* és *Ébredjetek* című lapokat, már értettem a Bibliát is.

Eszembe jutott a mamám hatalmas Bibliája, amiből gyerekkoromban sokat olvastam, de a komódról nem bírtam levenni, ezért székre álltam és úgy olvastam. Írtam a fogadott nővéremnek, Pirosnak, hogy ha egy mód van rá, küldje el, de ő azt válaszolta, hogy nem tudott erről. Ezek szerint az A.-éknál maradt, azért elküldte az ő kis Bibliáját, melynek betűi oly halványak és aprók, hogy nagyítóval lehet olvasni. Végül Marika hozott egy nagy Bibliát hétszáz forintért, melyről megint a mamámé jutott eszembe, hogy az sokkal nagyobb és vastagabb volt. Végül is megnyugodtam és kezdtem lapozgatni, már meg is szoktam. Kaptam egy könyvecskét is, persze mindég fizettem minden lapért vagy két évig. A könyv címe *Örökké élhetsz a paradicsomban a földön*. Ez úgy megtetszett, hogy elhatároztam, kiírom a bibliai idézeteket, így könnyebb lesz újból átolvasni. Legfőképpen álmatlan éjszakáimon írtam – mint most is –, bizonyára vannak elhibázott idézetek, melyre most jöttem rá, nem tudom, hogy hogyan történhetett, de korrigálni fogom. Mindenesetre a kiírás egy évig tartott, és majd két és fél negyvenlapos füzetet írtam ki.

Marika elvitt Jézus halálának évfordulójára is. Az előtte lévő napokon éppen inni támadt kedvem, amitől olyan rosszul voltam, hogy még az utat is alig láttam rendesen, a remegésemről nem is beszélve. Bevallottam neki, hogy lelkiismeret-furdalásom is van emiatt, de ő megnyugtatott, és mentem. Csodálatos volt az előadás, de az, amikor a végén a pászkát és a pohár bort egymásnak kellett adni, nagyon kínos volt, mert annyira remegett a kezem, hogy

alig tudtam továbbadni. Csak arra tudtam gondolni, és kérem Istent, bocsásson meg nekem.[79]

Jehova tanúitól kapott prospektusokban mindenre találtam választ, ami az életemben kérdés volt Istennel kapcsolatban, és ez számomra nagy megnyugvás volt. De ahhoz, hogy igazi tanú legyek, elsősorban le kellene szoknom a dohányzásról, amitől már évtizedek óta az orvosok is eltiltottak. Sajnos akaraterő híján nem megy, pedig tisztában vagyok vele, hogy a cigarettagyártók kb. hétszáz különféle vegyi anyagot használnak adaléknak, pl. nehézfémeket, baktériumokat, rovarirtó szereket. Ezért is rákkeltő a dohányzás, de a hátam nem azért fáj, hanem attól, hogy amikor abban a fránya viskóban laktam és felrobbant az olajkályha, még egy hét múlva is füstös folyadékot hánytam. Ráadásul akkor még a Vidám Park étteremből is kitelepítettek az állatkert elé, később a Városligetbe, ahol elég gyakran eláztam és csak négy-öt óra múlva tudtam száraz ruhát venni magamra.

Mindenesetre félreteszem ezeket a gondolatokat. Most 1996. december közepe van, és megígérem magamnak, hogy 1997-ben minden erőmmel azon leszek, hogy leszokjam erről a fránya vegyszeres és drága cigiről. Tizennégy forint helyett már százharminc forint egy doboz Helikon, amit évtizedek óta szívok.

79 Az eredeti kéziratban itt ez a bejegyzés szerepelt áthúzva: 1992. november elején a Mártiékhoz, illetve lányaihoz keveredett valahonnan egy kis kutya, melyet nekem átpasszoltak és Gömbinek hívták. Mintha már láttam volna a Landler utcában, mikor gyalog mentem a Mártiékhoz, egy részeges sánta vénember a botjával ütötte a kis fejét és ő kiszolgáltatva tűrte. Soha nem gondoltam volna, ha nem látom. Mikor már nálam volt, valami miatt el kellett mennem az önkormányzathoz, mert munkanélkülivé váltam és ott volt ez a vénember, hangosan morgolódott és botjával hadonászott. Hát igen, ettől a gonosz ember által van nálam a kis Gömbike, aki még mindig félénk, de sikerült ezt a kis védtelent rendbe hoznom olyannyira, hogy már bátor volt széttépnie az ágyneműt, de nem bántottam semmiért, csak annyit mondtam, hogy Gömbike, ezt nem szabad. Értelmes farkaskutya-tacsi volt 1994. március 3-ig. Ahogyan azt említi is, az írást átolvasva észrevette, hogy mindezt egyszer már leírta, így akkor áthúzta.

Szóval, kedves naplóm, folytatom a neked szóló megnyugvásomat és titkaimat, amit Istenen kívül nem ért meg senki. 1995. május 18-án temették Zsófi mamát a budafoki temetőbe. Ezt megelőzően írta Piros, hogy jön. Elé mentem a Nyugatiba. Izgatottan vártam vagy egy és fél óra hosszat, de nem tudtam tovább várni, mert sietnem kellett a temetésre. Mikor odaértem, Piros a szokásos mosolyával már ott volt. Kiderült, hogy előbb ért be a vonat, mint ahogy ő írta, ezért a Zsófi mama családja elvitte autóval Budafokra. Nem érdekelt, már az volt nekem a fontos, hogy láthassam.

Mindég írta, hogy menjek, de nem értette meg, hogy állandó kezelésre járok, mert szinte mindenem fáj. Mindegy, lényeg, hogy ez a szomorú temetés végül összehozott bennünket. A temető bejáratánál vettem virágot, figyelmesen hallgattam a református pap beszédét. Tisztában vagyok már egyes fogalmakkal – azt ő is észrevette –, mert rám nézett. Temetés után elmentünk az Irmáékhoz, ahol ettünk, ittunk, de ez a zsíros étel majdnem beteggé tett, így aztán kértem gyorsan egy pohár hideg vizet, amitől jobban lettem. Közben beszélgettünk, és kiderült, hogy Piros egy Jehova tanúval jött, aki az Irmáéknak valamilyen rokonféléje. Örömmel vettem őt tudomásul, de mikor elkezdett beszélni monoton hanggal idézve a Bibliát, már nem tudtam rá figyelni. Végül megkérdeztem, mióta tanú, mire a válasz: 1974 óta. Így már érthető a tudálékossága, de akkor sem szabad ilyen egyhangúan előadni, hanem szerintem fel kell kelteni az illetők érdeklődését és szomjúságot kell okozni, hogy kérdezzenek, stb.

Mindegy, Piros kezdett fáradni, közben jöttünk haza. Alig vártam, hogy végre kettesben maradjak vele. Itthon beszéltünk a mamáról, aki az ő anyja volt. Még most is alig bírom elhinni, hogy a mamának négy gyermeke volt, és én csak egy pótgyerek voltam, akiért pénzt kapott. De pocsék egy élet. Azért meg kell jegyeznem, hogy éreztem egy kis szeretetet részéről, amit soha nem felejtek el. Az igaz szeretetet soha nem ismertem és már nem is fogom érezni sem. Ezért vagyok hálás Istennek és a tanúknak, hogy megismerhettem őt, Istent, kinek neve Jehova. Nagyon nehéz erről írni, mert állandóan

azt hangsúlyozzák és írják, hogy legyünk olyanok, mint Jézus Krisztus volt. Ez valahogy nem fér a fejembe, hisz ily tökéletes ember nincs a világon. Az igaz, hogy nagyon örülök az ismeretnek, hogy a világ minden tájáról tudok valamit, és hiszek. Azonban ez a sátáni rendszer gyakran kibillent a kerékvágásból.

A szomszédom, Ella, betegsége miatt elköltözött a fiához, ami jó, mert az utóbbi időben már nagyon csúnyán viselkedett. Nem jártam már be hozzá, mégis azt állította, hogy kicseréltem a tévéjét meg a lekvárját, és hogy a hűtőjébe biztos ördög van, mert egy darabon leolvadt, stb. Igaz, hetvenhat év körüli, de ha ilyen bolond leszek én is, akkor jobb, ha nem érem meg ezt a kort. Maradt a milliomos Marika, aki hetvennyolc éves, és a Zsuzsika, aki nyolcvanhat éves, és aki állandóan a halált emlegeti, amit már nagyon unok. Azzal nyugtatom, hogy mindannyian meghalunk, ki előbb, ki utóbb. Nekik szoktam bevásárolni, de már ezt is unom. Valójában soha nem unatkozom, talán a nyugtalanságom az oka, hogy soha nem jutok el a munkám végére. Kézimunkába is belefogtam évek után, de már olyan drága a fonal is, hogy azt sem tudom, hogy mikor fejezem be. A Zsófi lánya, a Rózsika meg szokott látogatni és szokott hozni fonalat, amit otthon talál.

1996. szeptember 12-re elhatároztam, hogy elutazom Konyárra a fogadott nővéremhez, Piroshoz, és még megkeresem a Jehova tanú testvért is, és elmegyünk Derecskére a mama sírjához, stb. Reggel 8-kor indult a vonat. Kerestem egy kényelmes kocsit és kezdtem pakolni, mikor három férfi megjelent, köztük egy cigány. Megijedtem és néztem ki az ablakon, hogy alkalomadtán kiabálhatok-e segítségért. Szerencsémre szemben egy padon két vasutas beszélgetett. Lehúztam az ablakot, mire a három férfi eltűnt. Nemsokára fölszállt egy nálam pár évvel idősebb hölgy, akinek mondtam, milyen jó, hogy jött. Majdnem Debrecenig utazott, addig végigbeszélgettük az utat. Debrecenben átszállhattam a nagykereki vonatra. A hátam és a két csípőm a többéves kezelés után is fájt, a jobb csuklómról és a bokámról nem is beszélve. Na, szóval sikerült átszállni, miközben arra gondoltam, hogy vajon Piros megkapta-e idejében a levelet és

fog-e várni rám. Derecske után már szedelőzködtem és izgatottan álltam, hisz Lajos bátyja halála előtt, valamikor 1986–88 táján jártam ott utoljára. Mikor Konyáron lassított a vonat, örömmel vettem észre, hogy Piros szemeivel fürkész, hogy hol szállok le. Örömmel öleltük meg egymást.

Tyúkot vágott nekem, meg sütött-főzött, de legtöbbet kint volt az állatoknál. Közben elcsalt szüretelni. Közöltem vele, hogy nemigen vagyok rá alkalmas, de azért amennyire a hátam engedte, segítettem neki. Hét nap alatt leszüreteltünk, amit Piros zsákba tolt haza biciklin. A többi nap nagyon rossz volt, mert esett az eső, ezért még Derecskére sem tudtunk beutazni. Piros már nem a régi, állandóan morog, a konyhája csúnya sötétzöld olajfestékkel van bemázolva, a konyhaasztalon összezsugorodott, koszos műanyag, a fürdőszoba förtelmes. Míg ő kint volt az udvaron vagy kertben, addig összetakarítottam, de a víz miatt olyan cirkuszt csinált, hogy tovább nem takarítottam. Mikor jöttek a vízdíjért, száztíz forintot fizetett, mire leesett az állam. Nekünk Pesten nehéz ezreseket kell fizetnünk, mert még a bárányfelhőt is kifizettetik, és ő száz forintért ilyen balhét csinál. Ezenkívül nem engedett tévét nézni sem, szóval kész őrület volt vele. Elcsalt a templomba, ahol nagyokat ásított, még akkor is, mikor a *Mi atyánkat* mondták, mire a könyökömmel óvatosan oldalba billentettem.

Azután felkerestük Jolánka testvérét, akinek gyönyörű háza, családja, unokái és egy nagyon beteg férje van. Korábban amputálták az egyik, és nemrég a másik lábát is. Jolánka velem egyidős. Figyelmeztették, hogy vigyázzon a férjére, mert többször lábra akar majd állni. Hiába fáj, olyan érzése lesz, mintha megvolnának a lábai, és el fog esni. Az unokáit már most tanítja Isten és Fia szeretetére és az ismeretre. Búcsúzóul megígérte, hogy eljön értem és elvisz a házi Biblia-tanulmányozásra. Aznap nagyon esett az eső, nem is reméltem, hogy eljön Konyár határáig, egy házba, ahol összejöttünk vagy tizennégyen. Vittem egy prospektust, amit azon a világ-, illetve nemzetközi kongresszuson kaptam, ami három napig tartott a Sportcsarnokban, és mindhárom nap rosszul lettem

a meleg miatt. Ezt neki ajándékoztam az egyik kedves testvérnek, akik itt is olyan nagyon hűségesek és béketűrőek, mint itt a Rózsa utcában. A gyülekezet után még el akart hívni hozzájuk, de nem bírtam elfogadni, mert annyira rá akartam gyújtani. Nem mondtam el neki, hogy mi bajom van, abban egyeztünk meg, hogy majd írunk egymásnak.

Otthon tovább hallgattam Piros zsörtölődését. Már előbb haza akartam jönni, de türtőztettem magam. Korábban arról levelezgettünk, hogy hozzá költözöm, túladok ezen a bérlakáson, és amennyi pénzt kapok, annyiért veszek Konyáron egy kis házat. Bizony erősen megváltozott a véleményem, mert a falu sem a régi, már sok a tolvaj, az emberek is ridegebbek, Pirosról nem is beszélve. Már vártam, hogy hazajöhessek. Elutazásom előtti napon levágott egy szép kacsát, és még a mélyhűtőben is volt egy csomó tyúk levágva. Szóval, ami igaz, az igaz, hogy a csúnya pofája mellett azért jószívű. Érthető lenne a baja, csak ne rajtam töltené ki a bosszúját. Itt van például egy földdarab, amit elvettek tőle, eladták, és amiből egy fillért nem kapott. Ezenkívül ellopták a táskáját pénzzel, iratokkal együtt. Egy igazolványkép manapság négyszáz forint, ami korábban tíz forint volt. Az állattakarmány is nagyon drága, ami nem teszi gazdaságossá az állattartást, sőt ráfizetéses, ezért is olyan drága ez a tápos hús, amitől az emberek szervezete egyre rosszabbodik.

Szóval, indulásom napján, 1996. szeptember 26-án (hétfőn) gondoltam, hogy talán nem leszünk sokan a vonaton. A Piros odapakolt egy csomó fagyasztott tyúkot, sütit és szőlőt. Szakadt az eső, és igyekezni kellett a déli vonathoz. Mindent a biciklire raktunk és elindultunk, de útközben a szomszédot meg kellett kérni, hogy pumpálja föl a bicikli kerekét, mert nagyon leengedett. Pedig jó állapotú volt, csak mindég leeresztett a kereke.

Míg kiértünk az állomásra, közben mormolta, hogy ilyen időben még a kutyát sem engedik ki, persze az övé ki volt nappal kötve a kert elé egy kis kölyökkutyával, egy rozoga kutyaólhoz. Friss vizet is én adtam nekik, egy ócska edénybe volt a vizük, benne egy békával. A kiskutyát meg bántalmazta az M. Jóska, akit gyerekkorom

óta ismerek. Megnősült, három gyereke lett, de a családja „elszállt" a részegsége miatt.

Mikor kiértünk az állomásra, találkoztunk az M. Józsival, aki a nővérét és annak férjét kísérte ki. Piros megkérte őket, hogy segítsenek nekem az átszállásnál. Mikor erről volt szó, természetesen ott állt a Jóska is, akiről azóta sem tudom, hogy miért, a Piros megkérdezte, hogy ismerem-e. Mire azt válaszoltam, hogy nem ismerem, erre a Piros ijedten rám nézett, hogy talán megbolondultam. Megerősítettem, hogy nem ismerem, mert bántotta a kis ártatlan kutyát. Jót nevettek, miközben befutott az a fránya vonat. Igyekeztünk, de a csípőm miatt lassabb volt a felszállás. A nehéz csomagot meg cipelték a Jóska rokonai, és a Jóskától el sem tudtam köszönni. Siettem az ablakhoz, hogy integessek Pirosnak, de mintha a szemét törölgette volna, így nem látta, hogy integetek. Igaz, mondta, hogy írjak, hogy hogyan érkezem haza, mire azt kérdeztem, hogy én írjak neked? Ez volt az utolsó szavunk egymáshoz. Persze tudom, hogy ingerültsége nem nekem szólt, de az illetékes elvtársnak hiába háborog, azonkívül nem akarja tudomásul venni, hogy nála sokkal szerencsétlenebbek is vannak.

Hazafelé Zuglóban szálltam le egy fiatalember segítségével. A lépcsőn alig bírtam lemenni. Ezt egy maszek taxis észrevette és egyenesen a kocsijához segített. Gondoltam, kerül, amibe kerül. A Thököly úton hazafelé ránéztem a taxiórára és észrevettem, hogy az órája nem működik rendesen. Igen gyorsan pörgött, ezért rákérdeztem, mire azt válaszolta, hogy igyekszik sima úton menni, hogy a kocsi ne zökkenjen. Ezek szerint minden zökkenőnél húsz forintot ugrott az óra. Nos, mindegy, nem törődtem a manipulációjával, megúsztam nyolcszáz forinttal a hazaérést. Alig cipekedtem be, már jött a Zsuzsika, aztán Marika, ő tudta pontosan, melyik nap érkezem haza. Elhozta a szegényházból az ebédemet. A csomagomból mindkettőjüket megkínáltam valamivel. Igaz, a szőlő kicsit összetört, ezért kiválogattam, úgy vittem át nekik és megköszöntem a figyelmüket.

Kedves naplóm, úgy meg vagyok keverve agyilag, hogy most vettem észre, hogy megint a kiskutyámról írtam,[80] pedig majd három éve, hogy elveszett, aztán lett egy kiscicám, de tovább kellett adnom, mert nem bírtam kajával.

Ezek a drága Jehova tanúi szorgalmasan járnak hozzám, nem tetszik nekik, hogy írok és nem járok a gyülekezetbe, és főleg a dohányzásom, ami nekem sem tetszik. Soha nem gondoltam volna, hogy ilyen borzalmas nehéz leszokni róla, nem részletezem emiatti gyötrelmemet, bízom Istenben, hogy segít akaratomban. Borzalmas az is, hogy a felszakadó váladék már sötétszürke, pedig Dianával kenem a hátam, mivel az orvos nem tud segíteni rajtam. Megszüntették az ingyenes kezelést a gyógyfürdőben, csökkentették a közgyógyra kapható gyógyszereket. Emelték az energiát, gázt, tejet, a zsemlének nyolc-kilenc forint darabja, a kenyér, ami három forint hatvan fillér volt, mára száz forinton felül van, csökkentették az iskolák, kórházak számát, stb. Az az igazság, hogy ez az állam mindent el akar adni négy év alatt, és amit lehet, mindent exportálnak. Ebben a Parlamentben ezeknek a népnyúzóknak még a meg nem lévő gyermekük is pénzben és aranyban pottyan a világra. A tévében Gyurkovics Tibor író keserű szájízzel jegyezte meg ezt a fél százalékos nyugdíjemelést, mire egy kis primitív bemondónő vigyorogva azt válaszolta, hogy legyen optimista és nyugi, jó az a fél százalék. Ez arra enged következtetni, hogy a tévéseknek nem rossz a fizetésük.

A mai politikusok arra hivatkoznak, hogy a Kádár-korszaktól nem örököltek semmit, így hát a polgároktól kell behajtani és az államoktól kölcsönkérni, amit szintén rajtunk hajtanak be. A hatalomra törésük nem ismer határt. Ezzel csökkentik nemzetünk létszámát, mert például egy feltaláló vagy tudós természetesen elhagyja országunkat, oda mennek, ahol képességüket megfizetik. Aztán ez a bizonytalanság megöli az embereket, mert például kérdés, hogy

80 Király Erzsébet vélhetően visszaolvasta korábbi írásait és észrevette, hogy kétszer említi kiskutyája történetét. Nyilvánvalóan ekkor húzta át a kutyára vonatkozó bejegyzését.

aki nem tudja megvenni a lakását, nem adják-e el a fejük felől olyannak, aki meg bírja venni. Idegeskedek miatta én is, és még több millióan. Este, mikor lefekszem, mindég arra gondolok, vajon holnap is lehajthatom-e a fejem e fedél alatt.

Kádár elvtárs halála után 1989-ben bejött a többpártrendszer. Ekkor arra gondoltam, hogy kiemelkedik közülük az, aki a polgárok pártján van. Sajnos megdöbbenésemre céljuk – cirkuszi viselkedésük által – a minél nagyobb hatalomra törés, miközben a nép egyre megy lejjebb, és ezt figyelmen kívül hagyják egészen addig, míg mindegyik meg nem szedi magát a mi vérünk által. Elvakultak a hatalomtól. Az áremelkedésben nem ismernek határt, mert ha például a húst sokan nem tudják már megvásárolni, ez őnekik öröm, mert így többet tudnak exportálni, így van ez a gyógyszerekkel is. Nehéz volna felsorolni, hogy ez a mocskos pár ezer ember mi mindennel teszi tönkre a kis országunkat.

Nagyon nem tetszik nekem, hogy „majom" módra akarnak rendszert váltani, utánozni az Egyesült Államokat vagy a Nyugatot, ahol olyan fejlődés van, hogy a polgárok nem szenvednek hiányt, nem kell a jó falatokról lemondaniuk, míg nálunk már a tejről is le kell mondani és számtalan sok mindenről. Eközben röhögve utazgatnak a világ minden tájára a pénzünkből. Sátáni ötleteik vannak a zsarolásra, nem törődve azzal sem, hogy eljutunk oda, hogy a magyarok létszáma tizenöt millióról le fog csökkenni hétmillióra. Ha ma a kis országunkba meghívnak egy kormányfőt delegációval, akkor őket képmutatóan vezetik a „mi verítékünkből származó bársonyszékekbe", miközben kikerülik az utcán élő harminc-negyvenezer otthontalant és éhezőt. Egyszóval páholyba vezetik őket, amint ezt nemrég megjegyezte a Romániában élő Tőkés László püspök, mert az ő részére is csak a páholyt mutatták.

Kedves naplóm, nem óhajtok többet írni a sátáni világról, mert megszámolhatatlanul sok oldalas könyvet lehetne erről írni, ehelyett visszatérek önmagamhoz. Ahogy így tengetem „páholy nélküli" életem, sokat foglalkozok az öreg Zsuzsikával. Ápolgatom, bevásárolok neki, mert nincs senkije, de viszont mikor jobban van,

annyi rafinéria van benne, hogy nem is értem. Nyolcvannégy év alatt jól összegyűlt benne. Marikának is segítek, bár őhozzá járnak a hozzátartozói, és anyagilag sem áll rosszul, csak azért dühős, hogy amit bevásárol, nem bírja hazacipelni. Őbenne is van rafinéria, de el lehet őket viselni, hisz senki nem tökéletes, én sem.

A Jehova testvérek eljöttek értem 1996. július 12-én, hogy menjünk együtt a Népstadionba a háromnapos világkongresszusra. Gyönyörű volt látni azt a sok országból ideérkező kedves és megnyugtató emberi arcot. Azonban engem nagyon megzavart a forróság, és mind a három nap rosszul voltam, így nem tudtam tökéletesen követni a biztató erős hitet, az Isten iránti érzelmet. Ezenkívül arra a borzalmas cigarettára való rágyújtás sem hagyott nyugodni. Ezért elnézést kértem Marikától, de legfőképpen Istenemtől.

Július 28-án kicsit ittam, mert pár napot nem aludtam, így enyhén megzavarodott aggyal beszedtem három Ennotin tablettát és átmentem Zsuzsikához, ahol rosszul lettem. Jól bevertem a jobb szemem, szegény ijedtében összecsődítette a földszinti lakókat, és elvittek a kórházba. Harmadnap hazajöhettem abba a köntösbe, ahogy elvittek. Mikor nyitottam az ajtómat, a Zsuzsi rögtön észrevett, de nem akart köszönni. Kérdeztem, mi baja, mire közölte, hogy fél tőlem, mert a mentősök azt mondták neki, hogy én agyonütöm őt, amiért kihívatta a mentősöket. Jót nevettem ezen és megnyugtattam, hogy lehet, hogy így volt, de ezt zavarodottságomban közöltem és mondtam, úgyhogy most ne féljen. Beérve a lakásba cigaretta után kutattam, mert a kórházban az udvarra szöktem ki csikkekért, meg a látogatóktól könyörögtem ki néhány szálat, amit a vécében szívtam el. Mivel nem találtam, Marikától kértem. Megtaláltam a maradék konyakot, azt megittam és dühösen vettem észre, hogy a pénztárcám, ami az íróasztalfiókban volt, az asztalon van üresen.

Másnap reggel nyolc órakor csinosan kiöltözve megkerestem az ottani kezelőorvosomat, az idegességtől rángatózó szájjal közöltem vele, hogy a mentősök ellopták a két doboz cigarettámat és a pénzemet, majd megkérdeztem tőle, hogy hol tehetek panaszt. Láttam rajta, hogy nem tetszik neki a mentősök ilyenfajta viselkedése,

ezért közölte, hogy hol tehetek panaszt. Megköszöntem neki, de alig értem ki az udvarra, dühösen rágyújtottam és nem mentem panaszra sehová, arra gondolván, hogy az orvos majd megfegyelmezi őket. Közben fürkészve kerestem azt a férfibeteget, akitől kiszökve a kórteremből kétszer is kértem cigit, ugyanis vittem neki egy dobozzal, de sajnos nem találtam rá. Még pár napig dühöngtem és figyelmeztettem az egyedül élőket, hogy olyankor, amikor a mentősöket beengedik, akkor valaki szomszéd legyen ott, mert már ezek is rabolnak.

A reumára kellett volna mennem további kezelésre a csípőm beszorulása miatt. Három napon át mindennap odamentem, háromnégy órát vártam, mint a birka, de sehogyan nem szólítottak be, pedig már se ülni, se állni nem bírtam a fájdalomtól. Így visszakértem a beutalót és a körzeti, azaz most már a háziorvostól kértem valami kenőcsöt. Elkezdtem tornászni, de azt meg a lábam szára nem bírta, kidudorodtak az erek, így maradt a kamillás borogatás, a kenőcs meg az Algopyrin. Én azt gondolom, hogy ez a csípőbeszorulás annak a következménye lehet, hogy míg dolgozni jártam, csípőszorítót használtam a hiúságom végett, ennek igen nagy szenvedés az eredménye.

1996. november 27-én este az egyik lakótárs, Julika, aki fiatal házas és van egy hosszú szőrű, nagy, vörös kutyája, becsöngetett hozzám egy picuri kutyával, hogy fogadjam be, mert már kb. hét napja kószál az utcán és hozzájuk csatlakozott kínjában. Először nem akartam vállalni, hisz már majd három éve elveszett a Gömbikém, ami még mindég fáj. Gondolkodtam azon, hogy most mit csináljak, mert kevés a pénzem is, aztán meg már el is szoktam a kutyától. Mindent magyaráztam a kicsi csajnak, de erősködött, hogy ő tudja, hogy én szeretem a kutyákat meg az állatokat, és hogy a kajáról majd ő gondoskodik. Addig magyarázott, hogy már ölembe is volt a kis állat. Ott maradt, és reggelre bizony teljesen bepiszkította a szőnyeget. Ez így volt kb. egy hétig, míg megszokta, hogy reggel és este kimegyünk. Egy hónap kellett, míg megszoktuk egymást, de ez a korai felkelés három év után nekem borzalmasan nehezemre esik. Megtanítottam a rendre, például ha a sétálásból bejövünk, irány a fürdőszoba, lábat

és hasikát pucolni. Ő fajtiszta tacskó, nem nő nagyobbra. Nagyon megszerettem, csak ebben a kutya hidegben nem akarózik nekem kimenni. Szegényt már egy félórája bezártam a fürdőszobába, de semmi eredmény, ezért ahogy vagyok, mosdatlanul, fésületlenül, kalapot teszek a fejemre, amit a Marikától kaptam, a hálóingemre felhúzom a melegítőt, és irány kifelé a hóba, a fagyba.

December 31-én váratlanul beállított Rózsika, hogy menjek az új lakásukba Budafokra szilveszterezni, de mikor meglátta a kiskutyámat, meglepődött. Elővettem egy pezsgőt – gondoltam, úgysem szilveszterezek, legalább ketten megisszuk –, akkor elővette a fényképezőgépét, erre én gyorsan felöltöztem, a kalapot a fejemre tettem, és lefényképezett a kiskutyámmal. (49–51. KÉP) Később áthívtam a Marikát, kezébe adtam egy pohár pezsgőt, aztán a Zsuzsáért mentem, vele is készített egy pár felvételt. Persze egyszerre mind a kettővel nem lehet, mert évek óta nem képesek kibékülni, hiába fáradozok ezen, mert erre képtelen ez a két vénasszony, pedig egymás szájában laknak. Na, még volt két deci vodka, azt is megittuk, meg is ebédeltünk, mire megszólalt Rózsika, hogy a kiskutyát tegyem egy szatyorba és menjünk, de én mindenféle kifogást találtam, csak ne kelljen menni. Igazság szerint azért nem mentem, mert féltem, hogy berúgok, és valami galibát csinálok, mint a Mártiéknál. Azóta sem mentem hozzájuk, pedig hívtak, de bűnösnek érzem magam, ezért jobb, ha itthon maradok. Így kelletlenül, de elment és megígérte, hogy a fényképeket majd elhozza. Még maradt egy üveg konyakom, azt lassanként elkortyoltam és elhatároztam, hogy leszokok erről a fránya cigarettáról.

1997. január 2-án váratlanul beállított a Kati barátnőm, aki már nem tetszett nekem, mivel elfoglalta a helyemet, míg beteg voltam, és azóta felém sem nézett. Elkezdett jósolgatni minden marhaságot. Mondtam neki, hogy hagyja abba ezt a sok zagyvaságot, mert semmi nem igaz, és nem hiszek el semmit. Kiderült, hogy mindkettejüket kidobták az étteremből, a nyugdíja kevés és néz magának munkahelyet, csak adjak kölcsön neki ezer forintot. Hát innen fúj a szél, ezért jött hozzám. Mondtam neki, hogy nekem nincs pénzem,

49–51. 1996-OS SZILVESZTER

de szabályosan könyörgött, hogy legalább ötszáz forintot adjak, mert a Dénesnek kórházba kell mennie. Átvittem Zsuzsikához, aki rám való tekintettel szó nélkül adott pénzt.

Utána, pár nap múlva Kati hozott nekem egy csomó kacatot: műszőrme bundát, kardigánt, stb. Nagyon ideges lettem, hogy talán azért hozta ezeket a kacatokat, hogy ne kelljen visszaadnia a pénzt. Mindaddig ideges voltam, míg kb. két hét múlva vissza nem hozta. Én idáig sem adtam senkinek, ezután meg még úgy sem, mikor még egy kis húst sem bírok magamnak venni. De ilyet, hogy az én nevemben másoktól kérni, ezt még egyszer nem idegeskedem végig. Az öreglány röhögött rajtam, mert le akarta dolgoztatni velem az ezer forintját.

Dénes azóta sem ment kórházba, hanem járja a kocsmákat. Nem fért a begyembe az, hogy el ne mondjam a Katinak, hogy annak idején valószínű a Dénes gyújtotta meg az előszobaajtómat, de ő váltig állítja, hogy az nem a Dénes volt. Szóval nagyon jól összepasszolnak. Kati nekem hiába átkozza a Dénest a csavargása és a részegsége miatt, hisz húsz évnél több már, hogy együtt élnek, megszokták már egymást, még ha tíz évvel fiatalabb is a Dénes.

Mindenesetre, mióta ilyen beteges vagyok és pénzem nincs, nem kívánok semmilyen társaságot, egy sem az igazi, nem olyan, mint régen volt. Igaz, néha elmennék valahová kicsit kikapcsolódni, de már öreg vagyok a táncoláshoz, és pénz is kellene hozzá. Vagy megnéznék egy jó kabarét egy színházban, mert ide öregek is mehetnek, de nincs kivel, és megint a pénz az akadály.

Egyelőre ebben a nélkülözésben marad a bevásárlás a két öregasszonynak és ez a kiskutya, aki nagyon aranyos, de szeretném egy jobb helyre adni, mert nagy gond már nekem. Különösen azóta, mióta január 12-én kora reggeli sétára vittem a csúszós úton és óvatosságom ellenére is elcsúsztam, mint a villám, a Rottenbiller utcában. A jobb oldalamon találtam magam, miközben a bal karom zsibbadt el, és úgy megdagadt hirtelen, mint egy cipó. A fájdalmat nem is tudom mihez hasonlítani. Miközben ott vergődtem az út közepén, szólongattam a Maximat, hogy el ne menjen, ő meg ugrándozva várta a felkecmergésemet. A kalapomat visszaraktam kócos fejemre, és már majdnem hazaértünk, amit annyira vártam, mikor észrevettem, hogy a szemüvegem hiányzik. Visszamentem a helyszínre, ahol elestem, és szerencsémre megtaláltam. Hazaérkezve a gyötrelmes fájdalmamra Algopyrint szedtem be. Keservesen átöltöztem és átmentem a Korányiba, aminek ma Erzsébet kórház a neve. Ott egy ügyeletben lévő ápoló csaj kedvesen közölte, hogy az orvosok most operálnak, de várjak, majd megvizsgálják a karom.

Ez nem nyugtatott meg, bevettem még egy Algót, és átmentem a Péterfy ambulancia osztályra, ahol már jó pár törött karú és lábú volt. Végre már megröntgeneztek engem is, és közölték, hogy y alakú törés van a csuklómon. Nemigen örültem neki, különösen akkor, mikor egyenesítették, és végül begipszelték. Elsőre nem sikerült helyre rakni, így pár nap múlva helyre kellett igazítani. Nagyon nehéz volt a gipsz, és a fájdalom gyötrelmes, így bizony a kiskutya nyugtalanul várta a kora reggeli nehézkes öltözködésemet, mely hat hétig tartott.

Már szóltam Julikának, hogy keressen gazdit a kiskutyának, mert én nem bírom. Azonban a Marika is nagyon megszerette és rávett, hogy besegít a kajáltatásába, csak ne adjak túl rajta. Nehezen belenyugodtam, mert már tudtam a bal kezemet is mozgatni, igaz, járni kellett volna gyógytornára, de ebben a kutya hidegben elég volt nekem pisiltetni ezt a kis rosszaságot, és járkálni. Mivel a Zsuzsa képtelen kimenni, különösen ilyen csúszós úton, mégiscsak nyolcvanöt éves, a Marika is hetvennyolc körüli, így én vásárolok nekik is, cserébe a kiskutya kajáját fedezik.

Itthon tornáztatom a csuklómat, de csontritkulásom is van, nincs mit tenni, érzem, hogy soha nem lesz már tökéletes. Ennek ellenére hálás vagyok Istennek, hogy nem a lábam tört el, vagy nem valami komolyabb baleset történt velem.

Most meg már úgy megkedveltem a kiskutyát, hogy lelkiismeretfurdalásom van a Gömbike miatt, hogy talán nem kapott elég szeretetet tőlem. Most a Maxi kap minden szeretetet, ami bennem van, és ő a maga módján hálás is érte, csak ne kellene korán kelni miatta, mert ezt alig bírom megszokni, ő pedig addig nem hagy békén, amíg fel nem kecmergek, illetve fel nem ébredek.

1997. MÁJUS 8., ÉJJEL, 3 ÓRA

Kedves naplóm, mivel nem vagyok költő, így csak a kis felfogásommal tudtam az eddigi történeteimet megfogalmazni, és így is folytatom. Most végre elérkeztem a mához, és ami eztán történik, nem felejtem ki. Azonban szeretném kifejezni jelenlegi lelki és testi fájdalmaimat. Először is a csuklóm és a csípőm, meg a hátam nincs rendben. Igaz, kenegetem kenőcsökkel, amiket a doki írt fel, és borogatom is, de ezek csak pillanatnyi enyhítők. A szívem is rendetlenkedik, és mellkasi szorításaim vannak, erre is vannak gyógyszerek.

Sajnos erről a ronda vegyszerezett cigarettáról még mindég nem tudok leszokni, különösen ilyen éjjeleken, mikor nem tudok aludni. Már nincs magyar műsor sem a tévében, megittam két kávét is, szívom a cigit is, pedig már százharminc forint egy dobozzal, pedig a nyugdíjam most csak tizenegyezer-nyolcszáz forint. Nagyon rosszulesik, hogy hivatalosan harminchárom évet ledolgoztam és ilyen iszonyú árak mellett nem bírok megélni. Ráadásul még erről az átkozott cigiről sem tudok lemondani. Egy kiló kenyér három forint hatvan fillér helyett százharminc–százötven forint, egy kis doboz gyufa negyven fillér helyett hét forint, a tej egy-ötven helyett hetven-nyolcvan forint, a húsokról nem is beszélve, és egyáltalán minden.

Ami még eléggé bosszant, hogy nagyon sokan vannak, akik egyáltalán nem dolgoztak, és férjük után kapják a nyugdíjat, húsz-harmincezer forintot. Vannak, akik tíz évet dolgozgattak és magas nyugdíjuk van. Igaz, hogy idősebbek, de vannak közöttük olyanok is, akik nem is ismerik a kórházat belülről. Szerencsétlenségemre én öt operáción vagyok túl, és sok egyéb miatt számtalanszor kerültem kórházba. Lehet, hogy most kicsit irigy vagyok, de nem találom igazságosnak ezt az egészet. Ez a piszok kormány csak azzal törődik, hogy menynyire nyomja le az állampolgárokat, és hogy teljen meg a zsebük. Mindennap, határt nem ismerve, emelik az árakat. Igaz, az önkormányzat besegít a rezsimbe, és a szegényházból hordják az ebédet, de ez legtöbbször ehetetlen. Ilyenkor margarinos kenyeret eszem hagymával.

Cipőt, ruhát nem bírok venni, szerencse, hogy míg dolgoztam, vettem, és lehet, hogy míg élek, már csak ezekben járok.

Ami még aggaszt, hogy a lakók többsége megvette a lakást, én viszont nem, és félő, hogy ez a piszok rendszer elveszi, és bedugnak egy szegényházba. Pedig azt gondoltam, ha fiatalon otthontalan is voltam, legalább most, életem alkonyán nyugodtan hajthatom le a fejem végre. Azonban a Sátán uralkodása sokunkat kerget a bizonytalanságba. Igaz, most nem iszom, nem is kívánom, de nem is telne rá. Mégis foglalkoztat az öngyilkosság gondolata, pedig amikor 1990-ben végleg megkaptam a lakást, azt hittem, elfelejtettem ezeket a gondolatokat. Igaz, Istennek nem tetsző gondolat ez, így próbálom elhessegetni. Mikor a közértbe megyek, sok mindenről le kell mondani, és csak a legfontosabbat veszem meg, hogy fel ne kopjon az állam, és a szennyeseimet is ki tudjam valamivel mosni, mert a higiénia fenntartása is luxus ma már. Remélem, sőt biztos vagyok benne, hogy Isten ígérete hamarosan eljön, és a népsanyargatók pénzükkel együtt elpusztulnak.

Jó volna ezt az időt megélni és bejutni egy új világba, mikor nem lesz sanyargatás, betegség, fájdalom és könny. De én félek a Sátán hatalmától és elgyengít olyannyira, hogy végezni fogok magammal. Ezúton kérem hatalmas Urunkat, hogy segítsen át ezeken a nehéz perceken.

Már arra is gondoltam, hogy elcserélem a lakást egy kisebbre, ami után valamennyi pénzt kaphatnék, és így talán könnyíteném helyzetemet. Talán néha el tudnék menni színházba, egy vidám kabaréba és utazhatnék is. A Pirost is többször meglátogatnám, még ha olyan tökéletlen is, hogy mindég vitatkozik velem, de azért jószívű és a maga módján jó is. Most nem álmodozom tovább, kedves naplóm, mert már fáj a jobb csuklóm is.

—

1997. JÚNIUS 9., ÉJJEL 2 ÓRA

Ezek a csúnya szúnyogok nem hagynak aludni, ezért gondoltam, hogy leírom a bennem felgyülemlő bánatot. Már ittam egy kávét is, pedig már egy hónapja nem vettem, mert fáj tőle a gyomrom, és ilyenkor cigarettát is többet szívok. Olyan lelkiismeret-furdalásom van emiatt, de most elhatároztam, hogy több kávét nem veszek, és hogy ösztönözöm magam arra, hogy csökkentsem a cigi fogyasztását. Amennyivel kevesebbet szívok, annak az árát félreteszem, de mikor ilyen fránya éjszakám van, lehetetlen spórolnom. A legolcsóbban most a Garas utcában lehet venni, százhuszonkét forint egy doboz, a nyugdíjam meg tizenegyezer-nyolcszáz forint. Szerencsémre Marika (W.-né) besegít a kiskutya kajájába, a Julika meg, aki hozta, nem törődik vele semmit, pedig megígérte, de csak az ő nagy kutyájáról gondoskodik. Egyetemre jár mint népművész, most vannak a vizsgái, és azért a férjecskéjével is kell törődnie.

Most a kis Maxikám itt alszik mellettem, nem fog éhen halni, mert vannak neki való olcsóbb kaják. Magamnak meg kevesebbet veszek, mert a szegényházból hordják a kaját. Igaz, most elkérték a nyugdíjszelvényt. Ha ezután fizettetnek velem ezért a kajáért, akkor nem fogadom el többé, mert úgy nem éri meg.

Szegény anyósom a napokban volt nálam, mivel nagy nehezen jön már a jó idő. Ilyenkor mászkál mindenfelé, pedig nagyon rossz állapotban van, de nem hagyja el magát. Büszkén mondta, hogy jön a Gyuri haza, és a Hilton Szállóba fog menni, olyan gazdag. Látod, mondja nekem, a Kati nem undorodott semmitől és harminc éven keresztül kitartott a Gyuri mellett, és az eltartotta. Közöltem, hogy ezeknek a gyomra soha nem fog elrohadni, és ha nekem ilyen ocsmány természetem lett volna, akkor magamért dobtam volna a piacra magam, és most a fejem sem fájna. Azután rászóltam, hogy hagyjuk abba ezt a fajta beszélgetést, mert életem gyötrelmeire ők is jól rápakoltak néhány lapáttal. Csak azt nem értem ezek után, miért járkál utánam, bárhol is lakom. Ilyen beszéd után nem hiszem, hogy a lelkiismerete hajtja hozzám. Tőlem elvárta volna, hogy a kedves fia boldogságához úgy járuljak hozzá, hogy mindenféle megaláztatásnak tegyem ki magam, figyelmen kívül hagyva a nehéz életemet és lelkivilágomat. Nagyon szerettem volna, ha valakitől valaha egy kis szeretetet kaptam volna, de mindenki belém rúgott és kihasznált.

Most ötvenöt évesen már belenyugodtam e szeretetlen világba és nem foglalkoztat egy hapsi sem, mert már az sem igaz, amit kérdeznek. Egyetlen jó cselekedete volt az anyósomnak, hogy huszonkét éves koromban megtalálta szüleimet. Igaz, hogy apám által birtokos hercegnő lehettem volna, de ez csak álom maradt, mert akkor nem tudtam azt, hogy ügyvédek is vannak a világon, mert akkor örökölhettem volna. Most kezdem érteni, hogy egész életembe egy törvénytelen ember voltam. Bizonyára anyám személyijében sem létezem, nincs miért törődjek bármelyik Király családtagommal.

Most idáig Isten segítségével megvoltam, most már megleszek ezután is nélkülük, mármint a gonoszok nélkül. Igyekszem elkerülni a gonosz embereket és megbocsátani az ostobáknak, mert ezekből van bőven. Vigasztalást is Istentől kérek továbbra is. Igaz, az állam törődött velem a maga módján, de például Hajdúnánáson soha senki nem ellenőrizte, hogy milyen sorsunk van, hogy ócska köpenyben és felemás cipőben meneteltünk a suliba, és mindég éhesek voltunk. Csak mikor az énekkarba jártam, és mint népi táncos szerepeltem, akkor volt normális ruha rajtam. Ami az államot illeti, most piszkosul elbánt velünk, akik ilyen szerencsétlenek, majd földig vagyunk tiporva, a gazdagok meg még gazdagabbak lettek.

Olyan drága minden, hogy csak nézhetem. A húst sem engedhetem meg magamnak, és semminek nincs íze. Reklámozzák azt, hogy hogyan lehet lefogyni, meg az egészséges táplálkozás szükségességét, de én nem értem, hogy mikor ébred már fel a nép, hogy egészségünk romlását a „tápszer" idézi elő. Nincs még kenyér sem, ami nem „tápszeres", aki ezt kitalálta, jó sok pénzt markolt. Nem beszélve arról, hogy milyen drága a tápszer, a gazdálkodók meg előszeretettel vásárolják, mert például a csirke hamar felfúvódik és kilóját négyszáz forintért dobják piacra.

A mosóporokat egyik héten Tixnek nevezik, másik héten már más neve van. Ezt a sok piszkos dolgot, amit most csinálnak, ép elmével nem lehet felfogni. Legalább jó volna megélni azt az időt, amikor beszünteti a „tápot" a jövő generáció, mert ha így megy tovább, megrövidül az életünk alaposan. De az is előfordulhat, hogy a hatalomvágytól még rosszabb lesz az élelmiszer, nem törődve életünkkel. Mindenesetre nem rágódom már ezen, én hiszem, hogy e gonosz rendszer vége Isten szava lesz az egész világon.

Kedves naplóm, nagy keserűség hajt, hogy nálad keressek megkönynyebbülést most, 1997. július 30-án éjjel 1 órakor. Sajnos szavaimat nem érti senki, csak mindenki fújja a magáét egymás szavába vágva, én meg csak hallgatok. Ha szóhoz juthatok, igyekszem kedélyállapotukat megnyugtatni, és néha elejtek én is pár szót bajaimról, de ezt is mindég megbánom, mert olyan választ kapok, amit nem tudok megemészteni.

Többször volt nálam a Kati barátnőm, akit nem lehet lelőni sem, úgy árad belőle a panasz. Márti is jött, de nem volt nála a hallókészülék, ilyenkor nem tudok társalogni vele. Bevásárolt nekem szokásosan, melynek az a következménye, hogy állandóan célozgat valamelyik bútordarabomra, én meg úgy csinálom, mintha nem érteném. Aztán keresztrejtvényt fejt és pár napig nálam alszik. Ilyenkor tudom, hogy egy kicsit szabadulni akar a családjától.

A kutyás Ilonka is meglátogatott a Szövetség utcából, akinek a kutyáját elütötte az autó három évvel ezelőtt. Aztán volt egy másik kutyusa, de mindég ugatott – gondolom, a lakók nem vették jó néven –, ezért menhelyre vitte, de nagyon hiányzik neki. Nyugtatgattam, hogy mivel már jóval hetven éven felül van és a lábai is erősen érszűkületesek, nem való már neki a kutyaséta. Ahogy így beszélgettünk, mondanom sem kell, szóba jött a pénz. Adott ezer forintot, amit sehogyan sem akartam elfogadni, de rám erőltette, mondván, hogy valaki rokonféle meghalt, így öccsével és húgával örököltek. Már összesen négyezer forintot adott. Fölajánlottam egy gyűrűmet, amit nem használok, mióta eltört a karom, mert hol kenőccsel kenegetem, hol borogatom, de ő nem fogadta el. Bármenynyire röstellem, de nagyon jólesett ez a kis pénz, majd ha Isten megsegít, vissza akarom adni neki.

Volt itt a Rózsika is, hozta a fényképeket, amit 1996. december 31-én délelőtt csinált. Áthívtam a Marikát, hogy ő is legyen a fényképen, azután sietett haza, mert mindég telefonra vagy vendégre vár, ezután áthívtam a Zsuzsát is, nyolcvanéves, beteges is. Persze úgy állítottam be a dolgot, mintha szilvesztereznénk, hoztam egy üveg pezsgőt, és pezsgővel lettünk lefényképezve. Rózsika nagyon szerette volna, ha náluk szilveszterezek, de nem volt kedvem sehová menni és a kiskutyát sem hagyhattam.

Visszatérve a mai nap eseményeire, mikor a Rózsika elment, sietve vittem Marikához a fényképeket, hármat neki is adtam, de látszott rajta, hogy nem tetszik neki, mondta is, hogy sápadt nagyon rajta. Nem így a Zsuzsa, ő nagyon örült a fényképeknek, de szokásosan hozzáfűzte, hogy ha meghal, hol találom meg a képeket. Szegény iszonyatosan fél a haláltól, ez tartja benne az erőt. Már azt sem tudom, mikor van igazából rosszul, de egy kis csellel rájövök, olyankor előjön a természetes hangja és mintha semmi baja nem volna, hangosan beszélget velem. Azonban a Marika más, ő leplezi, csak a gyenge kézmozdulatai árulják el gyengeségét, de látom rajta, hogy gyengébb a Zsuzsánál, aki nyolcvan év körüli.

Júniusban voltak nálam megint Jehova tanúi és a Marika (J.-né). Hozták a lapokat. Már vártam, hogy figyelmeztessenek a háromnapos kongresszusra, amely 27-én délelőtt 10 órától délután 4 óráig szokott tartani a Népstadionban. Nem ígértem semmit, mert tavaly is mind a három nap négykézláb mentem fel a lépcsőn, olyan rosszul voltam. Nem is mentem, azonban beállított a Rózsika és megbeszéltük, hogy szombat reggel 9 órakor vár a 7A busz végállomásánál. Nem szívesen egyeztem bele, de nem akartam annyiszor visszautasítani, meg aztán csinálta ezeket a fényképeket, meg mégis a szeretett Zsófi mama lánya. Ha anyjukat nem voltam képes utolsó napjaiba

meglátogatni, akkor most el kell mennem, és az új lakásukat is meg kell nézni egyszer.

Június 27-én azonban alig tudtam a Zsuzsának, a Marikának meg magamnak bevásárolni, olyan pokoli meleg volt. Már megbántam az ígéretemet. Mérgemben vettem egy kis konyakot a Rózsi férjének, magamnak meg vodkát. Reggel szokásosan a kiskutyát hat órakor kivittem, és utána itthon készülődtem, de közben nyakaltam a vodkát, úgyhogy mire a buszvégállomásra értem, ahol Rózsika már várt, éreztem, hogy fanyar a mosolyom. Az elágazásnál türelmetlenül vártam a 41-es villamost, amivel három megállót mentünk. Eszembe jutott a Kamaraerdő. Rózsika még vásárolt ezt-azt, de végre hazaértünk. A férje, Laci már várt bennünket. Odaadtam a konyakot, amit Rózsika elosztott. Végül adott egy otthonkát, hogy öltözzem át, mert az a fehér nadrág és az a könnyű fekete blúz, ami rajtam volt, már átnedvesedett.

Nagyon körülnéztem. Olyan süllyesztett épület volt, mint az előző, csak tágasabb. Egy kétszobás ház. Örültem, mert tetszett nekik, hogy nekem tetszik az otthonuk. Laci azonban a hetvenes éveiben jár, eléggé rozoga, lépcsőt sem tud már mászni, de azért barátságos, mosolygós arca megnyugtató. Ebéd után ledőltem és néztem a tévét, közben elelpislogtam, pedig egy izgalmas film ment, amit mind a hárman izgatottan néztünk. A film végén kiszaladtam a fürdőszobába, mert elkapott a hasmenés és a hányinger, szerencsémre volt ott egy tiszta vödör is. Összeszedtem magam és öltözködtem. A rosszulléttől talán még a vendéglátást is elfeledtem megköszönni. De azért hazafelé menet próbáltam bliccelni a villamoson, és mikor három egyforma fehéringes fölszállt, gyorsan elővettem a hatvanforintos jegyet és leblokkoltam. Csak később vettem észre, hogy ezek kínaiak.

Végre hazaértem. A kiskutyámtól alig bírtam átöltözni, és akkor vettem észre, hogy este hat óra van, nem öt. A Rózsika átvert, mert látta a rossz állapotomat. Mindegy, már leöblítettem magam hideg vízzel és szédülten vittem ki a kutyust a Rózsák terére. Alig vártam, hogy elvégezze a dolgát. Itthon levetkőztem, a gyógyszereimet beszedtem és kínomban elaludtam. Vasárnap még melegebb volt.

Nem értem, ez a Sátán mit piszkoskodik, amiért nem tudtam, nem mertem elmenni a kongresszusra. Harmincnégy-harmincöt fok meleg volt, de én a pokolban éreztem magam. Ami még bosszant, hogy se előtte, se azóta nem volt ilyen pokoli hőség.

Miközben így dühöngök, nyavalygok, vásárolgatom a hirdető újságokat, hogy hátha el tudnám cserélni a lakást kisebbre, talán akadna, aki ráfizetne, és kicsit jobban élhetnék még, de nehezen jön össze. Egyet találtam, a Marikától telefonáltam, nem vette fel senki, így a telefonnál otthagytam a számokat. Másnap reggel a Marika izgatottan csöngetett és közölte, hogy sikerült az illetőt felhívni, menjek és hívjam vissza. Kiderült, hogy szélhámosság az egész.

Kinéztem pár hirdetést, de nem sikerült megegyezni, mert cserélnének ugyan az illetők, de ráfizetni nem tudnak. Ki tudja, talán más lakását hirdetik. Nem is tudom, olyan szörnyű dolgokat csinálnak az emberek. Nagyon óvatosnak kell lenni ebben a Tocsik-rendszerben,[81] mert ezek is összelopták a polgárok pénzét, egészen nyolcszáz millió forintot, és ha ki nem derült volna, még mindég lopnának. Igaz, így is kifosztanak bennünket, így aztán nem csoda, hogy az állampolgárok is minden alkalmat megragadva fosztogatnak.

Megvallom őszintén, én sem vagyok különb, mert bizony egy ismerősöm elintézte a villanyórámat és a gázórámat, amit ha ellenőriznének, azonnal észrevennék, hogy lopom a villanyt és a gázt. Igaz, most besegít az önkormányzat, de ki tudja, meddig tudnak. Hát tudod, drága naplóm, ez a csalás is lopja az erőmet, nem éri meg, ezért elhatároztam, ha rajtakapnak, végzek magammal. Addig is, hogy ne vegyék észre, az óraállásokat papírra írom és kiteszem az ajtóra, és mikor jönnek a számlákért, úgy teszek, mintha nem lennék itthon.

81 Tocsik Márta ügyvéd nevéhez fűződik az 1990-es évek legnagyobb hazai pénzügyi botránya. Tocsik 804 millió forintos sikerdíjat vett fel az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt.-től az önkormányzatok belterületi földjeinek privatizációjában való közvetítésért.

Miközben így telnek a napjaim a bizonytalanságban, próbálok jó pofát vágni, és mintha csak a tagjaim fájnának, járok bevásárolni Zsuzsának meg a Marikának. Azonban a Zsuzsa, az állandóan a halállal foglalkozik. Látom a Marikán, mintha egyre gyengébb volna. Elmentünk a Bosnyákra, a nehezét mindég én cipelem, megszoktam, hogy lassan jövünk haza. Igaz, a menye minden héten pénteken megpakolva hozza neki a kajákat, de őneki ez nem elég. Most nem olyan rég voltunk a rottenbilleri közértben, ahol pár dolgot vett, azt is alig bírta, így elvettem tőle, és így is bizonytalanul lépkedett. Belekaroltam, így jöttünk haza. Pár nap múlva kicsit idegesen közöltem vele, hogy ez a nyugdíjintézet jól elbánt velünk, mert július 29-én hozzák csak azt a nyamvadt tizenegyezer forintomat, mire ő a szokottnál sápadtabb arccal és félmosollyal mondta, hogy mit akarsz, azt még meg is kell élni. Ez igaz, feleltem.

Pár nap múlva mondta, hogy menjünk vásárolni. Igaz, nem volt már pénzem, csak abból, amit Ilonka adott. Felöltöztem, csöngettem és láttam halvány arcát, enyhe mosolyát. Mondta, hogy nincs kedve felöltözni, és kért, hogy hozzam a szokásos Whiskast a macskáknak, meg egy kis marhahusikát a kiskutyáknak. El is indultam, de a Rákóczi úton elkapott a nehézlégzés és a szokásos szédülésem, így hát lassabban mentem. Hazafelé olyan hosszúnak tűnt az út, pedig nem is volt meleg, csak a levegő fojtogatott. Hálás voltam Istennek, hogy nem jött Marika, mert föl kellett volna az útról kaparni, olyan rosszul lett volna.

Hazaérve megittam egy pohár hideg vizet, és levegő után kapkodva előbb a Zsuzsának vittem át szokásosan, amit kért: zsömlét, egy kis sonkát, hisz nem bír már sokat enni. Leültem a konyhájában egy székre, amit nem szoktam, és már épp mondani akartam, hogy fojtogató a levegő, mikor szavamba vágva az ő haláláról beszélt. Jól van, elszámoltam neki és mentem a Marikához. Mondtam neki, hogy hála istennek, hogy nem jött, mert nem bírtam volna most belekarolni. Azzal vigasztalt, hogy szmog van. Persze, mondtam. A környező országokba súlyos árvíz van, ami miatt magas a Duna vízállása, és ez most párolog, nem beszélve a fertőzött, erősen klórozott vízről. Mikor hazamentem, Marika beszólt hozzám, hogy itt van két fej vöröshagyma, csináljak a marhahúsból pörköltet. Közben megkérdeztem tőle, hogy mikor jön már a doki, de ő csak legyintett.

Július 24-én este a kiskutyámat ölembe véve odamentünk a Marika ajtaja elé. Szokásosan odatartottam neki, és ő incselkedett vele. Mosolygott a kicsi morgása miatt és még jobban kezdett vele incselkedni. Egyre inkább tetszett neki a vállamon morgó kiskutya. Aztán megelégeltem és hazamentünk, mert féltem, hogy elgyengül a Marika lába, addig játszik. Itthon elkészítettem a vacsoráját, miközben arra gondoltam, hogy holnap majd találkozik a kicsivel.

Péntek reggel szokásosan sétára vittem a kicsi kutyát, miközben néztem Marika ablakát, hogy nem figyel-e bennünket, ahogy szokott. Azonban nem állt az ablaknál, gondoltam, még alszik. Mikor bejöttem, látom, hogy a dagi fehér macska már kint van a többi pincelakó macskával. Gondoltam, Marika már felébredt, nemsokára megyek a közértbe és hozom neki is a Whiskast.

Vittem ki a vödör szemetet, mikor a menye, Évike idegesen – két keze megpakolva – kérdezi, hogy nem láttam-e az anyósát. Mondtam neki, hogy nélkülem nem jár sehová, legfeljebb ide, a sarokra kenyérért. Ott sincs, mondta és már dühösen indult is a kapu felé a cuccokkal együtt, mondván, hogy sietnie kell dolgozni. Szóltam, hogy ne cipekedjen, rakja be hozzám, amit hozott, és ha Marika előkerül, átviszem. Le is pakolt az előszobába és elrohant.

Közben átszaladtam Marikához és meglepődve vettem észre, hogy a konyhában és az előszobában ég a villany. Halkan beszóltam, de nem válaszolt. Elsétáltam a kapu felé, hogy elő kell kerülnie, mire Évi visszaszaladt egy kenyérrel és meghagyta, hogy van egy csomó bab, azt fejtse meg, én halkan ismételtem, hogy fejtse meg – gondolatom az ő gyengeségén járt.

Megint odamentem, erre a Zsuzsa ellenségesen mondta, hogy csöngessek, és becsapta előttem az ajtót. Bekiabáltam neki, hogy és mi van, ha rosszul van? Erre még jobban becsapta az ajtót. Hogy lehet egy már alig negyvenöt kilós, nyolcvanhat éves, törékeny teremtésben ekkora gyűlölet, mikor a Marika többször megmentette

az ő életét a telefonhívással? Mindegy, nem törődtem vele, ész nélkül nyomtam a csengőt és egyre hangosabban kiabáltam, hogy Marika, de nem jött. Végül kétségbeesve, teljes erőből megnyomtam az előszobaajtót, majd beestem, mert nyitva volt. Nagyon rosszat sejtve rohantam a szobába. Még hálócuccaiban ott ült a szokott helyén, a sezlonon és aludt. Megfogtam kezét, lábát, jéghideg volt. Mire én olyan sokkot kaptam, hogy egyre csak ordítottam: Marika! Istenem, Istenem! Átbattyogott a Zsuzsa és kiabált, hogy hívjam a mentőt, de én csak ordítottam, vártam, hogy a Marika megszólaljon.

Miközben így vajúdtam, addig kiabált a Zsuzsa. Hazaszaladtam Éva telefonszámáért, de alig láttam a számokat, miközben még a Zsuzsa is ott pofázott a fülembe. Végre jelentkezett egy férfihang és Évát kértem, mire ő mondta, hogy nincs Éva. Kérdeztem, hogy kicsoda maga, mire válaszolta, hogy hát a B. Jancsi. Mondtam neki, hogy drága B., jöjjön azonnal, mert anyukája itt fekszik halottan. Egy pillantást vetettem hitetlenkedve, hogy miért nem válaszol nekem, miközben megzavart az a totyogó vénasszony, aki megkérdezte, hogy kinek telefonáltam. Ráordítottam, hogy a fiának, mire átszaladt Edithez, aki szintén hetvenen fölül van már, de tartja magát, és vele hívatta a mentőt. Persze ő is hozzám szaladt, hogy hogyan is hívják a Marikát? Olyan dühös voltam, hogy beszaladtam a szobába, és ahogy kifért a torkomon, úgy ordítottam, akkor meg a kiskutyám ugrált rám. Hát ez nem igaz, gondoltam.

Eszembe jutott, hogy ha jön a fia, talán nem fog tudni bejönni, így aztán kiálltam szipogva a lépcsőre ahelyett, hogy a kaput kikapcsoltam volna, mert hiába álltam kint, eszem sehol, ezért csak úgy tudott bejönni, hogy jött valamelyik lakó. Az előszobáig kísértem, figyeltem az arcát. Sajnos ritkán látogatta. Nemsokára jött az Évi is, könnyesen intett felém. Reggel kb. 8 órától 11 óráig vártunk egy orvosra. Én itthon nyüszítettem. Délután 1 órakor jöttek Marikáért, egy fehéres, koszos színű vaskoporsóval. Kérdeztem a fiát, hogy ebbe rakják be őt? Úgy látszik, mondta, és elment a kapu felé. Az ajtómban vártam, hogy mikor hozzák, de nem hozták, kérdeztem magamtól:

vajon miért? Nagy sokára lepedőbe csomagolva – észrevették, hogy figyelek – óvatosan belerakták ebbe a ládába, felém mutatva, mintha gúnyolna „Látod Erzsi most sincs zokni a lábamon". Nem szerette a zoknit, nagyon sokszor rászóltam hűvös napokon, de nem hallgatott rám és soha nem is vett zoknit, nem is volt neki.

Mikor elvitték előttem, az orvos jó egészséget kívánt nekem, mire azt kérdeztem, hová viszik őt. Megdöbbentek, miket kérdezek. Bementem, illetve bejöttem, hogy ne halljon senki. Egész nap szipogtam. Jött az első emeletről az Erzsi, akit rákkal vagy daganattal kezeltek, alig múlt hatvanéves, elmondta, hogy holnap újból kórház és operáció. Kb. harminckilenc kiló lehetett. Nem tudom azóta sem, mi lehet vele, mert most nem volt lelkierőm meglátogatni, és a lányával sem találkoztam, akivel úgy élnek, mint kutya és macska. Erzsi igaz, hogy ostoba és tökéletlen, súlyos betegsége ellenére sem ment el édesanyja temetésére, talán mert Jehova tanúja volt. Különben meg sokat ócsárolta édesanyját rossz természete miatt. Nem egyeznek a lányával sem, aki fodrász, és ő is olyan sovány. Nem csoda, mikor ilyen borzalmas életet élnek.

Visszatérve Marika alig hihető esetére: másnap korán jöttek Éviék. Mire észrevettem, hogy itt vannak, Edit már tologatta az udvarra a hűtőgépet, pedig utálta Marikát a macskák miatt, mert mindenhová odapiszkoltak. Én odaköszöntem. Ott voltak vagy négyen a lakók közül. Beültek Zsuzsához, onnan figyeltek. Évi hozott pár dolgot és megkérdezte, hogy mire van szükségem. Szégyenkezve, de hamar szóltam, hogy a centrifugára. Segített áthozni. Még egy pár cuccot kiválasztottam, de a tátogó némberek előtt szégyelltem magam. Az Ibolya is hordta, még a lába sem fájt. Évi mondta, hogy hordjunk el mindent mihamarabb. Olyan felfordulás volt abban a lakásban, hogy ha a Marika látta volna a féltve őrzött cuccait, dührohamot kapott volna. Végül is rájuk szóltam, hogy hagyjuk a rámolást legközelebbre. Nem bírtam a tárgyakat áthozni, mert úgy éreztem, mintha meglopnám Marikát. Végül ami nekik kellett, elvitték és elmentek. Magamra csuktam az ajtót, mert nem bírtam a könnyeimmel, és a szívem is nehéz volt.

Másnap Edit felverte a házat a macskák miatt, mire idegesen kiszaladtam, hogy ne ordibáljon, hanem fogja össze őket és én elviszem. Így elcsendesedett. A Marika kövér fehér macskáját átvállalta Zsuzsa, nem kis meglepetésemre. Gondoltam, nem sokáig bírja, ami be is igazolódott. Mindennap becsöngetett, hogy ő meghal és vegyem át a macskát, mire közöltem vele, hogy ha jönnek Éviék, szóljon nekik. Addig hordtam neki a kaját, de a Zsuzsa, aki behízelegte magát a Marika családjánál, akik mit sem sejtve hittek az ártatlan képének, amíg el nem vitték szegény macskát, mindennap nyaggatott, hogy meghal hamarosan, hozzam át a macskát, persze megígértem. Azonban így sem tudtam volna vállalni a kiskutya miatt.

A rokonok rámolgattak, a Marika már eltemetve Hatvanban, a kis műkoszorú meg még nálam volt. Átvittem és kértem őket, hogy tegyék a lábához, mert akármilyen idő volt, mindég zokni nélkül járkált és mindég rászóltam, hogy megfázik, de ő kinevetett, mert nem volt egy fia zoknija sem, úgy utálta. Ezenkívül megkértem őket, hogy semmit ne dobáljanak ki, hanem adják nekem, mert a Marika azt mondta, hogy ha ő meghal, úgyis kidobálják mindenét. Erre azt mondták, hogy ami nem kell, az megy a zúzdába. Ezután szó nélkül kijöttem. A fia áthozta azért az állólámpát, amit még Évike megígért. Mikor összepakoltak a rokonok, utánanéztem, hogy a kukába nem dobtak-e valamit, mert ez nagyon rosszulesett volna nekem. Azonban megnyugodva bejöttem, mert még a szemetesvödrét is elvitték, pedig arra gondoltam, hogy a rengeteg ruháját rendbe hoztam volna és átadtam volna a Vöröskeresztnek, de ők a bútoraival a zúzdába vitték. Én nem értem ezeket a fellegekbe járó embereket, hogy nem gondolkodnak, hogy majd rájuk is sor kerül, hiába van annyi pénzük. Szomorú, mert átnéztek a fejem fölött, senki nem kérdezte tőlem azóta sem, hogy utolsó napjai hogyan teltek, stb.

—

Kedves naplóm, szokásosan fáj a csuklóm, hiába van fáslizva, még szerencse, hogy a bal csuklóm tört el januárban, most igen sokára érném utol magam. Szóval, az itteni lakókkal kapcsolatom 1990. június óta van, de még most sem ismerek mindenkit. Marikával az utolsó kapcsolatom 1997. július 24-én este volt, mikor sétáltatás után át akartam menni, hogy örömet szerezzek neki a kiskutyával, akit mindketten annyira megkedveltünk. Ő az ajtóban állt, az utóbbi időben egyre sápadtabb arcával, és láttam, hogy szeretne játszani a kutyával, így vállamra kaptam és odatartottam közel hozzá, mire ő incselkedett vele és élvezte, hogy a kicsi morog a vállamon. Meglepődtem, hogy ilyen sokáig játszik vele, és arra hivatkoztam, hogy addig morogtatod, míg engem megharap, de közben arra gondoltam, hogy a Marika lábai el ne fáradjanak a játszástól, és hazajöttünk. Kicsit rossz érzés fogott el, de arra gondoltam, hogy most bemegy és megpihenteti lábait. Reggel ingerülten ébredtem és ez a fene rossz előérzet elkapott.

Elszomorít az a gondolat, hogy ez a kitartó és nem panaszkodó asszony a betegségéről csak egyszer beszélt utolsó napjai előtt, azt mondta, hogy „Erzsi most már meghalok". Olyan mélyről jött belőle ez az érzés, hogy én csak dermedten néztem rá, de szólni nem bírtam. Csak arról panaszkodott, hogy a Zsuzsa régóta tolvajnak nevezi őt és éjjel gyakran arra ébred, hogy valaki fölcsöngeti őt. Pár cserép virágot kirakott, hogy ne a betont lássa, ha kinéz, de Zsuzsa azokat is eltördelte, mondván, hogy a macskák voltak. Marika volt az, aki ennek ellenére hívta a mentőt, mikor a Zsuzsa rosszul volt, és így többször megmentette az életét. Zsuzsa Marika jóindulatával visszaélt. Most is azon nyavalygott, hogy ő nemsokára meghal és nem is a Marikát siratta. Én nagyon sokat köszönhetek neki, mert mikor vásárolni mentem, mindég vetetett a kiskutyámnak is kaját és jó volt hozzám. Igaz, voltak ingerült napjai, ilyenkor nem zaklattam. Hosszan írhatnék hét év elteltével kettőnk kapcsolatáról, de ehhez egy új füzet kellene. Elszomorít, hogy családja közül senki nem kérdezi, hogyan teltek utolsó napjai. Voltak neki álmai, egy kertes ház, ahol nem zaklatnák, és tartana kutyákat, macskákat, de ez a fránya szó, „ha" nem fájnának a lábai és nem szédülne, stb. No mindegy már, talán az idő enyhíti majd az iránta most még meglévő fájdalmamat.

Most a Zsuzsa bosszant azzal is, hogy én is tolvaj vagyok, de ezt másoknak mondta. Ezért úgy viselkedtem, mintha semmiről nem tudnék. Az utolsó vásárlásnál észrevettem egy papírt, amelyen fel volt sorolva, hogy hol, mennyi pénze van. Szokásos beszéd, hogy nemsokára meghal, és aki rátalál, az tudjon róla. Mérgesen felálltam és otthagytam. Másnap rám csöngetett, hogy adjam vissza a papírját, amire fölírta a pénzét. Uralkodva magamon azt feleltem, hogy keresse meg. Mérgembe bevettem egy Seduxent[82] és azzal csillapítottam magam, hogy többé nem megyek hozzá, mert nem engedem, hogy egy ilyen hálátlan, gyilkos szívű vénasszony engem is kiborítson, mint szegény Marikát.

Most megint minden gondolatom a lakáscsere, mert így hozzájutnék egy kis pénzhez, azonkívül ki tudja, hogy ezek a parlamenti Sátánok egyszer úgy határozhatnak, hogy elveszik a lakást. Már így is tárgyalják, hogy a váló felektől elveszik az önkormányzati lakást. Szörnyen félek, majd mindennap veszem a hirdető újságokat, még telefonkártyát is vettem hétszázötven forintért, kb. négyszer telefonáltam vele és már vége. Nagyon nehezen alakul, figyelnem kell arra, hogy nehogy becsapjanak. Szörnyű híreket lehet hallani arról, hogy mi módon csaphatnak be úgy, hogy se pénz, se lakás. Pedig minden álmom, hogy pár százezer forintom legyen életem alkonyán, mert ez a tizenegyezer forint az állandó áremelkedés miatt semmire nem elég. Sokunk számára értelmetlen ez a bizonytalan élet, még ha szedjük is a dilibogyót, amit még nem szüntettek meg, de ha ezt is megszüntetik, sokan meghalunk, a Sátánok meg ássák el magukat a kis pénzünkkel.

Mindennap elegem van az egészből, egészségem is egyre romlik, és én is egyre gyakrabban állok meg az utcán szédüléseim miatt. Ezért értettem meg a Marikát, aki most lett volna nyolcvanéves. Érdekes, meséltem neki is, hogy néha úgy elgyengültem, hogy le kellett feküdnöm ötvenöt évesen, őnála is így volt nyolcvanévesen.

82 Nyugtató hatású készítmény.

Ki tudja, pontosan mitől van, a cukortól, a vérnyomástól vagy a szívtől, ki gondol még az én helyemben a halálra? Még ha szomorú vagyok is, azért még szeretném megélni a lakáscserét és örülni a pénznek, kicsit utazgatni, víg előadásokat nézni, vagy nyaralni, hisz egész életemben nem nyaraltam. És jót nevetnék, mert talán egy kisebb lakást nem vennének el tőlem, és kis pénzem is volna. Ezen igazán jót tudnék nevetni. Amennyiben nem sikerül ez a kis álom, vagy nem javul a helyzetem, így betegen nincs értelme ennek a kínlódásnak. Az öngyilkosság nem újság számomra, csak idáig meggondolatlanul csináltam, de ez most biztos lesz. Hogy a Sátánoknak ne legyen probléma a temetésem, azt kívánom, hogy égetésem által legyen meleg víz a kórházban, és a hamut söpörjék a szemétbe. Nem lesz erre senkinek szüksége és nem is akarom, egyedül az Istennek legyen rá gondja, és bocsássa meg e megfontolt vétkemet. Halálom előtt ezt még egy külön papírra leírom.

—

1997. szeptember 2-án a volt anyósom volt itt, mondván, a Gyuri már visszautazott Amerikába. Engem vádolt most is, és dicsérte a nőt, aki teste által tartotta el Gyurit és abból gazdagodtak meg. Szép dolog, mondhatom, hogy én vagyok a hibás, mert nem mentem én el vele, hogy piacra dobjon. Micsoda aljas megalázás, mit képzeltek rólam, közöltem is vele, ha ilyen természetű lettem volna, akkor magamnak csináltam volna, és most a fejem se fájna a nincstelenség miatt. Végül azt is közölte, hogy azért is jött el most, mert nehezére esik már a fölkelés. Megértettem, mire céloz. Én nem is kívánok neki semmi rosszat annak ellenére, hogy ostobán bánt velem, mert a fia érdekeit nézte. Egy dologban cselekedett nagyon jól, hogy megtalálta szüleimet, igaz, semmi hasznom belőlük, de tudom, hogy ki vagyok, ezt többször hálásan megköszöntem neki.

A többi ismerősöm is el-ellátogat, értéktelen bútoraim, cuccaim valamelyike mindég megtetszik nekik. Már több dolgot elosztogattam, még egy kék mintás kis szőnyegemet is elkérték, amit kidobtak,

a Marikáé volt, a macska szőrétől két napig pucoltam, és olyan szép lett az alig használt szőnyeg, mintha új lett volna. Hát még ezt is megirigyelték, a Márta is ígért érte ezerötszáz forintot, amit nem adott meg.

Már Ilonka a Szövetség utcából is a nyolcvan felé jár, nagyon szereti a már megszokott kiskutyámat. El is vittem hozzá, de másnap reggel már mentem érte. Új szíj volt rajta, amit nekem adott, de másnap jött a szíjáért, mert fájlalta, hogy visszahoztam a kiskutyát. Kiderült, hogy ezért adott nekem pénzt, ami már felhalmozódott ötezer forintra. Nem tudom neki visszaadni, így adtam neki egy aranygyűrűt és egy aranylánc karkötőt, ami, azt gondolom, hogy fedezi az önként adott pénzt. Azonban közölte, hogy nagyon tetszik neki a tévéasztalom, mire úgy csináltam, mintha nem értettem volna, miről beszél. Egyébként, még amikor a Wesselényi utcában laktam, akkor vettem ezt a gördülő tévéasztalt, akkor még dolgoztam és volt miből.

A Kati is ide jár siránkozni, hogy milyen a fia és az élettársa, és hogy idejön lakni, csak az a kérdés, hogy hová rakja a cuccait. Engem nem is kérdezett, csak azt mondta, hogy fizeti a rezsimet. Nem szóltam különösen, csak annyit, hogy ez egy csendes háztömb, nem hiányzik a cirkusz. Jönnek ide a fiúk utána, és mint már írtam, afelől is biztos vagyok, hogy az ő Dénese gyújtotta meg az előszobaajtómat, mert csak ő tudta, hogy nincs meg a volt kiskutyám, a Gömbike. Így állt bosszút, már pontosan nem emlékszem, miért, de úgy gondolom, hogy a Kati említette akkor is, hogy lakást cserélne, de fizetni nem akarnak.

Azt gondolom, hogy lerázom ezeket a csőcselékké vált barátnőimet, főleg nem szeretném, ha a Katiék valami kárt csinálnának, vagy elkéregetnék az utolsó gatyámat is. Elhatároztam, hogy ha valamelyiknek megtetszik valamim, megmondom nekik, hogy ezek az értéktelen cuccaim harminchárom év kemény munkájából vannak, és még élek. Semmi különös dolgom nincs, mindenem rendben van tartva, amíg még bírom. Hát ezt irigylik? Venni már semmit nem tudok, még rendes kaját sem, jó, ha a kiskutyámnak meg tudom venni a kedvére valót, én meg eszem a margarinos kenyeret

hagymával, vagy néha párizsit. Már a legolcsóbb cigarettát szívom, száztíz forint, jó volna teljesen leszokni, de nem megy.

A gyógyszereket, amikre szükségem lenne, nem kapom közgyógyra, fizetni meg nem tudok, ezért inkább lemondok róla, bármennyire is szükségem lenne rá. A TB furcsa szerződéseket köt és szórja a pénzt, amit gyógyszertámogatásra is fordíthatna. Az orvosok a piszkos szerződések miatt nem írhatnak fel olyan gyógyszereket sem, amire szüksége van a betegeknek, amit felírhat, az meg olyan piszok drága, hogy kénytelen vagyok eltépni a receptet. A végzetbe kergetnek bennünket a tizenegyezer forintos nyugdíj mellett. A tévében, rádióban agitálják az egészségesebb életmódot, azonban nem veszik figyelembe, hogy semmi se az igazi már, és például a disznózsír is olcsóbb, mint a napraforgóolaj, stb. A termékek mind táposak, ami miatt nincs az a tornagyakorlat, amelyiktől bárki is egészségesebbé válna. A jövő fiataljai meg vannak nyúlva és gyengék. Kevés az a bolt, ahol egészséges élelmiszert adnak, különösen nehéz nekünk, ha még ránk tapadt a cukorbetegség is. Ez a fene magas politikai-gazdasági fórum is a zsebeit tömi a mi vérünk által, mintsem az olcsóbb, egészségesebb áruválasztékkal foglalkoznának. Amíg a politikusoknak tele a zsebük, nem gondolnak a halálra, csak az a különbség, hogy ők jólétben halnak, míg a legtöbb polgár nyomorultul hal meg.

Nem értem, kiket szólít a takarékossági világnap? Mikor a karácsonyfa alá is Bokros-csomag[83] kerül, már aki fát tud venni. Szeptember 1-jén a katolikus pap is azt prédikálta, hogy minden gyermek menjen tanulni, mert ingyen van. Szerettem volna hallani a szülőket. A papokat is a polgárok fizetik, na de ilyen dumát!

A kis Magyarországunk hogyan kerül a NATO-ba, mikor a politikusok mindent eladtak már a külföldieknek? Lassan több itt a külföldi, mint a magyar értelmiségű polgár. Persze ezáltal lesz szavazati joguk is, a Gyula erre vár, azonban Európa körberöhögi

83 Bokros Lajos volt pénzügyminiszter megszorító intézkedései.

Magyarországot, mert már a gödörbe sodorták ezek a mocskos politikusok. Ilyen Tocsikok, akik rontják Magyarország erkölcsét és még büntetve sincsenek. Sajnos ezek miatt van a sok lopás, betörés, gyilkosság stb.

—

1997. NOVEMBER 23.

Megtörtént 16-án a nagy választás[84] Európához való csatlakozásról, természetesen reménykedve a jobb jövőben majd mindenki igennel válaszolt. Én viszont üresen dobtam be a borítékot, mondván, életem alkonyán nekem már semmi nem segít. Egészségi állapotom egyre romlik, emiatt hanyagabb lettem, a sorsom Istenre van bízva. A jövőért való küzdelem a fiataloké. Az én gondom, hogy leszokjam a dohányzásról, kávéról, teáról stb. A másik gond, hogy sikerüljön szerencsésen elcserélnem ezt a lakást, amit nagyon szeretek. Annyi szenvedés és szörnyű lakóhely negyvennyolc éves koromig, ez a bizonytalan lakás számomra palota. A testvérek próbálnak segíteni, hogy anyagi gondjaim enyhüljenek, de így sem sikerül a lakáscsere.

—

1998. JANUÁR 27.

Nem tudok politizálni, de minden hozzám hasonló helyzetben élő polgár megállapítása, hogy nagyon piszkos ez a politika. Minden aszerint alakul, ahogy a bársonyszékekben ülőknek tetszik. Visszafejlődünk a nagyon szegények és nagyon gazdagok állapotához. Nagyon sokat elgondolkodom azon, hogy ha apám mint birtokos nem tagadott volna meg, és ezáltal én hercegnő lehettem volna és nem szenvedtem volna ennyit, vajon megfogalmaztam volna-e naplómat, észrevettem volna-e valaha is e számtalan nélkülöző életet? Milyen gondolatom lenne például, mikor látom a cigarettacsikkeket földről felszedőket, és a szabad ég alatt, hol a padon, hol a földön alvókat? Az egyik szemem sír, a másik meg nevet. Egyrészt örülök észrevételeimnek, másrészt jó volna kicsit gazdagnak lenni. Jó volna abban az érzésben meghalni, hogy a fiatalságomon kívül kicsit gazdag is voltam. Azonban már olyan állapotban vagyok, hogy hetente egyszer még vehetek egy liter tejet, melynek az ára már túl van a száz forinton. Biztos vagyok benne, hogy vannak, akik már tejet sem tudnak vásárolni. Viszont vannak, akik havonta cserélik a kocsijukat újakra. Számtalan embertől hallom, hogy számukra nem érdekes a pénz, ezt el is hiszem, mert az ilyenek nem tudják, mennyi pénz van a zsebükben, és bizony elnéznek a fejem fölött.

Mindenesetre arra vigyázok, hogy ennek a kis ártatlan jószágnak, aki tényleg keveset eszik, de amit eszik, az legyen jó neki. Akárhogy fog történni a dolog, ez a nehéz helyzet, rá vigyázok, hisz oly hálás, és csak benne van még egy kis örömöm. Ha észreveszi bánkódásom, ő magára vonja figyelmem. Egyre több örömöt találok ebben a kiskutyában, ebbe bújok a bánatom elől. Ez sokat számít most nekem, még azt is észreveszi, ha rosszul vagyok. Mindegy nekem, csak a kiskutyám nehogy beteg legyen, mert nem tudnám az orvost fizetni.

Máskülönben a Kati többször volt nálam. Elhadarja a bánatát, miközben egymás után szívja a cigarettát. Már unom őt is. Nagyon szeretné a lakásomat az övével cserélni, ami a Dob utcában van a harmadikon, alig húsz négyzetméteres. Még ha egymilliót tudnának fizetni a cseréért, akkor sem egyeznék bele, hisz a szívem és a lábam nem bírja az emeletet. De ő csak fújja a magáét, és persze szeretne ingyen cserélni. Mivel nem tudtam szót érteni vele, azzal búcsúzott 1997 karácsonya előtt, hogy ha nem jön hozzám többé, vegyem úgy, hogy meghalt. Van neki egy gazdag nővére, amint mondta, miért nem megy hozzá. Nálam aludt egy hétig. Borzadály volt hallgatni őt, azonkívül állandóan féltem, hogy jön érte a fia

84 Magyarország NATO-csatlakozásáról szóló népszavazásra utal.

és a Dénes, az élettársa, és itt fognak cirkuszolni. Ez nekem nem hiányzik, de azóta még nem volt itt, nem hiányzik, jobb lenne, ha nővéréhez menne.

Szilveszter előtt Márta elküldte értem a lányát, a Hajnikát, de mert nem küldte az ezerötszáz forintot, holott nekik adtam egy villanytűzhelyt is, amit négyezerért vettem, azonkívül többször átvert engem, megkockáztattam és vettem egy fél liter cseresznyepálinkát, és így a kiskutyámmal végigaludtuk a szilvesztert. Igaz, 1-jén volt egy kis lelkiismeret-furdalásom, de ha arra gondolok, hogy mi mindent kicsalt már tőlem... El is határoztam, ha jön hozzám –, igaz, nem üres kézzel szokott jönni, valami kajafélét mindég hoz, de busásan visszakapja –, közlöm vele, hogy ne hozzon semmit, mert venni már semmit nem tudok, és ég tudja, meddig élek. Úgy döntöttem, nem fogadok el senkitől semmit, és mindenki hagyjon békén!

Szépen rendben tartom a lakást, és azt hiszik, jól élek, pedig nem jó a vécétartály, cserélni kellene, nem jó a kád csapja, a vízmelegítő belülről teljesen el van égve, a pilács amiatt gyakran kialszik, a mosogatóm meg teljesen el van rohadva, a tapéta alatt hullik a vakolat, az előszobából nem győzőm felsöpörni, ezenkívül új tapéta kellene, a padlószőnyegről nem is beszélve. Kérdem én, mit akarnak tőlem ezek a hiénák? Ha sikerül is elcserélnem a lakást, ezeket figyelembe veszik. Szóval elegem van mindenkiből. Alig van egy kis örömöm, csak az, hogy van hol lehajthatom a fejem, ezt is irigylik, pedig hatezer forint rezsivel is el vagyok maradva. Egy gyűrűm van, az is a zaciban.

Szóval, kedves naplóm, nehéz kő nyomja szívemet, de azért sem mutatom senkinek, imádkozom Istenhez, hogy valami butaságot el ne kövessek és segítsen meg. Nem hagyom, hogy bárki víz alá nyomjon, még a kormánynak sem. Kívánom, hogy pusztuljanak a Sátánok, az elnyomók, akik el akarnak taposni, mint egy férget.

—

1998. FEBRUÁR 19.

Úgy érzem magam, mint egy túlöntözött cserép virág, mely a sok víztől rohadni kezd. Először is a Marikát nem tudom feledni, gyakran azon jár az eszem, mit kellett volna többet tennem, vagy jobbat mondanom, ami jólesett volna neki. Azon is sokat elgondolkodtam, hogy miért fáj ennyire mások halála, akiknek családjuk van. Például a nevelő nagymamámé, akinek négy gyermeke volt és sok unokája, gyermekkoromban azt hittem, csak én vagyok neki. Számtalan kedves ismerős halála szíven ütött már, miközben saját anyámról és családomról nem tudok semmit, és nem is érdekel. Egyedül apámról szerettem volna tudni, aki mint birtokos és mint katolikus pap nem írathatott a nevére. Anyámat, K. Margitot sem értem, miért írattak a nagynéném nevére, K. Erzsébetre, és annak lánya is K. Erzsi. Ahogy tudom anyósomtól, a család három első gyermeke Király néven szerepel, azok, akik megtaláltuk egymást.

Mivel nincs apám, így a mai napig is a szegedi tanács által kitöltött adatok szerint szerepelek. Persze képzelt adatok. No mindegy, így ötvenhat évesen kibírtam a nyomorúságomat, most is küzdök a fenntartásomért, míg bírok. Igaz, most is két barátnőm vágott át, egyik elvitte a szőnyeget és egy villanytűzhelyt, a másik egy javításra szoruló színes tévét vitt el, de azóta sem fizettek egy fillért sem.

Itt vannak a számláim, összesen hatezer forint, kifizetni és késedelmi díjat is fizetnem kellene. Hiába voltam az önkormányzatnál, a hölgyek a vállukat rángatva leráztak, hogy semmiben nem tudnak segíteni. Adtak egy kis nyugdíjemelést, de az önkormányzat viszont annyival kevesebb lakástámogatást ad. A szegényházból kapott kaját margarinos kenyérrel pótolom, de már érzem, hogy cukorbetegségem súlyosbodik, a hátam tüdőtágulás miatt jobban fáj, és a szívem is. Korszerű táplálkozás tizennégyezer forintból képtelenség. Sok ismerőst megkértem, ha tudnak valakit a lakáscserére, értesítsenek. Jövő hónapban a gyűrűt is ki kell váltani, de vajon hogyan? Ezt a büdös cigarettát próbálom elhagyni, de mindég ideges vagyok, így csak csökkentve szívom, pedig ha sikerülne teljesen

leszokni, akkor kb. négyezer forintot tudnék spórolni. Azért bízom benne, hogy egyszer sikerül erről a vegyszeres cigiről leszokni.

Egészségi és nyomorult állapotom miatt elgondolkodom sokszor, hogy ha eredeti adatok szerint élnék, mint hercegnő élhettem volna egész életemben és most követelhetném apám birtokát, amit 1947-ben elvettek tőlük, de így, mint törvénytelen személy mit akarhatok? Álmodozni lehet, de nem ajánlatos, mert gyenge a szív.

Ez az állam is elmehet a túróba, mindent emelnek és több család utcára kerül. Sok a tolvaj, a gyilkos, a betörő, és mind azért, hogy tele legyen a zsebük, mit sem törődve a következményekkel. Most, 1998-ban sok piszoknak lejár a parlamenti hatalma, ami pár millió végkielégítést jelent fejenként, ami pár ezer embert érint. Röhögve és tele puttonnyal távoznak, a mi drága vérünkből. Részemről úgy cselekedném, hogy a Horn Gyuláékat halálukig hagynám uralkodni, és a többi pártot mind küldeném dolgozni, leginkább a sóbányába. Még ez a piszok Horn sem bánja, ha nem választják meg, mert már neki is a még meg nem lévő gyereke is kocsival jön a világra. Ennyire lenyúzták a népet, és még nyúznak is, míg a mi szent drága urunknak el nem jön a haragja, és amint ígérte, elpusztítja ezeket a népnyúzó gonoszokat az egész világon.

Drága naplóm, elkeseredésem és haragom próbálom csillapítani. Azt gondoltam, hogy harminckét év kutyakóborlás után végre lakáshoz jutok és nagyon boldog leszek, de rövidre sikerült ez a kis öröm, mert ha gyorsan nem cselekszem valamit, az utcán kötök ki a kis védtelen kutyámmal, akkor pedig nem sok időt adok az életemnek, hisz így sem tudok semmit venni, sem fizetni. „Boldogság, merre vagy?"

1998. ÁPRILIS 18.

Éjjel fél kettő van, már minden filmet végignéztem a kis színes tévémben, és most is, mint máskor is, nyugtalanságom miatt álmatlan vagyok. Kint eső csapkodja a még tisztítatlan ablakaimat, most

ez is zavar. Mindég elhatározom, hogy nem törődök senkivel. Az is fárasztó, hogy reggel megzavar a kiskutyám, mert ki kell neki mennie. Azt sem bánnám, ha hetekig nem kellene utcára mennem, utálok öltözni, takarítani, egyáltalán, mindent utálok. Ennek ellenére azért is másképp történik minden.

A Rózsák terén az egyik kutyás ember szólt, hogy van egy asszony, akinek sétáltatni kéne a kutyáját, anyagilag picit kisegítene. Természetesen mi, kutyatulajdonosok nagyjából ismerjük egymás problémáit, hisz naponta kétszer találkozunk a templom körül. Akit ajánlott az ember, az velem szemben lakik az első emeleten. Azonnal megtaláltam, és kiderült, hogy látásból ismerem, hisz évekkel ezelőtt, mikor még a Gömbikével jártam, kiszólt nekem, hogy vállaljam a foxiját, de hallani sem akartam róla, mert akkor még dolgoztam.

Tavaly még élt a Marika, amikor épp őt tárgyaltuk, hogy nem látni a kutyájával, talán meghalt. Végül megegyeztünk, hogy napi százast ad, és néha vásároljak is be. Szegény kutya nagyon rozoga volt, mind a négy lába remegett és alig vonszolta magát, hisz talán egy évig sem volt az utcán, az asszony meg már két évnél is több, hogy nem jár le. Nem csoda, mert olyan kövér. Hetekig jártam lefől, és ahogy a kutya állapota javult, úgy romlott az én lábam. Nem győzöm borogatni, fáslizni, kenőcsökkel kenegetem, ezek után érzem, hogy nem sokáig lesz öröme a kutyának. Az asszony meg tetézi a problémát a vásároltatásaival. Fel szokott egy egész strófát írni, amit négy-öt helyről tudok beszerezni és kb. háromezer forint értékben, amihez csak ezer forintot ad. Ezenkívül, ha valamit nem sikerül olyan fazonban beszereznem, ahogy elképzeli, vissza akarja küldetni velem, de erre már nagyon feldühödtem és megmagyaráztam neki, hogy ez van, és engem ne járkáltasson.

Egy hónap elteltével ez az igen barátságos kutya, akinek labdát hordtam ki, hogy fusson, úgy rendbe jött, hogy mára a többi kutyával tud futni. Ennek örültek a többiek is, és mondtam az asszonynak, hogy szépen kezd rendbe jönni a kutyája, mire azt a választ kaptam, hogy miből jön rendbe? Elakadt a hangom és csak legyintettem. A lábaim viszont egyre rosszabbodtak, már éppen szólni akartam,

mikor húsvét előtt bejelentette, hogy ne hordjam ki a kutyát, mert nincs rá pénze. Ehelyett édességeket, húst és mindfélét vásároltatott velem. Mit mondjak, most tehetetlen vagyok, mert nagyon sajnálom a kutyát. A téren mindenkit mozgósítottam, hogy valaki vállalja el a kutya sétáltatását, én már ingyen is vállalnám, ha nem lennék így leromolva a szívemmel és a lábammal. Most már úgy állok, hogy nem akarok már vásárolni sem neki, mert sajnálom a kutyát. Ezenkívül adott ötszáz forintot és egy listát, hogy mit kér, ami így ránézésre is kétezren felül van. Csak annyit veszek neki, amennyit adott, hisz nincs nekem pénzem, és ki tudja kifizetni mindezt. Nagyon fáj a kutyát látnom, ahogy vágyakozva néz és ugat szegény. Valamit tenni kéne a kutya érdekében, a vásárlást meg intézze el a lánya.

Ez idő tájt befutott a Kati is szokásos szóáradatával, a fia miatt itt aludt egy hétig. Igaz, most adott ezer forintot a húsvétra. Mondta, hogy húsvét után visszajön, ha a fia nem megy el tőlük. Mit mondjak, nem hiányzik senki, megvagyok az én kicsi kutyámmal, hol örülök, hol mérges vagyok, mikor ki kell menni, de azért a világért meg nem bántanám. Írt a Piros is, hogy menjek hozzá, de se pénzem, se a kiskutyámat nem tudom hová tenni. Azért soha nem gondoltam, hogy az öregedés ilyen nehéz.

1998. JÚNIUS. 8., ÉJJEL 2 ÓRA

Eltűnődöm az élet felfoghatatlan dolgain, például az egészségemről, mely egyre rosszabbodik. Ötször operáltak, a köhögési rohamaim szaporodnak, fulladás, szédülés, légszomj, hátfájás stb. Úgy tevékenykedek állandóan a lakásban, mintha az idő sürgetne. Érdekes módon nem jut idő kézimunkára, mármint subázásra, mert csak ehhez értek. Mosok, takarítok, vásárolok kaját, amire telik, szőnyeget, ablakot pucolok stb. Mire észhez kapok, már dél, és hozzák a szegényházból az ebédet. A kiskutyám türelmetlen, amiért nem foglalkozom vele, kb. 1 óra tájban úgy elfáradok, hogy le kell pihennem és

idegesen állapítom meg, hogy tevékenységemnek semmi látszata nincs. Pihenés után fáradtan kelek fel, mert a kiskutyám nem hagy békén, ki kell menni. Miután már semmihez nincs kedvem, megnézem a tévéújságot, hogy melyik adón van jó film.

A körülöttem élő emberek tele vannak panasszal, amin nem csodálkozom. A Márti elmaradt, amiért feléjük sem mentem szilveszterkor. Az az igazság, hogy jószívű, soha nem jön üres kézzel, de többet visz el. Például odaajándékoztam neki egy villanytűzhelyt, amit négyezer forintért vettem, de ez nem volt neki elég, elvitte azt a szőnyeget, ami a Marikáé volt és két napig pucoltam, és ígért ezerötszáz forintot, de azóta sem hozta a pénzt. Akkor az Ica sem hozza a tévé árát, amivel átvert a trógerje (tizenhatezer forinttal), mert rossz volt, mire Ica ígért érte háromezret, de csak felét fizette ki. A Kati húsvét óta nem jött, a Piros barátnője, a Rózsika sem jön, azt várja, hogy én menjek. Anyósom járogat még ide, akinek apróbb varrnivalókat adok.

Igazándiból nem hiányzik senki. Az önkormányzat, amivel támogat, nem olyan sokat segít, már kávéval sem tudok senkit megkínálni. A tojás tizenöt–húsz forint között van, a tej, kenyér száz forint felett, nagy néha veszek párizsit vagy csirkeszárnyat, ami négyszáz forint körül van, de semminek semmi íze. Ezek miatt még rosszabbá válik a közérzetem.

Nem járok sehová, mert ehhez pénzem sincs és az egészségem sem engedi. A tömegiszonyomról meg nem is beszélve. Különben is, most olyan pokoli hőség van, hogy még a kicsi kutyám is igyekszik elvégezni a dolgát, és kis lógó nyelvével igyekszik velem haza, pucol a fürdőszobába, elnyúlva várja, hogy takarítsam le a lábait, meg se várva, hogy rongyot tegyek alája. Legszívesebben ezt a reggeli és délutáni muszáj-sétát is kihagynám, de a kicsimet ezért nem hagyom szenvedni, hisz csak ő van nekem. Most, május 10-én újabb választás volt, a papírokat úgy dobtam be, ahogy adták, csak azért mentem, hogy a listán legyek és hogy az önkormányzat ne kössön belém.

Tulajdonképpen a FIDESZ is elnyomó lesz, és a saját zsebükre dolgoznak. Belegondolok, hogy soha nem volt jó kormány, egyedül a fiatalságom volt, amit különböző sufnikban tengődtem át, de

mégis szép volt. A lakáscseréről úgy néz ki, hogy le kell mondanom, mert nagyon elszaporodtak a szélhámosok, úgy kijátsszák az embert, hogy se pénze, se lakása nem maradna, amint hallottam. A házban lakó kiscsajnak, az Anikónak[85] – aki hozta a kicsit – most a tízéves nagy kutyusa meghalt, és most szomorú, mondta, hogy van egy ismerőse, aki talán cserélne egy huszonnyolc négyzetméteres lakást, de most ő sem jelentkezik.

Lehet, hogy így kell eltengetnem a hátralévő időmet, de azért jó, hogy van egy kis tévém, amire az utolsó spórolt pénzem költöttem, de ha egyszer bedöglik, akkor azt sem fogom tudni megcsináltatni, hisz ebből a nyugdíjból még egy pár zoknira sem telik. Azért nagyon sokszor eszembe jut a szomszéd Marika, aki sokat segített, hiszen a kiskutya kajája majd mindég az ő pénzéből volt. Július 25-én lesz egy éve, hogy itt hagyott bennünket, ami úgy tűnik, mintha egy hete történt volna, még nem volt nyolcvanéves. A Zsuzsa bezzeg kilencven felé jár és vígan éli világát. Rajtam akarta a gonoszságot folytatni, de ez nem jött be neki, mert arra is képtelen vagyok, hogy arra nézzek, főleg Marika miatt. Azóta is fáj, hogy egy hozzátartozója sem kérdezte meg, hogy hogyan teltek utolsó napjai, amit annyira éreztem, és magamnak sem mertem bevallani, de ilyen hirtelen halálra talán még ő sem gondolt.

Hetente olvasom egy-két órát az *Őrtorony* és az *Ébredjetek* című folyóiratokat, ami megnyugtat, hisz csodálatos szépeket és tudományos dolgokat írnak. Nem ártana ebből egy kis tanulás, a nagykutyák talán nem lennének ilyen zsebet tépők, ilyen arcátlan kizsákmányolók az egész világon. Most abbahagyom, közeleg a hajnali fény, aztán a csuklóm sem bírja már fogni e tollat. Mindenesetre az élettől citromot kapok, melyből megpróbálok limonádét csinálni.

—

85 Korábban Julikát említett.

1998. NOVEMBER 25., 23 ÓRA

Nagy megrázkódtatás ért a kicsi kutyám miatt a Köztársaság téren. Általában kerültem a nagy kutyákat, de most egy idióta nő a farkaskutyájával jött utánunk, a kicsim odaszaladt hozzá, és a nagy kutya pillanatok alatt maga alá teperte a kicsimet, miközben a csaj azzal nyugtatott, hogy nem bántja a kicsit, pedig arra sem volt képes, hogy a fenevadját leszedje a kicsimről. Én kétségbeesve, hogy nem marad a kutyámból semmi, odarohantam és a nagy kutyát leszedtem az enyémről, ölembe kaptam és elsiettem. Letettem egy padra és megnéztem, hogy tud-e menni. A hátát kaparta ki bőrig, amire a csaj azt mondta, hogy ez nem vészes. Mire válaszoltam volna, odébbállt, de ezt jól tette. Fejlüktetve siettem haza, gyorsan lefertőtlenítettem a hátát, de csak másnap jelezte nekem, hogy máshol is van neki bibije. Bizony a bal oldala félig bordás volt a harapástól. Több nyugtatót vettem, hogy gondosan tudjam kezelni a sebeit. Kb. egy hétig csak a Rózsák terére jártunk, de senki nem figyelt rám igazán. Meg is volt a hatása, nagyon elgyengültem, alig tudtam orvoshoz menni. Bizony magasra szökött a vércukrom, a vérnyomásom, a szívemről nem is beszélve. Ez a stressz pár évet elvett az életemből.

Ilyen kiborulás után arra gondoltam, hogy többet nem viszem ki, de ez így nem jó, tehát most idegesen is, de körültekintőbben járok ki vele. Már kimentünk a Köztársaság térre is, mert már nagyon arra húzott. Találkoztam a farkaskutyás csajjal is, jól beolvastunk egymásnak, és kész. Most kevesebbet járunk arra, és igaz, nem tetszik, de a póráz nagyon ritkán kerül le róla. Sajnos akaratos és kötekedős a kicsim, jobban kell rá vigyázni, mint egy gyerekre, ugyanakkor egy aranyos, okos kis élőlény itthon, és feledteti velem az egyedüllétemet, még ha kicsit terhemre is van.

A másik stressz: éppen a kicsimnek akartam a kajáját megfőzni, mikor az előszoba-ajtómon egy hatalmas borítékot találtam, melyről arra következtettem, hogy a jövő évi csekket hozta a kábelőr. Izgatottan bontottam föl, hogy vajon most mennyire emelték. Először a jó korszerűsítésről írtak, de nem érdekelt. Kerestem az

összeget, melyet megtaláltam, ezerkétszázötven forint. Összeugrott a gyomrom, hányingerem lett, a kezem beleremegett, persze a cigaretta már a számban, miközben arra gondolok, ezek is tudják, hogy hogyan kell egy magamfajta szerencsétlennek az életét megrövidíteni. Azonnal felöltöztem és remegő lábaimmal igyekeztem a Bethlen Gábor utca 39.-be, ahol éppen egy ügyféllel voltak elfoglalva, hogy melyik hónapban fizetett és mikor nem. Fél óra várakozás után kértem egy címet, hogy hová fordulhatok panaszommal. Közölték, hogy amit három évvel ezelőtt befizettem, azt a hatezerötszáz forintot nem adják vissza. Közöltem velük, hogy akkor is vigyék a kábelt a francba, mert egy kis tévé után tizennégyezer forint nyugdíjból ennyit nem tudok fizetni. Azért három évig jó volt a kábel, amit a kezdeti háromszázhatvan forintról már ezerkétszázötven forintra emeltek. Nyugdíjat ki tudja, hogy emelnek-e, annyit mondtak a tévében, hogy örüljenek a nyugdíjasok, ha egyáltalán emelnek valamennyit. Az már biztos, hogy a közgyógyot megszüntetik és a gyógyszert is emelik. Csupa paradicsom az élet, csak ehetetlen. Ez a rendszer bogáncsot termel, fojtogató gyomokkal vagyok körülvéve, mely a halálba taszít. Szétmálasztanak, mint óceán hullámai az erős sziklát.

A Pirosról, mármint a fogadott nővéremről annyit, hogy már nem olyan előttem, mint volt. Igaz, hogy 1996 nyarán, amikor nála voltam, többször összevitatkoztunk, mégis úgy megpakolt ennivalóval, hogy nem bírtam hazahozni, csak taxival. Akkor nekem is lehetett volna annyi eszem, hogy postára adom. Most nincs gond, elküldi, mert a cigányok lopják a csirkét, stb. Nem is várok már senkitől semmit, hisz viszonozni nem tudom, meg aztán most, ötvenhat évesen jöttem rá, hogy Pirost soha nem szerettem igazán, azért sem, mert még a táskámban is állandóan turkált. Aztán – gondolom, magából kiindulva – az egyik szobát állandóan zárva tartja előttem, pedig még egy fűszálat sem loptam el soha, senkitől. De elgondolkodtam rajta és a levelein, meg több más dolgain. Bizony csalódtam. Tényleg nem volt soha senkim, egyedül ez a védtelen kiskutya nyújt némi vigaszt és egy pici gondot.

Sajnos nincs egyetlen ember sem, akivel értelmesen egyszer is el tudnék beszélgetni. Mindenki nyavalyog, sőt irigyelnek, hogy csodálatos a lakás, meg hogy úgy nézek ki, mint aki havi százezer forintot keres, pedig egyszerű és értéktelen bútoraim és cuccaim vannak. Ezeknek rendre megvan a helyük, és tisztaság van meg higiénia, amenynyire megengedhetem magamnak. Ennyi! Elszomorít, hogy ezt a minimumot is irigylik tőlem, ezért harminchárom évet áldoztam fel otthon nélkül, sokszor utcán. Legszívesebben szeretném a világon mindenkit „eltaszítani" magamtól, mert belefáradtam e sok képmutató emberbe. A citromból már alig lehet limonádé, és már megint elfáradt a csuklóm.

1999. JÚNIUS 17., DÉLELŐTT

Drága naplóm, lelkem súlyát csak neked írhatom le, mert bizony mások most már nemcsak hogy értelmetlen és fájdalmas szavakat szórnak felém, hanem káröröm is szikrázik belőlük. Tudod, az a helyzet, hogy nem bírom már fizetni a rezsit, mert olyan buta voltam, hogy kevesebb számot írtam ki az előszobaablakba a számlásnak. Nem vettem észre, hogy annyira felhalmozódott a többlet, hogy most ez évben visszautasította az önkormányzat a támogatási kérelmemet. Ezenkívül ez a fránya kábel is idegesít, mert hiába írtam ki és személyesen is közöltem velük, hogy nem bírom fizetni, vigyék a kábelt, azóta már eltelt hét hónap, és nincs fizetve a havi ezerkétszázötven forint. A kisujjukat sem mozdítják, így halmozódik az adósságom, minden pillanatban csengethetnek vagy levelet küldhetnek, de sehogy nem fogom tudni kifizetni.

Ami a gyógyszereket illeti, hordják külföldre ingyen, Koszovóba is, mivel sok a sebesült, mert Milošević úr nem tartja magát a szabályokhoz a békeszerződést illetően, így Amerika bombázza őket, sőt ezek a fránya, okos magyarok azt is megengedték Clintonnak, hogy a repülőjük tőlünk végezzen jugó támadást, nem mondom, ez veszélyes dolog, szép munka, remélem, Istenünk ezt is látja.

Szóval, a közgyógy-támogatást még adják, de amire szükségem lenne, annak már a felét sem kapom meg, legalább azért sem fizetek. Nem bírom kiváltani, helyettük kiharcolom a nyugtatótablettákat. Igaz, testileg kínoz a hátam, a szívem és a jobb bokám meg a csípőm. Mikor leülök és fel kell állni, nem tudok azonnal elindulni. Csak abban bízom, hogy a kiskutyám napi két óra kényszersétáltatása majd helyrehozza a lábaimat. Ha nem, akkor már lehet, hogy így is halok meg. A szívem is vacakol, ami még nagyon rossz, azok a mindennapos apró szédülések. Most újból elhatároztam magam, hogy elmegyek a fogászatra, mert elöl a rossz fogam már úgy kiállt és felsebezte a számat, hogy az mindég duzzadt.

Igaz, még csak két napja húzták ki a fogam, de mivel én nemigen mosolygok már, így nem nagyon vehető észre, hogy elöl hiányzik. Különben is, már ötvenhét éves vagyok, nem vesznek már figyelembe úgy, mint tinédzser koromban. Abban az időben sokat bosszankodtam, mert majd minden fiú belém kötött valamilyen módon. Igaz, akkor még nem volt más gondom, csak nagyon sokszor az, hogy nem volt hol aludnom. Most meg, mikor az Európához való csatlakozásról pofáznak, akkor biztos, hogy valaminek emelik az árát. Ezek a piszkos, mindenre okot találó zsebmetszők, saját milliòikat keresők, csak magukra gondolnak, nem a nyugdíjasokra, mint pl. énrám. Tizenkilencezer forintom van havonta. Ráadásul törvényt hoztak, hogy aki háromhavi rezsivel tartozik, azokat kilakoltatják.

Ezek nyomasztó érzések, nagyon az árnyékos oldalra taszítottak. Olyan borús számomra a világ, mintha soha nem csillogna már egy parányi csillag sem. Ilyen nehéz, nyomasztó érzés miatt közöltem ezzel a magát Jehova-tanúnak tartóval, hogy elcserélném vagy eladnám ezt a lakást. Ettől kezdve naponta járt a nyakamra és valami förtelmes összefüggéstelen ajánlatot tett. Például, hogy van vidéken valami vályogház és pár ezer forintot ajánlott. Ezenkívül persze tudomása volt, hogy nem fizetem a kábelt, és hogy még mindég nem vitték el. Az annyira aggasztotta, hogy nem fizetem, és mégis nézem ezt a kis tévét, hogy kénytelen voltam hazudni neki, hogy már elvitték a kábelt. Erre annyira megörült, hogy felajánlott valami tévédrótot, hogy mégis jöjjön be valami kép. Ezenkívül állandóan nyavalygott a cukra, a bordája meg a lába miatt. Végül kiborult a pohár. Megmondtam neki, hogy nem adom a lakást, mert az önkormányzat nem engedi, mire sátáni képet vágott és átkozódva végre elment. Ez nevezi magát Jehova tanújának, egy ilyen haszonleső Sátán.

Itt még közel sincs vége, mert május 20-án beállított a Kati. Fosta a szöveget, hogy már megint a fia miatt nincs hol aludniuk. Másfél hétig pöffeszkedett nálam. Kihasználtak a Dénessel. Öltözni-vetkőzni nem bírtam tőlük. A siránkozástól be nem állt a Kati szája, miközben az én jólétemet dicsőítette, nekem meg elegem lett belőlük, és június 1-re megkértem őket, hogy menjenek el. Persze ő szidott és átkozódott, miközben mintha egy nehéz kő esett volna le rólam, úgy csuktam be utánuk az ajtót. Felszabadultan fogtam az utánuk való takarításhoz, mosáshoz. Pár nap múlva jelentkeztek a még itt maradt cuccukért, és pofátlanul adott kétezer forintot másfél hétre. Ez sem érdekelt, még örültem, hogy egyáltalán adott valamit, de ezen viselkedése miatt megszakítottam vele a barátságot, ugyanúgy, mint a Mártával, aki tartozik a szőnyeg árával, aztán meg mint az Icával, a volt kolléganőmmel, aki tizenhatezerért megvetetett velem egy tévét, ami rossz volt, és ő három-ezerért elvitte, amit a trógerjával röhögve megcsináltatott. Szóval, leráztam ezeket a haszonlesőket.

Alighogy fellélegeztem, beállított anyósom, akinek elmondtam, hogyan jártam, mire ő felcsillanó szemekkel azt válaszolta, hogy jobb lett volna, ha a fia mellett maradtam volna, hisz ő jó anyós. Egy hét alatt háromszor is jött és agyondicsérte a lakásomat, és mondta, hogy kár lenne elcserélni, miközben halvány gőze sincs, hogy mit élek át ebből e kevés nyugdíjamból. Mikor negyedszer jött, nem mondtam már neki semmit, azért, hogy ne jöjjön már. Azt gondoltam, hogy nagyon beteg, de kiderült, hogy unatkozik, és hogy abból, amit mondtam neki, egy szót sem értett. Mikor elment, nem mondtam neki, hogy jöjjön legközelebb is. Remélem, hogy már nem jön hozzám ez a sok töketlen alak. Így hát hozzáfogtam a nyugtatók szedéséhez, mert már nagyon zúgott a fejem. Ilyen zaklatások

után most fáradtan hagyom a vizet a maga medrében folyni. Semmihez semmi kedvem, nincsenek terveim, a nyugdíjam úgy osztom, ahogy bírom. Van, amikor egész nap csak margarinos kenyérre jut, de erről a mocskos vegyszeres cigiről nem bírok leszokni, hiába szedem a nyugtatókat. Egy kicsi vigaszom van, a kiskutyám, őneki nem szabad éhezni. Elhatároztam, hogy többé senkinek nem mondok semmit, mert amilyen ostoba válaszokat kapok, az már nekem nagyon fáj, és azt sem akarom, hogy a káröromtől vigadjanak rajtam. Elég az, hogy az állam kibabrál velem, csak ezt éljem túl.

—

2000. ÁPRILIS 5., ESTE

Drága naplóm, megint szörnyű csapás ért az elmúlt hónapban. A Köztársaság térről hazafelé indultunk a kis védtelen Maxikámmal, amikor egy hatalmas farkaskutya szaladt felénk egy mulya asszony kíséretében. Én siettem kikerülni, a korábbi esetre emlékezve, de ő gyorsabb volt, pedig én integettem neki, hogy menjen tőlünk a gazdájához, mire hirtelen ráugrott a kicsimre, akit én pórázon fogtam. Közben az asszony hozzánk ért és kezeit karba téve bambán figyelt ahelyett, hogy a nagy farkaskutyájára akár egy szót is szólt volna. Eközben a kicsi kutyám nyüszített a rángatástól, mert a nagy kutya úgy bánt vele, mintha egy felmosórongy lett volna. Hirtelen elkaptam a nagy kutya nyakán lévő szíjat és odanyújtottam ennek a piszok asszonynak, hogy vigye már el tőlünk, mire ő bambán rám nézett, én meg mentem a kicsim után. Alig hittem a szememnek, hogy egyáltalán el tudott indulni. Kínlódva nézett hátra, hogy megyek-e utána. A szíja elszakadt, de utolértem. Fájdalmas mozgással figyelmeztetett, hogy ne érjek hozzá. Hátranéztem az asszony után, aki úgy ment, mintha mi sem történt volna.

Most már a nagy ijedség után mindenféle csúnyákat tudtam volna neki mondani, de csak az orrom alatt mormoltam magamban. A kicsimet figyeltem aggódva, miközben arra gondoltam, hogy milyen szerencsétlen vagyok, hogy épp most nincs itt senki a színház mögött, aki ezt a szemét, piszkos, hülye asszonyt segített volna leteremteni. Ijedtemben és idegességemben mire hazaértünk, már remegett kezem, lábam, az agyam zúgott és olyan nehéznek éreztem, mintha dupla agyam lenne. Ennek ellenére a kicsim a megszokott sorrendet betartva ment a fürdőszobába, hogy pucoljam le a kis lábait, de persze most óvatosan figyeltem a megsebzett részeit. A kezem remegését és az agyam lüktetését egy nyugtatóval csillapítottam, majd hozzákezdtem a kicsim kezeléséhez. A kis nyaka körbe és az egyik combtöve meg volt sérülve, de szerencsére nem vérzett. Az ijedségét és a fájdalmát nem lehetett lecsillapítani. Azért gyorsan lefertőtlenítettem, sebkenőccsel bekentem és gézzel bekötöztem, amit türelmesen viselt, tudva azt, hogy ezzel jót akarok neki. Másnap reggel se neki, se nekem nem volt kedvünk kimenni, de muszáj volt. Napokig panaszkodtam minden kutyásnak, hogy mi történt velünk. Voltak, akik ismerték ezt a piszok asszonyt és azt ajánlották, hogy jelentsem föl, de ilyen strapát én nem bírnék ki, azonkívül orvoshoz sem tudom vinni, mert nincs pénzem. Viszont figyeltem, hogy milyen a vizelete és a széklete, de nem volt véres. Arra gondoltam, hogy ha belső vérzése lenne, akkor eladok egy bútordarabot, amiből elviszem orvoshoz. Erre nem került sor, viszont ezt az esetet az emlékezetéből soha nem tudom kitörölni, de a szeretetemmel és párszor enyhe nyugtatóval talán csillapítani tudom. Hetekig fájt a szívem. Hiába szedtem a szívgyógyszerem. Már arra gondoltam, hogy orvoshoz megyek, mikor eszembe jutott, hogy az a gyógyszer, amit adok néha a kicsimnek, a Valeriána drazsé, tulajdonképpen azt is nekem írta a doki szívidegre, ez bevált.

Drága naplóm, talán mondanom sem kell, hogy ha engem kapna el egy kutya, nem fájna ennyire. Sajnos nagyon sokáig pánikba vagyok miatta, guvasztott szemekkel figyelek minden nagy kutyára és különösen a farkasokra. A stressz olyan hatást váltott ki belőlem, hogy a kis nyugdíjamból vettem egy sprayt, mert első gondolatom az volt, hogy ha ez a rohadt asszony valaha elém kerülne, az ő pofájába szórnám az egészet.

Jelenleg úgy döntöttem, hogy fél hatkor megyünk reggel a köztérre, mert néha lehet találni üres sörösüvegeket, és ha hat-nyolc összegyűlik, abból tudok venni egy kenyeret vagy tejet, és hogy ilyen korán nincs kint sok kutyus, ezért nem kell annyira félni. Délután nem mehettünk, mert ha meglátok egy farkaskutyát, mint a harang, úgy kalimpál a szívem, a kicsim meg ész nélkül menekül, ezért a Rózsák terére és utcáról utcára járunk.

Még hadilábon állunk a megnyugvással, de itthon nagyon jól megvagyunk. Éjjel a kis orrával bökdös, hogy most ki kell neki menni pisilni, jelzi, hogy játszani akar, vigasztal, zsarnokoskodik, reklamál, szóval majdhogy meg nem szólal ez a kis drága. Sajnos ki merem jelenteni, hogy értelmesebb, mint sok primitív ember. Ennyi gond és bánat után mégis megnyugtat és örömöt nyújt ez a kis állat. Ha meg kellene válnom tőle, a szívem talán megszakadna. Soha nem gondoltam volna, hogy ilyen közel kerülök egy ilyen drága kiskutyához. Annyi mindent tudnék írni még róla, de nincs meg a megfelelő szókincsem, mellyel ki tudnám fejezni az iránta való érzésemet. Mindenesetre a nagy kutyák többször bántották már. Azt gondolom, hogy a hősködése miatt, mert mindég rájuk morog. Bizonyára csúnyát mond nekik, amiért magára haragítja a farkaskutyákat, vagy féltékeny. Félelmébe most már nem morog, hanem menekül a drágám. Mivel muszáj kijárni, arra kérem a Teremtőt, hogy ne érjen ilyen súlyos csapás bennünket, mert emiatt is rövidül az életünk.

Ami a Mártit illeti, újév után eljött hozzám. Most pontosan nem emlékszem, hogy mikor, de kifizette a szőnyeget. Igazán nem szólhatok egy szót sem, mert ellátott kajával is bőven. Igaz, a bejgli már penészes volt, meg még más is, de nem mondtam meg neki, hiszen csupa jót tett velem, még ha kicsi hibája is van.

A Kati is eszemben van, de legutóbbi viselkedése után nemigen óhajtom látni. Az Ica is lerendezte a dolgait. Ide akart jönni hozzám lakni, amit jól megfizetett volna, de sajnos én irtózom attól, hogy kerülgessek valakit, meg minden más. Nincs az a pénz, hogy bárkit is elviseljek magam körül, hisz még csak most lesz tíz éve,

hogy végre egy lakásban azt csinálhatok, amit akarok. Ezenkívül meg feledékeny lettem. Van olyan, hogy órákig keresek valamit, és ha nem találnám, biztosan őrá fognám bizonyos dolgok eltűnését, és bizony, csak nagy harag lenne belőle. Sajnos a Jehova Marika is elhibázta a dolgot azzal, hogy az asztalomról eltüntetett egy tollat és egy ollómat, amiről a mai napig nem szóltam, és soha nem is fogok szólni neki. Ezek miatt a piti dolgok miatt, ha hozza a prospektusokat, akkor előtte lepakolok mindent az asztalról, amit úgy gondolok, hogy észrevett. Mindegy, ez legyen a legnagyobb baj.

A legnagyobb baj az, hogy ezekhez az árakhoz nagyon kevés a nyugdíjam. Nagyon gyakran eszünk csirkeáblevest a kicsimmel, és ki tudja, még mi történhet. Elveszíthetem a bérlakásomat, mert ezek a férgek ki tudja, mikor mivel állnak elő. Úgy érzem, hogy ezt a büdös világot egy hatalmas Sátán vezeti, visszafelé fejlődünk, a gazdagokból még gazdagabb, a szegényekből még szegényebb lesz. Mindenesetre élnünk kell, amíg a Teremtő engedi, és míg eljön az ő haragja és elpusztítja ezeket a népelnyomó „férgeket".

2000. MÁJUS. 22., DÉLELŐTT

Kedves naplóm, nem szeretném megint azzal kezdeni írásom, hogy megint szörnyű csapás ért, hisz úgy gondolom, nem csak számomra szörnyű ez az egész világ. Azt hiszem, már írtam, hogy túl sokat nem értek a politikához, de nemrégiben egyes vidékeket elöntött az árvíz, amiről a tévé hónapokig beszélt, és kérte a népek segítségét, ami összefogással némileg sikeres volt. Nem bírom szó nélkül megállni, hogy a legutóbbi riportot ne írjam le. A riporter faggatta a volt miniszterelnököt, Horn Gyulát, mire egy, ebben a rendszerben meggazdagodott patkány betelefonált, biztatva Horn Gyulát, hogy milyen segítőkész a mostani rendszer, mert kihúzta a csávából az árvízkárosultakat. „Mint a higany, úgy szökött fel a vér a fejemben." Először is, ők nagyon minimálist segítettek, mert az adófizető nép fizetett és a nyugdíjasok, hisz már harmadik éve nem kaptunk emelést, miközben az élelmiszerek emelkednek, és szinte minden,

a minőség meg egyre pocsékabb. Viszont a Kádár-rendszer folyamatosan építette az országot, hogy legyen sok lakás, melybe ez a sok féreg betelepedett, a rászorulók meg mindég az utolsók mindenben.

Mióta Kádár meghalt, egy lakást sem építettek. Akkor vajon Horn és Orbán Viktor hová teszik azt a rengeteg pénzt azonkívül, hogy mostanában útépítést és templomok restaurálását végzik, meg sok ehhez hasonlót csinálnak a hazánkba érkező turisták számára, az én igen magasra emelt rezsimből. Na és az Euró-csatlakozás miatt teljesen elnyomják a népet. A haszon a „férgeseké", akik, mint Orbán is, bányát vásárolt, és sok mást, a többi kormánytaggal együtt. Versenyeznek egymással, hogy ki tarol többet. Ezt a sok piszkot leírni, amit ezek végeznek, nincs elég papír, ezért inkább csökkentem a vérnyomásomat és áttérek a még tulajdonomban lévő lakásomra.

Szóval, most újból az önkormányzathoz folyamodtam segítségért, hogy a közgyógyon kívül segítsenek lakástámogatással, még mielőtt az utcára dobnának. Remélem, sikerül. Izgatottan várom a döntést. Igen bürokratikus úton szereztem be minden papírt, ami egy ilyen igényléshez szükséges.

Nemrégen találkoztam egy gyermekkori ismerősömmel, a volt R. Rózsika kolleganőm húgával. Két éve itt laknak pár percre tőlem. Sokat beszélgettünk, neki is van baja elég.

Közben a nővérem, Piros küldött egy kis pakkot. Ez jólesett. Írja, hogy mindent ellopnak a cigányok. Itt Pesten meg a románok. Szóval ez mind a kormány hibája. Irmuska is nyugdíjban van, de rokonánál takarít, amiből tudja pótolni a nyugdíját. Megkértem, segítsen nekem, én is járnék vele irodákat takarítani. Azt mondta, hogy lehet, hogy tud, de jó lenne. Ami a kicsimet illeti, kis baj megint volt, és bizony félünk a Köztársaság térre járni, de muszáj, mert ott találok egy-két sörösüveget, ami nagyon jó, és ha összegyűlik pár üveg, elviszem a közértbe beváltani, és abból tudok venni egy kenyeret és egy liter tejet.

Az viszont nagyon bosszant, ha csavargókat látok bóklászni üvegek miatt, de mit csináljak, nekik is kell ételre, meg, gondolom, italra. Azért a spray állandóan nálam van, ezzel is csillapítom félelmünket, mert ha a kicsivel történik valami, az bizony nagyon

megvisel. Az viszont nem zavar, ha mások látják, hogy felszedem az üres üvegeket, ha találok.

Kedves naplóm, most búcsúzom, sok mondanivalóm volna még, de már most is fáj a csuklóm. Majd jelentkezem, ha valami komoly esemény történik, például ha legalább egy négyesem lesz a lottón.

—

2000. JÚNIUS 25., DÉLUTÁN

Igaz, hogy nincs négyesem a lottón, hisz nekem soha nincs ilyen szerencsém, mert a kutya is oda szarik, ahol nagy a rakás. Viszont hála Irmusnak bevitt magával takarítani, ami havi tizenhétezer forintot jelent. Metróval egy megálló, nyugdíjasként a bérlet ezeregyszázhatvanöt forint, de már rövidesen emelik ennek is az árát. Mondhatom, elég nagy izgalomban voltam, hosszú évek eltelte után ismét dolgozni járni. Sajnos megnövekedett a cigarettafogyasztásom, a kávém stb., így elmaradt az e havi rezsiszámla-befizetésem.

Szerencsére az önkormányzat is jóváhagyta a támogatást, ami háromezer-hatszáz forint segítséget jelent. Tulajdonképpen a nyugdíjjal együtt kb. negyvenezer forintra jön ki a pénzem, ami véleményem szerint ezekhez az árakhoz viszonyítva így is kevés. Délután 4 órától kell mennem dolgozni, ami igen keserves időpont ebben a hetekig tartó harminchat-harmincnyolc fokos kánikulában. Meg is van az eredménye, emelik a kenyér árát és mindent. Valamit nem értek, régen is volt szárazság, jégeső stb., mégsem volt árváltozás, most pedig ha egy kis szellő van, már emelnek ezek a pondrók, férgek, mindenre találnak magyarázatot annak érdekében, hogy szaporodjon a pénzük.

Döbbenten jöttem rá, hogy az emberek legtöbb része meg van elégedve a sorsával, és szinte meglepődnek a kormányok elleni gyűlöletemen. Vajon ha Petőfi élne, mit írna e számomra gyűlöletes rendszerre, vagy hagyná magát megvásárolni, mint Gy. Tibor? Sajnos sok minden nem elég világos, hisz vannak jómódú nyugdíjasok, akik ellenem beszélnek. Mindegy, én nem válthatom meg a világot,

muszáj megalázkodnom ahhoz, hogy saját magam fenntartsam, és hálás vagyok az Úrnak, hogy a segítségemre van.

Sajnos a tömegiszonyt most sem tudom leküzdeni. Mivel emeletre járok takarítani, a jobb lábam sem engedelmeskedik, ápolom, amíg bírom. Ami a kicsikémet illeti, szokatlan neki, hogy délutánonként itt hagyom. Olyan vádlón néz rám, hogy alig bírok elindulni itthonról, ezért aztán sietek haza és megyünk ki, mire ő olyan örömhangokat ad ki, amit eddig még nem tapasztaltam. Az én örömömet megírtam nővéremnek, Pirosnak, hogy annyi helyiséget kell takarítani, mint a konyári főutca, de ki lehet bírni, ha nincs ez a pokoli hőség.

—

2001. FEBRUÁR 9., DÉLUTÁN

Örömömre szolgál, hogy még dolgozhatok Irmának. Sok ajándékot adtam neki hálából. Például ruhaneműket, amiket azért nem volt nehéz adnom, mert a kiskutyámmal való hajnali séta nagyon sokszor olyan eredménnyel jár, hogy sok ruhaneműt találok eldobva, van, amikor egy zsákkal is, amiben van sok hibátlan melegítő, pulóver, kabát, dzseki stb., és csak fertőtleníteni szükséges.

Sajnos 2000. október 12-én a szokásos takarítás során felugrottam egy vaslábú székre, hogy az ablakot becsukjam, de a szék megbillent, és a lába alá került az amúgy is fájós lábam. Csak nehezen kászálódtam fel, de azért befejeztem a takarítást. Minden lépésemnél csillagok jelentek meg a szemem előtt. Igyekeztem az öltözőbe. Éppen ott volt Irma, és közöltem vele, hogy megsérült a lábam. Gyorsan csinált vizes borogatást, ami igen jólesett. Ezek után siettem haza, hogy tovább borogassam, de még a kiskutyámat ki kellett vinnem, nem sokáig bírtam.

Reggel kétségbeesve mentem a Péterfy ambulanciára, ahol az orvos első ránézésre azt mondta, nincs semmi baj. Miután közöltem vele, hogy a bokám fölötti részen nagyon fáj, elküldött röntgenre, és a film alapján igazat adott nekem, mert fibulatörésem volt és bokazúzódásom. Különféle indokokkal csak pólyát tekertek a lábamra, és kb. hat-nyolc hét pihenést ajánlottak. Idegesen csöngettem be a Rottenbiller utcába lakó Irmának, és közöltem vele, hogy nem bírok bemenni takarítani. Erre igen ingerülten, nem nagy megértéssel reagált. Aggódva sántikáltam haza azzal a gondolattal, hogy mi lesz velem, ha nem takaríthatok tovább a lábam miatt, mert azért megvallom, a kevésnél többet ért nekem ez a pluszpénz.

Bár piszokul fájt a lábam, de a kiskutyával ki kellett sántikálnom. Aggódva telefonálgattam az Irma vejének, aki a csoportvezető volt, ő próbált megnyugtatni. Irmával közöltem, hogy legalább két hétig pihennem kell, mire azt válaszolta, hogy szerencsém van, mivelhogy odabent történt a baleset, így talán a Laci visszafogad. Elállt a lélegzetem, és így fél hónap pihenés után, bot segítségével bejártam dolgozni. Nagyon nehéz volt fölmenni a második emeletre takarítani. Irma könyörtelen volt, ezek után már másképp igazodtam hozzá.

Később már össze is vesztünk, mert nem győztem hallgatni azt a sok szemrehányást, hogy ő milyen jó hozzám, amiért bevitt dolgozni. Erre ráuntam, és majdnem kiabáltam vele, hogy fejezze már be ezt a primitív dumát. Mit mondjak, sajnos a barátság aranyfonál, és ha egyszer elszakad, össze lehet ugyan kötni, de a csomó megmarad.

Még vannak neki piszkos dolgai. Például mindenki ahogy végez, igyekszik hazafelé, de nála a tanárok sokáig maradnak, így ő csak később indulhat haza. Főleg az bosszantja, hogy nem várom meg. Ezért szólt a Lacinak, hogy mindenki korán megy haza, ezért aztán Laci úgy döntött, hogy mindenkinek este 7-ig kell maradnia, de senki sem tudja, hogy ez a döntés honnan indul. Mindenki morgolódik, hárman-négyen már elmentek. Én viszont ezt nem engedhetem meg magamnak, és azt sem engedem, hogy táncoltasson. Most már muszáj magam távol tartanom tőle, hogy ne éljen vissza a kapcsolatunkkal.

—

2001. JÚLIUS 14.

Nem részletezem Irmus viselkedését, de most már óvatosabb vagyok. Tulajdonképpen mindannyiunkban van hiba, kinek nagyobb, kinek kisebb mértékben. Annyi bizonyos, hogy a primitív embereket egyáltalán nem bírom, és még ezt Irmának sem nézem el. Ami most lényeges, a lábam helyrejött. Iskolaszünet van, pihenek, miközben fogorvoshoz járok, mert hirtelen minden fogam bedöglött. Hét fogam maradt, ezért most nehezen megy az evés és a beszéd, a csúfságomról nem is beszélve, de kb. egy hónap múlva kész az új fogsor.

Egy év alatt lefogytam húsz kilót, sok a gyomorsavam, a szívem is vacakol. Az Irma próbál leszoktatni a cigiről, de nem sikerül. A kicsimmel járunk rendre a köztérre, az Almássy térre stb. Most délben is voltunk, találtam megint egy klassz esernyőt. Annyi holmit szoktam találni, jó cuccokat, de nem bírnám mindet ideírni. Már a Pirosnak is több dobozzal küldtem, ő meg kaját küld, aminek én nagyon örülök. (52. KÉP) Most is készítek neki csomagot, de nem várok ezért semmit. Jut az Irmának is bőven belőle, és talán örül is neki.

Augusztus 1-jén kezdődik újból a takarítás, addigra a fogam is kész lesz, de nagyon hiányzik a két és fél hónapos takarítási pénz. Tulajdonképpen hálás vagyok Irmának, és nem is vagyok hálátlan. Már alig mer elfogadni tőlem valamit, annyi mindent adok neki. Nem sajnálom tőle, viszont a felhánytorgatást nem viselem el, erre azt hiszem, rájött.

Ami a lakást illeti: nyugtalanít, mert nem tudom megvenni. Ezeknek a piszok, tolvaj, magukat kormánynak nevező zsebmetszőknek a nyugtalanító szavai nem simogatóak a szívemnek. Sőt, arra biztatnak mindenkit, hogy vegyék meg a lakásukat, azonban kölcsönt, pénzt csak annak adnak, akinek ingatlanja van, stb. Pedig nagyon szeretek itthon lenni, mindég van mit tennem. Subázok, gyöngyöket fűzök, írok, olvasok, szépítem a lakást, meg rajzolni szeretnék, stb. Tizenkét éven át néztem a saját ablakokból kikönyöklő embereket, keservesen sóvárogva, és arra gondolva, hogy vajon én mikor tehetem ezt meg. Megtehetem már én is, ez igen nagy öröm, de arra, hogy meddig, megpróbálok nem gondolni, hogy ez a kis öröm itt belül ki ne szökjön. (53. KÉP)

52. PIROS, A FOGADOTT NŐVÉR

53. AZ UTOLSÓ FÉNYKÉPEK EGYIKE KIRÁLY ERZSÉBETRŐL

UTÓSZÓ

A 20. századi történetírás főként bűnösökre és áldozatokra, hősökre és antihősökre fókuszál. E korszakról bőséges forrás áll rendelkezésünkre. A számtalan levéltári dokumentum, a rendszerváltás után nyomtatásban megjelenő visszaemlékezések és az *oral history* anyagok segítségével megismerhetjük a II. világháborúban harcoló katonák, a holokauszt túlélői, az 1956-os meghurcoltak, sőt még azok gyermekeinek életét, életstratégiáit is. A „kisemberekről" azonban, akik hétköznapjaikat élték – dolgoztak a gyárban vagy a tsz-ben, szerelmesek lettek, megházasodtak, nevelték gyermekeiket, pereltek házastársukkal, és boldogulni próbáltak a rendszer adta keretek között –, nemigen maradtak fenn személyes iratok, visszaemlékezések, levelek, esetleg naplók, és a rendszerváltás környékén meginduló interjúkészítési láznak sem voltak célpontjai, a köztörténet szempontjából fontos eseményeknek ugyanis nem voltak közvetlen részesei. A levéltárakban fellelt, „névtelen" emberekre vonatkozó dokumentumok, a születési és házassági anyakönyvi bejegyzések vagy a büntető- és polgári peres iratok is többnyire a makroszintű statisztikákban jelennek meg. Az utóbbi tíz évben azonban – elsősorban *oral history* anyagokat felhasználva – a „kisemberek" életvilágának pillanatképei is fel-felbukkannak a szakirodalomban.

Egy szerencsés véletlen során, és egy munkásasszony írás- és gyűjtögető „szenvedélye" folytán visszaemlékezése, naplótöredékei, levelei és fotói is fennmaradtak az utókornak. E könyv egy olyan kivételes, de mégis hétköznapi asszonynak, Király Erzsébetnek a visszaemlékezését és naplótöredékeit közli, aki egész életében a társadalom peremén botorkált. Gyermekkorát nevelőszülők és gyermekotthonok

között hánykolódva élte, 1959-ben került a fővárosba, előbb textilipari, majd híradástechnikai és nehézipari gyári munkásként dolgozott. Az 1970-es évek első felétől a vendéglátóiparban helyezkedett el: előbb a jobb hírű – a korszak művészei által is kedvelt – a Bartók Béla úton lévő Park étteremben felszolgálóként, később egyre züllöttebb kocsmákban alkalmazottként, majd betanított szakácsként. A rendszerváltás utáni években egy lecsúszott, „wc-s néniként" és takarítónőként dolgozó, kutyájával magányosan élő, de talán szépre is vágyó, tipikus belvárosi öregasszony alakja tűnik fel a naplótöredékekben.

Király Erzsébet visszaemlékezése a partiumi kora gyermekkor „sokkoló" emlékeivel indul, majd a II. világháborút követő hányatatott élményeitől halad 1997 májusáig, amikor is megérkezik az akkori jelenéhez. Ettől az időponttól 2001 nyaráig már naplószerű bejegyzéseket találunk. A narráció egyetlen optikán keresztül mutatja a vélt vagy valós életet. A társadalom e mély bugyraiban nemigen maradtak fenn családi hagyatékok, visszaemlékezések, naplók, csupán néhány anyakönyvi bejegyzés, esetleg bírósági akta őrzi életük negatívját. Az ezúttal fennmaradt különféle iratok összefércelésével azonban rejtett nagyvárosi minivilágok, és e közeg szereplőinek élete, élethelyzetei elevenednek meg előttünk.

A rendkívüli hagyatékra[86] – visszaemlékezés, a rendszerváltást követő évekre vonatkozó naplórészletek, privát fotók, hivatalos levelek és egyéb megmaradt iratok – egy VII. kerületi bérház szoba-konyhás lakásában bukkantam egy lakásvásárlás során. Király Erzsébetnek nem voltak gyermekei, így lakását halála után, egy eltartási szerződés értelmében egyik fiatalabb barátnője és annak fia örökölte. A tárgyi hagyatékára senki sem tartott igényt, így ezek egy része a lakásban maradt.

Csupa paradicsom az élet, csak ehetetlen, avagy egy munkásasszony hétköznapjai a 20. század derekán címmel a Nemzeti Kulturális Alap Szépirodalom és Ismeretterjesztés Kollégium pályázatának keretében kezdtem keresgélni a születési- és házassági anyakönyvekben, a bírósági mutatókönyvekben, valamint a gyári iratok között. Király Erzsébet életútja során szerencsére – a mi szemszögünkből legalábbis – több alkalommal került kapcsolatba hivatalos szervekkel. A szubjektív forrásokat remekül kiegészítik a közvetlen társadalmi környezetéről fellelt bírósági mutatókönyvi bejegyzések, peres eljárások, fegyelmi ügyek és káderanyagok. Az adatgazdag visszaemlékezés és a levéltári dokumentumok alapján társadalmi közege igen heterogén képet mutat. A források alapján körvonalazódik többek között az „eminens" raktárvezető, a „hőzöngő", kikészítő munkásként dolgozó volt katonatiszt, az emberséges – remek amatőr fotókat is készítő – szövő művezető, a „kisstílű" bűnöző első férj és volt sógor, a furfangos – bűnsegédlet miatt rövid börtönbüntetésre ítélt – házfelügyelő, a volt anyós képe.

Király Erzsébet memoárjában egymást követik a színes és kalandos, de nagyon is valóságos, olykor „kemény" történetek, léthelyzetek. Ténylegesen „alulnézetből" – a perifériáról indulva, s bizonyos mértékig ott is maradva – ismerhetjük meg egy munkásasszony interpretálásában a II. világháborút követő árvasorsokat, az örökbefogadás rendszerét, a gyermekotthonokat, a Budapestre bevándorolt nagyipari leányok helyzetét, életét, vagy a rendszerváltás után kisnyugdíjasként tengődők csoportját. Egyben feltárulnak a „pestivé válás" terei, az üzemek, a közösen lakott albérleti „sufnik", a kultúrotthonok, a kocsmák, az eszpresszók, a cukrászdák tovatűnő hangulatai, de a gyári közösségek, a vendéglátósok mikrovilága is.

A visszaemlékezés, a naplórészletek, a fotók és levelek segítségével egy olyan ember válik megismerhetővé, aki egyébként sem a történelemben, sem a környezetében nem hagy nyomot maga után. Nem gyújtanak érte egy gyertyát sem, fényképei számára egyetlen családi albumban sincs hely, semmi nem maradt utána, csak egy-egy anyakönyvi bejegyzés, néhány kórházi, elvonóbéli kezelés aktája, és jobb esetben néhány felületes emlékfoszlány még élő egykori ismerőseiben.

86 Király Erzsébet személyes, forrásértékű dokumentumai, így a visszaemlékezés és a napló, a fotók, a hivatalos- és a két magánlevél indokolja a hagyaték megnevezés használatát.

A visszaemlékezés és napló íresképe igen szép, vélekedésem szerint mégsem mondható, hogy nagyközönség számára íródott volna, hiszen olyan őszintén, kendőzetlenül ír szexuális kapcsolatairól, alkoholizmusáról, abortuszairól, öngyilkossági kísérleteiről, vallásos hitéről, hogy az bensőséges személyközi kapcsolatok híján egyfajta „kiírásként", és ezáltal öngyógyító mechanizmusként működhetett. E feltételezés ellenére Király Erzsébetnek valamelyest tisztában kellett lennie azzal, hogy lejegyzett élete, némi szerencse folytán, megmarad az utókornak. Ha nem akarta volna, hogy ez így legyen, nyilvánvalóan megsemmisítette volna írásait, ahogyan azt korábban többször meg is tette. Kérdés, hogy az írásos hagyatékával volt-e valamilyen célja, s ha igen, mi lehetett az. Ezzel kapcsolatban csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk, tényleges választ már sosem kapunk.

A Király Erzsébet által elbeszélt korszakban és az adott társadalmi közegben történő könnyebb tájékozódás érdekében az összegző tanulmányban röviden ismertetem a kor munkásainak életét, a munkást plasztikusan bemutató riportregényeket, novellákat és szociográfiákat, majd a 20. század második felében jelentősen megváltozott nőideált és nőképet. Továbbá futólag azt a kérdést vizsgálom, hogy az itt közölt forrás reprezentatívnak tekinthető-e, illetve, hogy valamelyik társadalmi rétegre vonatkozóan általánosíthatunk-e mindebből. A levéltári anyagok segítségével megpróbálom Király Erzsébet még fellelhető életszilánkjait bemutatni, az igen vegyes társadalmi közegét felvázolni, és virtuálisan bejárni azokat a tereket, ahol ez az asszony éveinek egy részét leélte. Az utolsó részben az iromány műfaji jellegzetességeit vizsgálom, valamint a visszaemlékezés és napló szöveggondozására is kitérek.

Itt szeretnék köszönetet mondani azoknak, akik sokat segítettek abban, hogy ez a könyv megszülethetett. Hálával tartozom édesapámnak, Grexa S. Zoltánnak és édesanyámnak, Giliga Mária Magdolnának, akik megtalálták és megőrizték a visszaemlékezést és a naplórészleteket tartalmazó füzetet, a fotóalbumokat és a leveleket; Gyáni Gábornak a megjelentetésben nyújtott segítségéért, Gyarmati Györgynek hasznos tanácsaiért és a kézirat javításáért, Hevesi Juditnak és Macsi Magdinak ugyancsak a kézirat gondozásáért és Zsonda Márknak a módszertan terén nyújtott ötleteiért.

A HÉTKÖZNAPOK EMBERE

Az 1948 utáni munkásság igen vegyes képet mutat, az itt felhasznált források is e társadalmi csoport töredezettségét igazolják.[87] Ez a tény már a kortársak előtt sem volt ismeretlen. A Politikai Bizottság 1970. január 13-án tartott gyűlésén már megfogalmazódott az egységes munkásosztály hiánya, Kádár János a vitát így összegezte: „*Figyelembe kell venni, hogy kategóriák vannak, s őszintén szólva az elhatározásoknál még inkább figyelembe kell venni, akár keresetről, akár lakásról beszélünk, hiszen tulajdonképpen ez a három kategóriája a munkásosztálynak másképpen van érintve, ezért nem egyforma a hangulata sem. A munkásság 25%-a Budapesten van. Politikailag ennek van döntő szerepe. A vidéki városokban van a munkásság másik 25%-a, s ez a kategória még a kereset kérdésében is másképp van érintve. Fogunk még sok ilyen kérdést tárgyalni, érdemes ezt megnézni. S azt is, hogy itt volna érdemes differenciálni az intézkedésekben. A fővárosi munkásságnál, a vidéki városok munkásságánál és a falun élő munkásságnál figyelembe kell venni az eltérő helyzetet.*"[88] Ennél sokkal vegyesebb képet rajzol Kemény István szociológus: „*A munkásság egy nemzedékkel ezelőtti zárt kultúrája ma felbomlóban van: a mai magyar munkásság nem zárt társadalmi réteg, kijegecesedett szokásokkal, egyértelmű összefüggésrendszerrel, hanem inkább úton lévők hatalmas tábora. A munkásság egyik fele nemrég vált vagy most válik parasztból munkássá, s átmeneti életformában él falu és város, paraszti és munkásélet között. De úton vannak azok is, akik munkásnak születtek, a régi értelemben vett munkás*

87 A munkásság történetének historiográfiájáról alapos áttekintést ad Valuch Tibor *Korall*ban megjelent tanulmánya. Valuch 2012. 5–17. o.

88 MOL M-KS-288. f. 5. cs. 509. ő. e. Jegyzőkönyv a Politikai Bizottság 1970. január 13-án tartott üléséről. Idézi: Varga 2012. 52–53. o.

és az új típusú munkás között. Egy részük csoportvezetővé, művezetővé, technikussá, mérnökké válik, mások a gyári laboratóriumba vagy szolgáltató munkahelyre kerülnek, megint mások mellékes állást keresnek, és életük legfontosabb részét a gyáron kívül élik; így vagy úgy többségük elszakad a hagyományos életformától."[89]

Hű képet fest a munkáslét mélyrétegeibe invitáló, az 1970–80-as években megjelenő regények, riportkönyvek és novellák egy része is. Csalog Zsolt *A tengert akartam látni* című kötetében négy nagyipari munkásportrét mutat be, mind a négy novella a remény és reménytelenség sajátos elegyét alkotja, a saját zárt világukból való kitörési lehetetlenséget: *„Hát tudom, jó, én is tudom! Hogy ez egy lejtő, amin én vagyok. Mondják erre, hogy a lejtőn is meg lehet állni. Meg bizony! Az alján. Ott igen. Egyetlen ember van, aki meg tudna állítani a közepén is, vagy hát ahol most vagyok. A feleségem. A volt feleségem. Aki már tudom hogy nem állít meg. Úgyhogy – akkor hagyom. Hadd guruljon."*[90] Egyúttal megjelenik az egyszerű fizikai munkás öntudata és büszkesége is: *„Kuvaitba küdtünk száz darab transzformátort – a százból nyolcvanba én is benne vagyok. Meg küdtünk Argentínába, Indiába, mindenhová! Az én kezem munkájából! Lehet, hogy ha egyszer kijutok Indiába – no, nem hiszem hogy kijutok, sok pénzbe kerülne – ott is megismerem: na, ezt én csináltam! én alkottam! És ez egy jó érzés."*[91] A visszaemlékezés holdudvarát illetően Moldova György regénye[92] a fővárosi és vidéki textilipari gyárakat végigjárva betekintést enged a textilipari munkások munkakörülményeibe, életmódjába, de emellett egyfajta kritikát is megfogalmaz, a munkaszervezés ellentmondásaira, a fojtogató munkahelyi körülményekre, a megterhelő, romboló fizikai munkára is felhívja a figyelmet. Mindkét mű egy letűnt kor, egy sajátos világ kulisszái mögé kalauzolja az olvasót, közvetlen közelről szemléltetve a munkások mindennapi életét. Haraszti Miklós már a nyers gyári valóságot mutatja be

89 Kemény 1972. 39. o.
90 Csalog 1981. 65. o.
91 Csalog 1981. 13. o.
92 Moldova 1986.

önéletrajzi ihletettségű könyvében:[93] a munkások kiszolgáltatott helyzetét, a gyári érdekcsoportok, személyek szövevényes, hallgatólagos kompromisszumait. A kortárs írók közül még Csörsz István novelláinak és kisregényeinek nyíltan és kendőzetlenül, közvetlen stílusban megfogalmazott hétköznapi történései hozzák közel az olvasóhoz azt a világot, amelyről Király Erzsébet is ír.

Visszatérve a korabeli munkásságra: az 1948 utáni nagyarányú gyarapodásához a háztartásbeli asszonyok, lányok munkába állása is jelentősen hozzájárult. Ezt a számottevő növekedést egyrészt a nagyipari munkaerőéhség, másrészt a szociális kényszer indokolta, és a korabeli propaganda ösztönözte. Az 1950-es években a legtöbb nőt a tradicionálisan női munkaerőt foglalkoztató textilipar vonzotta, azonban a többi iparágban, így például a gépiparban foglalkoztatott nők száma is folyamatosan emelkedett, de sokan dolgoztak a híradástechnikai és a műszeriparban is. 1966-ban a munkásnők kis hányada szakmunkás, jelentős része segédmunkás volt. A képzettség hiánya inkább az újonnan elhelyezkedő, előzőleg a háztartásban dolgozó nőkre volt jellemző.[94] Az egyenlősítő törekvések ellenére a nők keresete alacsonyabb volt a férfiakénál: egyrészt az elnőiesedett munkaterületek (pl. szövőipar) bérei alacsonyabbak voltak, másrészt pedig azonos munkakör és munkahely esetén is hasonló különbségek voltak megfigyelhetők.[95]

A korábban háztartásbeliként dolgozó nők tömeges munkába állása nemcsak a nők családon belüli helyzetét, hanem az egész család életét is átrendezte. Az 1950-es években a gyermekek ellátását biztosító intézményhálózat még nem épült ki, a háztartások gépesítési foka is igen alacsony szinten volt. Azonban az 1960-as évektől fokozatosan javult a háztartások felszereltsége és a gyermekellátást, gyermeknevelést biztosító infrastruktúra. A korabeli propagandából jól ismerjük a gyárban és a háztartásban is megfelelni vágyó

93 Haraszti 1989.
94 Belényi 2009. 114–120. o.
95 Schadt 2003. 48. o.

feleséget, anyát, dolgozó nőt, kezében a fakanál, karján a kisgyerek, miközben már az éjszakai műszakra készülődik. Moldova György könyvében igen szemléletesen mutatja be ezt a nőtípust: *„Háromnegyed ötkor, öt órakor indul a túlsó végállomásról a 29-es busz. Inkább nem reggelizek, csak tíz perccel tovább alhassak, úgy érzem, össze van ragadva az agyam. Érdekes, ha éjszakai műszakba járok, akkor is reggel fél öt és öt óra között vagyok a legfáradtabb, nem merek végigmenni a gép mellett a trepnin, mert félek, hogy ráesek... Ha délelőttre járok, akkor élünk igazán, tudunk beszélgetni, különben csak szombat-vasárnap ülök le a gyerekkel. A délutános hét a legnehezebb a családnak is, nekem is – mert reggel neki kell állnom főzni, a gyerekek jönnek haza az iskolából, és enni akarnak. Mi nem eszünk az üzemi konyhán, hétvégén veszek két csirkét és másfél kiló húst, megcsinálom, ami szerdáig megmarad, abból készítek egy levest, pörköltet valamilyen főzelék tetejére. Minden gyerek igényli a szüleit, talán ha állandó délelőttös, vagy éjszakás lettem volna, több időt tudtam volna velük tölteni. De hát én még gyesre sem mehettem, mikor a legnagyobbat szültem, még csak tizenkét hét volt a szülési szabadság, mikor a legkisebbet, akkor is csak húsz hét. Egyszer osztottak be állandó délutánosnak, mikor a kisfiam beteg lett, akkor délben enni adtam a gyereknek, megvártam, amíg a férjem hazaér – ő délelőttös a betegsége miatt –, tizenöt órára jártam be, naponta egy órát levontak."*[96] Azonban a mi Király Erzsébetünk nem ezt a típust testesítette meg, hanem a korszakban még ritkaságszámba menő, a mai „szingli nő" prototípusát. Nem akart és talán nem is tudott megfelelni ilyen szempontból a korszak nőideáljának. Élte, megélte és élvezte a pillanatot – minden balsorsa és szerencsétlensége ellenére –, amit egy Budapest méretű városban minden szemrehányás nélkül megtehetett. Szabadon, minden kötelezettség nélkül szórakozott, társaságba járt, ropta a korszakban divatos táncokat és könnyű kalandokat hajszolt. Ugyanakkor állandóan kereste az emberi kapcsolatokat, a valakihez való tartozást, de képtelen volt ennek megteremtésére. Király Erzsébet esete nem volt egyedülálló, hasonló, a magánéletben független, lázadó női karakterek megjelennek a korszak szociografikus irodalmában és a visszaemlékezésekben is. Sztálinváros kapcsán így magyarázza ezt a fajta szabadságot vagy inkább szabadosságot az egyik visszaemlékező: *„Az akkori átlaghoz képest művelt nő volt. Egyedülálló, a harmincas éveiben. Nálam idősebb, ugye. És rettenetesen tartotta magát. Erkölcsi prédikációk is voltak. Aztán egy német szerelővel megismerkedett, átesett a szexuális tűzkeresztségen, és attól kezdve valami olyan széles körű nemi életet élt, ami mutatja azt, hogy az emberek valahol azért ebben a világban egy furcsa speciális szabadságot kaptak. Most ez a furcsa speciális szabadság nem a politikától való szabadságot jelenti. Hanem azt, hogy kiszakadva az általános szociológiai környezetből megízlelték az önállóságnak, a saját döntéseknek, és a saját lehetőségeknek az ízét, mindenféle vonatkozásban. Mind a munkahelyi előrejutásban, mind a munkafajtákban, mind akár a szexualitásban is."*[97] A munkafajták, a munkahelyek és a szexualitás szabadságát a visszaemlékező is végtelenül kihasználta.

Király Erzsébet életében igen fontos volt, hogy a nagyvárosi női szépségideálnak[98] megfeleljen, ez jól nyomon követhető a hagyatékban megmaradt fotókon: míg az 1950-60-as évek fordulóján szinte egy vad „suhanc" tekint ránk, addig néhány év múlva már egy divatos és kihívó nő. (54–55. KÉP)

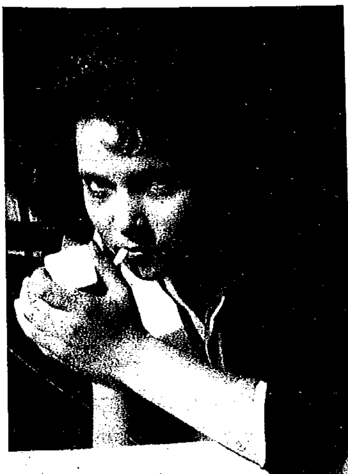
Király Erzsébet tehát nem egy tipikus, a 20. század második felére jellemző városi nő életútját tudhatta magáénak. Ennek ellenére kérdés, vajon reprezentál-e az elmesélt élet önmagán kívül egy társadalmi réteget? Ezzel összefüggésben felmerül az egyén és közösség, a norma és kivétel egymáshoz való viszonya.

A társadalmi közeg és az egyén folyton hatással van egymásra, kölcsönösen formálják egymást, az individuum a nevelés, az oktatás, a szocializáció során a környezete által kidolgozott helyzetmegoldásokat, sablonokat, mintákat, életstratégiákat sajátítja el és ezek

96 Moldova 1986. 176–177. o.

97 V. Tibor visszaemlékezése, 2001. március 28. Idézi: Horváth Sándor. In: Palasik–Sipos 2005. 288. o.

98 Erről lásd: Tóth Eszter Zsófia: „Juli–Dzsuli–Júlia". Elérhető: http://bit.ly/1uQcHxi [2015. április 04.]

54. KIRÁLY ERZSÉBET RÁGYÚJT

55. KIRÁLY ERZSÉBET MINT KIHÍVÓ NŐ

közül válogathat a mindennapi döntései esetében,[99] de választásaival egyben a környezetére is visszahat. „...*az egyéni élettörténet nemcsak egyetlen individuum életének partikuláris eseményeit, hanem sokkal inkább egy közösségnek, egy társadalomnak, egy történeti szituációnak az egyéni élet szövetén átszűrődött képét tartalmazza. Ezért az egyéni életek történetét, az élettörténetet egy olyan társadalmi ténynek tekinthetjük, amely egyszerre teszi lehetővé az életvilág „rejtett" szintjeinek értelmezését, a kultúrát hordozó individuumok gondolkodási struktúráinak megértését, ill. a mindennapi élet, a társadalmi folyamatok és a történeti helyzetek pontosabb leírását.*" – fogalmazza meg tömören Niedermüller Péter.[100]

A visszaemlékező több társadalmi réteg tagjaként áll előttünk, Király Erzsébet életútja során a falusi nevelőszülőkhöz adott gyermekek, majd a nevelőotthonok világához, aztán a nagyipari gyárak

99 Niedermüller 1988. 383. o.
100 U. o. 387. o.

közösségéhez, később a vendéglátósok csoportjához, a rendszerváltás után pedig a munkanélküliek, majd a kisnyugdíjasok rétegéhez tartozott, és elmondott élettörténete alapján egy rendkívüli élettel, egy „hétköznapiságában kivételes" emberrel ismerkedhettünk meg. Carlo Ginzburg a norma és a kivétel egymáshoz való viszonyát elemezve arra a következtetésre jut, hogy a norma magában foglalja a speciális esetet is. Tehát egy kivételes, sajátos eset kapcsán is az egyén szűkebb környezetére nézve általános következtetéseket vonhatunk le, hisz bizonyos mértékig vetülete az adott kor és egy bizonyos társadalmi csoport keresztmetszetének.[101]

Király Erzsébet visszaemlékezése, naplója, a hagyatékában fennmaradt levelek és fotók révén, az eddig feltárt levéltári adatokkal kiegészítve, kivételes áttekintést kapunk azokról a társadalmi közegekről, melyben ez az asszony a 67 évét élte. Király Erzsébet élettörténete egyedi eset, korának számos tipikus jellemzőjével. Visszaemlékezése és naplója alapján mintegy folyamatosan sodródva élte át a II. világháborút követő nagyarányú és drasztikus társadalmi változások számos anomáliáját, amely esetében állandósuló rendezetlen kapcsolatokban, folyton változó állásokban, függőségekben, többszöri öngyilkossági kísérletben, depresszióban került felszínre. Egyedisége alighanem abban is megjelölhető, hogy – szocio-kulturális közegének, környezetének ritka kivételeként – egyre tudatosabban reflektált önmagára, saját sorsát rapszodikusan papírra vetve. Általános megállapításokat egy társadalmi csoportra, rétegre vonatkozóan nem szűrhetünk le, de ez az egyedi tapasztalat a 20. század második felében egyre gyakoribbá vált társadalmi jelenségek, ambivalenciák jobb megértéséhez mindenképpen hozzájárulhat.

101 Ginzburg 2010. 304. o.

A HAGYATÉK ÉS A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Király Erzsébet hagyatéka a visszaemlékezés és a napló mellett mintegy 200 darab – többnyire amatőr – fotót, a tíz évig tartó lakásigénylése számos hivatalos beadványának, kérelmének piszkozatát vagy indigós másolatát, a postai ajánlott feladószelvényeket és a hivataloktól kapott megkereséseket, leveleket tartalmazza. A fényképekre, valamint a lakásigényléssel kapcsolatos iratokra csak részlegesen térek ki, illetve a tanulmány vagy a visszaemlékezés aktuális részénél hivatkozom és mutatom be ezeket a forrásokat.

A levéltári szétszórt nyomok felkutatását az segítette, hogy Király Erzsébet hagyatékában, elsősorban a visszaemlékezésében és naplótöredékeiben sok tárgyszerű adatot, így teljes neveket, dátumokat, helyeket is megemlített. A levéltári kutatás alapján a Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyre történő felvételét igazoló törzslap, első és második házassága anyakönyvi kivonatának másolata, valamint néhány bírósági mutatókönyvi bejegyzés őrzi életének nyomait.[102] A kizárólag Király Erzsébet személyére vonatkozó források mellett egyéb levéltári források közvetlen környezetéről is vallanak. A levéltári iratok alapján baráti körére, munkatársaira, volt házastársára és annak családjára vonatkozóan egy-egy újabb portré rajzolható meg.

102 A Monori Járási Ügyészség és a Pest Megyei Bíróság mutatókönyvében található feljegyzés említi a Király Erzsébet ellen elkövetett magánlaksértést és nemi erőszakot. Erről az esetről bővebben ír a visszaemlékezésében. A XI. Kerületi Bíróság polgári peres mutatókönyvében 1964. szeptember 19-i dátummal bejegyzés található a Pamutnyomóipari Vállalat és Király Erzsébet ügyéről is, amely a visszaemlékezés alapján az önkényes kilépésére vonatkozhatott.

A levéltári kutatásokat a születési, házassági anyakönyvek átlapozásával kezdtem a rendelkezésemre álló adatok alapján. A születési anyakönyv áttekintése a születési adatok pontosítása miatt volt fontos. A házassági anyakönyvekben és a hivatalos iratokban egyféle, a visszaemlékezésben és a naplóban azonban a hivatalos iratokban szereplő és az általam kiderített, hiteles adatok is megtalálhatók. A visszaemlékező felelevenítette, hogy amikor személyi igazolványt csináltatott a szegedi tanácsnál, a hivatal felvilágosítást kért a nagyváradi gyermekmenhelytől, ahonnan azonban semmiféle születési adatot nem kapott, emiatt fiktív adatok kerültek be az igazolványába.[103] Király Erzsébet hivatalos irataiban soha nem került sor a fiktív születési adatai átírására, így a kitalált személyes adatai élete végéig elkísérték.

Az 1960-as évek közepén az anyósa segítségével sikerült eredeti születési adataira bukkannia. Az azonosítást az segíthette, hogy a Király Erzsébet által gyermekkönyvnek nevezett iratában feltehetően feltüntették a törzslapszámot, amelyet a Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyre történő felvételkor kapott. Az alsónémedi születési anyakönyv alapján Király Erzsébet 1942. március 18-án, Gyálligeten született, az anyja 21 éves, gyálligeti lakosú, római katolikus vallású házicseléd volt. A bejegyzés az apára vonatkozóan semmiféle információt nem tartalmaz. Az anyakönyvből kiderül még, hogy a szülés az anya lakásán történt, az anyakönyvi bejegyzés és a gyerek születésének bejelentése a szülést követő második napon, 1942. március 20-án történt meg. A bejelentést K. Mária tette, aki Király Erzsébet anyjának közeli hozzátartozója,

103 A Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely budapesti intézetének irattára sem volt jobb helyzetben, hiszen a menhely jelentős iratanyaga a II. világháború alatt eltűnt, ugyanis az intézet a bombázások elől a balatoni épületébe költözött. Az iktató- és mutatókönyvek jelentős része megsemmisült, többi irat jóval a II. világháború után került elő, rendezetlenül. Ezen iratok hiányát akkor érezték először, amikor 1953-ban a személyi igazolvány bevezetésekor az intézet munkatársai sok volt gondozott előéletéről nem tudtak felvilágosítással szolgálni. Dickmann Mátyás: A Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet (GYIVI) története. Elérhető: http://bit.ly/1nfDLoo [2015. április 4.]

valószínűleg anyja lehetett, erről tanúskodik a gyermekmenhely törzslapja is. Az anyakönyvvezetőnél a névíró is fel van tüntetve, melyből arra következtethetünk, hogy a bejelentő, tehát K. Mária írástudatlan volt.[104]

Az alsónémedi anyakönyveket forgatva még egyszer találkoztam K. Mária nevével – nem azonos a szülést bejelentővel, hanem annak a visszaemlékezésben gyáli lakosként említett másik leánya lehetett –, aki 1943. június 17-én adott életet egy fiúgyermeknek, akinek az apja egy 28 éves borbélysegéd volt. 1910-től 1947-ig átlapozva a születési anyakönyveket az előbb említetteken kívül még három esetben találkoztam a Király vezetéknévvel: 1915-ben, 1927-ben és 1940-ben, azonban ők nem családtagok voltak, vagy a család távolabbi rokonai lehettek, tekintettel református vallásukra.[105]

A forrásokban az anya származásáról nem találtam adatot, azonban Király Erzsébet gyermekmenhelyes törzslapján fel van tüntetve az anya születési helye, Kiskunmajsa.[106] Már a 19. század végétől a gyáli Jálics- és Károlyi-gazdaságban számos állandó gazdasági cselédet és munkást alkalmaztak, Király Erzsébet anyja, talán nagynénjei is, mint gazdasági cselédek dolgozhattak valamelyik birtokon.[107] A visszaemlékezésben az 1960-as évek közepén, az Alföld egyik tanyáján, a születési helyétől, Kiskunmajsától mintegy 25 kilométerre lévő Balástya közelében ismerjük meg Király Erzsébet anyját, amikor sor került az anya-lánya találkozásra.

Király Erzsébet gyermekmenhelyes törzslapja[108] alapján megtudjuk, hogy 1942. március 30-án vették fel a gyálligeti elöljáróság

104 PML XXXIII.1 FOND VIII. kötet Polgári anyakönyvek másodpéldányainak levéltári gyűjteménye. Születési anyakönyvek Alsónémedi (1936–1947)

105 PML XXXIII.1 FOND V., VI., VII. és VIII. kötet Polgári anyakönyvek másodpéldányainak levéltári gyűjteménye. Születési anyakönyvek Alsónémedi (1910–1947)

106 BFL VIII. 1127 FOND 428. doboz Magyar Király Állami Gyermekmenhely iratai

107 Gyál történetéről lásd: Czagányi 2010.

108 A 1920–1944 közötti Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely törzslapjai megtalálhatók a Budapesti Fővárosi Levéltárban. A törzslapon feltüntették a gyermek születési adatait, a szülők adatait, amennyiben sor került rá, a gyermek korábbi elhelyezési adatait, a felvétel okát és körülményeit, a felvétellel és elbocsátással kapcsolatos határozatokat.

kezdeményezésére a 12 napos csecsemőt és a szoptató anyát a menhelyre, a felvétel oka az anya keresőképtelensége volt. Az apáról ebből az iratból sem tudunk meg többet: személye ismeretlen. A visszaemlékező később Gyálon, a közeli rokonaitól tud meg információkat a feltételezett apjáról. Király Erzsébet és az anyja 1942. október 9-ig volt a budapesti gyermekmenhelyen, ekkor a csecsemőt az anyával együtt átutalták a nagyváradi intézetbe.

Az állami gyermekgondozás terén az 1901-es gyermekvédelmi törvény jelentett fordulópontot, amely 18 gyermekmenhely felállítását rendelte el az országban[109] és egyúttal kiépítette a családi gondozási formát. Az állami rendszer mellett az egyházak és társadalmi szervezetek is részt vettek a korabeli gyermekgondozásban.

Az állami gyermekmenhelyek – élükön gyermekgyógyász igazgató főorvossal – feladata volt az elhagyatott gyerekek gondozása, ápolása, orvosi ellátása. Az intézetben a gyerekek csak ideiglenesen tartózkodtak, míg kihelyezésre vagy speciális ellátásra vártak. A menhelyek igazgatási feladatokat is elláttak, működtették a telepeken lévő nevelőszülői hálózatot. A menhelyről a gyerekeket a telepeken élő családokhoz helyezték ki. 1908-ban 238 telep működött az ország különböző községeiben.[110] A telepeket a telepfelügyelőnők látogatták, feladatuk a családok segítése és életkörülményeinek ellenőrzése volt. A családok a nevelésért gondozási díjat kaptak, amely a gondozott gyerek korától függött. Az I. világháború után is megmaradt ez a gondozási rendszer, az állami gondozásra szoruló gyermekek száma azonban, előbb a háború, majd a gazdasági válság következtében jelentősen megemelkedett, míg az intézmények száma a békekötés után felére csökkent, így a nevelőszülői hálózat nem tudta megfelelően ellátni feladatát. Olyanokhoz is kerülhettek

109 Budapesten, Debrecenben, Nagyváradon, Gyulán, Kolozsvárott, Aradon, Szegeden, Kecskeméten, Veszprémben, Rimaszombaton, Kassán, Munkácson, Marosvásárhelyen, Pécsett és Szombathelyen, Temesváron és Szabadkán létesítettek gyermekmenhelyet. A trianoni békeszerződés következtében 9 intézet az elcsatolt területeken maradt. 1926-ban Miskolcon újabb intézetet alapítottak.

110 Rózsás Eszter: A gyermekvédelem rendszere. Elérhető: http://bit.ly/1KsG4M7 [2015. április 4.]

gondozottak, akik a rossz életkörülményeik miatt korábban nem kaphattak volna. Az 1938-as évre a gondozottak száma majdnem elérte a 42 ezret. A második világháború után a nyilvántartottak száma 40 ezer körül mozgott, de a rászoruló gyermekek létszáma a 200-300 ezret is megközelítette.[111] A gondozást lényegében a háború előtti intézményi és nevelőszülői hálózat látta el, amelynek munkáját ideiglenes intézmények segítették. Lényeges változást az 1950-es évek eleje hozott. Az új politikai irányvonal és az ideológia a családban történő nevelés helyett a közösségi nevelést szorgalmazta. Az állam nevelőotthonokat, gyermekfalukat létesített, ide kerültek a gondozottak, és elkezdődött a nevelőszülői hálózat felszámolása. 1947-ben az ellátásra szoruló gyermekek 19,7%-a lakott gyermekotthonokban, ez az arány 1959-re 71,4%-ra emelkedett.[112] Az előbb felvázolt elv nyomán kerülhetett Király Erzsébet a háborút követően nevelőszülőhöz, majd az 1953-ban alapított hajdúnánási leányotthonba.[113] A visszaemlékező vallomásai alapján elmondható, hogy bármilyen sanyarú is volt az árvák sorsa a nevelőszülőknél, mégis hosszú távú, meghatározó kapcsolat alakulhatott ki köztük. A visszaemlékezés tanúsága alapján volt kit meglátogatni, volt kitől pakkot kapni, a férjet volt kinek bemutatni, minden negatívumával együtt tehát a nevelőotthonok világánál emberibb környezetet jelentett.

Király Erzsébet visszaemlékezése szerint 1959–1960-ban a szegedi ipari iskola elvégzését követően, végzett szakmája alapján szövőnőként került fel Budapestre. Az első tíz évben nagyipari munkásként dolgozott, előbb nagyrészt szövőnőként a Csillaghegyi Lenárugyárban,[114] majd a Goldberger Gyárban és a Kelenföldi

111 Rákó Erzsébet: Gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményeinek vizsgálata. 77. o. Elérhető: http://bit.ly/1yWcJaN [2015. április 4.]

112 U. o.

113 1935-től árvaház működött a városban, 1953-tól 1–8. osztályos leánynevelő-otthon létesült, amely 1956-tól felső tagozatos leányotthonként működött tovább. 1954-ben fiúnevelő-otthont is alapítottak.

114 A gyár fő profilja a ponyvák, vitorlavásznak, ruhavásznak, műszaki anyagok gyártása volt. 1963-ban – a szövőgyárakhoz hasonlóan – Buda-Flax Lenfonó és Szövőipari Vállalat néven egyesítették a többi hasonló profilú gyárral.

Textilgyárban,[115] később segéd- és betanított munkásként, lemezsajtólóként, lemezpréselőként, raktárkezelőként, esztergályosként és darukezelőként a Budapesti Rádiótechnikai Gyárban,[116] a Budapesti Híradástechnikai Vállalatnál, azaz a Beloiannisz gyárban,[117] végül a Hajtóművek és Festőberendezések Gyárában.[118]

Király Erzsébet a nagyiparban eltöltött 10-12 év alatt 6 gyárban dolgozott, átlagosan 2 évet töltött egy-egy munkahelyen, ez alapján a korszak szakzsargonja szerint „vándormadárnak" minősült. Az egyik magánlevélben utalást találtam arra, hogy Király Erzsébet

115 Az 1940-es évek végi átszervezések során a kelenföldi gyárból létrehozták a Kelenföldi Textilkombinát Nemzeti Vállalatot, az óbudaiból a Goldberger Textilnyomó és Kikészítő Nemzeti Vállalatot. 1963-ban a központosítások során számos textilipari gyárból, így a Goldberger, Hazai Pamutszövőgyár, a Kelenföldi Textilgyár, a Kispesti Textilgyár, a Magyar Pamutipar, a Pamutkikészítőgyár, a Soproni Pamutipar, a Soroksári Textilgyár, a Szegedi Textilművek, a Textilfestőgyár, a Dunavecsei Konfekciógyár összevonásával létrehozták a Pamutnyomóipari Vállalatot (Panyova).

116 A Budapesti Rádiótechnikai Gyár elődje a Vörös Szikra Gyár volt, melyet minisztertanácsi határozat alapján 1953. január 1-jén alapított az általános gépipari miniszter. A gyár ideiglenesen a Béke tér 3. szám alatt kezdte meg működését, majd innen költözött át Óbudára. A Vörös Szikra Gyár 1956. január 1-jétől elvesztette önállóságát és a BHG gyáregységeként működött tovább. A gyár eredménytelensége miatt 1956 végén azonban kezdeményezték a vállalat újbóli önállósítását, melynek következtében a vállalat 1959. január 1-től Budapesti Rádiótechnikai Gyár, vagyis BRG néven ismét önállóvá vált. A vállalat tevékenységi köre rádióadó- és ipari nagyfrekvenciás berendezések, adó-vevő berendezések, magnetofonok, hajózási elektromos berendezések gyártása volt. Elérhető: http://bit.ly/1AeKBvG [2015. április 4.]

117 A Standard Villamossági Rt. 1949. decemberi államosítása után 1950-től BHG (Beloiannisz Híradástechnikai Gyár) működött tovább. Nevét a görög kommunista Nikosz Beloianniszról kapta. A gyárban elsősorban rádiókat, adó- és vevőkészülékeket, valamint telefonkészülékeket és telefonközpontokat gyártottak. Későbbiekben a gyár kimondottan a telefontechnikára specializálódott. Elérhető: http://bit.ly/104AWqU [2015. április 4.]

118 A gyárat 1947-ben MOGÜRT Fogaskerék néven államosították, majd 1949-ben egyesült a Munkások Ipari Termelő és Értékesítő Szövetkezetével, ugyanebben az évben a MITÉSZ Motor- és Gépgyár Fogaskerékgyár Nemzeti Vállalatává alakult. 1959-től Budapesti Hajtóműgyár név alatt működött. Az 1963. évi központosítások során összevonták a Magyar Felvonógyárral, a pesterzsébeti Autó és Traktorgyárral Hajtómű és Felvonógyár néven. 1973-ban a felvonógyárat átadták a Ganz–Mávagnak és Hajtóművek és Festőberendezések Gyára néven működött tovább.

önkényes kilépő volt.[119] Jóval korábbi, 1952-es önkényes kilépésre vonatkozó peres anyagokból Belényi Gyula kimutatta, hogy a munkahelyi vándorlásra hajlamosabbak voltak a fiatalok, a gyengébb munkahelyi pozícióban lévők és azok, akik korábban nem töltöttek el hosszabb éveket egy-egy vállalatnál.[120]

A korábban említett XI. Kerületi Bíróság polgári peres mutatókönyvében történt bejegyzésen felül a levéltári dokumentumok egyikében sem maradt nyoma annak, hogy Király Erzsébet ezekben

119 Az anyós így írt egyik levelében: „Kedves Erzsikém! Egy hónapig naponta jártam be a korházba a páromat etetni. A mai nap meghalt. Ezért nem volt időm és lelkierőm veled foglalkozni, de hogy gondoltam rád a következőkben bizonyítom. A munkabéredre vonatkozóan azt mondták a Blaha Lujza téren, hogy még félévig önkényes kilépő vagy. Ma került kezemben egy Szabad Föld, ami másként ír. Mellékelem! Ha nem a munkahelyeden reklamálhatod a pénzt és a vállalati ügyvédhez fordulj korrigálásért. Erzsikém még nem fordult elő velem, hogy a kérésem félreértették, sőt bebolondították, hogy megmagyarázzák miért ráznak le. No de a harmadik minisztériumi leiratot remélem nem rázhatják le. Elég kiadós. Nagyon el voltam keseredve, ez adta a lelki dühöt, és most névre szólóan kértem a segítséget. Elég hamar válaszoltak. Itt küldöm a kérésem másolatát, hogy tudd, hogy mit írtam neki. Erzsikém, most egy hónapig nem tudok velük foglalkozni. Azért küldöm a válaszukat, hogy ha nem felelnek, két hét múlva keresd fel őket. Esetleg együtt mehetnénk majd oda, ha értesítesz. Remélem van munkahelyed most, de legalább betegállományban vagy. Elküldtem neki a kereseti kimutatásodat is, ezért azt nem tudtam neked visszaküldeni. Délelőtt otthon vagyok, ha nem találsz, akkor várj meg vagy a ládába dobj üzenetet. Mindentől függetlenül jelentkezz az illetékes lakáshivatalban is, biztos ami biztos. A XII kerületben nagyon fognak neked örülni. Ez a dolguk, a ménkű beléjük vághatna, vagy úgyis attól félnek. Erzsikém a mellékelt újságcikk szerint téged nem alkalmazhattak önkényes kilépőnek ennél a vállalatnál. Jó kis pénzről van szó. Keresd fel a vállalati ügyvédet, de előbb a munkaügyist és kérj felvilágosítást. Ha elutasítanak, perelünk akkor is ha már nem vagy ott. Legalább is rájuk uszítom a fél világot persze csak veled megbeszélve most már. Ezt a levelet csak azért nem írtam meg neked, mert már nem akartalak agyonidegesíteni és egy segítségkérést vagy teljesítenek, vagy nem így is elég a bajod. Mindenesetre kíváncsi vagyok, hogy a harmadik minisztériumi leiratot hogyan érzékelik, hogy reagálnak rá. Szeretnék veled egyszerre odamenni, hogy lássam a dühös pofájukat. Írj mi van veled és hol találhatlak. Nem tudok kimenni most sokat szédülök. Csókollak Anyu."
Kis cetlin a levél mellett: „Ezt azért küldöm, hogy tudják meg az iktatószámot. Úgyis együtt megyünk majd és ez kell. A másik 11 kerületit és a kereseti kimutatásodat elküldtem neki. Úgy látszik meghatódott, mert hamar válaszolt. Ezekkel csak így kell. Had lássák minket nem lehet lerázni. A másolatban írtakat ne vedd a szívedre. Valamit csak kellett írni neki."

a gyárakban dolgozott volna,[121] a visszaemlékezésben vezetéknévvel említett munkatársairól és baráti köréről viszont igen. A. Erikről fegyelmi ügyével összefüggésben maradtak fenn iratok, id. Sz. Jenő és ifj. Sz. Jenő kapcsán azért, mert a gyár megbecsült törzsgárdájához tartoztak. K. Ilona barátnője vonatkozásában is találtam levéltári iratanyagot, ugyanis a KISZ titkár a lenárugyár igazgatójához fordult levélben azzal a kéréssel, hogy tegye lehetővé azt, hogy tizenkilenc, a gyárban dolgozó fiatal – akik között a barátnő is szerepel – a 1960. augusztus 5-én délután kettőkor tartandó összvezetőségi értekezleten részt vehessen.[122]

A hagyatékban megmaradt fényképek között is találunk olyat, amely a munkahelyhez kapcsolódik, az egyik valószínűleg a Csillaghegyi Lenárugyár dolgozóiról készülhetett, a másik munka közben, a szövőgép mellett örökítette meg a visszaemlékezőt. (56–57. KÉP)

120 Az 1950-es években szigorúan büntetendőnek minősült az önkényes kilépés, a vállalat minden ilyen esetben köteles volt az ügyészségen feljelenteni a dolgozót. 1952 augusztusa és 1953 februárja között 17 647 feljelentést regisztráltak. 1953 második felében enyhítettek ezen a gyakorlaton, majd 1954-ben eltörölték. Azonban 1955-ben újból elrendelték az önkényes kilépők bírósági felelősségre vonását, amit 1956. augusztus 31-én megszüntettek. A forradalom utáni években e téren ismét szigorításra került sor, egyik rendelkezés alapján az önkényes kilépő fizetése nem lehetett magasabb az új munkahelyén, mint a régin. A munkakönyvbe bejegyzett kilépéssel – ugyan a vállalatok többségében már ehhez hozzájárultak, így nem minősült önkényesnek – történő munkahely-változtatás esetén a dolgozót különböző hátrányokkal sújtó rendelet egészen 1984 végéig volt érvényben. Belényi 2009. 142–144. és 103–104. o.

121 A nagyvállalatok rendszerváltást követő privatizációja után a bér- és munkaügyi iratok nem kerültek át az illetékes levéltárakhoz, hanem ezeket a törvényi meghatározás szerinti időtartamig erre a célra megbízott magáncégek őrzik. A személyekre vonatkozó iratanyagokban elsősorban a káderek személyi anyagai, illetve a valamilyen szempontból „problémás" esetek kartonjai találhatók meg. A káderanyagok többnyire három típusú anyagot tartalmaznak: a törzslapot, az önéletrajzát és a személyzeti osztály által írt feljegyzést vagy minősítést, ez utóbbi néhány esetben hatósági erkölcsi bizonyítvánnyal is kiegészül. A törzslapon igen sok információt feltüntettek: tartalmazza a saját magára és családjára (szülőkre, feleségre, gyerekekre) vonatkozó személyes adatokat, a szülők és saját vagyoni állapotára, szakképzettségére, katonai szolgálatára, kitüntetésekre, fegyelmi ítéletekre, bűncselekményre, forradalmi szervezeti tagságra és munkahelyeire vonatkozó adatokat is.

122 BFL XXIX. 539. 53. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár iratai. Levelezés (szakszervezet, minisztérium, egyéb), ellenőrzési jegyzőkönyv, rendelkezések.

56. A CSILLAGHEGYI LENÁRUGYÁR DOLGOZÓI

57. MUNKATÁRSAIVAL A SZÖVŐGÉP MELLETT

58. BARÁTOK KÖZÖTT

59. BARÁTAIVAL EGY KIRÁNDULÁSON

Király Erzsébet az 1960-as években a szűkebb baráti köréhez tartozó A. Erik, ifj. Sz. Jenő és János nevét többször is megemlítette. A. Erikkel, ifj. Sz. Jenővel és Sz. Jánossal nemcsak együtt dolgozott, hanem a szabadidőt is együtt töltötték, közösen jártak kirándulni, zenés-táncos helyekre, a Római-partra és strandra is. Erről a visszaemlékezés és a napló mellett számos fénykép is tanúskodik. (58–60. KÉP)

60. A RÓMAI-PARTON

A gyári személyi kartonokból annyit tudunk meg, hogy A. Erik vegyszerraktári és kikészítő munkásként dolgozott 1958. november 28. és 1961. július 12. között a Csillaghegyi Lenárugyárban. Ez idő alatt rágalmazásai és fegyelmi problémák miatt többször volt fegyelmi ügye. Az iratban ez található róla: *„Volt horthysta katonatiszt létére állandó demagóg szólamaival a dolgozók érdekei védőjének igyekszik feltüntetni magát és törekszik lejáratni a jelenlegi vezetőket, alaptalan rágalmaival."*[123] A fegyelmi ügyet a gyár vegyszerraktárának osztályvezetője kezdeményezte 1960 késő nyarán. A gyár akkori igazgatója teljes mértékben támogatta a fegyelmi vizsgálat lefolytatását, sőt az alábbi szavakkal szorgalmazta azt: *„felkérem, hogy A.-nak az Ön osztályára történő helyezése előtti és most felmerült kérdésben, a kikészítőben a technológiai fegyelem lazításával kapcsolatos kérdést is vizsgálja ki és a fegyelmi eljárás során e kérdésben is – annak ellenére, hogy ez nevezett előző munkahelyén történt – az eljárást*

123 BFL 539. 25. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár személyzeti iratai.

folytassa le..."[124] A gyár fegyelmi úton elbocsájtotta, majd az I.-III. kerületi bíróság „kétrendbeli rágalmazás" bűntettében 9 hónap börtönbüntetésre ítélte. Az ítélet elleni fellebbezést a Fővárosi Bíróság elutasította. A. Erik már az előző munkahelyén, a Tejipari Vállalatnál is konfliktusba keveredett, akkor a bíróság hat hónapra ítélte, három évi felfüggesztéssel.[125]

Az 1960-as évek közepén a politikai rendőrség külön figyelmet szentelt azoknak a gyári munkásoknak, akik elégedetlenséget szítottak, sőt még azt is ellenséges megnyilvánulásként tartotta számon, ha valaki a túlórázás ellen szólalt fel.[126] A politikai rendőrség egyik tájékoztató jelentése így idézi az egyik munkás morgolódását: *„letelt a munkaidőd, állj fel, hagyj ott mindent. Mit dolgozol ezeknek, hiszen a pénzt ők teszik zsebre, te pedig melózhatsz"*[127]. A. Erik is ezt a típust testesítette meg, Király Erzsébet is hasonlóan emlékezik vissza rá: *„Később odakerült egy ember, A. Eriknek hívták, kiderült, hogy vegyészmérnök és a Chinoinból kirúgták valamiért. Nekem jópofa embernek tűnt. Együtt jártunk a Halászkertbe, ami a Nánási úton volt a gyártól pár lépésre, ő mindég egy kisfröccsöt ivott, míg mi málnát vagy Bambit, a fiúk sört. Erik közölte velünk, hogy nekünk fogalmunk sincs, hogy hány méter árut lopnak el a fejesek naponta és, hogy nekünk csak ezerkétszáz forintot fizetnek havonta."*

Az Sz. testvérek apja is a lenárugyárban dolgozott ezekben az években mint raktárvezető. Id. Sz. Jenő a lehetőségeket kihasználva és a politikai „normákat" is teljesítve szépen haladt a gyári ranglistán. A lenárugyárat megelőzően önálló fodrászmesterként, majd a II. világháború alatt az Újlaki Papírgyárban, a Rossemann Gépgyárban, az Újlaki Téglagyárban dolgozott. A téglagyárból 1947-ben elbocsájtották; létszámfelettinek minősült. Ezért helyezkedett

124 BFL XXIX. 539. 53. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár iratai. Levelezés (szakszervezet, minisztérium, egyéb), ellenőrzési jegyzőkönyv, rendelkezések.
125 BFL XXIX. 539. 25. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár személyzeti iratai.
126 Belényi 2009. 172. o.
127 ÁBTL 0-13./582. Tájékoztató jelentés. 1964. dec. 16. Idézi: Belényi 2009. 172. o.

el a Csillaghegyi Lenárugyárban előbb segédmunkásként, majd 1951-ben a párttitkár javaslatára megbízták a segédanyagraktár vezetésével, később raktárvezető lett. Ezt követően végezte el a dolgozók iskolájának 7-8. osztályát, 1962-ben képesített könyvelői, majd 1964-ben felsőfokú anyaggazdálkodási vizsgát tett. A források arról tanúskodnak, hogy politikailag is megbízhatónak számított, 1933–1935-ben részt vett a fodrászok szakszervezetében, és az ellenzéki mozgalomban, 1945-től párttag volt, a gyár tagfelülvizsgáló bizottságának tagja. A forradalomban nem vett részt, sőt bírálta azokat a párttagokat, akik a forradalom alatt nem láttak „világosan". 1958-tól munkásőr, több szervezetnek, így a textilszakszervezetnek, a Vöröskeresztnek tagja és úttörő pártoló tag is volt.[128] A vázlatos „mintakáder"-karrierjében egyetlen gyanús elemet találunk, mégpedig azt, hogy a gyár igazgatója 1960 márciusában feljelentést tett egy rágalmazó személy ellen, aki a raktárvezetőt azzal vádolta meg, hogy 1944-ben a nyilas párt tagja volt. A rágalmazó azonban visszavonta nyilatkozatát, és írásban közölte, hogy az általa állítottak valódiságáról nem győződött meg, azok gyári pletykákon alapultak, és csak arról volt tudomása, hogy az illető leánytestvére – aki szintén a gyárban dolgozott – volt nyilas párttag.[129] Id. Sz. Jenő két világháború közötti politikai működéséről a személyi kartonban azt találjuk, hogy bár 1938-ban belépett a Szociáldemokrata Pártba, de önéletrajzában arra hivatkozott, hogy: *„a helyi öreg szocdemek csak kártyával foglalkoztak, nem politikával,* így kilépett."[130]

Id. Sz. Jenő hét gyereke közül két fia – akik a visszaemlékezésben is sokszor feltűnnek – is a gyárban dolgozott, az egyik a hengerszerelő-csarnokban, a másik a csomagolóüzemben.[131] A fiatalabb fia, Sz. János 1960-ban kilépett a gyárból. Legidősebb fia, Sz. Jenő KISZ vezetőségi tag volt, jó munkájáért többször díjazták pénz- és

128 BFL XXIX. 539. 26. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár személyzeti iratai.

129 BFL XXIX. 539. 53. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár iratai. Levelezés (szakszervezet, minisztérium, egyéb), ellenőrzési jegyzőkönyv, rendelkezések.

130 BFL XXIX. 539. 26. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár személyzeti iratai.

131 u. o.

tárgyjutalommal. A gyárban szövőmunkásként kezdett el dolgozni 1955-ben, majd hengerszerelőként foglalkoztatták, később segédművezető és szövőművezető lett, és elvégezte az ipari technikumot is. *„Művezetői tevékenységére a fegyelmezettség jellemző. A főművezetője utasításait végrehajtja. Szakmai problémák esetén nem szégyell a főművezetőjétől, de az idősebb, gyakorlottabb művezetőktől sem tanácsot kérni. Munkatársaival jó viszonyban van. A szövőkkel nagyon nyugodt. Az idősebb szaktársakkal szemben tisztelettudó, mindig udvariasan és finoman beszél. Jól együttműködik a váltó művezető társaival. A parti átadásánál a napi műszaki jellegű problémákat alaposan megvitatják."*[132] – áll a minősítésében. Politikailag egy kifogás merült fel ellene: a művezetői hármas követelmény egyikével, a beosztottak politikai nevelésével nem igazán foglalkozott.[133]

Érdemes még szót ejteni a gyári hétköznapokról, valamint a szabadidő eltöltéséről is. Király Erzsébet többször tesz említést arról, hogyan teltek a hétköznapok a gyárban, milyen munkát végzett, kikkel dolgozott együtt, és milyen problémák merültek fel a munkavégzés során. A dolgozók belépését a gyárba, az ott-tartózkodást, az üzem elhagyását a rendészeti szabályzat határozta meg. A Pamutnyomóipari Vállalat Kelenföldi Textilgyárának Porta és Rendészeti ügyviteli rendje szerint – amely a legtöbb gyárban hasonló lehetett, azonban a gyakorlat ettől eltérhetett[134] – a gyárba lépéskor a dolgozónak igazolnia kellett magát gyári igazolványának felmutatásával. A véglegesített dolgozók munkaadói igazolványt, a próbaidősek ideiglenes gyári igazolványt kaptak. A munkaadói igazolványokat negyedévente érvényesíteni kellett, hogyha ez nem történt meg, felelősségre kellett vonni a mulasztókat. Amennyiben a dolgozó nem tudta felmutatni a gyári igazolványát, a személyi igazolvány

132 u. o.

133 u. o.

134 A Csillaghegyi Lenárugyár vezetőjének egy körültekintő személy küldött is egy levelet, amelyben felhívta az igazgató figyelmét arra, hogy a portaszolgálat nem eléggé alaposan jár el a ki- és belépésnél. BFL XXIX. 539. 53. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár iratai. Levelezés (szakszervezet, minisztérium, egyéb), ellenőrzési jegyzőkönyv, rendelkezések.

felmutatásával is beléphetett, ha pedig erre sem volt lehetőség, akkor a kihívott osztályvezetője vagy a szakmányvezetője adhatott engedélyt a belépésre.

A munkás a gyár területére a munka megkezdése előtt maximum egy órával léphetett be. Amennyiben a munkaidő megkezdését követően érkezett a dolgozó, a rendészet köteles volt a késés tényét feljegyezni. Munkaidő alatt a gyárat a távozási engedély leadásával lehetett elhagyni, amelyet a rendészet megküldött az illetékes üzemrész vezetőjének. Ez alapján az órakönyv-vezetők magánügy esetén a gyáron kívül töltött időt levonták. A dolgozót csak kivételes esetben – elemi csapás és betegség – lehetett a portára lehívni. A gyárat a munkaidő letelte után – legkésőbb a befejezést követő egy órával – lehetett elhagyni. Kilépéskor minden dolgozónak egy jelzőkészüléket kellett megnyomni, zöld jelzés esetén csak a táska motozására, piros jelzés esetén „intenzív" motozásra került sor.[135]

A napi rutinhoz a szabadidő eltöltése is hozzátartozott. A visszaemlékező is előszeretettel ecseteli a szabadidő eltöltésének módjait, amiről a személyes fotók is vallanak. A közösségiesség jegyében a dolgozók szabadidő-eltöltési szokásaira a munkahely is nagy befolyást gyakorolt. A Csillaghegyi Lenárugyár irataiból kiderül, hogy belföldre és „baráti" országokba csoportos utazásokat szervezett, a gyár dolgozóinak körében nagy népszerűségnek örvendő agárdi üdülőtelepet fejlesztették, és a gyár kultúrotthonának kertjében nyári kertmozi létesítését kérték.[136] A kulturális, sportjellegű fejlesztések lehetőségei azonban igen szerények voltak, az egyik igazgatói levél így vall erről: *„a fennálló rendelkezések értelmében a vállalat saját eszközeiből sem sport, sem kulturális létesitmények fejlesztésére nem költhet. ezekre a sport illetőleg a kulturális keretből a Szakszervezet, illetőleg a Kerületi Tanácsnak kell biztositani fedezetet, ahonnan még semmiféle*

135 A rendészeti előírások emellett szabályozták az idegenek, vendégek ki- és belépését és az ott-tartózkodásukat, a kultúrházi kapun keresztül történő belépést, illetve a kultúrházi rendezvények lebonyolítását. MOL XXIX-F-277. 6. doboz, Kelenföldi Textilgyár iratai. PNYV Kelenföldi Textilgyár Porta és Rendészeti ügyviteli rendje.

136 BFL XXIX. 539. 53. doboz, Csillaghegyi Lenárugyár iratai. Levelezés (szakszervezet, minisztérium, egyéb), ellenőrzési jegyzőkönyv, rendelkezések.

fedezetet nem kaptunk."[137] A pénzhiány a sport terén – több, a gyár sporttelepén működő szakosztályt is meg kellett szüntetni – és a kulturális fejlesztések terén is problémát jelentett. A gyár a Textilipari Dolgozók Szakszervezetének segítségét kérte, hogy a kultúrházán végzendő apróbb javításokra fordítandó összeget megkaphassa: *„a külső feltáskásodott vakolat kijavítása és a homlokzat átszinezése, továbbá tetőbeázások megszüntetése, ezzel kapcsolatos bádogosmunka és mázolásra."*[138] Az agárdi üdülőtelep fejlesztését úgy sikerült elérniük, hogy a Római-parton lévő, az Állami Pénzverővel közösen birtokolt üdülőtelepet átadták a pénzverőnek és a kapott összeget az Agárdon lévő gyári horgásztanya 8 szobás üdülőteleppé való fejlesztésére fordították.[139] Király Erzsébet fotói között találunk is egy agárdi fényképet, ami az üdülőépítkezést megszemlélő gyári kirándulás alkalmával készülhetett. (61. KÉP).

A gyári szervezésű szabadidős programok mellett a baráti közösségek kirándulásai, strandolásai és a korszakban nagy népszerűségnek örvendő zenés-táncos helyek látogatása jelentették a munka utáni kikapcsolódást. Mindezekről a hagyatékban megmaradt fotók is vallanak, az amatőr fotós a piknikező társaságot és a strandolókat is megörökítette. (62–63. KÉP). A visszaemlékező számos zenés-táncos szórakozóhelyet említ, lakó- és munkahelyeinek megfelelően az 1960-as években a III., a XI. kerületi, az 1970-80-as években a XIV. a VII. és a VIII. kerületi szórakozóhelyeket látogatta. Király Erzsébet életében az 1960-as évek viszonylag sokszínű szabadidős szórakozása az 1970-es évek második felétől az otthoni tévénézésre és a kocsmázásokra redukálódott.

Király Erzsébet az 1970-es évek elejétől a vendéglátóiparban helyezkedett el felszolgálóként, ezt a házassági anyakönyvi kivonat és a hagyatékban megmaradt vendéglátó-ipari igazolvány is bizonyítja. (64. KÉP) A visszaemlékezésben említett kocsmák neveinek alapján és a lakásigényléseiből – melyeket a II., XII., VII. kerületi

137 U. o.

138 U. o.

139 U. o.

61. AGÁRDI GYÁRI KIRÁNDULÁS

62. STRANDON

63. PIKNIKEZŐ TÁRSASÁG

IGAZOLVÁNY

Igazolom, hogy [redacted]

(P. H.)

[redacted]

64. KIRÁLY ERZSÉBET VENDÉGLÁTÓS IGAZOLVÁNYA

tanácshoz adott be – arra következtethetünk, hogy több vendéglátóipari vállalat dolgozója volt.[140]

A két házassági anyakönyvi kivonat adataiból képet kapunk a két férj személyéről is. Az első férjjel kapcsolatban nemcsak a házassági anyakönyv másolata maradt meg, hanem büntetőperének iratanyaga is. Az első férj esetében fontos tény, hogy anyja élete végéig jelen volt Király Erzsébet életében. Második férjéről annyit tudunk meg, hogy 17 évvel idősebb, budapesti születésű, XIV. kerületi lakosú, elvált fémcsiszoló munkás volt. A házasságot 1972. február 16-án kötötték a zuglói tanácsnál.[141]

Az első házasságára 1964. július 4-én, Törökbálinton került sor. Az első férj budapesti születésű, nőtlen, XI. kerületi lakosú segédmunkás volt.[142] A férjről és családjáról: bátyjáról, anyjáról és apjáról

140 Budapest nagy vendéglátó-ipari egységei: Dél-budai-, Dél-pesti-, Észak-budai-, Észak-pesti-, V. kerületi-, VI. kerületi-, VII. kerületi-, VIII. kerületi-, X., XVI., XVII. kerületi-, XIII. kerületi Vendéglátóipari Vállalat és Centrál-, Pest-budai Vendéglátó Vállalat.

141 BFL XXXIII. 1a 5041. kötet, Állami anyakönyvek másodpéldányai. XIV. kerület, Házassági anyakönyv, 1972.

142 PML XXXIII. fond 1. Polgári anyakönyvek másodpéldányainak levéltári gyűjteménye (1895–1980) Házassági anyakönyvek, Törökbálint, V. kötet (1953–1970)

egy 1958-as és 1961-es büntetőperi iratanyag vall. A volt férjet, annak testvérét és anyjukat a II., XI., XII. kerületi bíróság 1958-ban börtön- és pénzbüntetésre ítélte magánszemély sérelmére *„tolvajszövetségben feltöréssel elkövetett lopás miatt."* Az elsőrendű vádlott, a férj bátyja XI. kerületi lakosú, nőtlen, gyermektelen, 1500 forint jövedelmű, 18 éves segédmunkás; a másodrendű vádlott, a férj, kiskorú, nőtlen, gyermektelen, 900 forint jövedelmű segédmunkás volt, míg a harmadrendű vádlott, az anyjuk, férjezett, háromgyerekes, 320 forint jövedelmű, házfelügyelő foglalkozású családanya volt. A három vádlott a társasházuk sikkasztás miatt letartóztatott lakójának lakásába tört be. A vallomás alapján, míg az idősebb testvér behatolt a lakásba, a volt férj a lakásajtó előtt, a volt anyós pedig a földszinten lévő liftajtó előtt őrködött. Az anya bűnrészességét kezdetben saját maga és gyerekei is tagadták, csak később ismerte el a felelősséget. A lopás során a lakásból több ruhaneműt, tárgyat vittek el. Az elsőfokú bíróság az elsőrendű vádlottat 10 hónap börtönbüntetésre és 800 forint pénzbüntetésre, a másodrendű vádlottat 7 hónap börtönbüntetésre, a harmadrendű vádlottat 1 évi börtönbüntetésre és 800 forint pénzbüntetésre ítélte. Azonban a bíróság a börtönbüntetést mindhárom személy esetében 3 évi próbaidőre felfüggesztette, tekintettel arra, hogy a vádlottak büntetlen[143] előéletűek voltak, a fiúkat *„a házban rendes gyermekeknek ismerték, munkahelyükről is kifogástalan magatartásukról adtak igazolást"*[144] és fogvatartásuk alatt is példamutató, megbánó viselkedést tanúsítottak. Az anya esetében enyhítő körülménynek minősült, hogy házfelügyelői teendőit mind ez idáig kifogástalanul végezte, emellett idős szüleiről, gyermekeiről, férjéről kellett gondoskodnia. Az ügyészség a harmadrendű vádlottra kiszabott ítéletet azonban nem találta megfelelőnek, így az ügy a fellebbviteli bíróságra került. A Budapesti Fővárosi Bíróság már az anya erőteljes felelősségét hangsúlyozta gyerekei bűntettében, és nyomatékosította a tényt, hogy házfelügyelőként feladata volt, hogy a ház lakóinak érdekeit szolgálja, így visszaélt a helyzetével. A fellebbviteli bíróság kétségbe vonta azt is, hogy szüleinek gondozásában nagy szerepe lett volna, hiszen azok eltartásáról nem kellett gondoskodnia; eddig is ők végezték a társasház takarítását. A fellebbezés során az anyát végül 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.[145]

A másik perirat alapján Király Erzsébet sógorát fél év börtönbüntetéssel sújtották tiltott határátlépés miatt 1961-ben. A periratból azonban ennél fontosabb adatok is kirajzolódnak. Egyrészt szembesülünk azzal, hogy a volt sógor 1956. október 25-én a Deák téren komoly sebesülést szerzett a jobb lábán. Ennek a ténynek az említése az előző peranyagból teljesen kimaradt. A tárgyalás során a szökési kísérletet azzal indokolta, hogy Nyugaton műlábat szeretett volna magának csináltatni. Az apa vallomása szerint 1961 elején felmerült, hogy a lábán további csonkítást kell végezni. Az apa továbbá hangsúlyozta, hogy a fiának csúnya volt a lába, kelések voltak rajta, és ezért sokszor el volt keseredve.[146] Ebbe az esetbe is egy vitatható elem keveredik: a *„további csonkítás"* feltételezi, hogy már 1956-ban amputálást végeztek a lábán. Amennyiben így volt, az 1958-as betörés során nemigen mászhatott be a bejárati ajtón lévő keskeny ablakon, így azt vélhetően öccse tehette meg. Talán azért vallottak másképp, hogy a család munkaképes tagjait megvédjék.

A levéltári források alapján is jól látható, milyen vegyes volt az a közeg, amelyben Király Erzsébet mozgott. Mind az Sz. család, mind az első férj családja is budapesti származású volt. Mindanynyian jól tájékozódtak abban a közegben, amelybe beleszülettek, jól ismerték a kódnyelveket, érdekérvényesítő és életstratégiáik kidolgozottak voltak.

Király Erzsébet életének egyik meghatározó, hosszan elhúzódó problémája a lakásszerzés volt. Az ezzel kapcsolatos 22 darab hivataltól kapott levelet, értesítést, tájékoztatást, 12 darab hivatalnak címzett

143 Megjegyzem, hogy a perirat indoklásában ugyanez szerepel, de a I. számú vádlott adatainál a „büntetett" van feltüntetve.

144 BFL XXV. 4a. 853. doboz, Büntetőperes iratok. Ügyszám: 1958–6463.

145 U. o.

146 BFL XXV 46a. Büntetőperes iratok. Ügyszám: 1961–2664.

T. L. Ü. O. Vezetősége. 1987. VIII. 22.

Szives elnézésüket kérem levelem zavarásáért, de a kétségbe esés nem hagy nyugodni és ~~főleg a körülményem~~

~~Állandó lakás~~ ~~bejelentés~~ Ecseren van, amiért külön fizetek havi 1.000 Ft-ot, de nem tartozkodom ott.

~~Ez csak azért van, mert~~ hogy be legyen irva az igazolványomba Tartózkodási helyem a VII. ker. K. Te 36-ban van ahová aludni járok – és reggel dolgozni indulok. Természetesen ezért is fizetek.

Igaz, hogy egyedül vagyok, de már eléggé fáradt ebbe a hábor világomba 1959-óta dolgozom folyamatosan akár, hogy is számolom ez 28-év.

Árva gyerek voltam, szüleimet háborúba ~~veszt~~ tettem el, igy az állam nevelt 16-éves korig azóta egyfolytában albérletben lakom most már 45-éves vagyok az egész életem egy nagy küzdelem. A házaságom sem sikerült 1979-ben nagy elkeseredésembe mondhatnám ideg összeroppaná~~sá~~sal ~~ból~~ kétségbe esve adtam a VII. ker-ti Tanácshoz egy szükség lakás igénylést ~~benyujtásával~~. Azóta várok hol türelmesen, hol annélkül. Nem tudom meg fogalmazni mit éreztem 87 jan. hóba mikor meg láttam az ideiglenes listán a nevemet, ennek a vége az lett, hogy az ~~állandó~~ végleges listáról lemaradtam. Ez a borúlt felhő azóta is itt lebeg állandóan a fejem fölött.

A munka helyem nem könnyű fizikai munkát igényel már maga a szó, hogy konyha azt hiszem elképzelhető a fizikai igény, ezért is szeretném már ha pihentebb és az én otthonomnak nevezett helyről járhatnék be dolgozni. Jelen pillanatba 5000 Ft a fizetésem de annak több mint a fele albérletekre megy, a többit nem részletezem.

Dióhéjba foglalva annyi ezek után kérem szépen Önöket, hogy csak egy szükség lakást kérnék ez elég lenne az életemre nekem.

Kérem Önöket valami megnyugtató kis válaszra méltassanak kiss Önökön kivül és az Istenen kivül nincs kihez forduljak. Maradok Tisztelettel.

[illegible]

65. KIRÁLY ERZSÉBET PANASZOS LEVELE

1987. nov. 13.

T. Elvtárs Et-nő

Szives elnézését kérem, amiért levelemmel Önt zavarom. Együgyfélhölgy ajánlotta számomra az Ön nevét. Igazából nem akartam zaklatni, de ez a szó hogy elkeseredésem kényszerit, nem kifejezés. Kérem vegye figyelembe levelem tartalmát, igyekszem röviden. 1979-be lakásig. szám stb.

Mivel Ecseren van állandó bejelentett albérleten, de hosszú évek óta a VII. ker. & P. V. L. V dolgozója vagyok mint szakácsnő, közölték ez nem elegendő majd egy ismerős ahonan gyakran járok dolgozni mert rosszul vagyok stb.

Most közölték velem, hogy ez sem elég. Államigondozot voltam a szüleim elhaltak a háborúba. 16º albérlet házasságom sikertelen 1959-óta talpalok albérletből munkahelyre, szerencsére a m. hely prob. még nem v. 29-ke óve dolgozom szakácsnő nem könnyű.

Szomorú, de igaz 45-évesen nem ism. ez igazi otthont egész életem hátrányos nincs önbizalmam. Sokat szenvedek és dolgozom mindez lakás nélkül. Én ezt fej özevölöl nem bir aligfutja koporsóra.

Ez az albér egészségtelen, stb. Az igény amit 79-óta várok Bdog teljesen vissza utasitott. Szak után T. Elvt Et-nő kihez fordulhatnék segitségért, amig erőm el nem hagy, de gyötrődésem sem hagy nyugiban.

Várom V. Vag mikor mehetnék személyesen

[illegible]

66. EGY MÁSIK PANASZOS LEVÉL

levelének piszkozatát, (65–66. KÉP) néhány esetben indigós másolatát, egy részben kitöltött lakásigénylési formanyomtatványt és volt anyósa lakásigényléssel kapcsolatban írt két magánlevelét, valamint néhány postai ajánlott küldemény feladóvevényét is gondosan megőrizte. A visszaemlékezés hangsúlyos elemei Király Erzsébet egész fiatal korától kezdődően az állandó lakhatási problémák, az áldatlan lakáskörülmények és ezekből fakadó kényszerhelyzetek. A korszak szociológiai szakirodalmában már megjelent a lakáselosztási rendszer kritikája, a kortársak is felhívták a figyelmet arra, hogy társadalmi egyenlőtlenségek a lakáshelyzetben, illetve a lakáshoz jutási esélyekben is megfigyelhetők, és épp a leginkább rászorulók laknak

a legnyomorúságosabb életkörülmények között, míg az új állami bérlakásokban többnyire a magas keresetűek kapnak helyet.[147]

Az 1971/II. 8. számú minisztertanácsi rendelet értelmében a lakáskiutalásnál már az igénylők jövedelmét és szociális helyzetét is figyelembe kellett venni. A hivatalos elvárások alapján a családalapító munkások lakásgondjainak rendezése volt a legfontosabb társadalmi probléma.[148] Azok igényelhettek lakást, akiknek állandó lakóhelye vagy munkahelye Budapesten volt, azzal a kiegészítéssel, hogy csak a lakcím vagy munkahely szerinti illetékes kerület tanácsára adhatták be kérelmüket, sőt, a hivatal ellenőrizte még azt is, hogy a bejelentett lakcímen életvitelszerűen tartózkodik-e az igénylő. (67. KÉP)

Az 1970-es évektől elindult a beérkezett igénylések gépi feldolgozása, a sorrendet alapvetően az eltartottak és keresők száma, a használt lakás zsúfoltsága befolyásolta, de figyelembe vették a családon belüli fertőző betegséget és az egyedülálló családfenntartó jogosultságát is.[149] Azonban a sorrend nem volt kötelező érvényű. Egy Király Erzsébetnek címzett hivatalos levél alapján *Nem fiatal házas, fizikai dolgozó besorolású* kategórián belül a 46. helyre sorolták, ezzel nem került fel a Budapesti Fővárosi VII. kerületi Tanács Végrehajtó Bizottsága által jóváhagyott 1980. évi lakáskiutalási jegyzékbe. (68. KÉP)

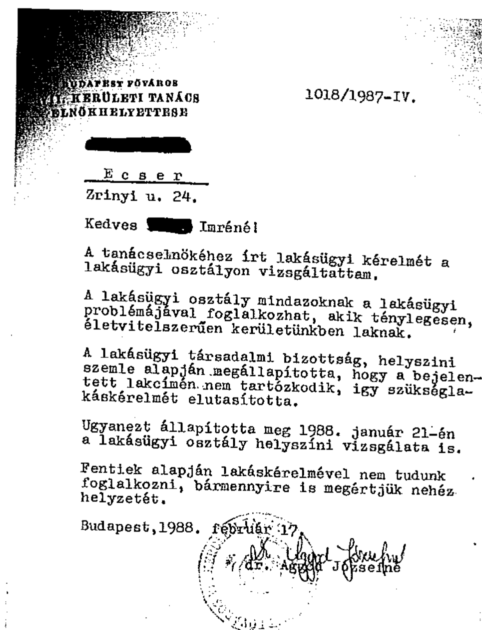
Király Erzsébet éppen aktuális munkahelyei alapján a VII., XI. és a XII. kerületi tanácshoz is benyújtotta lakásigénylését. Anyósa mindenféle praktikákkal volt segítségére, tanácsokkal is ellátta. Levélben még a Népszabadság és a Népszava szerkesztőségét is megkereste. (69–71. KÉP) Végül 1988-ban számos beadvány, megkeresés után Király Erzsébet részére a VII. kerület Lakásügyi Osztálya kiutalt egy, a Wesselényi utcában lévő szükséglakást.[150] Ez már akkor történt,

147 Szelényi 1972.

148 Horváth 2012.

149 U. o.

150 Leromlott, alacsony komfortfokozatú és hosszú távon lebontásra ítélt lakásokat minősítettek szükséglakássá. Ezeket a lakásokat az legnehezebb életkörülmények között élő igénylőknek oszthatták szét.

BUDAPEST FŐVÁROS
VII. KERÜLETI TANÁCS
ELNÖKHELYETTESE

1018/1987-IV.

[redacted]

Ecser
Zrinyi u. 24.

Kedves [redacted] Imréné!

A tanácselnökéhez írt lakásügyi kérelmét a lakásügyi osztályon vizsgáltattam.

A lakásügyi osztály mindazoknak a lakásügyi problémájával foglalkozhat, akik ténylegesen, életvitelszerűen kerületünkben laknak.

A lakásügyi társadalmi bizottság, helyszini szemle alapján megállapította, hogy a bejelentett lakcímén nem tartózkodik, igy szükséglakáskérelmét elutasította.

Ugyanezt állapította meg 1988. január 21-én a lakásügyi osztály helyszíni vizsgálata is.

Fentiek alapján lakáskérelmével nem tudunk foglalkozni, bármennyire is megértjük nehéz helyzetét.

Budapest, 1988. február 17.

dr. Aggod Józsefné

67. HIVATALOS LEVÉL

mikor az állam egyre inkább kivonult a lakáselosztás rendszeréből. 1983-tól lehetősége volt a bérlőknek igen kedvező feltételek mellett megvásárolni a lakásokat, ez elsősorban az egy–tizenkét lakásos ingatlanokra vonatkozott.[151] Ezt a lehetőséget később, 1988-ban a többlakásos ingatlanokra is kiterjesztették. Végül újabb megkeresések és 10 év várakozás után Király Erzsébet álma teljesült, és az utolsó utáni pillanatban, 1990-ben, 48 évesen hozzájutott egy komfortos, egyszobás tanácsi lakáshoz.

151 Horváth 2012.

58928/80 ügyiratsz.
Előadó: Szilvássy
Távbeszélőszám:
Melléklet:

VII. KERÜLET TANÁCSÁNAK
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA

Lakásügyi osztály
Budapest VII. ker. Lenin krt. 6

Címzett: [redacted]
Hivatalból
Díjelőleges
Díjköteles
~~Budapest~~ Ecser
Zrinyi u 24
2233

Tárgy:
Hiv. szám:

A lakásügyi osztályra érkezett lakáskérelmével kapcsolatban az alábbi tájékoztatást adom.

A lakásigénylések kielégitési sorrendjét a kérelmek gépi-adatfeldolgozása során nyert pontszámok határozzák meg. Az Ön igénylésének besorolása - a legutobbi feldolgozás után -a következő:

I. lakásigénylők
A. tanácsi bérlakásra jogosultak

II. nem fiatal házas, fizikai dolgozó.

Igényjogosultsági muatató száma 3,377, ezzel a fent részletezett kategórián belül a 46 helyen áll. Ez a pontszám kevés volt ahhoz, hogy felkerüljön a Bp.Főv. VII.Tan.VB.által jóváhagyott 1980-évi lakáskiuatlási és értékesitési névjegyzékek valamelyikére.
[illegible] figyelmét, hogy levelét szükség lakás kére[illegible]
[illegible] lakban.

Az Osztály vezetősége és a Társadalmi Bizottság kérelmét felülbirálja majd döntésükről ujabb értesitést fog kapnai.

Kérem tájékoztatásom szives tudomásul vételét.

Budapest 1980 jun 09
A kiadmány hiteléül:

Kovácsné Meixner Mária sk
oszt.vez.

C. Ker. 17/a. r. sz. – Nyomell. 12 033. 78–9331 (O) Komáromi nyomda

68. EGY MÁSIK HIVATALOS LEVÉL

SZÁM: 233.974/1980.
ELŐADÓ: dr.Macht/Nné.
TÁVBESZÉLŐ:
1165 má.
Válaszában hivatkozzék ügyiratszámunkra

BUDAPEST FŐV. TANÁCSA VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK
Lakásügyi FŐOSZTÁLYA FŐIGAZGATÓSÁGA
1840 BUDAPEST, V., VÁROSHÁZ U. 9–11.

CÍMZETT: [redacted] Ferencné
1111. Budapest, [redacted]

TÁRGY:

A Népszabadság Levelezési rovatától a mosókonyhák felhasználásával kapcsolatos, hozzám továbbitott javaslatára válaszolva az alábbi tájékoztatást adom:

Elvileg nincs akadálya annak, hogy a lakásügyi hatóság lakásigénylő részére volt mosókonyha helyiséget, az épitési engedélytől függően előzetesen, illetve az átalakitást követően végleges jelleggel kiutaljon.

Mosókonyha helyiségeket a ház lakói közös használatu helyiségeinek kell tekinteni.
Ilyen helyiség előzetes kiutalására a bérbeadó és a házban lakó bérlők lemondó nyilatkozata alapján kerülhet sor.

A Fővárosi Tanács 3/1978. sz. rend. 6. § /3/ bek.c./ pontja szerint a lakásügyi társadalmi bizottság egyetértésével vagyoni - jövedelmi viszonyaiktól függetlenül lakásjuttatásban részesitheti azokat a lakással nem rendelkező személyeket, akik vállalják - az erre irányadó egyéb jogszabályoknak megfelelően - a lakásügyi hatóság által kijelölt helyiségek lakássá alakitását.

Jószándéku javaslatát köszönöm.

Budapest, 1980. julius 10

Főosztályvezető helyett:
Kovácsné dr. Nagy Piroska
osztályvezető
fővárosi főtanácsos

69. VÁLASZLEVÉL A NÉPSZABADSÁGTÓL

FŐV. XI. és XXII. KER.
INGATLANKEZELŐ VÁLLALAT
XI., Kosztolányi Dezső tér 7, 12.
Távbeszélő: 664-888, 664-833, 664-826
1502 Budapest, Postafiók 65.
MNB 220-21605

Budapest, 197 8. október 24.

ids. [redacted] Ferencné
1111 Budapest.
Budafoki út 22.IV.23.

Osztály: Üzemeltetési O.
Hiv.szám: 13.555/1978.
Hiv. számuk:
Ügyintéző: dr.Varga
Ügyintézőjük:
Telefon:

TÁRGY:

Tisztelt Bérlőnk!

A Népszabadság Szerkesztősége Vállalatunkhoz továbbitotta a házbeli mosókonyha igénybevételére irányuló kérelmét.

Sajnálattal közöljük, hogy kérelme teljesitésére nincs lehetőségünk, Vállalatunk ugyanis nem jogosult lakóházi közös helyiségek bérbeadására, különösen lakás céljára. Ilyen jogkörrel kizárólag a Tanács VB. Lakásügyi Osztálya rendelkezik.

Kérjük fentiek szives tudomásulvételét.

/Nagy Tibor/
osztályvezető

70. MÉG EGY VÁLASZLEVÉL

MŰFAJI KÉRDÉSEK, SZÖVEGGONDOZÁS ÉS SZÖVEGELEMZÉS

A szubjektív források esetében, így az *oral history* anyagoknál, memoároknál, önéletírásoknál mindig felmerül az emlékezés megbízhatatlansága, a megfigyelés szelektív természete, a köztörténetnek, társadalmi elvárásoknak való megfelelés vágya és kényszere. Ezekkel a kérdésekkel számos kiváló tanulmány foglalkozik, itt azonban ezt a problémakört nem vizsgálom. Egyrészt, mert ebben az esetben a visszaemlékező nem volt egyetlen köztörténet szempontjából fontos esemény szemtanúja vagy résztvevője sem. Elsősorban az ő látókörében lévő eseményekre koncentrált, és ez a visszaemlékezés amúgy sem valamifajta eseménytörténet rekonstruálása miatt jelentős. Másrészt a levéltári források és a szakirodalom segítségével megpróbáltam a Király Erzsébet által megemlített köztörténeti és magánjellegű események adatait ellenőrizni. Az emlékeivel kapcsolatosan pedig saját maga is felhívja a figyelmet az esetleges pontatlanságokra (pl.: *„sajnos a nevekkel mindég problémám volt"*). Az általa említett időpontok egyébként többnyire pontosak, sőt, az írás során ügyelt is arra, hogy hiteles adatokat közöljön: feltételezhető, hogy a tulajdonában lévő dokumentumokat átolvasva készítette el a visszaemlékezést.

A nevek és dátumok említése mellett – ami jelentősen segítette a levéltári forrásanyagban történő kutatást – igazán fontos Király Erzsébet a mindennapi léthelyzetekre, problémákra, nehézségekre, örömökre modorosságtól, fontoskodástól és közhelytől mentes visszatekintő, átélő, újraátélő perspektívája.[152] Saját helyzetén kívül

152 A visszatekintő, átélő, újraátélő narratív perspektíváról lásd: Pólya 2004. 89–107. o.

társadalmi környezetére is sűrűn és találóan reflektál. Egy-egy kaland, történés felidézése során szinte az az érzésünk, mintha közvetlen közel pörögnének a filmkockák. Ez nyilvánvalóan nem csupán Király Erzsébet átélő nézőpontjának, hanem ilyesfajta megfigyelőkészségének, talentumának és írói vénájának is köszönhető. A környezetében megforduló rokonokra, barátokra, „haverokra" tett értékelő megjegyzések mellett saját viselkedését, érzelmeit is értékeli egy-egy tömören megfogalmazott kijelentéssel: „*Meg kell mondjam kedves naplóm, hogy nagyon buta gyerek voltam, emiatt sok bajom is volt, és ez a butaságom követett végig egy életen át.*" Gyakorta „butának" titulálja saját magát, vagy „butaságnak" viselkedését. Egyszerűen, mindenfajta érzelmi terjengősségtől mentesen, de nagyon is megrázóan fejezi ki például az anyai érzés átélésének hiányát is: *Többet az életem során nem került kezembe semmilyen baba.* Sok esetben tehát megismerhetjük a „korabeli" Király Erzsébetet, de egyben az írás pillanatában létező értékelését, az útközben megszerzett tapasztalatot is.[153] A magánéleti tapasztalatok mellett egy igen fontos köztörténetre vonatkozó akkori és pillanatnyi értékelését is papírra vetette: „*Később bemondták a rádióba, hogy Nagy Imrét felakasztották hazaárulás vádjával, gondoltam, úgy kell neki, annyira vádolták őt, hogy akkor azt gondoltam, megérdemelte.*" Ennek ellenére néhol a korszakot és a korszak intézkedéseit kritikusan szemléli: „*...összevesztem egy nővel, nem tudtam, hogy kommunista, közöltem, hogy utálom az oroszokat, meg behajtják az embereket a TSZ-be és kérdeztem még, hogy miért kell fizetnünk a KISZ-nek kétforintos bélyeget stb. Büntetésből leraktak a műhelybe lézerkezelőnek, ahol ügyelni kellett arra, hogy a festett és dobszárítón kijövő anyagot nehogy visszakapja a gép.*" A Szovjetunióból érkezett fiatalokkal kapcsolatos véleményét kissé zavaros fogalomhasználattal ekképpen summázza: „*Történt egyszer, hogy klubdélutánt rendeztünk és a Szovjetunióból meghívtunk olyan fiatalokat, mint mi voltunk. Nagyon meglepődtem, mert nagyon egyszerű, szegényes ruhába voltak öltözve. Nem csoda, hisz a szovjet kormányzóságnak*

153 Tényről, igazságról, tapasztalatról lásd: Sipos 2012.

fegyvergyártásra, rakétára és űrhajóra kellett minden pénz, amit a polgároktól sanyargattak ki." Ebből úgy tűnik, hogy a propagandának akkor volt igazán befolyása, amikor az egyén az adott kérdésben se közvetlen, se közvetett tapasztalattal nem rendelkezett, de amikor az illetőt vagy annak közvetlen környezetét érintette az intézkedés, vagy saját élményanyaggal bírt, már megfogalmazódott a kritika is.

A naplótöredékekben egy-egy igen fanyar mondattal összegzi saját léthelyzetét is: „*Csupa paradicsom az élet, csak ehetetlen. Ez a rendszer bogáncsot termel, fojtogató gyomokkal vagyok körülvéve, mely a halálba taszít. Szétmálasztanak, mint óceán hullámai az erős sziklát.*" Vagy „*Mindenesetre az élettől citromot kapok, melyből megpróbálok limonádét csinálni.*" És „*A citromból már alig lehet limonádé...*" „*Ilyen zaklatások után most fáradtan hagyom a vizet a maga medrében folyni.*"

Fontos probléma az iromány műfaji kérdésének tisztázása. Amenynyiben szigorúan ezt a hagyatéki textust nézzük – és nem vesszük figyelembe a szövegben tett megjegyzéseket –, az írás nagy részét visszaemlékezésként kell olvasnunk, kisebb részét pedig olyan naplószerű bejegyzésekként, melyeknek retrospektív jellege is van. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a szövegben utalások olvashatók korábbi, megsemmisített naplószerű füzetekre. A kézirat külalakja igen szép és rendezett, csak elvétve találunk benne szöveg- vagy szó-áthúzásokat. Ez tovább erősíti azt a feltételezést, hogy lehetett egy piszkozat, vagy ez az írás esetleg egy előző naplónak a részbeni átirata. A leírt történeteket minden bizonnyal már többször papírra vetette, így ennek köszönhetően rögzültek a szöveg írójában a korábban leírt események, drillek, fordulatok.

Király Erzsébet saját írását naplóként definiálja: megszemélyesítve ez az a valaki – „*Kedves Naplóm*" –, akinek elmeséli élettörténetét és kommentálja, értékeli az akkori helyzetét. A visszaemlékezés írása során a naplót mint már létező irományt először 1971 telén, a hashártya-műtétjét követő lábadozás időszakában ekképp említi: „*Lassan kezdtem gyógyulni, közben írtam tovább a 4. naplómat, de soha nem értem utol magam.*" A visszaemlékezését is ezzel a formulával nyitja: „*...ha jól visszaemlékszem, te vagy a 4. naplóm, mert sajnos idáig*

mindég kíváncsi gonosz emberek kezébe kerültek naplóim és bánatomba mind összetéptem." Király Erzsébet 1993. április 11-én, húsvét vasárnapján, 51 évesen kezdte el írni életének történetét. Számára a megélhetést biztosító mellékállás megszerzése az egyik meghatározó eseménye az 1993-as évnek. Ebből a léthelyzetből szemléli Király Erzsébet az elmúlt ötven év eseményeit. Az 1990-es évek rohanó politikai, gazdasági változásai közepette Király Erzsébet élte „kiszszerű életét", egy a nagyipari munkások és ezen korosztály számára tipikusnak mondható – munkanélküliség, rokkantsági nyugdíjaztatás, előrehozott öregségi nyugdíj – léthelyzetben.

Az eredeti kézirat közel 140, kézzel sűrűn teleírt A4-es oldalt tesz ki. Ahogy már említettem, 1997. május 8-án ér el az író akkori jelenéhez. Ezt követően összesen tizenhat bejegyzést vetett még papírra. E bejegyzések nem a klasszikus naplóra jellemző napi, heti, inkább általában évi három-négy bejegyzést jelentenek. Szembetűnő, hogy ebben a részben a júniusi hónaphoz ciklikusan szinte minden évben kerül valami feljegyzés. Ez vajon csak véletlen, vagy valami fontos esemény történt vele egykor ebben a hónapban? A visszaemlékezésből annyit tudunk meg, hogy júniusban került fel Budapestre, így talán ez jelentette számára az új élet kezdetét. Az írás naplórészében több az ismétlés, kevésbé koherens a szöveg, és sok erős érzelemtöltetű szót használ. Azokat a történeteket veti újból és újból papírra, amelyek erős érzelmeket váltottak ki belőle, mint a kiskutyája elvesztése, a szomszédasszony halála.

1993. április 11-től 1996. december közepéig írta meg a visszaemlékezés és a napló nagy részét, összesen 104 oldalt. Ezt követően 2001. július 14-ig a további, mintegy 34 oldalt. Legtermékenyebb időszaka 1993 és 1996 között volt, utána az írás mennyiségi intenzitása csökkent. A naplónak 2001-ben szakad vége, s bár az utolsó bejegyzés után szerepel a 2004-es dátum, ehhez az időponthoz már nem került új bejegyzés. A szöveget ekkor valószínűleg elkezdte átolvasni, ezt a 68. oldalon írt utólagos megjegyzése bizonyítja, amely 2004. június 12. dátummal szerepel. Nem véletlenül jegyezte fel ezt az időpontot, ugyanis 2004-ben került át a tulajdonába az önkormányzati lakás. Király Erzsébet életének ez egy meghatározó élménye lehetett. A biztos tetőt a feje fölött 5 évig élvezhette, haláláig.

Megállapítható, hogy Király Erzsébet nem külső késztetés hatására kezdett el írni. Még közeli vérrokonaival sem tartotta a kapcsolatot, ráadásul úgy tűnik, hogy személyes iratain és e visszaemlékezésen, naplón túlmenően nemigen volt egyéb hagyatéka. Naplóját nagy becsben tartotta: *„ha téged sikerül életem története leírásával befejeznem, nagyon fogok rád vigyázni, hisz minden apró titkomat, ami még eszembe jut, csak rád bízom."* A szövegben előforduló titok, megkönnyebbülés, megnyugvás szavak használatából következtethetünk az írás funkciójára. Philippe Lejeune a napló négy funkcióját hangsúlyozza: a kifejezést, az elmélkedést, az emlékezést és az írás örömét.[154] A kifejezésen belül megkülönbözteti a megkönnyebbülést és a kommunikációt. Az író a gondolatok, érzések, érzelmek kiírása által megkönnyebbül, ez összekapcsolódik az iromány megőrzésével vagy annak megsemmisítésével. *„Azzal, hogy papírra vetünk valamit, máris elhatárolódunk tőle, megtisztítjuk magunkat, megmosakodunk; később pedig a végsőkig tudjuk fokozni a megtisztulást azáltal, hogy megszabadulunk a papírtól is."* – írja Lejeune.[155] Ha azonban a legbensőbb titkokba valaki beleolvas, – Lejeune kifejezését használva – a napló *„erőszakos halált"* hal. *„Légy átkozott, ha e naplót elolvasod"* – Király Erzsébet e rontással próbálta megvédeni legbensőbb titkait.

A kommunikációs szándék is nagyon fontos lehet, hiszen nincs igazán kinek kiöntenie a szívét, ezért a naplóba zárja bánatát, sőt egész életét. Az írás naplójellegű részében gyakran tűnnek fel helyzetelemzések, töprengések, de ezek kizárólag a mindennapi problémák (betegség, anyagi javak), a tévében hallott közéleti információk és egyetlen „társa", a kiskutyája körül mozognak. Ebben a részben a napi politika is egyre gyakrabban kerül elő. Megjegyzendő, hogy a naplótöredék azon részében, amelyben a körülötte lévő világot

154 Lejeune 2003.
155 U. o. 216–217.

vázolja fel, a jó és a rossz, az Isten és a Sátán mentén értelmezi, nyilván erre vallásos olvasmányai vetülnek rá.[156] A sok nehézséget azonban mintha kompenzálná az írás öröme: örömet jelenthetett számára a visszaemlékezés, a napló, a levelek írása, amik által nyomot hagyhatott maga után. Újból és újból megteremti identitását, megkonstruálja önmagát. Az aktuális önkifejezésen túl kompenzációs teremtés *„létrehozni egy tárgyat, amiben felismerjük önmagunkat"*[157]

Király Erzsébet hagyatékának értékes részét képezik az egyes hivataloknak szánt levélmásolatok és levélpiszkozatok. A panaszos levelekből pontosan kirajzolódik, hogy egy-egy hivatalos szervnek hogyan konstruálja meg önmagát; életmozaikjait úgy rendezi össze, hogy az a cél – jelen esetben a tanácsi lakás – elérését szolgálja. A valóságot mondja el, de másképpen, mint a visszaemlékezésében, nyilván egy-két oldalas tömör levélben valami „hatáskeltésre", drámaiságra is szükség volt, hogy a hőn óhajtott lakást megszerezze.[158]

156 A hagyaték néhány vallásos témájú könyvet is tartalmaz, melyek jelentőségét az adja, hogy a könyvekben jegyzetelt, illetve a számára fontos részeket megjelölte.

157 Lejeune 2003. 217. o.

158 „Tisztelt Lakásügyi Osztály! Azzal a kéréssel fordulok Önökhöz, hogy betegeskedésem miatt a szükséglakás módosítását figyelembe venni szíveskedjék. 1959-óta dolgozom Budapesten. Hat hónapos koromba kerültem intézetbe időnként kikerültem nevelőszülőkhöz, iszonyodva emlékszem gyermekkorom mostoha életére. Majd 16 évesen, mint szövőnő kerültem ki az életbe emberek közé úgy éreztem magam, mint egy ketrecbe zárt nyúl egy oroszlánnal. Laktam pincébe, szenes kamrába, pályaudvarokon stb. Végül 22 éves koromba férjhez mentem később terhes lettem anyósoméknál laktunk. Ebben az időben történt a férjemmel többszöri vitatkozás, miután közölték velem, hogy vigyázzak a számra, mert nem otthon vagyok. Ez nem volt számomra meglepő, mert soha nem éreztem magam otthon, azóta sem. Ezek után azonnal intézkedtem gyermekem elvételéről melyről annyit álmodtam. Azért még reménykedtem férjem változásán, de gyakran nem járt haza pénzt soha nem adott, ezek után még két gyermeket elvetettem és öngyilkosságot követtem el. Ezután újból a vándorlás albérletekbe. A Kamaraerdőben laktam mikor éjjel munkámból haza felé menet egyszer egy fehérballon kabátos ember megzavart remegve haza érve elájultam. Ezután hol itt, hol ott töltöttem éjszakáimat. Végül életveszélyes állapotba szállítottak kórházba ahol azonnal hashártyagyulladással műtöttek, az elfekvőbe. Később közölték, hogy nem volt biztos az életben maradásom. Újból férjhez mentem féltem egyedül, mert még egy teát sem

A visszaemlékezés és a napló viszonylag jól követhető, a második rész azonban nehezebben olvasható: tele van fogalmazási tökéletlenséggel, ismétlődésekkel. Ezek az író romló fizikai állapotára és hanyatló intellektusára engednek következtetni. A szöveget csak annyiban javítottam, hogy az olvasót a durva helyesírási, illetve fogalmazási hibák ne zökkentsék ki a feltáruló sorstörténet olvasásából. Fontosnak tartom a szöveghű közlést, hiszen az önéletírásoknál, visszaemlékezéseknél, naplóknál a retorikai–gramatikai szerkezet, a nyelvhasználat, a kisbetű-nagybetű használat, az íráskép rejtett információkat hordoz. Mesél a „főszereplő" gondolkodási struktúráiról, logikájáról, másokhoz való viszonyáról, az agy működéséről, pillanatnyi és az adott eseménysor felidézése által előcsalogatott fizikai és lelkiállapotáról. A szöveggondozás során a szavak helyesírási hibáit, az igen kusza központozást és a nem megfelelő kötőszavak használatát minden esetben javítottam. A mondat eredeti szerkezetét csak abban az esetben módosítottam, amikor nem volt teljesen egyértelmű a szöveg, és így a folyamatos olvasást megakasztotta. Néhány esetben – tekintettel arra, hogy igen tömören

bírtam egyedül megfőzni. Mikor meggyógyultam újból munkába álltam mivel második férjem jóval idősebb volt tőlem egy éven belül olyan féltékenység kerülgette, hogy majd mindennap megvert, állandóan ittas volt és konyhakéssel fenyegetett. Idegeim megpattantak és számára váratlanul Ecseren találtam menedéket ahol 1973-tól szinte vergődök, itt nem találom a helyem a látásom 7 éve már nem jó a vérnyomásom ingadozó lábaim állandóan görcsben vannak. Évente különösen nyáron a vonatról 6-7-szer visznek el a mentők a vonaton soha nincs ülőhely munkahelyemre ingerülten érkezem. Itt Ecseren mivel egyedül élek többször rám törtek, kiraboltak, jelen pillanatba 2 hónappal ezelőtt nagymosást végeztem és mivel nem száradtak meg éjjelre nem szedtem be, reggelre 4 kötél ruhákat, ágyneműt stb. vittek el enyhén számítva a ruhák értéke kb. 3.000-4.000 Ft veszteség. Azóta is remegve jövők éjjel a vonattól, a munkából haza. Tisztelt Lakásügyi O. nem részletezem további helyzetemet, csupán az Önök figyelembe vételétől függ további sorsom. Még remegve gondolok a betegségemen kívül egy borzadályra, aki miatt idegösszeroppanást kaptam jelen pillanatban börtönben van. Szeretném még azt közölni, hogy súlyos idegállapotomban táviratoztam első férjem anyjának, aki készséggel fordult már a Népszabadsághoz is már és a Népszavához sorsom segítéséhez, de még nem érkezett biztatás. T. Lakásügyi O. úgy gondolom ezeket a problémákat nem bírtam volna személyesen elmondani ezért írtam le dióhéjban. Köszönöm türelmüket és figyelembe vételüket."

Édes Erzsikém!
Kerestelek, hiába, ezért írok neked. Az olló is kész.
Lemegyek cserépre, ezért inkább írok, nem tudom mikor
találkozhatunk, de te csak írjál, pár nap késedelemmel
megkapom. Erzsike, megint intéztem valamit, de talán
nem hiába. A Főv. Tanács a határeseteket intézi, remélem
most nem esik kútba. Valamelyik délelőtt keresd fel
őket és vidd el ezeket a papírokat. Igazold a 15 éves
budapesti egyhelyben dolgozást, a tavalyi korházi zárójelentés
papírokat. A lakásügyi papírokat és minden lehető
igazolást. Ne idegeskedj. Lehet, hogy ezt itt nem adják
de talán kapsz mást. Visszaküldenek a lakáshivatalba
de nem rázhatnak le! Ezeknek válaszolniuk kell!
Addig üsd a vasat amíg meleg! Jobb lett volna meg-
beszélni veled szóban, de így is jó! A papírokat oda
adhatod nekik, a borítékokat a számokkal eltettem.
Itt küldöm a levelem másolatát is, hogy tudd, hogy
mit írtam nekik. Ezek azt hiszik, és igazuk van, hogy
te öngyilkos lettél, mindenesetre már rég foglalkoz-
niuk kellett volna nekik veled! Ez az a hivatal amit
kérdeztem tőled a korház után, ezeknek válaszolniuk
kell, hogy mit intéztek. Ez a szoba nagyobb mint [illegible]
szobám. Két ablak van rajta. Köves a padlója.
A múlt héten volt szerencsém bejutni. Tehát [illegible]
meszelni és műanyag padló kell. Biztos nem [illegible]
Nagyon várom a fejleményeket és írj [illegible]
akár többször is. Várom leveleidet nagyon.

71. AZ ANYÓS LEVELE

fogalmazott, hiszen azok az általa említett dolgok evidensek voltak számára – a mondatokat szavakkal is ki kellett egészíteni, hogy érthetőbbek legyenek. Ebben az esetben mindig arra törekedtem, hogy olyan szóval pótoljam a hiányt, ami előfordult az irományban, tehát ami nem tér el Király Erzsébet szókincsétől. Voltak olyan szavak, amelyeket népies, régies formában használt – a legtipikusabb példa erre a mindég, a mindig helyett –, ezeket eredeti formában hagytam. A kéziratban gyakorta előfordult, hogy a visszaemlékező számára fontos szavakat, mint a nagyanyám, a mamám, az anyám, az anyósom, az apám, a nagynéném és a naplóm nagy kezdőbetűvel írta. Tekintettel arra, hogy ezeket a szavakat néhány esetben nagy, más esetben viszont kis kezdőbetűvel írta, a magyar helyesírás szabályai szerint egységesen kis kezdőbetűre módosítottam.

A személyiségi jogok betartása érdekében mind a visszaemlékezésben és a naplóban, mind a tanulmányban a vezetékneveknek csak a kezdőbetűit írtam ki, néhány esetben még ezt is megváltoztattam.

GREXA IZABELLA

BIBLIOGRÁFIA

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára iratai (MOL)
Budapesti Főváros Levéltár iratai (BFL)
Magyar Nemzeti Levéltár Pest Megyei Levéltára iratai (PML)

FELHASZNÁLT IRODALOM

BARTHA ESZTER: *„Én csalódtam ebben a kapitalizmusban": A munkástudat fejlődése az NDK-ban és Magyarországon a rendszerváltás után.* In: Múltunk, 2011. 1. sz. 19–45.

BARTHA ESZTER: *A munkásság útja a szocializmusból a kapitalizmusba Kelet-Európában 1968–1989.* L'Harmattan, Bp., 2009.

BARTHA ESZTER: *Magányos harcosok. Munkások a rendszerváltás utáni Kelet-Németországban és Magyarországon.* L'Harmattan, Bp., 2011.

BELÉNYI GYULA: *Az állam szorításában. Az ipari munkásság társadalmi átalakulása Magyarországon 1945–1965.* Belvedere Meridionale, Szeged, 2009.

BÓDY ZSOMBOR: *A hétköznapi élet története. Munkás visszaemlékezések a századforduló idejéből.* In: BÓDY ZSOMBOR, MÁTAY MÓNIKA, TÓTH ÁRPÁD (SZERK.): *A mesterség iskolája. Tanulmányok Bácskai Vera 70. születésnapjára.* Osiris, Bp., 2000. 275–293.

CARLO GINZBURG: *Nyomok, bizonyítékok, mikrotörténelem.* Kijárat Kiadó, Bp., 2010.

CZAGÁNYI LÁSZLÓ: *Gyál története – A település krónikája a kezdetektől napjainkig I-II.*, Gyál Város Önkormányzata, 2010.
CSALOG ZSOLT: *A tengert akartam látni.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1981.
CSÖRSZ ISTVÁN: *Bocsánatos bűnök.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1973.
CSÖRSZ ISTVÁN: *Visszakézből.* Magvető Könyvkiadó, Bp., 1974.
CSÖRSZ ISTVÁN: *Ördögűzés.* Magvető Könyvkiadó, Bp., 1977.
DICKMANN MÁTYÁS: *A Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet (GYIVI) története.* Elérhető: http://bit.ly/1nfDLoo [2015. április 4.]
DÖMÖTÖR BEA: *A rögzíthetetlen elbeszélői és olvasói pozíció. Népi önéletírások elemzése.* In: Tabula, 2005. 2. sz. 75–94.
GÉRA ELEONÓRA ERZSÉBET: *Református karitatív intézmények a magyar fővárosban 1850–1952.* Doktori disszertáció. Elérhető: http://bit.ly/1vR5UTq [2015. április 4.]
GREXA IZABELLA: *Egy vidéki kislány Pesten. A nagyvárosi normakövetés és normaszegés egy élettörténeten átszűrődő szövete.* In: Fons, 2014. 2. sz. 241–264.
GREXA IZABELLA: *Egy pesti munkásasszony társadalmi közege visszaemlékezése és a levéltári források tükrében.* In: Valóság, 2014. 7. sz. 63–73.
GYÁNI GÁBOR: *A hétköznapok historikuma.* In: DUSNOKI-DRASKOVICH JÓZSEF, ERDÉSZ ÁDÁM (SZERK.): *A hétköznapok historikuma*, Békés Megyei Levéltár, Gyula, 11–27.
GYÁNI GÁBOR: *A mindennapi élet mint kutatási probléma.* In: Aetas, 1997. 1. sz. 151–161.
GYÁNI GÁBOR: *Az utca és a szalon: a társadalmi térhasználat Budapesten, 1870–1940.* Új Mandátum, Bp., 1998.
GYÁNI GÁBOR: *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése.* Napvilág Kiadó, Bp., 2000.
GYÁNI GÁBOR: *Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás genealógiája.* In: Történelmi Szemle, 1999. 1-2. sz. 57–84.

HANÁK GÁBOR, KÖVÉR GYÖRGY: *Biográfia és oral history.* In: VALUCH TIBOR (SZERK.): *Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben.* Osiris–1956-os Intézet, Bp., 1995.
HARASZTI MIKLÓS: *Darabbér: egy munkás a munkásállamban.* Téka, Bp., 1989.
HOPPÁL MIHÁLY, KÜLLÖS IMOLA: *Parasztönéletrajzok – paraszti írásbeliség.* In: Etnographia, 1972, 83. sz. 284–292.
HORVÁTH SÁNDOR: *Két emelet boldogság: mindennapi szociálpolitika Budapesten a Kádár-korban.* Napvilág Kiadó, Bp., 2012.
HORVÁTH SÁNDOR (SZERK.): *Mindennapok Rákosi és Kádár korában.* Nyitott Könyvműhely, Bp., 2008.
HORVÁTH SÁNDOR: *A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros.* MTA, Bp., 2004.
HORVÁTH ZSOLT, PETHŐ LÁSZLÓ, TÓTH ESZTER ZSÓFIA (SZERK.): *Munkástörténet – munkásantropológia.* Napvilág Kiadó, Bp., 2003.
K. HORVÁTH ZSOLT: *Historizált emlékezet mint „személyes történelem".* In: Századvég, 1998. 8. sz. 33–66.
KEMÉNY ISTVÁN: *A magyar munkásosztály rétegződése* In: Szociológia, 1972. 1. sz. 36–48.
KEMÉNY ISTVÁN: *Velük nevelkedett a nép. Magyar munkások a 70-es évek elején.* Vita, Bp., 1990.
KOCSIS PIROSKA: *Jurij Gagarin Magyarországon 1961. augusztus 19–22.* Elérhető: http://bit.ly/ZYz405 [2015. április 4.]
KOLOSI TAMÁS, TÓTH ISTVÁN GYÖRGY (SZERK.): *A század- és rendszerváltás társadalma.* MTA, Bp., 2000.
KOVÁCS ÉVA (SZERK.): *Tükörszilánkok. Kádár- korszakok a személyes emlékezetben.* MTA Szociológiai Kutatóintézet–1956-os Intézet, Bp., 2008.
KUNT ERNŐ: *Fotóantropológia. Fényképezés és kultúrakutatás.* Árkádius, Miskolc–Bp., 1995.
KUNT ERNŐ: *Nép-rajz és foto-antropológia: Vizuális antropológiai jegyzetek paraszti használatú fényképekről* In: Ethnographia, 1987. 1. sz. 1–47.

MAGYAR NÉPRAJZI SZÓTÁR.
Elérhető: http://bit.ly/1rLcnvb [2015. április 4.]
MAJTÉNYI GYÖRGY: *Emlékezés és személyiség.*
Elérhető: http://bit.ly/1Kt2cpB [2015. április 4.]
MOHAY TAMÁS: *Egy naplóíró parasztember. Nagy Sándor élete és gazdálkodása a XX. század első felében Ipolynyéken.*
ELTE, Bp., 1994.
MOLDOVA GYÖRGY: *A szent tehén: riport a textiliparról.*
Magvető Könyvkiadó, Bp., 1986.
NAGY ILONA: *Parasztasszonysorsok az önéletírás tükrében.*
In: Honismeret, 1982. 5. sz. 8–10.
NIEDERMÜLLER PÉTER: *Élettörténet és életrajzi elbeszélés.*
In: Etnographia, 1988. 3-4. sz. 376–389.
Ö. KOVÁCS JÓZSEF: *Fotók, filmek, mindennapok története*
Elérhető: http://bit.ly/1E87Smo [2015. április 4.]
PATAKI FERENC: *Élettörténet és identitás.* Osiris, Bp., 2001.
PALÁDI-KOVÁCS ATTILA (FŐSZERK.): *Magyar Néprajz* VIII. köt. *Társadalom*, Akadémiai Kiadó, Bp., 2000. 239–308.
PALASIK MÁRIA, SIPOS BALÁZS (SZERK.): *Házastárs? Vetélytárs? Munkatárs? A női szerepek változása a 20. századi Magyarországon.* Napvilág Kiadó, Bp., 2005.
PITTWAY, MARK: *A magyar munkásság és a rendszerváltás.*
In: Múltunk, 2011. 1. sz. 4–18.
PITTWAY, MARK: *A magyar forradalom új megközelítésben.*
In: Eszmélet, 2006. 72. sz. 11–31.
PÓLYA TIBOR: *A narratív perspektíva hatása az elbeszélő személy észlelésére.* In: ERŐS FERENC (SZERK.): *Az elbeszélés az élmények kulturális és klinikai elemzésében.* Akadémiai Kiadó, Bp., 2004.
R. NAGY JÓZSEF: *Falusi munkáskolóniák morálfelfogása Északkelet-Magyarországon.* In: Múltunk, 2007. 2. sz. 66–82.
R. NAGY JÓZSEF: *Munkássá válni – munkásnak maradni. Kulturális antropológiai kutatás Északkelet-Magyarország munkáskolóniáiban* In: Világosság, 2005, 7-8. sz. 37–55.

RAJNER M. JÁNOS (SZERK.): *A „hatvanas évek" Magyarországon.*
1956-os Intézet, Bp., 2004.
RÁKÓ ERZSÉBET: *Gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyerekek életkörülményeinek vizsgálata. Doktori disszertáció.*
Elérhető: http://bit.ly/1yWcJaN [2015. április 4.]
RÓZSÁS ESZTER: *A gyermekvédelem rendszere.*
Elérhető: http://bit.ly/1KsG4M7 [2015. április 4.]
SIPOS BALÁZS: Tény, tapasztalat, elbeszélés. Rákosi Jenő önéletrajzi visszaemlékezése és értelmezései. In: HORVÁTH JENŐ, PRITZ PÁL (SZERK.): *Emlékirat és történelem.* Magyar Történelmi Társulat: Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Bp., 2012.
SCHADT MÁRIA: *„Feltörekvő dolgozó nő."* Pro Pannonia, Pécs, 2003.
SZABADFALVI JÓZSEF: A magyar Alföld ősi tüzelőanyagai
Elérhető: http://bit.ly/12t1BEf [2013. január 7.]
SZELÉNYI IVÁN: *Lakásrendszer és társadalmi struktúra.*
In: Szociológia, 1972. 1. sz. 49–74.
SZENDREY ISTVÁN, NYAKAS MIKLÓS: *Derecske története.*
Derecskei Nagyközs. Tcs., Debrecen, 1980.
SZILÁGYI MIKLÓS: *A személyes paraszti tudás érvényessége. Kisújszállás társadalma és gazdálkodása egy száz évet élt parasztgazda emlékezetében.* Akadémiai Kiadó, Bp., 2006.
TÓTH ESZTER ZSÓFIA: *„Mindenki... úgy ment oda, hogy ez a világcsúcs" (Munkásnő országgyűlési képviselők megéléstörténetei a szocialista időszakról)*, In: Aetas, 2007. 2. sz. 53–73.
TÓTH ESZTER ZSÓFIA: *„Puszi Kádár Jánosnak" Munkásnők élete a Kádár-korszakban mikrotörténeti megközelítésben.*
Napvilág Kiadó, Bp., 2007.
TÓTH ESZTER ZSÓFIA: *Ágnes és Ilona története: egy bevándorló és egy bejáró munkásnő csecsemőgyilkossága a fővárosban az 1970-es években.* In: Urbs, 2010. 1. sz. 329–350.
TÓTH ESZTER ZSÓFIA: *Kádár leányai: Nők a szocialista időszakban.*
Nyitott Könyvműhely, Bp., 2010.
TÓTH ESZTER ZSÓFIA: „Juli–Dzsuli–Júlia".
Elérhető: http://bit.ly/1uQcHxi [2015. április 4.]

VAJDA JÚLIA: *Az élettörténet szövegének szövete.* Jel-kép, 2003. 1. sz. 89–96.

VALUCH TIBOR: *Hétköznapi élet Kádár János korában.* Corvina, Bp., 2006.

VALUCH TIBOR: *Magánélet Kádár János korában.* Corvina, Bp., 2011.

VALUCH TIBOR: *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében.* Osiris, Bp., 2005.

VALUCH TIBOR: *Munkás-társadalom-történet. Közelítések és fogalmi kérdések.* In: Korall 2012. 49. sz. 5–17.

VALUCH TIBOR: *„A közellátás helyzete az utóbbi időben romlott". Az élelmiszer-ellátás és a táplálkozás néhány jellegzetessége Magyarországon az 1950-es években.* In: 1956-os Intézet Évkönyve, Bp., 2004. 232–244.

VARGA ZSUZSANNA: *Mit ér a munkás, ha paraszt (is)? A falusi munkásság és a hatalom a Kádár-korszakban.* In: Korall 2012. 49. sz. 37–58.

VÖLGYESI ZOLTÁN: *Helyi forradalom: Hajdúnánás 1956-ban.* Hajdúnánás. Önkormányzat. Polgármesteri Hivatal, Hajdúnánás, 1993.

Z. VARGA ZOLTÁN (SZERK.): *Önéletírás, élettörténet, napló: válogatás Philippe Lejeune írásaiból.* L'Harmattan, Bp. 2003.

Csupa paradicsom az élet, csak ehetetlen. Ez a rendszer bogáncsot termel, fojtogató gyomokkal vagyok körülvéve, mely a halálba taszít. Szétmálasztanak, mint óceán hullámai az erős sziklát.

KIRÁLY ERZSÉBET

KEDVES NAPLÓM!

A kötet borítója és tipográfiája a Corvina Kiadó
és a Nyugat-magyarországi Egyetem
Alkalmazott Művészeti Intézete együttműködésével,
Kiss István irányítása mellett készült.

Tervezte: MOLNÁR RENÁTÓ *tervezőgrafikus hallgató*
Felhasznált betűtípus: PF AGORA

SZEKSZÁRDI NYOMDA KFT.
Felelős vezető: VADÁSZ KATALIN

„Mindenesetre az élettől citromot kapok, melyből megpróbálok limonádét csinálni."

Király Erzsébet egy gyáli házicseléd törvénytelen gyermekeként néhány naposan került 1942 márciusában előbb a Budapesti Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyre, majd a nagyváradi gyermekintézetbe. Gyermekéveit nagyváradi és – a II. világháborút követően – derecskei nevelőszülőknél töltötte. Kiskamaszként került a hajdúnánási leányotthonba, később a szegedi Kállai Éva Nevelőotthonba. Az 1950-es évek végén a szegedi szövőipari iskola elvégzését követően barátnőivel kezdett új életet a fővárosban. Előbb szövőgyárakban dolgozott, majd segéd- és betanított munkás volt híradástechnikai és nehézipari üzemekben. Az 1970-es évek első felétől a vendéglátó-iparban helyezkedett el, előbb egy „felkapott" vendéglőben felszolgálóként, később rossz hírű kocsmák alkalmazottjaként. A rendszerváltás évei munkanélküliséget, majd szűkös kisnyugdíjas éveket hoztak a visszaemlékező számára.

Páratlan értékű személyes vallomást tart kezében az olvasó. A nagyobbrészt visszaemlékezésként, kisebbrészt naplóként papírra vetett írás szerzőjének zaklatott élete a 20. század második felének ismeretlen társadalmi világába nyújt betekintést. Király Erzsébet, a törvénytelen születésével egy életre megbélyegzett elbeszélő aki csak sokára tudja meg, mi valójában az eredeti neve, ki az anyja és kik a testvérei, munkásnőként kezdi felnőtt életét, majd vendéglátó-ipari alkalmazottként folytatja azt. Az 1990-es évek derekán kelt visszaemlékezésében Király Erzsébet megejtően őszinte, nemegyszer megrázó beszámoló keretében meséli el rendezetlen életét, amit a saját lakás és család tartós hiánya mindig összezilál. Nem hiányoznak hősünk életéből az apró örömök sem, melyeket ez a társadalmi mélyvilág nyújthat számára. Király Erzsébet idősebb korában, kissé megállapodva, 2001-től kezd naplót vezetni. Amíg a memoárban a cselekményességre esik nagyobb hangsúly, a naplót többnyire az elmagányosodás okozta lelki töprengések töltik ki.

A remek íráskészséggel megáldott memoár- és naplószerző szövegét Grexa Izabella fedezte fel és teszi közzé értő tanulmány és gondos jegyzetek kíséretében. A szövegközléshez a Király Erzsébet hagyatékában fellelt fényképanyag és számos eredeti dokumentum fotokópiája társul. A szocializmus korának szegénysége és kisemberi világa tárul fel a dokumentum értékű elbeszélés jóvoltából. Igazi felfedezés Király Erzsébet írásos és képi hagyatéka.

GYÁNI GÁBOR

ISBN: 978 963 13 6253 4

ÁR: 2990 FT

SZERZŐ: KIRÁLY ERZSÉBET

CÍM: KEDVES NAPLÓM!
EGY MUNKÁSASSZONY EMLÉKEI

KÖZREADJA: GREXA IZABELLA

KIADÓ: CORVINA